DŽEK LONDON

KRALJ ALKOHOL

Džek London

KRALJ
ALKOHOL

OTVORENA KNJIGA
Beograd
2013

Naslov originala
Jack London

JOHN BARLEYCORN

Preveo s engleskog
Dr Branko Kojić

Džek London

KRALJ ALKOHOL

I

Sve mi je to postalo jasno na dan izbora. Bilo je toplo kalifornijsko popodne, i ja sam odjahao u Dolinu Meseca[1], s farme u malo selo, da glasam za ili protiv čitavog niza predloženih izmena u ustavu države Kalifornije.

Bio je vreo dan i popio sam nekoliko čaša pre nego što sam glasao, a nekoliko posle glasanja! Zatim sam odjahao preko vinogradima obraslih brežuljaka i valovitih livada farme, i stigao kući na vreme da popijem još jednu čašu i da večeram.

– Kako si glasao o pitanju ženskog prava glasa? – upita Čarmien.[2]

– Glasao sam za...

Ona, uzviknu iznenađeno. Jer, treba znati da sam se u svojim mlađim danima, iako sam bio vatren demokrat, protivio ženskom pravu glasa. Kasnije, kad sam s godinama postao popustljiviji, prihvatio sam ga, ne baš s naročitim oduševljenjem, kao neizbežnu društvenu pojavu.

– A sad mi reci zašto si glasao za? – pitala je Čarmien. Odgovorih. Odgovarao sam opširno. Odgovarao sam s negodovanjem. I što sam više govorio, to me je veće negodovanje obuzimalo. (Ne, nisam bio pijan. Konj koga sam jahao s punim pravom nosio je ime „Odmetnik“. I voleo bih da vidim pijanog čoveka koji bi ga jahao!)

A ipak – kako da kažem? – bio sam malo zagrejan. Osećao sam se „dobro“ i bio sam prijatno uzbuđen.

– Kad žene dobiju pravo glasa, one će glasati za prohibiciju – rekoh. – Supruge, sestre i majke; samo one će zabiti klince u mrtvački sanduk Džona Barlikorna[3]...

– Ali, mislila sam da si ti prijatelj Džona Barlikorna – prekide me Čarmien.

– Jesam. Bio sam. Nisam. Nikada nisam bio. Nikada mu nisam manje prijatelj nego onda kada se on nalazi pored mene i kada izgleda da sam mu najveći prijatelj. On je kralj lažljivaca. On je najiskreniji ljubitelj istine. On je uzvišeni pratilac, s kojim se ide kao u pratnji bogova. I, on je u savezu sa

Smrću. Njegov put vodi goloj istini i smrti. On daje jasnu viziju i mutne snove. On je neprijatelj života i učitelj mudrosti izvan životne vizije. On je krvavi ubica, on ubija mladost.

Čarmien me pogleda, i ja osetih da se čudi odakle meni sve to.

Govorio sam i dalje. Kao što rekoh, bio sam pri piću. U mom mozgu svaka je misao bila na svom mestu. Svaka misao, u svojoj maloj ćeliji, stajala je spremna na vratima kao zatvorenici koji u ponoć čekaju da provale iz zatvora. I svaka je misao bila vizija, živopisna, oštro ocrtana, potpuno jasna. Moj je mozak bio osvetljen jasnom, belom svetlošću alkohola. Džon Barlikorn se nalazio u nastupu besa istine, odajući svoje najveće tajne. A ja sam bio njegov govornik. Pokrenulo se mnoštvo uspomena iz mog ranijeg života, sve uredno poređane kao vojnici na nekoj velikoj smotri. Trebalo je samo da ih sakupim i odaberem. Bio sam gospodar svojih misli, gospodar svog rečnika i celog svog iskustva, mogao sam da nepogrešivo biram među svojim sećanjima i da sastavljam svoje izlaganje. Jer tako Džon Barlikorn vara i mami, puštajući da crvi razuma riju, došaptavajući svoja kobna saznanja istine i ubacujući purpurne trenutke u monotoniju čovečijeg života.

Naslikao sam Čarmien svoj život i objašnjavao joj osobine svog telesnog sastava. Nisam bio nasledno opterećeni alkoholičar. Nisam bio rođen ni sa kakvom organskom, hemijskom potrebom za alkoholom. U tom pogledu cela moja porodica bila je normalna. Želju za alkoholom sam stekao. Stekao sam je s teškom mukom. Alkohol mi je bio strahovito odvratan – odvratniji od bilo kojeg leka. Pa ni dan-danas ne volim njegov ukus. Pijem ga samo radi njegovog dejstva. Od svoje pete pa do dvadeset pete godine nisam se brinuo o tom dejstvu. Bilo je potrebno dvadeset godina učenja da protiv svoje volje prisilim organizam da podnosi alkohol, da u sebi, u dubini svoga, srca i duše, izazovem želju za alkoholom.

Opisao sam svoje prve susrete s alkoholom, govorio joj o svojim prvim opijanjima i otrežnjavanjima, i neprestano isticao okolnost koja me je na kraju krajeva savladala, a to je – pristupačnost alkohola. Ne samo što je alkohol bio uvek pristupačan nego me je i sve što je iskrsavalo na mom životnom putu privlačilo njemu. Dečak koji prodaje novine po ulicama, mornar, rudar, putnik u dalekim zemljama, gde god su se ljudi sastajali da izmene misli, da se provesele, razmeću i izlažu opasnostima, da se odmore, da zaborave teške napore mučnih noći i dana, uvek su se sastajali uz

alkohol. Krčma je bila zborno mesto. Ljudi su se u njoj sastajali, kao što su se u najstarije doba sakupljali oko logorske vatre koja je gorela na ulazu u pećinu.

Potsetio sam Čarmien na kanoe-kuće na južnom Pacifiku, u koje ona nije imala pristupa; ljudožderi s kovrdžavom kosom sakrivali su se od svojih žena i sami svetkovali i pili u tim svetim mestima u koja je ženama bio zabranjen ulazak pod pretnjom smrtne kazne. Kao mladić, zahvaljujući krčmi, pobegao sam od skučenosti ženskog uticaja u širok slobodan svet muškaraca. Svi su putevi vodili u krčmu. Hiljade puteva romantike i pustolovina sticale su se u krčmama i odatle vodile širom sveta.

– Bitno je to – završio sam svoju propoved – što mi je pristupačnost alkohola stvorila želju za njim. Meni nije bilo stalo do alkohola. Smejao sam mu se. A ipak, sada sam najzad opsednut željom pijanice! Bilo je potrebno dvadeset godina da se u mene usadi ta želja, a sledećih deset godina ta želja je rasla. A posledice zadovoljenja te želje bile su sve pre nego dobre. Po svojoj sam prirodi zdrav i veseo. Ali kada se nalazim u društvu Džona Barlikorna, osećam sva prokletstva intelektualnog pesimizma...

... – Ali – požurih se da dodam. (Ja se uvek žurim da nešto dodam)... – Džonu Barlikornu se mora priznati jedna stvar. On govori istinu. U tome je njegovo prokletstvo. Takozvane životne istine nisu istinite. One su nužne laži pomoću kojih se život živi, a Džon Barlikorn je taj koji dokazuje da su to laži.

– Ali to ne vodi životu – reče Čarmien.

– Sasvim tačno – odgovorio sam. – U tome i jeste savršenstvo toga zla. Džon Barlikorn vodi u smrt. Eto, zbog toga sam danas glasao za predloženu izmenu. Osvrnuo sam se na svoj život i video kako se zbog pristupačnosti alkohola rodila u meni želja za njim. Treba da znaš da se vrlo mali broj alkoholičara rađa sa željom za alkoholom. A kad kažem alkoholičar, time mislim na čoveka čiji organizam zahteva alkohol i neodoljivo ga tera k alkoholu. Velika većina pijanica iz navike ne samo što nije rođena sa željom za alkoholom nego baš s odvratnošću prema alkoholu. Ni prva, ni dvadeseta, ni stota čaša ne uspeva da u njima izazove želju za alkoholom. Ali oni se naviknu, isto kao što se ljudi naviknu na pušenje, premda je mnogo lakše da se nauči pušiti nego piti. Nauče se zato što je alkohol tako pristupačan. Ženama je to dobro poznato. One zbog toga ispaštaju –

supruge, sestre i majke. I kad one dođu da glasaju, glasaće za prohibiciju. A najbolje je od svega to što za buduću generaciju to neće pretstavljati nikakvo odricanje. Kada joj alkohol ne bude pristupačan, ona neće osećati potrebu za njim. To će učiniti da život bude bogatiji za generaciju mladića koji će se tek roditi i odrasti – i da život bude bogatiji za mlade devojke koje će se tek roditi i odrasti i deliti život s tim mladićima.

– Zašto ne bi sve to napisao radi te buduće generacije mladića i devojaka? – upitala je Čarmien. – Zašto to ne bi napisao da pomogneš suprugama, sestrama i majkama, pa da znaju kako treba da glasaju?

– „Uspomene jedne pijanice“ – podrugljivo se nasmejah, to jest, bolje reći, Džon Barlikorn se podrugljivo nasmeja. Jer on je sedeo sa mnom za stolom, slušajući moje prijatno čovekoljubivo razlaganje, a to je jedna od veština, Džona Barlikorna – da preokrene smeh u ruganje bez ikakve prethodne opomene.

– Ne – reče Čarmien, ne osvrćući se na grubost Džona Barlikorna, kao što su mnoge žene naučile da rade. – Ti si pokazao da nisi alkoholičar, da nisi dipsoman,[4] nego da piješ samo iz navike, da si čovek koji se upoznao sa Džonom Barlikornom družeći se s njim dugi niz godina. Napiši to, i nazovi tu knjigu „Kralj Alkohol“.

II

Ali, pre nego što počnem, moram zamoliti čitaoca da me prati sa svom svojom simpatijom, a ako je simpatija isto što i razumevanje, da počne da razumeva i mene, i onoga o kome pišem, i ono o čemu pišem.

Pre svega, pijem samo iz navike. U meni nema nikakve urođene sklonosti ka alkoholu. Nisam glup. Nisam životinja. Poznajem veštinu kako se pije od A do Z, i vladam sobom pri piću. Nikad nije bilo potrebno da me nose u postelju. Nikad se nisam teturao. Ukratko, normalan sam, prosečan čovek, i pijem na normalan, prosečan način, onako kao što se obično pije. A u tome i jeste suština stvari. Pišem o uticaju alkohola, na normalnog, prosečnog čoveka. A o onom do krajnosti nevažnom čoveku, preteranom pijanici, nemam šta da kažem.

Uopšte govoreći, ima dva tipa pijanica. Jedan koji svi znamo, glup, bez fantazije, čiji su mozak crvi već potpuno izgrizli, koji korača široko raskrečenim, nesigurnim nogama, pada često u jarak i na vrhuncu svoje ekstaze vidi plave miševe i ružičaste slonove. To je tip na čiji se račun zbijaju šale u humorističkim listovima.

Drugi tip pijanice ima mašte i vizije. Čak i kad je potpuno pijan, ide uspravno i prirodno, nikad se ne tetura i ne pada, i uvek zna gde je i šta radi. Nije pijano njegovo teto, nego mozak. On može da bude neobično duhovit i da se ističe dobrim drugarstvom. Ili može da vidi intelektualne utvare i sablasti, koje su kosmičke i logične i koje dobijaju oblik silogizama. I baš kad se nalazi u takvom stanju, on skida ljuske s najzdravijih iluzija života i ozbiljno ispituje gvozdenu ogrlicu nužde kojom je okovana njegova duša. To je čas najveće moći Džona Barlikorna. Svakom je čoveku lako da se skotrlja u jarak. Ali je strahovito iskušenje za čoveka da stoji čvrsto i uspravno na svojim dvema nogama i da zaključi kako na celom svetu postoji za njega samo jedna sloboda, a to je da može unapred izabrati dan svoje smrti. Za toga čoveka nastupio, je čas Bele logike (o tome će se kasnije više govoriti), kada on shvati da može poznavati samo zakone stvari – a nikad značenje stvari. To je njegov opasan čas. Njegove su noge stupile na stazu koja vodi pravo u grob.

Njemu je sve jasno. Sve te varljive težnje za besmrtnošću samo su užasavanja duša obuzetih strahom od smrti i prokletih trostruko prokletim darom mašte. One nemaju instinkta za smrt. Njima nedostaje volja da umru kada dođe vreme da se umire. One zavaravaju sebe verovanjem da će nadmudriti smrt i osvojiti budućnost, prepuštajući druga stvorenja tami groba ili razornim vatrama krematorijuma. Ali on, taj čovek, u času svoje Bele logike zna da one varaju i nadmudruju same sebe. Kraj je isti za sve. Nema ničega novog pod suncem, pa čak ni te tričarije za kojom čeznu slabe duše – besmrtnosti. Ali on zna, on to zna stojeći uspravno i čvrsto na svoje dve noge. On se sastoji od mesa, vina i duhovitosti, od sunčanih atoma i zemaljskog praha, taj osetljivi mehanizam načinjen da se kreće izvesno vreme, da ga popravljaju lekari duše i lekari tela, da bi na kraju bio bačen u otpatke.

Naravno, sve je to bolest duše, bolest života. To je kazna koju čovek s maštom, mora da plati za svoje prijateljstvo s Džonom Barlikornom.

Kazna koju plaća glup čovek jednostavnija je i lakša. On se opija dok ne padne u tupu besvest. On spava mrtvim snom, a ako sanja, snovi su mu nejasni i nerazgovetni. Ali čoveku s maštom Džon Barlikorn šalje i nemilosrdne spektralne zaključke Bele logike. On gleda život i sve njegove pojave mrzovoljnim okom pesimističkog nemačkog filozofa, prozire sve iluzije, menja sve vrednosti. Dobro je zlo, istina je prevara, a život je šala. S visina svog tihog ludila, sa sigurnošću boga, on na ceo život gleda kao na zlo. Žene, deca, prijatelji – u jasnoj beloj svetlosti njegove logike pokazuju se kao varke i obmane. On ih prozire, i sve što vidi jeste njihova osetljivost, njihova sićušnost, prljavština, jad. Ne mogu oni njega više da zavaravaju. Oni su bedni, mali egoisti, kao i sva druga sitna ljudska bića, koja kao leptir odigraju kratkotrajnu životnu igru. Oni nemaju slobode. Oni su lutke sudbine. A takav je i on. On to shvata. Ali postoji jedna razlika. On to vidi, on to zna. I on zna da ima samo jednu slobodu: da može unapred izabrati dan svoje smrti. A sve to nije dobro za čoveka koji je stvoren da živi, da voli i da bude voljen. Ipak, samoubistvo, bilo ono brzo ili polagano, nagao pad ili postepeno propadanje godinama, cena je koju zahteva Džon Barlikorn. I nijedan njegov prijatelj ne može nikad izbeći da plati taj svoj pravedni dug.

III

Imao sam samo pet godina kada sam se prvi put opio. Bilo je to jednoga vreloga dana, i moj je otac orao u polju. Poslali su me od kuće, koja je bila pola milje daleko, da mu odnesem vedricu piva. – „Ali pazi dobro da ga ne prospeš“ – rekli su mi na polasku.

Bila je to, koliko se sećam, vedrica u kojoj smo držali mast, vrlo široka pri vrhu, bez poklopca. Trčkarao sam putem, pivo se prelivalo preko ivice, po mojim nogama. I dok sam išao, razmišljao sam. Pivo mora da je nešto vrlo dragoceno. Po svemu sudeći, ono mora da je nešto izvanredno dobro. Inače, zašto mi nisu dopuštali da ga pijem kod kuće? Uverio sam se da su druge stvari koje su mi odrasli branili dobre. Prema tome, i pivo je moralo biti dobro. Treba verovati odraslima. Oni znaju. A osim toga, vedrica je bila prepuna. Prosipao sam pivo po svojim nogama i po zemlji. Zašto da ga prosipam? Niko neće znati da li sam ga popio ili prosuo.

Bio sam tako mali da sam, da bih mogao piti, seo na zemlju i stavio vedricu na kolena. Najpre sam srknuo malo pene. Bio sam razočaran. Osim toga, ukus nije bio dobar. Onda sam se setio da sam video odrasle kako oduvaju penu pre nego što počnu da piju. Zagnjurio sam lice u penu i gucnuo gustu tečnost koja se pod njom nalazila. Ni ona nije bila dobra. Ali, ipak sam pio. Odrasli valjda znaju šta rade. Ako se uzme u obzir koliko sam bio mali, i koliko je vedrica na mojim kolenima bila velika, i kako sam iz nje pio zadržavajući dah i zagnjurivši lice do ušiju u penu, prilično je teško proceniti koliko sam popio. Gutao sam ga kao lek, s gađenjem, žureći se, da se što pre svrši to mučenje.

Stresao sam se kad sam nastavio put, i zaključio da će dobar ukus svakako doći kasnije. Pokušao sam još nekoliko puta dok sam prelazio taj put dug pola milje. A onda, začuđen količinom piva koja je nedostajala i setivši se da sam video šta se radi da bi se ustajalo pivo ponovo zapenilo, uzeo sam štapić i mešao ono što je ostalo, sve dok se pena nije podigla do ivice.

Moj otac nije ništa primetio. Ispraznio je vedricu sa silnom žeđi oznojenog orača, vratio mi je i nastavio da ore. Trudio sam se da idem

uporedo s konjima. Sećam se kako sam posrnuo i pao između njihovih kopita i sjajnog raonika, i kako je moj otac trgnuo uzde tako snažno da su konji gotovo seli na mene. Docnije mi je rekao da je nedostajalo samo nekoliko santimetara pa da budem rasporen. Sećam se nejasno i toga kako me je otac u naručju odneo do drveća koje se nalazilo na ivici polja, dok se ceo svet ljuljao i vrteo oko mene, i kako sam bio svestan smrtnih muka pojačanih grižom savesti zbog učinjenog greha.

Prespavao sam to popodne pod drvećem, i kad me je otac probudio pri zalasku sunca, digao se jedan veoma bolestan mali dečak i umorno se vukao kući. Bio sam iscrpljen, mučila me je težina udova, a u želucu mi je nešto treperilo kao harfa, i to se treperenje protezalo do grla i do mozga. Moje je stanje ličilo na stanje čoveka koji je preživeo borbu s otrovom. I zaista, bio sam otrovan.

U toku idućih nedelja i meseci zanimalo me je pivo isto onako malo kao i kuhinjska peć, na koju sam se jednom opekao. Odrasli imaju pravo. Pivo nije za decu. Odrasli ne osećaju odvratnost prema pivu, ali oni ne osećaju odvratnost ni kad uzimaju pilule, ni kad piju ricinus. A što se tiče mene, moći ću da živim sasvim dobro i bez piva. Da, i ja bih uspeo da sve do smrti živim sasvim dobro bez piva. Ali prilike su drukčije odredile. Na svakom koraku u svetu u kome sam živeo mamio je Džon Barlikorn. Nisam mogao da ga izbegnem. Svi su putevi vodili k njemu. I bilo je potrebno da se dvadeset godina srećem s njim, da izmenjujem pozdrave i prolazim kraj njega plazeći mu jezik, dok se u meni nije razvila ropska ljubav prema tome lopovu.

IV

Do mog idućeg susreta sa Džonom Barlikornom došlo je kad mi je bila sedma godina. Ovoga puta je moja mašta pogrešila, i strah me je gurnuo njemu u susret. Baveći se još i tada poljoprivredom, moja se porodica preselila na neku farmu na pustoj i tužnoj obali pokrajine San Mateo, južno od San Franciska. U to vreme bio je to divalj, zaostao kraj, i često sam slušao svoju majku kako se hvali da smo mi stara američka, porodica, a ne neki irski ili italijanski doseljenici, kao što su naši susedi. U celom našem području bila je samo još jedna stara američka porodica.

Jedne nedelje izjutra nađoh se – kako i zašto, ne mogu više da se setim – na farmi Moriseja. Tu se bio skupio veliki broj mladih ljudi s obližnjih farmi. Bilo je tu i odraslih, koji su pili od rane zore, a neki od njih još od prošle noći. Morisejevi su bili velika porodica, u kojoj je bilo mnogo stasitih nećaka i ujaka, u teškim čizmama, snažnih šaka i surovih glasova.

Iznenada devojke zavrištaše i povikaše: „Tuku se!“ Nastade gužva. Ljudi istrčaše iz kuhinje. Dva diva, zarumenjenih lica, prosede kose, zgrabila su se u koštac. Jedan od njih bio je Crni Mat, za koga su svi govorili da je nekada ubio dva čoveka. Žene su prigušeno vriskale, krstile se i mucale molitve, sakrivajući oči i provirujući kroz prste. Ali ja nisam. Može se opravdano pretpostaviti da sam bio najradoznaliji gledalac. Možda sam hteo da vidim kako je divno kad ubijaju čoveka. U svakom slučaju, videću kako se ljudi bore. Ali, veliko je bilo moje razočaranje. Crni Mat i Tom Morisej samo su držali jedan drugog i dizali noge u nezgrapnim čizmama, tako da je to bilo nalik na neku grotesknu, slonovsku igru. Bili su isuviše pijani da bi mogli da se bore. A tada ih zgrabiše i odvedoše natrag, da u kuhinji učvrste novo prijateljstvo.

Uskoro su svi govorili uglas, vičući i derući se, kao što rade ljudi koji imaju jaka prsa i žive na slobodnom vazduhu, kad im viski odreši jezik. A ja, dečak od sedam godina, kome je srce zastalo u grlu, čije je drhtavo telo bilo napregnuto kao u jelena neposredno pre no što nagne u bekstvo, virio sam začuđeno kroz otvorena vrata i naučio još više o tome kako su čudni ljudi. I čudio sam se Crnom Matu i Tomu Moriseju, koji su, opruživši se preko stola i zagrlivši jedan drugog, plakali od ljubavi.

U kuhinji se pijančenje nastavilo i devojke su napolju počele da se plaše. One su znale čemu vodi piće i sve su bile sigurne da će se dogoditi nešto strašno. Bunile su se i govorile da ne žele da budu prisutne kada se to dogodi, a neke predložiše da se ide na veliku italijansku farmu udaljenu četiri milje, gde bi se mogla prirediti igranka. Odmah su se svrstali parovi momaka i devojaka i krenuli peskovitim putem. I svaki je mladić išao sa svojom devojkom – ukoliko se može verovati detetu od sedam godina da se razume u ljubavne stvari svoga kraja. A treba znati da sam i ja bio momak s devojkom. Neka mala Irkinja, devojčica mojih godina, išla je sa mnom. Mi smo bili jedina deca koja su prisustvovala tom neočekivanom događaju. Najstariji par mogao je imati dvadeset godina. Bilo je tu sasvim odraslih devojaka od četrnaest do šesnaest godina, koje su išle sa svojim momcima. Ali mi smo bili mnogo mlađi, mala Irkinja i ja, i koračali smo držeći se za ruke, a katkada, pod okriljem starijih, obujmio bih je rukom oko pojasa. Ali mi to nije bilo zgodno. I bio sam vrlo ponosan, koračajući tog blistavog nedeljnog jutra po dugom pustom drumu između peskovitih brežuljaka. I ja sam imao svoju devojku, i ja sam bio mali muškarac.

Na talijanskoj farmi živeli su samo mladići. Naš je dolazak bio pozdravljen s oduševljenjem. Svima su sipali u čaše crnog vina, a dugačku trpezariju delimično raskrčili za igranje. Mladi momci su pili i igrali sa svojim devojkama uz zvuke harmonike. Za mene je to bila božanstvena muzika. Nikad još nisam čuo nešto tako veličanstveno. Mladi Italijan koji je svirao digao bi se i igrao obgrlivši rukama svoju devojku i svirajući harmoniku iza njenih leđa. Sve je to izgledalo divno meni, koji nisam igrao, nego sedeo za stolom i razrogačenih očiju posmatrao čuda života. Bio sam samo mali dečak, a u životu je bilo još mnogo stvari koje je trebalo da naučim.

Posle nekog vremena irski momci počeše sami da pune svoje čaše vinom, zavlada veselost i vedro raspoloženje. Primetio sam kako su se neki od njih teturali i padali za vreme igre, i kako je jedan otišao da spava u ugao. Neke devojke počeše da se žale, htele su da odu, dok su se druge zadovoljno smejale, spremne na sve što može da se dogodi.

Kad su mi naši italijanski domaćini ponudili vina na uobičajeni način, odbio sam. Iskustvo s pivom bilo mi je dovoljno, te nisam osećao ni najmanju želju da imam ponovo posla s alkoholom, niti ma sa čim što je s tim u vezi. Na nesreću, neki mladi Italijan, vragolan, po imenu Petar, spazivši me kako usamljeno sedim, napuni iz čiste obesti pola čaše vina i

pruži mi. Sedeo je za stolom prekoputa mene. Odbih. Njegovo se lice uozbilji i on mi ponovo pruži vino. A tada me obuze užas – užas koji moram da objasnim.

Moja je mati imala svoje teorije. Prvo, ona je tvrdo verovala da su sve smeđe žene i uopšte svi ljudi crnih očiju neiskreni. Mislim da nije potrebno naglasiti da je moja mati imala plave oči. Zatim, ona je bila uverena da je crnomanjasta latinska rasa do krajnosti osetljiva, do krajnosti podmukla i do krajnosti krvoločna. Mnogo puta, upijajući s njenih usana reči o neobičnostima i grozotama sveta, slušao sam je kako tvrdi da, ako neko uvredi Italijana, pa ma kako neznatno i nenamerno, može biti siguran da će mu se on osvetiti zabivši mu nož u leđa. To je bio njen naročiti izraz – „zabiti nož u leđa“.

Dakle, premda sam toga jutra goreo od želje da vidim kako Crni Mat ubija Toma Moriseja, nikako nisam želeo da pružim igračima prizor kako se nož zabija u moja leđa, Tada još nisam, bio naučio da razlikujem činjenice od teorija. Slepo sam verovao u izlaganje svoje majke o karakteru Italijana. Osim toga, imao sam neki nejasan pojam o svetosti gostoprimstva. Tu je bio podmukli, osetljivi, krvoločni Italijan, koji mi je nudio gostoprimstvo. Naučili su me da verujem da će me on, ako ga uvredim, udariti nožem, isto kao što će konj udariti onoga ko se suviše približi njegovim kopitama i draži ga. A osim toga, taj Italijan, Petar, imao je one strašne crne oči o kojima mi je mati govorila. Te su oči bile drukčije od očiju koje sam poznavao, od plavih i sivih očiju, i očiju boje lešnika, kakve je imala moja porodica, drukčije od svetlih i izrazito plavih očiju Iraca. Možda je Petar bio suviše popio. U svakom slučaju, njegove su oči bile blistavo-crne i đavolski su sijale. One su bile nešto tajanstveno, nešto nepoznato, a zar sam mogao ja, sa svojih sedam godina, da ih analiziram i opazim lakrdijaštvo u njima? U njima sam ugledao iznenadnu smrt, te neodlučno odbih vino. Izraz njegovih očiju se promeni. One postadoše ozbiljne i zapovedničke, dok mi je ponovo gurnuo bliže čašu s vinom.

Šta sam mogao da radim? Gledao sam docnije u svom životu pravoj smrti u oči, ali nikad nisam osetio takav samrtni strah kao tada. Prinesoh čašu usnama, i izraz Petrovih očiju se ublaži. Sada sam znao da neće da me ubije. Od toga mi je bilo lakše. Ali ne i od vina. Bilo je to jeftino, novo vino, gorko i kiselo, napravljeno od ostataka i otpadaka iz vinograda i bačava, a imalo je mnogo gori ukus nego pivo. Ima samo jedan način na koji se uzima lek, a to je – uzeti ga. I tako sam popio to vino. Zabacio sam

glavu unatrag i progutao ga. Morao sam gutnuti još jednom, da sručim taj otrov, jer je za moje detinje telo i organe to bio otrov.

Sećajući se danas toga, mogu da shvatim kako je Petar bio začuđen. On dopola napuni drugu čašu i gurnu je preko stola. Ukočen od straha, očajan zbog sudbine koja me je snašla, sručih drugu čašu isto kao i prvu. To je bilo suviše za Petra. Morao je i drugima da pokaže ovo čudo od deteta koje je otkrio. Pozva Dominika, mladog brkatog Italijana, da vidi neobičan prizor. Ovoga puta mi dadoše punu čašu. Šta neće čovek učiniti da ostane živ? Skupih svu svoju odvažnost, savladah gadljivost koja mi se pela u grlo, i progutah tečnost. Dominik nije nikad video dečka tako herojskog kalibra. Još je dvaput napunio čašu, svaki put do vrha, i posmatrao kako vino nestaje u mom grlu. Uto su moja junačka dela počela da privlače opštu pažnju. Oko mene se sakupiše stariji italijanski radnici, seljaci iz starog kraja, koji nisu govorili engleski i koji nisu mogli da igraju s irskim devojkama. Bili su mrki i divljeg izgleda, imali su pojaseve i crvene košulje; a znao sam da su nosili i noževe; i oni me opkoliše kao banda gusara. A Petar i Dominik narediše mi da se pokažem pred njima.

Da nisam imao mašte, da sam bio glup, da sam bio tvrdoglavo uporan, nikad ne bih zapao u ovu nepriliku. A mladići i devojke su igrali, i nikoga nije bilo da me spase od moje sudbine. Koliko sam popio, ne znam. Ali zapamtio sam svoje beskonačne patnje usred krvoločne bande, i neizmeran broj čaša crvenog vina koje su mi dodavali preko golih dasaka vinom polivenog stola i koje su iščezavale niz moje zapaljeno grlo. Ali, ma koliko da je vino bilo rđavo, nož u leđima bio bi još gori, a ja sam morao da ostanem živ po svaku cenu.

Posmatrajući danas to s iskustvom pijanice, znam zašto se nisam ošamućen srušio na sto. Kao što sam rekao, bio sam ukočen, bio sam oduzet od straha. Jedini moj pokret bio je da prinosim usnama tu beskonačnu povorku čaša. Bio sam nepokretan sud za svu tu količinu vina. Ono je mirno ležalo u mom od straha neosetljivom želucu. Bio sam suviše uplašen da bih mogao da povraćam. Tako je cela ta grupa Italijana gledala i čudila se ovom fenomenalnom detetu koje je ulivalo u sebe vino sa hladnokrvnošću automata. Ne mislim da se razmećem kada tvrdim da nikad nisu videli nešto slično.

Došlo je vreme polaska. Pijane ludorije mladića nagnale su većinu treznijih devojaka da ih teraju kući. Nađoh se kraj vrata, uz svoju malu

devojku. Ona nije pretrpela ono što sam ja pretrpeo, i bila je trezna. Očarana teturanjem mladića, koji su se naprezali da idu uz svoje devojke, počela je da ih imitira. Meni se to učinilo kao divna igra, pa sam i ja počeo da se pijano teturam. Ali u njoj nije bilo vina, koje bi se uzbunilo, dok je meni usled kretanja vino brzo udarilo u glavu. Od samog početka, moje je imitiranje bilo vernije nego njeno. Posle nekoliko minuta čudio sam se sam sebi. Video sam nekog mladića koji je, pošto se teturao nekoliko koraka, zastao na ivici druma, ozbiljno se zagledao u jarak, a zatim ozbiljno, posle očigledno dubokog razmišljanja, pao u njega. Meni je to bilo neverovatno smešno. I ja se uputih teturajući se prema ivici jarka, sa čvrstom namerom da se zaustavim na ivici. Došao sam k sebi u jarku, dok su se neke zabrinute devojke trudile da me izvuku napolje.

Nisam više imao volje da izigravam pijanicu. Više mi nije bilo do šale. Počelo je da mi se vrti pred očima, i široko otvorenih usta borio sam se za vazduh. Dve devojke me povedoše, držeći me za ruke, ali su moje noge bile kao od olova. Alkohol koji sam popio udarao me je kao malj u srce i mozak. Da sam bio slabo dete, uveren sam da bi me to ubilo. Ali ovako, znam da sam bio bliže smrti nego što je to slutila i jedna od preplašenih devojaka. Čuo sam kako se prepiru između sebe ko je za sve ovo kriv. Neke su plakale – zbog sebe, zbog mene i zbog prostačkog vladanja njihovih momaka. Ali mene to nije zanimalo. Gušio sam se, i bio mi je potreban vazduh. Hodanje je pretstavljalo agoniju. Ono mi je zadavalo sve teže muke. Ipak su me devojke uporno terale da koračam, a do kuće je bilo četiri milje. Četiri milje! Sećam se kako su moje zamagljene oči videle mali most preko druma u beskonačnoj udaljenosti. Ustvari, nije bio udaljen ni stotinu stopa. Kad sam stigao do njega, stropoštao sam se i ležao na leđima teško dišući. Devojke pokušaše da me dignu, ali sam ja bio bespomoćan i gušio sam se. Na njihovo dozivanje u pomoć dođe Lari, pijani sedamnaestogodišnji mladić, koji pokuša da me oživi gazeći me po grudima. Nejasno se sećam toga, kao i vike devojaka kada su počele da se bore s njim i teraju ga da se udalji. A posle toga nisam znao više ništa, premda sam kasnije doznao da je Lari ostao pod mostom i tamo proveo noć.

Kad sam došao k svesti, bio je mrak. Nosili su me onesvešćenog četiri milje i smestili u postelju. Bio sam bolesno dete, i uprkos strahovitom naprezanju srca i ostalih organa neprestano sam padao u zanos. Izmilelo je sve što je bilo strašno i užasno u mom detinjem mozgu. Najgroznije vizije postale su za mene stvarnost. Video sam kako se vrše ubistva i kako me

progone ubice. Vikao sam, besneo i borio se. Moje su patnje bile strašne. Budeći se iz takvog zanosa začuo bih glas svoje majke: „Šta je to s mozgom ovog deteta? Izgubiće razum“. I padajući ponovo u zanos, poneo bih sa sobom i ideju kako sam zatvoren u ludnici, kako me tuku čuvari i opkoljavaju ludaci koji urliču.

U moju mladu dušu oštro se usekao razgovor mojih starijih o jazbinama poroka u kineskom predgrađu San Franciska. U svom zanosu lutao sam, duboko ispod zemlje, kroz hiljade takvih jazbina i iza zaključanih gvozdenih vrata bio stavljan na muke i umirao na hiljade načina. A kad sam naišao na svog oca, kako sedi za stolom u tim podzemnim grobnicama i kocka se s Kinezima u velike svote u zlatu, izbio je sav moj bes u najprostačkijim psovkama. Digao bih se u postelji, boreći se protiv ruku koje su me zadržavale, i proklinjao svog oca tako da su se svi zidovi tresli. Znao sam za sve nepojmljive gadosti koje dete, lutajući slobodno u zaostalom kraju, može čuti od starijih. I premda se nikad ranije nisam usudio da izustim takve psovke, one su sada sipale iz mene, svom snagom mojih pluća, dok sam proklinjao oca, koji je sedeo tu pod zemljom i kockao se s Kinezima duge kose i dugih noktiju.

Pravo je čudo što mi te noći nije puklo srce ili prsnuo mozak. Arterije i nervni centri sedmogodišnjeg deteta jedva mogu da podnesu strahovite grčeve koji su me hvatali. Niko nije spavao u maloj drvenoj farmerskoj kući te noći kada je Džon Barlikorn gospodario mnome. A Lari, pod mostom, nije bio u delirijumu kao ja. Uveren sam da je spavao tupim snom bez snova i da se probudio sutradan samo s osećanjem težine i zlovolje, a ako je danas živ, da se i ne seća te noći, koja je za njega predstavljala samo malu nezgodu. Ali u mom mozgu taj doživljaj je ostavio neizbrisiv utisak. Pišući o tome danas, posle trideset godina, svaka mi je vizija isto tako jasna i oštra, a svaki bol isto tako živ i strašan kao one noći.

Bolovao sam nekoliko dana; nisu mi bili potrebni majčini saveti da ubuduće izbegavam Džona Barlikorna. Moja je mati bila strašno potresena. Smatrala je da sam učinio nešto ružno, vrlo ružno, i da sam postupio suprotno od onoga čemu me je ona učila. A kako sam mogao ja, kome se nikad nije dopuštalo da odgovara, ja, koji nisam nalazio prave reči kojima bih izrazio svoju psihologiju, kako sam mogao reći svojoj majci da su baš njene pouke bile direktno odgovorne za moje opijanje? Da nije bilo njenih teorija o crnim očima i karakteru Italijana, nikad ne bih okvasio usne

kiselim, gorkim vinom. I tek kad sam postao već odrastao čovek, rekao sam joj pravi smisao tog nesrećnog događaja.

U tim danima posle bolesti neke su me stvari zbunjivale, a neke su se sasvim razjasnile. Osećao sam da sam učinio greh, ali sam isto tako imao i osećanje da mi je učinjena nepravda. Nije bila moja krivica, a ipak sam rđavo postupio. Ali je vrlo jasna bila moja odluka da nikad više ne okusim alkohol. Nijedan besan pas nikada se nije toliko plašio vode kao što sam se ja plašio alkohola.

Međutim, želim da naglasim da ovo iskustvo, ma koliko bilo strašno, ipak na kraju krajeva nije moglo da me odvrati od sklapanja prisnog poznanstva sa Džonom Barlikornom. Sve što me je okružavalo, već tada, bile su snage koje su me privlačile k njemu. Na prvom mestu, izuzimajući moju majku, koja je uvek u svojim pojmovima padala u krajnost, činilo mi se da svi odrasli gledaju popustljivo na taj događaj. Kao da se dogodila neka šala, nešto smešno. Nisu smatrali da tu ima ičega sramnog. Čak su se i mladići i devojke smejali i cerekali svojoj ulozi u tom događaju, pričajući s uživanjem kako je Lari skakao po mojim grudima i spavao pod mostom, kako je taj i taj prospavao tu noć napolju, na peščanim brežuljcima i šta se dogodilo nekom drugom mladiću koji je pao u jarak. Jednom reči, koliko sam mogao da vidim, u svemu tome nije bilo nikakve sramote. Bilo je to nešto opasno, đavolski lepo – sjajna i veličanstvena epizoda u monotoniji života i rada na tužnoj, maglovitoj obali.

Irski farmeri zadirkivali su me dobroćudno zbog mog podviga, i tapkali me po leđima, sve dok nisam osetio da sam učinio nešto smelo. Petar, Dominik i drugi Italijani ponosili su se mojim junaštvom u piću. S moralnog gledišta niko nije osuđivao pijanstvo. Osim toga, svi su pili. Nije bilo nijednog trezvenjaka u celoj opštini. Čak i učitelj naše male seoske škole, prosed čovek od pedeset godina, raspustio bi školu svakiput kada bi, rvući se sa Džonom Barlikornom, bio savladan.

Prema tome, nije bilo nikakvih moralnih prepreka. Moja odvratnost prema alkoholu bila je potpuno fiziološka. Jednostavno, nisam podnosio tu prokletu tečnost.

V

Te fizičke odvratnosti prema alkoholu nisam se nikada mogao osloboditi. Ali sam je savladao. I dan-danas je ponovo savladavam svaki put kad uzmem čašu. Ukus nikad nije prestajao da se buni, a ukusu se može verovati – on zna šta je dobro za telo. Ali, ljudi ne piju svesno radi dejstva koje alkohol ima na telo. Oni piju radi njegovog dejstva na mozak, a ako ono mora doći kroz telo, utoliko gore po telo.

Pa ipak, uprkos mojoj fizičkoj odvratnosti prema alkoholu, najsjajnija mesta u mom detinjstvu bile su krčme. Sedeći na teškim kolima natovarenim krompirom i obavijenim maglom, s nogama utrnulim od nekretanja, dok su se konji lagano vukli po strmom drumu između peščanih brežuljaka, zahvaljujući samo jednoj sjajnoj viziji put nije nikada bio suviše dug. Ta sjajna vizija bila je krčma u Kolmi, u koju je moj otac – ili, bolje reći, svaki onaj ko se vozio – uvek svraćao da nešto popije. A i ja sam izlazio da se ugrejem kraj velike peći i da dobijem neki slatkiš. Sasvim običan slatkiš, ali za mene basnoslovan luksuz.

Dobro je što su postojale krčme. Vratio bih se na svoje mesto iza konja, koji su vukli, i prošao bi čitav sat dok ne bih pojeo taj slatkiš. Odgrizao bih najsitnije parčence, ne izgubivši nikad ni mrvice, i žvakao bih ga dok se ne bi pretvorio u veoma tanku i slatku smesu. Tu smesu nikad nisam namerno progutao. Samo sam je sisao, prevrćući je jezikom, premeštajući je s jedne strane usta na drugu, dok mi na kraju ne bi pobegla, i u sitnim kapljicama i česticama skliznula i otišla niz grlo. Horeis Flečer[5] bio bi zadovoljan sa mnom kad se radilo o slatkišima.

Voleo sam krčme. Naročito sam voleo krčme u San Francisku. U njima su mogle da se dobiju najfinije poslastice – neobični hlepčići i kolači, sir, kobasice, sardine – divna hrana koju nikad nisam video na našem sirotinjskom stolu kod kuće. A jednom prilikom, sećam se, krčmar mi je napravio neko slatko piće od voćnog soka i soda-vode. Moj ga otac nije platio. To me je krčmar častio, i on je postao za mene ideal dobrog, ljubaznog čoveka. Godinama sam o njemu i budan sanjao. Iako mi je u to

vreme bilo tek sedam godina, mogu i danas da ga vidim isto onako jasno, mada su ga moje oči videle samo taj jedan jedini put.

Krčma se nalazila južno od Market Strita u San Francisku. Stajala je na zapadnoj strani ulice. Levo od ulaza nalazila se tezga s pićem. Desno kraj zida bila je tezga za doručak. To je bila uska prostorija, a pozadi, iza pivske buradi sa slavinama, bili su mali okrugli stolovi i stolice. Krčmar je imao plave oči i plavu svilenkastu kosu, koja je virila ispod crne svilene kapice. Sećam se da je nosio mrki kaput od grubog platna, i tačno znam ono mesto u sredini reda boca odakle je uzeo bocu sa crvenim voćnim sokom. On i moj otac dugo su razgovarali, a ja sam srkao svoje slatko piće i obožavao krčmara. I godinama posle toga obožavao sam uspomenu na tog čoveka.

Mada sam već imao dva nesrećna iskustva, stalno sam nailazio na Džona Barlikorna, pobedonosnog i pristupačnog, koji me je mamio i privlačio. Sve što je bilo u vezi s krčmom ostavljalo je duboki utisak na moju detinju dušu. Bio sam dete u kome su se tek formirali prvi sudovi o svetu, i ustanovio sam da je krčma čarobno i divno mesto. Ni trgovine, ni javne zgrade, ni sva ostala ljudska boravišta nisu mi nikad otvarala svoja vrata i puštala da se ogrejem kraj njihovih ognjišta, niti su mi dopuštala da jedem hranu bogova s uskih polica naslonjenih na zid. Njihova su mi vrata bila, uvek zatvorena, a vrata krčmi uvek otvorena. Uvek i na svakom mestu nailazio sam na krčme, na glavnim i sporednim drumovima u uskim uličicama i prometnim ulicama, sjajno osvetljene i vesele, tople zimi, a tamne i hladne leti. Da, krčma je bila neobično lepo mesto, i još mnogo više od toga.

Kad mi je bilo deset godina, moja je porodica napustila farmu i prešla u grad. I tu, u svojoj desetoj godini, počeo sam da prodajem novine po ulicama. Jedan od razloga bio je taj što nam je bio potreban novac. A drugi – što je trebalo da nešto radim. Uspeo sam da pronađem put do besplatne javne biblioteke, i čitao sve dok mi se živci nisu rastrojili.

Na siromašnim farmama gde sam živeo nije bilo nikakvih knjiga. Bilo je pravo čudo što sam došao do četiri knjige, divne knjige koje sam, u pravom smislu reči, progutao. Jedna od njih bila je „Život Garfildov“, druga – „Afrička putovanja“ Paola di Šaija, treća – roman od Ouide, koji nije imao poslednjih četrdeset strana, a četvrta – Irvingova „Alhambra“. Ovu poslednju pozajmila mi je učiteljica. Nisam bio hrabro dete. Nisam bio, kao Oliver Tvist[6], kadar da tražim više. Kada sam vratio „Alhambru“ učiteljici,

nadao sam se da će mi ona pozajmiti drugu knjigu. A kad to nije učinila – verovatno me nije smatrala dovoljno zrelim – plakao sam celim putem dugim tri milje, idući iz škole kući, na farmu. Čekao sam i čeznuo da mi pozajmi još koju knjigu. Nekoliko puta sam sakupio svu svoju snagu i bio gotov da je zamolim, ali nikada nisam dostigao potrebni stepen smelosti.

A onda je došao grad Ouklend, i na policama njegove javne biblioteke otkrio sam jedan veliki svet iza horizonta. Tu je bilo na hiljade knjiga isto tako dobrih kao one moje prve četiri čudne knjige, a neke još i bolje. U to vreme knjižnice nisu vodile brigu o deci, i ja sam doživljavao neobične pustolovine. Sećam se kako me je, dok sam pregledao katalog, privukao naslov „Pustolovine Peregrina Pikla“. Ispunih formular i bibliotekar mi predade sabrana i neskraćena Smoletova[7] dela u jednoj ogromnoj svesci. Čitao sam sve, ali u prvom redu istoriju i pustolovine, i sve knjige o starim putovanjima po moru i kopnu. Čitao sam ujutru, posle podne i noću. Čitao sam u postelji, čitao sam za stolom, čitao sam dok sam išao u školu i iz škole, čitao sam za vreme odmora, dok su se drugi đaci igrali. Postajao sam razdražljiv. Svakome sam govorio: „Beži! Smetaš mi“. I tako sam se u svojoj desetoj godini našao na ulici i prodavao novine. Nisam više imao vremena za čitanje. Imao sam dosta posla dok sam se izvežbao i naučio kako se treba boriti, dok sam se naučio da budem hrabar, drzak i bezobrazan. Imao sam mašte i radoznalosti za sve stvari koje su uticale na moju okretnost. A moja radoznalost za krčme nije bila na poslednjem mestu. U mnoge sam stalno zalazio. Sećam se da se u to vreme na istočnoj strani Brodveja, između Šeste i Sedme ulice, od jednog do drugog ugla nalazio čitav niz krčmi.

U krčmama je život bio drukčiji. Ljudi su razgovarali povišenim glasovima, grohotom su se smejali. Tu je vladala atmosfera veličine, nečeg višeg nego što je obična svakidašnjica, u kojoj se ništa ne događa. Tu je život bio vrlo bučan, pa čak i strašan, kada bi padali udarci i krv se prolivala, a krupni policajci upadali unutra u grupama. Bili su to za mene veličanstveni časovi, glava mi je bila puna svih tih divljih i hrabrih bitaka i smelih pustolovina na moru i kopnu. A nikakvih velikih trenutaka nije bilo dok sam trčkarao ulicama ubacujući novine u vrata. Ali su u krčmama čak i pijanice, ošamućene, opružene po stolovima ili u prašini na podu, bile tajanstvene i čudesne.

Štaviše, krčme su bile potpuno zakonite. Gradski očevi su ih potvrdili i dozvoljavali. Nisu to bila strašna mesta, kao što sam slušao da govore dečaci koji nisu, kao ja, imali prilike da ih upoznaju. Možda su i bile strašne, ali to je značilo jedino da su bile strašno divne, a baš ono što je strašno divno svaki pravi dečak i želi da upozna. Na isti način bili su strašni gusari, brodolomi i bitke, a koji zdravi dečak ne bi dao svoju besmrtnu dušu da učestvuje u takvim događajima.

Osim toga, u krčmama sam viđao reportere, urednike, advokate i sudije, koje sam poznavao lično i po imenu. Oni su krčmi davali pečat društvenog odobravanja. Oni su opravdali moje divljenje prema krčmama. I oni su tu svakako našli nešto što je drukčije, nešto što je neobično, a što sam ja pokušavao da shvatim i napipam. Šta je to bilo, nisam znao, ali tu je to moralo da bude, jer su se tu ljudi sakupljali, kao što bumbari lete oko lonca s medom. Nisam imao nikakvih briga, a život je bio divan, pa zato nisam mogao ni slutiti da su ti ljudi tražili zaborava od napornog rada i gorke tuge.

U to vreme nisam pio. Od svoje desete do petnaeste godine jedva sam i okusio alkohol, ali sam bio u tesnom dodiru s pijanicama i mestima gde se pilo. Nisam pio samo zbog toga što nisam voleo alkohol. Tokom vremena radio sam kao pomagač na kolima za raznošenje leda, postavljao čunjeve u nekoj kuglani koja je bila spojena s krčmom, i čistio krčme po nedeljnim izletištima.

Golema, dobroćudna Džosi Harper imala je krčmu na uglu Telegraf Avenije i Trideset i devete ulice. Tamo sam godinu dana, nosio neke večernje novine, dok mi nije bio određen drugi smer puta, prema obali i ouklendskom pristaništu. Prvog meseca, kada sam od nje naplaćivao račun, ona mi nasu čašu vina. Bilo me je sramota da odbijem, pa sam ga popio. Ali sam posle toga gledao da ugrabim priliku kad se ona nije nalazila u blizini, i da novac uzmem od kelnera.

Prvog dana kada sam radio u kuglani krčmar, po običaju, pozva nas dečake da nešto popijemo, pošto smo postavljali čunjeve nekoliko sati. Ostali zatražiše pivo. Ja rekoh da hoću sodu. Dečaci se nasmejaše, i ja primetih kako me krčmar pogleda neobičnim, ispitivačkim pogledom. Uprkos tome on otvori bocu sode. Posle toga, vrativši se u kuglanu u odmorima između igara dečaci mi objasniše u čemu je stvar. Uvredio sam krčmara. Boca sode stajala je krčmu više nego čaša odležanog piva i prema tome, i ja, ako želim da zadržim svoje mesto, treba da pijem pivo. Osim

toga, pivo je hranljivo. Moći ću bolje da radim ako ga budem pio. U sodi nema hranljivosti. Kasnije, kad god nisam uspeo da se izvučem pio sam pivo i čudio se šta ljudi u njemu nalaze. Uvek sam bio uveren da mi u pivu nešto nedostaje. U to vreme zaista sam voleo samo slatkiše. Za pet centi mogao sam da kupim pet „topovskih zrna“ – velikih komada, neobično slatkih i neobično trajnih. Mogao sam da žvaćem i da sisam svaki slatkiš po čitav sat. Zatim bio je tu neki Meksikanac koji je prodavao debele pločice od smeđeg prženog šećera, po pet centi komad. Bio je potrebno šest sati da se do kraja isisa jedna pločica. A bilo je mnogo dana kad se ceo moj ručak sastojao od takve pločice. I stvarno, tu sam nalazio hranljivosti, a u pivu ne.

VI

Ali brzo se približavalo vreme kad je imao da započne drugi niz mojih susreta, sa Džonom Barlikornom.

Kada mi je bilo četrnaest godina, glava mi je bila puna priča o starim pomorcima, a moja su maštanja bila ispunjena tropskim ostrvima i dalekim morskim obalama, dok sam jedrio na svojoj maloj jedrilici po zalivu San Franciska i po ouklendskom rukavcu.

Želeo sam da budem pomorac. Želeo sam da pobegnem od monotonije svakidašnjice. Bio sam u cvetu mladosti, prožet romantikom i pustolovinama, sanjao sam o burnom životu u burnom svetu muškaraca. Malo sam slutio da su osnova i potka toga sveta muškaraca bio alkohol.

I tako, jednog dana dok sam dizao jedro na svojoj jedrilici upoznao sam se sa Skotijem. Bio je to snažan mladić od sedamnaest godina, odbegli mornarski učenik, kao što mi je sam rekao, s nekog engleskog broda u Australiji. On se baš probio na nekoj drugoj lađi do San Franciska, i sada je želeo da potraži mesto na nekom kitolovcu. Na drugoj strani rukavca, gde su ležali ti brodovi, nalazila se jahta – šalupa „Ajdler“.[8] Čuvar je bio neki harpunar koji je nameravao sledeći put da plovi na kitolovcu „Bonanzi“. Da li bih hteo da prevezem njega, Skotija, svojom jedrilicom da poseti harpunara?

Da li bih hteo? Zar nisam slušao priče i glasine o „Ajdleru“ – velikoj šalupi koja se vratila sa Havajskih Ostrva, gde se bavila krijumčarenjem opijuma. A harpunar je bio njen čuvar! Kako sam ga često gledao i zavideo mu na njegovoj slobodi. On nikad nije morao da se rastaje od mora. Spavao je na „Ajdleru“ svake noći, dok sam ja morao da idem na spavanje kući, na kopno. Harpunar je imao samo devetnaest godina (a ni od koga drugog, osim od njega samog, nisam čuo da je harpunar), ali on je bio isuviše blistava i slavna ličnost da bih se ikada usudio da ga oslovim dok sam čežnjivo veslao oko jahte na priličnoj udaljenosti. Da li bih hteo da prevezem Skotija, odbeglog mornara, da poseti harpunara na „Ajdleru“, koji se bavio krijumčarenjem opijuma? Da li bih hteo!

Harpunar izađe na palubu da odgovori na naš pozdrav, i pozva nas na brod. Izigravao sam mornara i odraslog muškarca, odbijajući jedrilicu od broda da ne bih oštetio belu boju jahte, vezujući je iza krme dugim užetom pomoću dva tobož nemarno poluzavezana čvora.

Spustismo se u kajitu. Bila je to prva unutrašnjost broda koju sam ikada video. Odela na zidu zaudarala su na plesan. Ali šta to smeta? Zar to nije bila mornarska odeća odraslih muškaraca – kratki kožni kaputi postavljeni grubim platnom, plavi kaputi od mornarskog platna, nepromočivi mornarski šeširi, mornarske čizme i delovi odeće od uvoštanjenog platna. Svuda je padala u oči štednja prostora – uske koje[9], stolovi na sklapanje i neverovatno mali ormarići. Tu su se nalazile busola, brodske svetiljke u kardanskim kolutima[10], geografske karte sa plavom poleđinom, nemarno savijene i razbacane, signalne zastavice po azbučnom redu i jedan mornarski šestar zaboden u drvo da drži kalendar.

Najzad sam zaista živeo. Sedeo sam tu, prvi put u unutrašnjosti lađe koja je služila za krijumčarenje, primljen za druga jednog harpunara i jednog odbeglog engleskog mornara koji je rekao da se zove Skoti.

Harpunar, koji je imao devetnaest godina, i mornar, koji je imao sedamnaest godina, najpre su pokazali da su odrasli time što su se vladali kao odrasli muškarci. Harpunar reče da bi sada dobro došlo neko piće, a Skoti poče po svojim džepovima da traži sitan novac. Zatim harpunar odnese neku ružičastu bocu da je napuni u nekoj tajnoj krčmi, jer u tom kraju nije bilo dozvoljenih krčmi. Pili smo neko jeftino bljutavo vino iz velikih čaša. Zar sam možda ja bio manje jak i manje hrabar od harpunara i mornara? Oni su bili odrasli muškarci, oni su to dokazivali time što su pili. Piti, to je znak muškosti. Zato sam pio s njima čašu za čašom, osoran i uspravan, premda gadna tečnost nije mogla ni da se uporedi sa slatkišima za žvakanje ili divnim „topovskim zrnom“. Stresao sam se i gušio pri svakom gutljaju, ali sam muški skrivao sve te znake slabosti.

Toga popodneva nekoliko puta smo punili bocu. Imao sam samo dvadeset centi, ali ih izvadih kao odrastao muškarac, premda s potajnim žaljenjem misleći na ogromnu količinu slatkiša koja bi za njih mogla da se kupi. Alkohol nam je svima udario u glavu, i Skoti i harpunar povedoše razgovor o plovidbi duž istočne obale, o olujama oko rta Horna i o „pamperos“ vetrovima na reci La Plati, o jakim vetrovima koji dozvoljavaju

plovidbu samo s donjim kožnim jedrom, o orkanima na južnom i uraganima na severnom Pacifiku, i o kitolovcima razbijenim u arktičkom ledu.

– Ne možeš da plivaš u toj ledenoj vodi – reče mi harpunar poverljivo. – Za minut se zgrčiš i potoneš. Kad ti kit razbije čamac, treba da legneš potrbuške preko vesla, tako da, ostaneš na površini i kada se zgrčiš od hladnoće.

– Naravno – rekoh klanjajući se zahvalno, s izrazom kao da sam siguran da ću i ja loviti i biti u razmrskanim čamcima na Arktičkom Okeanu. I, zaista, zapamtio sam njegov savet kao neobično dragocenu informaciju i smestio ga u svoj mozak, gde se zadržao do dan-danas.

Ali nisam mogao da govorim – u početku. Bože moj! Bilo mi je tek četrnaest godina i nikad u svom životu nisam bio na okeanu Mogao sam samo da slušam dva morska vuka i da pokazujem svoju muškost pijući s njima, čestito i pošteno, čašu za čašom.

Alkohol je počeo da deluje na mene. Razgovor između Skotija i harpunara prolazio je kroz zatvoreni prostor „Ajdlerove“ kajite i kroz moj mozak kao veliki zamasi širokog, slobodnog vetra. I u mašti sam proživljavao buduće godine i lutao kroz burni, ludi, slavni svet, doživljavajući mnoštvo pustolovina.

Postajali smo sve otvoreniji. Nestade svakog ustezanja i ćutljivosti. Izgledalo je kao da se poznajemo već godinama i godinama, i zavetovasmo se jedan drugome da ćemo u budućnosti mnogo godina ploviti zajedno. Harpunar mi je pričao o nezgodama i tajnim sramotama. Skoti se rasplakao nad svojom jadnom starom majkom u Edinburgu – damom, kako je on tvrdio, plemenitog roda – koja je živela u oskudici i s teškom mukom skupila veliku svotu novca koju su tražili brodovlasnici da bi ga primili kao učenika, i tako ostvarila svoj san da joj sin postane oficir trgovačke mornarice i džentlmen; ona je sada očajna zbog toga što je on pobegao sa svoje lađe u Australiji i kao običan mornar prešao na drugu lađu. I Skoti je sve to dokazao. Izvadio je iz džepa njeno poslednje žalosno pismo i plakao nad njim čitajući ga glasno. Harpunar i ja plakali smo s njim i zakleli se da ćemo se sva trojica ukrcati na kitolovac „Bonanzu“, zaraditi mnogo novca, zajednički krenuti na hodočašće u Edinburg i sav uštеđeni novac položiti u krilo dragoj gospođi.

I tako je malo-pomalo Džon Barlikorn raspaljivao moj mozak, topeći moju uzdržljivost i moju skromnost, govoreći iz mene uporedo sa mnom i

kao ja sam, moj usvojeni brat blizanac i moj alter ego[11] te ja takođe podigoh glas da pokažem kako sam pravi muškarac i pustolov, i hvalisao sam se nadugačko i naširoko kako sam preplovio zaliv San Franciska u svom otvorenom skifu dok je vihor urlao, tako da su čak i mornari na škunama posumnjali u taj moj podvig. Zatim, ja – ili Džon Barlikorn, jer je to bilo jedno isto – rekoh Skotiju da on može biti dobar mornar i poznavati i poslednje uže na velikim prekomorskim brodovima, ali kada je u pitanju jedrenje na malim jedrilicama, sigurno ću ga s lakoćom tući, jedreći pritom u krugovima oko njega.

Najlepše je u svemu tome što su moja hvalisanja i tvrdnje bile istinite. S obzirom na uzdržljivost i skromnost nikad se ne bih usudio da kažem Skotiju koliko cenim njegovu sposobnost jedrenja malom jedrilicom. Ali u tome baš i jeste odlika Džona Barlikorna što ume da odreši jezik i izbrblja tajnu misao.

Skoti ili Džon Barlikorn, ili obojica, bili su, sasvim razumljivo, uvređeni mojim primedbama. Ali to meni nije bilo važno. Mogao bih da nadvladam svakog odbeglog mornara koji ima sedamnaest godina. Skoti i ja raspalismo se i razbesnesmo kao mladi petlići sve dok harpunar nije natočio novu rundu čaša kako bi nam omogućio da jedan drugom oprostimo i pomirimo se. To smo i učinili, zagrlivši jedan drugog i zaklinjući se na večno prijateljstvo – isto onako kao što su, sećao sam se, učinili Crni Mat i Tom Morisej u kuhinji na farmi San Mateo. I sećajući se toga shvatih da sam najzad postao pravi muškarac – uprkos tome što sam imao samo bednih četrnaest godina, muškarac isto tako veliki i muževan kao i ona dva snažna diva koji su se svađali i izmirili onog davnog, znamenitog nedeljnog jutra. U međuvremenu smo već dostigli stadijum pevanja, i ja se pridružih Skotiju i harpunaru u odlomcima raznih mornarskih pesama. Tu, u kajiti „Ajdlera“, prvi put sam čuo pesmu „Oduvajte ga, vetrovi“, „Leteći oblak“ i „Viski, Džoni, viski“. Ah, bilo je divno. Počeo sam da shvatam smisao života. Ovo nije bilo nešto svakidašnje, ovo nije bio ouklendski rukavac, ovo nije dosadno hodanje i ubacivanje novina u vrata, raznošenje leda i postavljanje čunjeva u kuglani. Ceo je svet bio moj, svi su njegovi putevi ležali pred mojim nogama, a Džon Barlikorn, uzburkavajući moju maštu, omogućavao mi je da sebi jasno predočim pustolovni život za kojim sam čeznuo.

Nismo bili obični smrtnici. Bili smo tri pijana mlada boga, neverovatno mudri, blistavo genijalni i naše moći nisu poznavale granica. Ah! – i ja to kažem danas, posle toliko godina – kad bi Džon Barlikorn mogao da održi nekoga na takvoj visini, nikada ne bih udahnuo nijedan trezni dah. Ali, na ovom svetu ništa se ne dobija zabadava. Čovek plaća po gvozdenoj skali – za svaku snagu istom takvom slabošću, za svaku visinu odgovarajućom nizinom, za svaki uobraženi božanski trenutak istim tolikim vremenom u sluzi gmizavca. Svaki podvig iz veoma davnih dana i nedelja života proživljenog u ludim, veličanstvenim trenucima mora se platiti skraćenjem života, a često i uz zelenašku kamatu.

Intenzitet i trajnost su stari neprijatelji, kao vatra i voda. Oni se međusobno uništavaju. Oni ne mogu postojati zajedno. A Džon Barlikorn, ma kako silan čarobnjak bio, isto je toliko rob organske hemije kao i mi smrtnici. Mi plaćamo za svaki živčani napor maratonske trke koju trčimo, i Džon Barlikorn ne može da se umeša i oslobodi nas plaćanja duga. On može da nas odvede u visine, ali ne može da nas na njima zadrži, inače bismo svi bili njegovi obožavatelji. A nema obožavatelja koji ne bi morao da plati za lude igre koje igra uz svirku Džona Barlikorna.

Ali sva ova mudrost je kasnije stečena. Sve to nije znao četrnaestogodišnji dečak koji je sedeo u „Ajdlerovoj" kajiti između harpunara i mornara, udišući raširenih nozdrva vazduh sa plesnivim zadahom mornarske odeće, i derući se u horu: „Američka lađa spušta se niz reku – veslajte, momci, veslajte!"

Bili smo sve pijaniji, i svi smo govorili i drali se u isto vreme. Bio sam zdrav kao dren, imao sam želudac koji je mogao da svari staro gvožđe, i još sam trčao svoju maratonsku trku iz sve snage kad je Skoti počeo da malaksava i da bledi. Njegov govor postao je nerazumljiv. Tražio je reči i nije mogao da ih nađe, a one koje je našao njegove usne nisu mogle da izgovore. Njegova otrovana svest ga je ostavljala. Sjaj mu se gubio iz očiju, izgledao je isto tako glup kao što su glupi bili i njegovi napori da govori. S popuštanjem svesti popuštali su mu i lice i telo. (Čovek ne može da sedi uspravno bez napora volje.) Skotijev mozak u vrtoglavici nije mogao da kontroliše njegove mišiće. Sve su se međusobne veze u njegovom telu prekidale. Naprezao se da popije još jednu čašu, ali ju je nemoćno ispustio na pod. A tada, na moje najveće čuđenje, gorko plačući otkotrlja se do postelje, leže na leđa i smesta zaspa, hrčući.

Harpunar i ja nastavismo da pijemo, cereći se jedan na drugoga nadmoćno zbog Skotijeve nevolje.

Otvorili smo poslednju bocu i popili je udvoje uz pratnju Skotijevog hrkanja.

A tada se i harpunar odvuče u svoju postelju, i ja ostadoh sam, neoboren, na bojnom polju.

Bio sam vrlo ponosan, i Džon Barlikorn se sa mnom ponosio. Mogao sam da podnesem svoj deo pića. Bio sam pravi muškarac. Onesvestio sam dva čoveka, pijući s njima čašu za čašom. A još sam stajao na nogama, uspravan, i peo se na palubu da udahnem vazduha u svoja izgorela pluća. I tek prilikom ovog susreta na „Ajdleru“ otkrio sam kako dobar želudac i jaku glavu imam za piće – saznanje koje će u sledećim godinama postati izvor ponosa i koje ću na kraju smatrati za svoju veliku nesreću.

Srećan je onaj čovek koji ne može da podnese više od nekoliko čaša, a da se ne napije. Nesrećan je onaj stvor koji može da popije mnogo čaša, a da se na njemu ništa ne primeti, onaj ko mora popiti mnogo čaša da bi se „ugrejao“.

Sunce je zalazilo kad sam izišao na „Ajdlerovu“ palubu. Dole je bilo mnogo postelja. Nije bilo potrebno da idem kući. Ali, hteo sam da pokažem samom sebi da sam zbilja pravi muškarac. Tu iza krme ležala je moja jedrilica.

Poslednja struja oseke tekla je u kanal, a s okeana je duvao vihor brzinom od četrdeset milja na sat. Mogao sam videti kako se zapenušeni talasi razbijaju o obalu, a tok struje jasno se primećivao na vrhu i u dubini svakog talasa.

Podigoh jedro, odgurnuh jedrilicu, zauzeh svoje mesto kraj krme i, držeći u ruci uže jedra, krenuh preko kanala. Jedrilica poče besno da se diže i spušta. Pena poče da prska. Bio sam na vrhuncu zanosa. Pevao sam „Oduvajte ga, vetrovi“ dok sam jedrio. Nisam bio četrnaestogodišnji dečak koji živi učmalim životom dremljivog grada zvanog Ouklend. Bio sam pravi muškarac, bog, i čak su mi elementi ukazivali počast dok sam ih podvrgavao svojoj volji.

Bila je najniža oseka. Mekani mulj se prostirao između obale i vode dužinom od oko stotinu koračaja. Podigoh „sekiru“[12], uterah prednji deo jedrilice u mulj, smotah jedra i stojeći na krmi, kao što sam to često činio za vreme oseke, počeh da guram jedrilicu veslom.

I upravo u tom trenutku telo poče da mi otkazuje poslušnost. Izgubih ravnotežu i strovalih se glavački u glib. Tada, i to prvi put, dok sam se koprcao da se uspravim na noge pokrivene blatom, a krv mi tekla iz ruku, koje sam ogrebao o kolac pokriven školjkama, osetih da sam pijan. Ali šta je to marilo? S one strane kanala dva snažna pomorca ležala su bez svesti u svojim posteljama, u koje sam ih ja oterao pobedivši ih u piću.

Bio sam pravi muškarac. Još sam stajao na nogama, premda do kolena u blatu. S prezirom odbacih pomisao da se vratim na jedrilicu. Gazio sam kroz mulj, gurajući čamac ispred sebe, i pevao svetu pesmu o svojoj muškosti.

To me je skupo stajalo. Bio sam bolestan nekoliko dana, ozbiljno bolestan, a ruke su me bolele izgrebane od školjki. Punih nedelju dana nisam mogao da ih upotrebljavam, a oblačenje i svlačenje odela pretstavljali su za mene pravo mučenje.

Zakleo sam se: „Nikad više!“ Igra nije vredela toliko. Cena je bila suviše visoka. Nisam osećao nikakve moralne muke. Moja odvratnost bila je isključivo fizička. Nikakvi zanosni časovi nisu bili vredni takvih časova jada i nesreće. Kad sam se vratio na svoju jedrilicu, izbegavao sam „Ajdlera“. Prelazio bih na suprotnu stranu kanala da ga obiđem. Skoti je iščezao. Harpunar je još bio tu, ali sam ga ja izbegavao. Jedanput kada se iskrcao u pristaništu, sakrio sam se u barku da izbegnem susret s njim. Bojao sam se da će opet predložiti da nešto popijemo, a možda ima punu bocu viskija u džepu.

A ipak – i tu se vidi čarobna moć Džona Barlikorna – ta popodnevna pijanka na „Ajdleru“ bila je purpurni trenutak u monotoniji mojih dana. Bila je nezaboravna. Moje misli su stalno bile njom zaokupljene. Na svaku pojedinu sitnicu vraćao sam se bezbroj puta. Između ostalog, prodro sam u mehanizam ljudskih postupaka. Video sam Skotija kako plače nad svojom ništavnošću i žalosnom sudbinom svoje majke, koja je bila dama u Edinburgu. Harpunar mi je o sebi pričao strašne i divne stvari. Osetio sam bezbroj primamljivih i raspaljivih nagoveštaja o svetu izvan moga sveta, a sigurno sam za taj svet bio isto tako sposoban kao i ta dva mladića koja su sa mnom pila. Prodro sam do dna ljudskih duša. Prodro sam do dna svoje sopstvene duše i otkrio neslućene snage i veličine.

Da, taj se dan isticao među mojim ostalim danima. I do dan-danas se ističe. Uspomena na njega utisnula se u moj mozak. Ali cena je bila suviše

visoka. Odbio sam da igram i da plaćam i vratio se svojim „topovskim zrnima“ i slatkišima. Činjenica je da me je ceo organizam moga zdravog, normalnog tela odvlačio od alkohola. Tečnost mi nije prijala. Bila mi je odvratna. Ali, uprkos tome, prilike su me i dalje terale ka Džonu Barlikornu, terale su me stalno, bez prestanka, sve dok, posle mnogo godina, nije došlo vreme kada sam počeo da tražim Džona Barlikorna na svakom mestu gde su se sastajali ljudi – da ga tražim i pozdravljam veselo kao dobrotvora i prijatelja. I da ga prezirem i mrzim sve to vreme. Da, čudan je prijatelj Džon Barlikorn.

VII

Tek sam bio napunio petnaest godina, a već sam radio satima i satima u nekoj fabrici konzervi. Iz meseca u mesec moj najkraći radni dan iznosio je deset sati. Ako se uz ovih deset sati stvarnog rada za mašinom doda još jedan sat za ručak, zatim vreme za odlazak na posao i povratak s posla kući, ustajanje ujutru, oblačenje i doručak, zatim večera, svlačenje i leganje u krevet, onda od ukupnih dvadeset i četiri sata ne preostaje više od devet sati, koliko je potrebno za spavanje zdravom mladom čoveku. Od tih devet sati uspevao sam da ukradem samo malo vremena za čitanje, kad bih legao u krevet i pre nego što bi mi se oči sklopile.

Ali, bilo je mnogo noći kada sve do ponoći nisam ostavljao posao. Katkada sam radio po osamnaest i dvadeset sati neprekidno. Jedanput sam radio za svojom mašinom trideset i šest sati bez prekida. A bilo je, najzad, čitavih nedelja kada nisam nijednom otišao s rada pre jedanaest sati, stigao kući i legao u postelju u pola jedan posle ponoći, a budili su me već u pola šest, da se obučem, doručkujem, pođem na rad i budem za svojom mašinom u sedam sati, kad zasvira sirena. Tada nisam mogao da ukradem ni jedan trenutak za svoje knjige, koje sam toliko voleo. Ali kakve veze ima Džon Barlikorn s tim napornim, stoičkim radom mladića koji je tek navršio petnaest godina? Ima, itekakve veze! Evo, da vam kažem. Pitao sam se zar je u tome smisao života – da čovek bude radna životinja? Ne znam da li je ijedan konj u celom Ouklendu radio toliko sati koliko sam ja radio. Ako je to život, onda zbilja ne želim da živim.

Sećao sam se svog čamca, koji je ležao besposlen u pristaništu i po kome su se hvatale školjke; sećao sam se vetra, koji je duvao svakog dana u luci; izlaska i zalaska sunca, koje nikad nisam viđao; oštrine slanog vazduha u nozdrvama i slane vode, koja bi mi grizla telo kad bih zaronio u more. Sećao sam se sve te lepote i svih tih čuda i divota koje su mi sada bile uskraćene. Postojao je samo jedan način da se oslobodim ovog ubistvenog rada. Moram da ostavim fabriku i da odem na more, moram da zarađujem svoj hleb na moru. A put na more vodio je neizbežno Džonu Barlikornu. Nisam to znao. A kada sam saznao, bio sam dovoljno hrabar da se ne vratim životinjskom životu za mašinom.

Hteo sam da budem onde gde duvaju vetrovi pustolovine. A vetrovi pustolovine terali su šalupe pljačkaša ostriga gore-dole po zalivu San Franciska, od gajilišta ostriga, gde su se vršili napadi i vodile borbe noću nad sprudovima, do trgova uz gradske kejove, gde su ujutru dolazili trgovci i krčmari da, kupuju. Svaki napad na gajilišta ostriga bio je kažnjavan kao zločin. Kazna je bila tamnica, robijaško odelo i šetnja u redu jedan za drugim. Pa šta s tim? Ljudi u robijaškim odelima imali su kraće radno vreme nego što je bilo moje za mašinom. A mnogo više romantike bilo je u zanimanju pljačkaša ostriga ili zatvorenika nego roba mašine. A iza svega toga, iza celog mene i moje uzavrele mladosti, šaptala je romantika, pustolovina.

Zato sam posetio mama-Dženi, svoju staru dojkinju, koja me je othranila na svojim crnim grudima. Ona je bila imućnija od moje porodice. Negovala je bolesnike i bila je za to dobro plaćena. Da li će ona hteti da pozajmi svom „belom detetu“ novac? Da li će hteti? Dala mi je sve što je imala.

Zatim sam potražio Francuza Frenka, pljačkaša ostriga, za koga sam čuo da želi da proda svoju šalupu „Rezl-Dezl“. Našao sam ga usidrenog uz obalu rukavca kraj Alamede, u blizini mosta koji vodi u ulicu Vebster. Imao je goste i častio ih je na brodu vinom.

Izišao je na palubu da pregovaramo. Bio je voljan da proda. Ali, bila je nedelja. Osim toga, imao je goste. Sutra će sastaviti ugovor o kupoprodaji, i ja mogu odmah da preuzmem brod. A u međuvremenu moram sići dole da se upoznam s njegovim prijateljima. To su bile dve sestre, Memi i Tes, neka gospođa Hedli, kao njihova pratilja; „Viski“ Bob, mladi pljačkaš ostriga, koji je imao šesnaest godina, i „Pauk“ Hili, sa crnim zaliscima, pristanišni pacov od dvadeset godina. Memi, koja je bila Paukova nećaka, nazivali su Kraljicom pljačkaša ostriga, i ona je katkad predsedavala na njihovim terevenkama. Francuz Frenk bio je u nju zaljubljen, ali ja to tada nisam znao. Međutim, ona je neprestano odbijala da se uda za njega.

Francuz Frenk natoči čašu vina iz velike boce da pijemo za uspeh našeg posla. Setih se crvenog vina na italijanskoj farmi i stresoh se u sebi. Viski i pivo nisu bili toliko odvratni. Ali, gledala me je Kraljica pljačkaša ostriga s polupraznom čašom u ruci. Imao sam i ja svoj ponos, iako mi je bilo tek petnaest godina, ipak nisam mogao dopustiti da budem manje muškarac nego ona. Osim toga, tu su bile njena sestra i gospođa Hedli, i

mladi pljačkaš ostriga, i pristanišni pacov sa zaliscima, svi sa čašama u rukama. Pa zar da ja pijem mleko i vodu? Ne, hiljadu puta ne, radije ću popiti hiljadu čaša. Sručih u grlo čašu kao pravi muškarac.

Francuz Frenk bio je oduševljen prodajom, koju sam potvrdio kaparom u iznosu od dvadeset dolara u zlatu. On nali još vina. Bio sam već upoznao snagu svoje glave u želuca, i bio sam siguran da ću moći da pijem s njima na, umeren način i da neću biti otrovan cele iduće nedelje. Mogu da izdržim isto koliko i oni, a, osim toga, oni su već pili izvesno vreme.

Počesmo da pevamo. Pauk je pevao „Bostonskog obijača“ i „Crnu Lulu“ Kraljica je pevala „Želela bih da sam mala ptica“. A njena sestra Tes pevala je „Ah, čuvajte mi moju ćerkicu“. Zabava je postajala sve veselija i sve bešnja. Primetio sam da, mogu da propustim poneku čašu, a da oni to ne primete i ne opomenu me na red. Osim toga, stojeći na izlaznim stepenicama, sa glavom i ramenima izvan kajite i sa čašom u ruci, mogao sam da prosipam vino u more.

Razmišljao sam otprilike ovako: Ovi ljudi imaju čudnu osobinu da im se sviđa to vino gadnog ukusa. Dobro, neka im bude. Ne mogu da se prepirem s njima o ukusima. Zbog svoje muškosti, a prema njihovim čudnim shvatanjima, i ja treba da se pretvaram da volim to vino. Vrlo dobro! Pretvaraću se. Ali neću piti više nego što je neophodno potrebno.

A Kraljica mi se poče udvarati, meni, koji sam bio najnoviji redov u mornarici pljačkaša ostriga, ali nisam bio ničiji sluga, nego gospodar i vlasnik. Ona se uspe na palubu da udahne svežeg vazduha i povede me sa sobom. Znala je, naravno – ali ja to nisam ni sanjao – da Francuz Frenk dole besni. Onda nam se pridružila Tes i sela na kabinu; zatim Pauk i Bob; a na kraju gospođa Hedli i Francuz Frenk. I sedeli smo tu sa čašama u rukama i pevali, dok je velika boca s vinom išla unaokolo, a jedino sam ja bio zaista trezan.

Uživao sam u svemu tome više nego što je iko od njih mogao da uživa. Tu, u toj atmosferi boemstva, nisam mogao a da ne uporedim ovaj prizor s prizorom jučerašnjeg dana, kada sam sedeo za mašinom u zagušljivom vazduhu zatvorene prostorije ponavljajući, beskonačno ponavljajući, najvećom brzinom, svoj niz mehaničkih pokreta. A evo sada sedim ovde, sa čašom u ruci, u žarkom drugarstvu s pljačkašima ostriga, pustolovima koji nisu hteli da budu robovi bednog mehaničkog rada, koji su se potsmevali zabranama i zakonima i koji su svoje živote i svoju slobodu nosili u

sopstvenim rukama. I samo Džonu Barlikornu mogu da zahvalim što sam mogao da se pridružim ovom slavnom društvu slobodnih duša, koje se ničega nisu stidele i ničega nisu bojale.

A večernji vetar s mora unosio mi je u pluća svoje mirise i nabirao talase u sredini kanala. Pojaviše se široke škune, jedro do jedra, trubeći svojim trubama da im se otvore pokretni mostovi. Prođoše mimo nas remorkeri sa crvenim dimnjacima, a „Rezl-Dezl“ njihala se na talasima koji su ostajali za njima. Iz pristaništa, su izvlačili na otvoreno more barku natovarenu šećerom. Odsjaj sunca prostirao se po zatalasanoj vodi, i život je bio veličanstven.

A Pauk je pevao:

„Ah, to je Lulu, crna Lulu, moja draga,
Ah, gde si bila tako dugo?
Ležala sam u zatvoru,
Čekala na otkupninu,
Dok mi nije došao dragi“.

Eto, to je miris i odjek duha, pobune, pustolovine, romantike, zabranjenih stvari koje se rade izazivački i na veličanstven način. Znao sam da se sutra više neću vratiti svojoj mašini u fabrici konzervi. Sutra ću i ja biti pljačkaš ostriga, gusar toliko slobodan koliko to naš vek i vode zaliva San Francisko budu dopuštale. Pauk je već pristao da plovi sa mnom kao moj jedini član posade, a biće i kuvar dok ja budem obavljao poslove na palubi. Ukrcaćemo ujutru hranu i vodu, razapećemo veliko jedro – najveći komad platna pod kojim sam ikada jedrio – i izići iz rukavca pri prvom vetru, čim prestane oseka. Tada ćemo popustiti „škote“, i čim počne plima, spustićemo se niz zaliv do ostrva Asparagus, gde ćemo se usidriti nekoliko milja od obale. I najzad će biti ostvaren moj san: spavaću na vodi. A sledećeg jutra probudiću se na vodi i otada ću sve svoje dane i sve svoje noći provoditi na vodi.

A kada je sunce izlazilo i Francuz Frenk počeo da se sprema da odveze svoje goste na obalu, zamoli me Kraljica da je u svojoj jedrilici prevezem do obale. Nisam razumeo zbog čega je Francuz Frenk naglo promenio svoju odluku i naredio Viski Bobu da odvesla u njegovom skifu, a sam ostao na palubi svoje šalupe. Isto tako nisam razumeo Paukovu potsmešljivu

primedbu: „Hej! Čini mi se da kod tebe ništa ne ide polako!“ Kako je uopšte moglo da uđe u moju dečačku glavu da je sed čovek od pedeset godina mogao da bude na mene ljubomoran?

VIII

Sastali smo se, kao što smo se dogovorili, u ponedeljak rano ujutru da dovršimo posao u krčmi Džonija Heinholda „Poslednja šansa“[13] koja je naravno služila i za obavljanje poslova. Isplatio sam novac, primio kupoprodajni ugovor, a Francuz Frenk je častio. To mi se učini sasvim razumljiv i logičan običaj – da prodavac, koji primi novac, potroši nešto od tog novca u lokalu u kome je trgovina obavljena. Ali, na moje najveće iznenađenje, Francuz Frenk je častio ceo lokal. On i ja smo pili, i to mi se činilo sasvim opravdano. Ali zašto da časti Džonija Heinholda koji je bio vlasnik krčme i stajao iza tezge? Pomislio sam odmah kako ovaj zarađuje čak i na piću koje sam pije. Mogao sam, donekle, razumeti to što su Pauk i Viski Bob pozvani da piju, s obzirom na to da su bili prijatelji i brodski drugovi, ali zašto da zove pristanišne radnike Bila Kelija i Supa Kenedija?

Tu se našao i Pet, Kraljičin brat, tako da nas je u svemu bilo osam. Bilo je rano jutro, i svi naručiše viski. Šta sam mogao ja da učinim tu, u tom društvu odraslih ljudi koji svi odreda piju viski?

– Viski – rekoh, s bezbrižnim izrazom čoveka koji je to izgovorio već hiljadu puta. I to kakav viski! Sručih ga. B-r-r-r! Još se i danas sećam njegovog ukusa.

Zapanjila me je suma koju je Francuz Frenk platio – osamdeset centi. Osamdeset centi! Bio je to pravi užas za moju štedljivu dušu.

Osamdeset centi – tačno onoliko koliko sam dobijao za osam sati rada za mašinom – otišlo je niz naša grla, i to je otišlo onako, za tren oka, ostavljajući samo rđav ukus u ustima. Bilo je van svake sumnje da je Francuz Frenk rasipnik.

Hteo sam da odem, da izađem na sunce, na more, na svoj divni brod. Ali svi su oklevali. Oklevao je čak i Pauk, moja posada. U svojoj tupoglavosti nisam ni slutio zbog čega su oklevali. Mislio sam docnije često na to kako su morali da gledaju na mene, novajliju, koga su primili u svoje društvo i koji stoji s njima kraj tezge, a ne naručuje ni jednu jedinu rundu pića.

Francuz Frenk, koji je – ja to nisam znao – progutao svoju sinoćnu srdžbu, sada, kad je novac za „Rezl-Dezl“ bio u njegovom džepu, počeo je da se ponaša prema meni neobično. Primetio sam čudnu promenu u njegovom držanju, video preteći sjaj u njegovim očima, i čudio se. Što sam više posmatrao ljude, to su mi postajali čudniji. Džoni Heinhold naže se preko tezge i šapnu mi: „Ima nešto protiv tebe. Čuvaj se!“

Klimnuh glavom u znak da sam razumeo i da se slažem s njim kao što treba da klimne čovek koji se razume u ljude. Ali potajno sam bio zbunjen. Bože! Kako sam mogao ja, koji sam teško radio i čitao knjige o pustolovinama i imao samo petnaest godina, kome nije bilo ni na kraj pameti da uopšte pomisli na Kraljicu pljačkaša ostriga, i koji nije znao da je Francuz Frenk u nju do ludila zaljubljen – kako sam mogao i slutiti da se priča o tome kako ga je Kraljica odbila na njegovoj sopstvenoj lađi, u času kad sam se ja pojavio, već sam mogao i da slutim da je hladnoća njenog brata Peta prema meni išta drugo nego urođena mrzovolja?

Viski Bob me pozva načas u stranu. „Dobro otvori oči!“, promrmlja. „Pazi šta ti govorim. Francuz Frenk je gadan. Ja odlazim s njim uz reku da nabavimo šunku za lov na ostrige. Kad on dođe dole do gajilišta, pazi dobro. On kaže da će te potopiti. Kada se smrači, a on se približi, menjaj sidrište i ugasi svetlost na provi. Jesi li me razumeo?“

Ah, naravno da sam razumeo. Klimnuh glavom i kao čovek čoveku zahvalih mu za obaveštenje. Zatim se vratih grupi kraj tezge. Ne, nisam častio. Nisam ni sanjao da oni očekuju da i ja častim. Otišao sam s Paukom, a uši mi i danas gore kad pokušam da pretpostavim šta su sve morali govoriti o meni.

Upitah Pauka, onako usput, šta to muči Francuza Frenka. „Ludo je ljubomoran na tebe“, odgovori mi on. „Zaista?“ Ukočih se i prestadoh da govorim o toj stvari, kao da nije vredna pomena.

Ali ostavljam svakome da sam oceni koliko je ogroman bio ponos moje petnaestogodišnje muškosti kad sam doznao da je Francuz Frenk, pustolov od pedeset godina, pomorac koji je plovio po svim morima sveta, bio ljubomoran na mene – i to ljubomoran zbog devojke koja je nosila najromantičnije ime, Kraljica pljačkaša ostriga. Čitao sam o takvim stvarima u knjigama i smatrao da ih čovek može doživeti tek u zrelim godinama. Ah, kako sam se đavolski divno osećao toga jutra, kada smo razapeli veliko jedro, digli sidro i krenuli pod punim jedrima preko tri milje

dugačkog rukavca u zaliv, prema vetru! Takvo je bilo moje bekstvo od ubistvenog rada za mašinom i moje poznanstvo s pljačkašima ostriga. Poznanstvo je, doduše, počelo uz piće, i izgledalo je da će se život nastaviti uz piće. Ali, zar da se povučem iz tog života zbog takvog razloga? Gde god je život tekao slobodan i velik, tu su ljudi pili. Izgledalo je da romantika i pustolovina uvek idu ruku pod ruku sa Džonom Barlikornom. Da bih upoznao prvo dvoje, moram upoznati i ovo treće. Inače moram da se vratim svojim knjigama iz javne biblioteke i da čitam o delima drugih ljudi, a da sam ne izvršim nikakvo delo, i da budem rob ma-šine u fabrici konzervi za deset centi na sat.

Ne, neću dopustiti da me ta činjenica što stanovnici mora imaju neobičnu i skupu želju za pivom, vinom i viskijem, odvrati od ovog uzbudljivog života na moru. Šta smeta što se među njihovim pojmovima o sreći nalazi i čudno shvatanje da treba da vide. i mene kako pijem? Ako oni budu nastavili da kupuju piće i da mi ga naturaju, u redu, ja ću piti. To je cena koju ću platiti za njihovo drugarstvo. Nije potrebno da se napijem. Nisam se napio u nedelju posle podne, kada sam došao da udesim kupovinu „Rezl-Dezl“, uprkos tome što niko u društvu nije ostao trezan. Dakle, mogu nastaviti isto tako da pijem i ubuduće, kad im to pričinjava zadovoljstvo, da pijem, ali da pažljivo izbegavam da pijem suviše.

IX

Iako sam se među pljačkašima ostriga postepeno pretvarao u tešku pijanicu, prava teška pijanica postao sam iznenada, i to ne zbog želje za alkoholom, nego zbog intelektualnog ubeđenja.

Što sam više video od života, to me je on više oduševljavao. Nikada neću zaboraviti svoje uzbuđenje prve noći kada sam sudelovao u zajedničkom poduhvatu; sakupili smo se na palubi „Eni“ – surovi ljudi, jaki i neustrašivi, iskusni pristanišni pacovi, neki od njih bivši robijaši, a svi neprijatelji zakona, ljudi koji zaslužuju tamnicu, u mornarskim čizmama i mornarskom odelu, koji su razgovarali promuklim, tihim glasovima, a među njima „Veliki“ Džordž s revolverima oko pasa, kako bi pokazao da se s njim ne treba šaliti.

Ah, danas, gledajući unazad, znam da je cela stvar bila prljava i glupa. Ali, nisam gledao unazad u to vreme kada sam se družio sa Džonom Barlikornom i počinjao da se sprijateljujem s njim. Život je bio divan i buran, i ja sam proživljavao pustolovine o kojima sam tako mnogo čitao.

Nelson, „Mlada brazgotina“, kako su ga nazivali za razliku od „Stare brazgotine“, njegovog oca, jedrio je na šalupi „Severni jelen“, a partner mu je bio „Klem[14]“. Klem je bio neustrašiv mladić, a Nelson pravi ludak. Imao je dvadeset godina, a telo mu je bilo kao u Herkula. Kad je bio ubijen u Beniciji, nekoliko godina kasnije, kriminalni islednik za smrtne slučajeve je rekao da još nikad nije video na daskama čoveka sa širim plećima.

Nelson nije znao ni da čita ni da piše. Njegov otac ga je neprestano vukao za sobom po zalivu San Franciska, i brodovi su mu postali druga priroda. Njegova snaga bila je ogromna, a glas koji je uživao na obali zbog svoje silovitosti nije bio baš najbolji. Hvatao ga je Berserkerov bes[15] i činio je ludačka strašna dela. Upoznao sam ga za vreme prvog krstarenja „Rezl-Dezl“, i video ga kako jedri na „Severnom jelenu“ po najvećem vetru i skuplja ostrige, dok smo mi ostali stajali ukotvljeni sa dva sidra, ne usuđujući se da izađemo na obalu.

To je bio čovek, taj Nelson! I kada mi je, dok sam prolazio kraj krčme „Poslednja šansa“, rekao nekoliko rečci, osećao sam se vrlo ponositim. Ali

zamislite tek koliki je bio moj ponos kad me je odmah pozvao da uđemo i nešto popijemo! Stajao sam kraj tezge i pio s njim čašu piva, razgovarajući znalački o ostrigama i brodovima i o tajanstvenom čoveku koji je sručio čitav naboj sačme kroz glavno jedro broda „Eni“.

Razgovarali smo stojeći i dalje kraj tezge. Izgledalo mi je čudno što se još zadržavamo. Popili smo već svoje pivo. Ali kako sam smeo da krenem prvi napolje kad se velikom Nelsonu sviđalo da ostane naslonjen na tezgu? Posle nekoliko minuta, na moje iznenađenje, upita me hoću li još jednu čašu, što ja prihvatih. I nastavili smo razgovor, a Nelson nije pokazivao ni najmanju nameru da se odmakne od tezge.

Pokušajte da me shvatite kad vam budem objašnjavao tok svojih misli i govorio o svojoj neupućenosti. Prvo i prvo, bio sam veoma ponosit što se nalazim u društvu Nelsona, koji je bio najherojskija figura među pljačkašima ostriga i pustolovima zaliva. Na nesreću po moj želudac i moju sluzokožu, Nelson je iz kaprica nalazio zadovoljstva u tome da me časti pivom. Nisam osećao nikakvo moralno negodovanje prema pivu, a samo to što mi se nije sviđao njegov ukus i njegova težina nije bio nikakav razlog zbog kojeg bih se odrekao časti da budem u Nelsonovom društvu. Njegov je kapric bio da pije pivo i da ja pijem zajedno s njim. U redu, pomiriću se sa tom prolaznom neugodnošću.

I tako nastavismo da razgovaramo za tezgom i da pijemo pivo, koje je naručivao i plaćao Nelson. Danas, kad se toga setim, verujem da je Nelson bio radoznao. Hteo je da ustanovi kakav sam ja to čovek. Hteo je da vidi koliko ću puta pustiti da me on časti, ne ponudivši da i ja njega častim.

Pošto sam popio pola tuceta čaša, sećajući se svoje politike umerenosti, zaključih da mi je zasada dosta. Zato rekoh da moram da idem na „Rezl-Dezl“, koja se nalazi u gradskoj luci, stotinak koraka odatle.

Oprostih se s Nelsonom i pođoh prema luci. Ali Džon Barlikorn išao je sa mnom u jačini od šest čaša. U glavi mi je šumelo, a mozak mi je živo radio. Bio sam zanesen osećanjem svoje muškosti. Ja, pravi pravcati pljačkaš ostriga, idem na svoj sopstveni brod pošto sam pijančio u „Poslednjoj šansi“ s Nelsonom, najvećim pljačkašem ostriga među svima nama! U mom je srcu ostala verna slika nas dvojice, kako stojimo naslonjeni na tezgu i pijemo pivo. Mislio sam kako je čudan taj kapric koji usrećuje ljude na taj način što troše skupe pare na pivo za mladića kao što sam ja, koji ga nije želeo.

Dok sam tako razmišljao, setih se kako su često drugi ljudi udvoje ulazili u „Poslednju šansu“, pa je najpre jedan, a zatim drugi naručivao piće. Setih se kako smo, dok smo pili na „Ajdleru“, Škoti, harpunar i ja prekopavali džepove da nađemo novac kojim ćemo kupiti viski. A onda se setih i zakona koji je vladao među dečacima: kada bi jednog dana jedan dečak dao drugome „topovsko zrno“ ili neki drugi slatkiš, očekivao je drugog dana da će dobiti natrag „topovsko zrno“ ili slatkiš.

Eto zbog čega se Nelson zadržavao kraj tezge! Pošto je platio jednu čašu, čekao je da ja poručim drugu. A ja sam ga pustio da plati šest čaša i nijedanput mu nisam ponudio da ja njega častim. A to je bio veliki Nelson! Osećao sam kako crvenim od stida. Seo sam na klupu u pristaništu i pokrio lice rukama. A vrat, obrazi i čelo goreli su mi od sramote. Mnogo sam puta pocrveneo u svom životu, ali nikad tako jako kao tada.

I sedeći na klupi, postiđen, mnogo sam razmišljao i mnoge sam vrednosti procenjivao. Rođen sam kao siromah. Siromašno sam živeo. Katkada sam i gladovao. Nikada nisam imao ni igračaka ni predmeta za razonodu, kao druga deca. Prve moje uspomene o životu u najužoj su vezi sa siromaštvom. Siromaštvo me je stalno pritiskivalo. Bilo mi je osam godina kada sam prvi put obukao košulju kupljenu u dućanu prilikom neke rasprodaje. A to je bila samo jedna mala košulja. Kada se uprljala, morao sam ponovo da oblačim grubu košulju sašivenu kod kuće, sve dok ona nije bila oprana. Toliko sam se njom ponosio da sam uvek želeo da je nosim bez kaputa. Prvi put sam se pobunio protiv majke – i bunio se histerično sve dok mi nije dozvolila da kupljenu košulju nosim tako da je može videti ceo svet.

Samo čovek koji je gladovao može pravilno da oceni vrednost hrane. Jedino mornari i stanovnici pustinja znaju pravu vrednost sveže vode. A samo dete, sa detinjom maštom, može da shvati vrednost stvari koje su mu dugo bile uskraćivane. Rano sam otkrio da mogu imati samo one stvari koje sam sebi nabavim. Moje detinjstvo proteklo je u bedi. Prve stvari koje sam mogao sebi da nabavim bile su sličice iz kutija za cigarete, reklamni oglasi za cigarete i cigaretni albumi. Nisam smeo da trošim novac koji sam zarađivao, pa sam zato prodavao i „prekobrojne“ novine da bih sakupljao to blago. Zamenjivao sam duplikate s drugim dečacima, a kako sam obilazio ceo grad, pružale su mi se veće mogućnosti za trgovanje i nabavljanje.

Nije prošlo dugo vremena a ja sam imao kompletne sve serije koje su izdali pojedini fabrikanti cigareta – kao što su bile „Čuveni trkački konji“, „Pariške lepotice“, „Žene svih naroda“, „Zastave svih naroda“, „Slavni glumci“, „Bokserski prvaci“ itd. A svaku seriju imao sam na tri različita načina: kao slike iz kutija za cigarete, kao oglase, i u albumu.

Zatim sam počeo da sakupljam duplikate serija, duplikate albuma. Zamenjivao sam ih za druge stvari koje su dečaci cenili i koje su obično kupovali novcem što su im davali roditelji. Naravno, oni nisu imali onako izoštreno osećanje vrednosti kao ja, koji nisam nikada dobijao novac da nešto kupim. Zamenjivao sam slike za poštanske marke, za minerale, za razne retkosti, za ptičja jaja, za mramorne kuglice (imao sam veličanstveniju zbirku kuglica nego što sam ikada video kod ma kog drugog dečaka – a jezgro te zbirke bila je pregršt kuglica koje su vredele najmanje tri dolara, a koje sam zadržao kao zalogu za dvadeset centi što sam ih pozajmio nekom dečaku, kuriru, koga su poslali u popravilište pre nego što je stigao da ih otkupi).

Trgovao sam svim i svačim, razmenjivao sve za svašta, i prometao razmenjenu stvar po desetak i više puta, dok je nisam zamenio za nešto što je zbilja imalo vrednost. Bio sam na glasu kao trgovac. Poznat kao tvrdica. Mogao sam naterati u plač čak i starinara kada sam s njim pravio poslove. Drugi su mi dečaci poveravali da prodajem njihove kolekcije boca, krpa, starog gvožđa, vreća za žito, vreća od jute i petrolejskih kanti od pet galona – i za sve to su mi davali proviziju.

I taj štedljivi dečak, tvrdica, naviknut da robuje mašini za deset centi na sat, sedeo je na klupi i razmatrao je pitanje piva, koje staje pet centi čaša, a nestane ga za tili čas, tako da čovek od toga ništa i nema. Bio sam sada s ljudima kojima sam se divio. Bio sam ponosan što se nalazim s njima. Da li su mi moj tvrdičluk i moja štedljivost pružile bar jedno od onih mnogobrojnih zadovoljstava koja sam doživljavao otkako sam došao među pljačkaše ostriga? Prema tome, šta je, više vredelo – novac ili zadovoljstvo? Ovi se ljudi nisu ustručavali da rasipaju novac, i to mnogo, novca. Oni su bili veličanstveno ravnodušni prema novcu, pozivali su osam ljudi da piju viski po deset centi čašu, kao što je to učinio Francuz Frenk. Eto, Nelson je baš sad potrošio šezdeset centi na pivo za nas dvojicu.

Šta čovek da radi? Bio sam svestan da donosim važnu odluku. Imao sam da biram između novca i ljudi, između tvrdičluka i romantike. Ili se

moram otresti svih svojih starih pojmova o novcu i početi da ga smatram nečim što se može rasipnički razbacivati, ili se moram odreći svog drugarstva s ljudima koji su imali neobičan kapric da vole jaka pića.

Vratih se kroz pristanište do „Poslednje šanse“, ispred koje je još uvek stajao Nelson. „Hajde da popijemo čašu piva“, pozvah ga. Ponovo smo stajali kraj tezge, pili i razgovarali, ali ovoga puta sam platio ja – deset centi! Čitav jedan sat mog rada za mašinom otišao je na piće, koje mi nije bilo potrebno i koje je imalo bljutav ukus. Ali, nije mi bilo teško. Doneo sam odluku. Novac više nije važan. Važno je drugarstvo. „Još jednu?“ – upitah. I popili smo još jednu. I ja sam opet platio. Nelson, s mudrošću iskusne pijanice, reče krčmaru: „Džoni, meni malu čašu“. Džoni klimnu glavom i dade mu čašu koja je bila za dve trećine manja od čaša iz kojih smo dotada pili. Ali cena je ostala ista – pet centi.

Za to vreme bio sam se već prilično ugrejao, pa me zbog toga ovo rasipništvo nije mnogo zabolelo. Osim toga, učio sam. Pri naručivanju pića ne radi se samo o količini. Brzo sam to shvatio. Nastupa stadijum kada pivo uopšte nije važno, nego je važan duh drugarstva, važno je da se pije u društvu. A zatim, da, još nešto! I ja mogu da naručujem male čaše piva i da smanjim za dve trećine odvratni teret kojim me je drugarstvo opteretilo.

– Morao sam da odem na brod po novac – rekoh kao uzgred dok smo pili, nadajući se da će Nelson to primiti kao objašnjenje zbog čega sam mu dopustio da plati šest čaša uzastopce.

– Ah, tako, nije bilo potrebno – odgovori on. – Džoni će dati na kredit mladiću kao što si ti. Zar ne, Džoni?

– Naravno – potvrdi Džoni smejući se.

– Koliko sam ja dužan? – upita Nelson.

Džoni izvuče neku knjigu koju je držao ispod tezge, nađe Nelsonovu stranu i sabra svotu od nekoliko dolara. A mene odmah spopade želja da i ja dobijem svoju stranu u toj knjizi. To mi je izgledalo kao poslednji dokaz muškosti.

Posle još nekoliko čaša, za koje sam uporno navaljivao da ih ja platim, Nelson se odluči da pođe. Rastali smo se na najdrugarskiji način, i ja se uputih u pristanište svojoj „Rezl-Dezl“. Pauk je baš ložio vatru za večeru.

– Odakle ti tako dobre volje? – kezio se kroz otvor kajite.

– Ah, bio sam s Nelsonom – rekoh nemarno, trudeći se da prikrijem svoj ponos.

A tada mi nešto pade na um. Eto, tu je još jedan iz tog kruga. Sada, kad sam doneo odluku, treba da je odlučno sprovodim u delo.

– Hajdemo – rekoh – do Džonija da nešto popijemo.

Idući duž keja sretosmo Klema, koji se spuštao odozgo. Klem je bio Nelsonov ortak. Bio je to fini, smeo, zgodan čovek tridesetih godina, s brkovima – ukratko, imao je sve što nije bilo ni u kakvoj vezi s njegovim nadimkom.

– Hajde s nama – rekoh – da nešto popijemo.

I on pođe. Kada, smo ulazili u „Poslednju šansu“, Pet, Kraljičin brat, baš je izlazio.

– Kuda se žuriš? – pozdravih ga. – Mi idemo nešto da popijemo. Hajde s nama.

– Već sam popio jednu – promrmlja on.

– Pa šta je s tim? Popićemo još po jednu – odgovorih.

Pet pristade da nam se pridruži, i ja s nekoliko čaša piva pridobih njegove simpatije. Oh! Mnogo sam naučio toga popodneva o Džonu Barlikornu. Ima u njemu nešto više od onog rđavog ukusa koji čovek oseti kad ga proguta. Evo, uz neznatan trošak od deset centi jedna mračna, mrzovoljna individua koja je pretila da će mi postati neprijatelj pretvorila se u dobrog prijatelja, pa čak i u vrlo ljubaznog čoveka; gledao me je ljubazno, a glasovi su nam obojici postajali mekši dok smo prepričavali priče o luci i o gajilištu ostriga.

– Meni malu čašu, Džoni – rekoh kada su drugi poručili velike čaše. Rekao sam to kao iskusna pijanica, nemarno, ravnodušno, kao nešto što mi je baš tog trenutka palo na, pamet. Sećajući se danas toga, uveren sam da je jedini koji je slutio da sam početnik u piću bio Džoni Heinhold.

– Gde se on tako nakitio? – čuh kako Pauk poverljivo pita Džonija.

– Ah, lumpovao je ovde s Nelsonom celo poslepodne – odgovori Džoni.

Pretvarao sam se da nisam ništa čuo, a kako sam bio ponosan! Eto, čak mi i krčmar daje svedočanstvo muškosti. „Lumpovao je ovde s Nelsonom celo poslepodne“. Čarobne reči! Krčmar me je čašom piva proglasio za viteza!

Setih se da je Francuz Frenk častio Džonija, onog dana kada sam kupio „Rezl-Dezl“. Čaše su bile napunjene, i mi smo se baš spremali da ih popijemo.

– Popij i ti nešto, Džoni – rekoh takvim tonom kao da sam to nameravao da kažem sve vreme, ali sam zaboravio zbog zanimljivog razgovora koji sam vodio sa Klemom i Petom.

Džoni mi dobaci brz, pronicljiv pogled – bio sam siguran da pogađa kako sam brzim koracima napredovao u svom razvoju – i natoči sebi čašu viskija iz svoje privatne boce. U prvom trenutku to pogodi moje osećanje štedljivosti. On je za sebe uzeo piće od deset centi, dok svi mi ostali pijemo piće od pet centi! Ali, bol je potrajao samo trenutak. Otresoh ga se kao nečeg nedostojnog, setivši se svoje odluke, i ničim se ne odadoh.

– Budi dobar i zapiši ovo u knjigu – rekoh kad smo svršili s pićem. I imao sam to zadovoljstvo da vidim kako se nova strana posvećuje mom imenu, i tu zapisuje dug za rundu pića u ukupnom iznosu od trideset centi. A kao kroz zlatnu maglu gledao sam kako se u budućnosti na toj strani mnogo piše, pa briše, pa ponovo piše.

Naručih još jednu rundu, a onda se, na moje najveće čuđenje, Džoni oduži u onoj stvari s pićem od deset centi. Počastio nas je, stojeći i dalje za tezgom, jednom rundom, i ja zaključih da je na najlepši način sve izravnao sa matematičkom tačnošću.

– Hajdemo malo u hotel Sent-Luis – predloži Pauk kada smo izašli napolje. Pet, koji je celog dana utovarivao ugalj, ode kući, a Klem se uputi na „Severnog jelena“ da sprema večeru.

I tako Pauk i ja kretosmo u hotel Sent-Luis – bila je to moja prva poseta toj ogromnoj pivnici, u kojoj je bilo sakupljeno valjda pedeset ljudi, većinom pristanišnih radnika. Tu sam po drugi put sreo Stiva Kenedija i Bila Kelija. I Smit s „Eni“ upade unutra – onaj s revolverima oko pojasa. I Nelson se pojavi. Sreo sam i druge, među njima braću Vigi, vlasnike lokala, a najvažniji od svih bio je Džo, zvani Guska, obesnih očiju, krivog nosa, s prslukom išaranim cvetićima; on je svirao harmoniku kao anđeo i izvodio na njoj tako dirljive melodije da su ih čak i najgrublji ouklendski pristanišni radnici mogli da shvate i da im se dive.

Dok sam naručivao piće – drugi su takođe častili – kroz mozak mi prolete misao da dug mama-Dženi neće biti baš mnogo otplaćen od zarade koju je ove nedelje donela „Rezl-Dezl“. „Pa šta onda?“ pomislih, bolje reći

pomisli Džon Barlikorn umesto mene. „Ti si pravi muškarac i upoznaješ se s muškarcima. Mama-Dženi novac nije potreban tako hitno kao što je hitno sve ovo. Ona ne gladuje. Ti to znaš. Ona ima još novca u banci. Neka čeka, a ti ćeš joj otplatiti malo-pomalo“.

I tako doznadoh za još jednu crtu Džona Barlikorna. On sputava moral. Nevaljalstvo koje čovek neće nikad učiniti dok je trezan, činiće sasvim lako kada nije trezan. Ustvari, to je jedino što može učiniti, jer se naredbe Džona Barlikorna dižu kao zid između neposrednih želja i davno naučenih moralnih pravila.

Odagnah pomisao na svoj dug mama-Dženi i nastavih da se upoznajem s ljudima, plaćajući to vrlo jeftino, beznačajnim novcem i ošamućenošću, koja je postajala sve neprijatnija. Ko me je te noći odveo na brod i smestio u postelju ne znam, ali mislim da je to verovatno bio Pauk.

X

I tako sam položio svoj ispit zrelosti. Moj položaj u pristaništu i kod pljačkaša ostriga postao je odjednom veoma povoljan. Smatrali su me za dobrog druga, koji nije kukavica. Osim toga, od dana kada sam doneo onu odluku sedeći na klupi u ouklendskoj gradskoj luci prestao sam da cenim novac. Otada me nikad niko nije smatrao za tvrdicu, već je moja nemarnost prema novcu postala izvor brige i uznemirenosti za neke koji su me poznavali.

Tako sam potpuno prekinuo sa, svojom štedljivom prošlošću da sam čak poslao poruku majci da pozove dečake iz susedstva i da im razdeli sve moje zbirke. Čak se nisam trudio ni da doznam koji je dečak dobio koju zbirku. Sada sam bio pravi muškarac i raščistio sa svim što me je vezivalo za detinjstvo.

Moj ugled je rastao. Kada je po pristaništu počelo da se prepričava kako je Francuz Frenk pokušao da me potopi sa svojom škunom, i kako sam ja stajao na palubi „Rezl-Dezl“ s naperenom dvocevkom u rukama, krmaneći nogama i održavajući pravac lađe, i prisilio ga da okrene krmu i da se udalji, pristanište je stvorilo zaključak da u meni ima nečega uprkos mojoj mladosti. I ja sam nastavio da pokazujem čega ima u meni.

Bilo je dana kada sam sa svojom „Rezl-Dezl“ dovukao veću količinu ostriga nego ijedna druga lađa sa dva člana posade[16]. Jednoga dana kada smo izvršili napad daleko u donjem delu zaliva, samo se moja barka do zore vratila u pristanište kraj ostrva Asparagus. Jednog četvrtka noću takmičili smo se ko će pre da stigne na trg, i ja sam stigao pre cele mornarice, bez krme, i u petak ujutru prodao više i bolje od svih drugih. A jednog dana kada je Skoti zapalio glavno jedro, doveo sam lađu iz gornjeg dela zaliva samo sa flokom. (Da, bio je to onaj Skoti s kojim sam doživeo pustolovinu na „Ajdleru“. Irac je zamenio Pauka na palubi „Rezl-Dezl“, a Skoti, koji se opet pojavio, preuzeo je Irčevo mesto).

Ali moji podvizi na moru samo su delimično doprineli mom velikom ugledu. Bio sam dobar drug na kopnu, rasipao sam novac, časteći sve, kao pravi muškarac, i to je bila kruna svega, to mi je donelo titulu „Princ

gajilišta ostriga“. Nisam ni sanjao da će doći vreme kada će ouklendsko pristanište, koje me je upočetku zaprepastilo, biti zaprepašćeno i zbunjeno ludostima koje sam ja činio.

Život je uvek bio povezan s pićem. Krčme su klubovi siromašnih ljudi. Krčme su mesta za sastajanje. Dogovarali smo se da se sastajemo u krčmama. U krčmama smo slavili svoje srećne dane i oplakivali svoju tugu. U krčmama smo se upoznavali.

Hoću li ikada moći da zaboravim ono popodne kada sam se sastao sa „Starom brazgotinom“, Nelsonovim ocem? Dogodilo se to u „Poslednjoj šansi“. Upoznao nas je Džoni Heinhold. „Stara brazgotina“ bio je Nelsonov otac, i to je samo po sebi bilo dovoljno značajno. Ali, nije bilo u pitanju samo to. On je bio vlasnik i kapetan velike škune „Eni Main“; jednog dana ću možda ploviti s njim kao mornar. Osim toga, on je bio otelovljena romantika. Imao je plave oči i kosu, bio je koštunjav kao Viking, visok i snažan, uprkos svojim godinama. Plovio je po svim morima, na lađama svih naroda, u starim, divljim danima jedrenja.

Slušao sam o njemu mnoge tajanstvene priče i obožavao ga izdaleka. Bila je potrebna krčma da se nas dvoje sastanemo; pa i tada bi se naše poznanstvo ograničilo samo na stisak ruke i poneku reč – bio je to ćutljiv stari čovek – da nije bilo pića.

– Da popijemo nešto – rekoh spremno posle kratke pauze, za koju sam znao da, prema zakonima krčme, spada u lepo ponašanje. Dok smo pili pivo koje sam ja platio, bilo je naravno pristojno da me sluša i da sa mnom razgovara. A Džoni, kao pravi domaćin, napravi nekoliko taktičnih primedbi, koje su nam omogućile da nađemo zajedničke teme za razgovor. I, naravno, pošto je popio pivo koje sam ja platio, kapetan Nelson morao je i da mi uzvrati pivom. To je dovelo do daljeg razgovora, a Džoni se izgubi iz društva da posluži druge mušterije.

Što smo kapetan Nelson i ja više pili, to smo se bolje upoznavali. U meni je našao pažljivog slušaoca, koji je, zahvaljujući čitanju knjiga, znao mnogo štošta o životu pomorca kojim je on živeo. I tako mi on, sećajući se svojih burnih mladih dana, ispriča mnogo čudnih priča dok smo pili pivo, časteći se uzajamno celo to blagosloveno letnje popodne. I samo Džonu Barlikornu imam da zahvalim za to dugo popodne sa starim morskim vukom.

Džoniju Heinholdu moram da zahvalim što me je potajno iza tezge opomenuo da sam već suviše popio, i posavetovao me da uzimam male čaše. Ali, dok je god kapetan Nelson pio iz velikih čaša, ponos mi je nalagao da i ja pijem samo iz velikih čaša. I tek kad je kapetan naručio sebi prvu malu čašu, naručio sam je i ja. A kad smo na kraju počeli dirljivo da se opraštamo, bio sam pijan. Ali sam imao to zadovoljstvo da vidim kako je „Stara brazgotina“ pijana isto kao i ja. Zbog svoje mladalačke skromnosti nisam se usudio da verujem da je okoreli stari gusar još pijaniji.

Kasnije sam čuo kako Pauk, i Pet, i Klem, i Džoni Heinhold, i drugi govore da sam se svideo „Staroj brazgotini“ i da je lepim rečima pričao o tome kako sam ja fini mladić. To je bilo veoma značajno jer je on bio poznat kao divlja, opaka stara svađalica koja nikada nikoga nije volela. (Njegov nadimak „Brazgotina“ dolazio je otuda što je u tučnjavama primenjivao Berserkerov trik, kojim bi protivniku oderao lice.) Imam da zahvalim samo Džonu Barlikornu što sam stekao njegovo prijateljstvo. Izneo sam ovaj slučaj samo kao primer jedne od mnogobrojnih draži i primamljivosti i usluga pomoću kojih Džon Barlikorn pridobija svoje pristalice.

XI

Još ni tada nije se u meni javila želja za alkoholom ni organska potreba za njim. Iako sam godinama i godinama teško pio, piće nije izazivalo u meni želju. Piće je spadalo u način života koji sam vodio, u način života ljudi s kojima sam živeo. Za vreme svojih krstarenja po zalivu nisam sa sobom nosio piće. I dok sam bio napolju, u zalivu, nikad se u mojoj glavi nije javila pomisao da bi bilo dobro nešto popiti. Tek kad bih privezao „Rezl-Dezl“ uz kej i izišao na obalu, tamo gde su se ljudi sastajali, gde je teklo piće, onda je čašćavanje drugih ljudi i primanje njihovog čašćavanja postajalo za mene društvena dužnost i obred muškosti.

Zatim je bilo i dana kada sam se nalazio u gradskom pristaništu ili s druge strane rukavca na sprudu, i kada su Kraljica i njena sestra, i njen brat Pet, i gospođa Hedli dolazili na brod. Bio je to moj brod. Bio sam domaćin i mogao sam da im ukažem gostoprimstvo jedino onako kako su ga oni shvatali. Zato bih odmah poslao Pauka, ili Irca, ili Skotija, ili bilo koga od svoje posade, s vrčem za pivo i s bocom za crno vino. A zatim, kada bih se nalazio uz kej i prodavao svoje ostrige, bilo je tamnih sumraka kada su krupni policajci i agenti krišom dolazili k meni na brod. I budući da smo živeli u senci policije, otvarali smo i davali im da jedu ostrige sa sosom od bibera i brzo slali po ribu ili donosili jača pića u bocama.

Ali, ma koliko da sam pio, nisam mogao da zavolim Džona Barlikorna. Neobično sam ga cenio zbog njegovih veza, ali ne zbog njegovog ukusa. Sve vreme sam se trudio da budem pravi muškarac među muškarcima, a sve vreme sam gajio u sebi potajne i sramne želje za slatkišima. Ali pre bih umro no što bih dopustio da to iko nasluti. Obično sam se predavao usamljenom uživanju u noćima kada sam znao da je moja posada otišla da spava na obali. Otišao bih u javnu biblioteku, zamenio knjige, kupio za četvrt dolara razne vrste slatkiša koji su mogli dugo da se drže u ustima, došunjao se na „Rezl-Dezl“, zaključao u kabinu, legao u postelju, i provodio u njoj duge sate pune ushićenja, čitanja i grickanja slatkiša. I jedino sam tada osećao da sam za svoj novac dobio nešto što zaista vredi. Mnogobrojnim dolarima potrošenim u krčmi nisam mogao da kupim zadovoljstvo koje mi je pružalo tih dvadeset i pet centi u poslastičarnici.

Što sam duže pio, počinjao sam sve više da zapažam kako tek na teškim pijankama dolazi do purpurnih trenutaka. Opijanja su se uvek dugo spominjala. U takvim časovima odigravali su se događaji. Ljudi kao što je bio Džo zvani Guska, računali su vreme u razmacima od jednog opijanja do drugog. Pristanišni radnici su svi odreda sa čežnjom čekali pijanku u subotu uveče. Mi s brodova za ostrige čekali smo da rasprodamo svoje tovare pre nego što ćemo početi pošteno da pijemo, premda bi katkad poneka čaša ili neki slučajni susret s prijateljem doveli do neočekivane pijanke.

U izvesnom smislu ovakve slučajne pijanke bile su najbolje. Tom prilikom događale su se čudnije i uzbudljivije stvari. Tako je, naprimer, bilo one nedelje kada su Nelson, Francuz Frenk i kapetan Spink ukrali od Viski Boba i Nikija Grka čamac za lovljenje lososa, koji su oni pre toga ukrali.

U posadama brodova za ostrige došlo je do promena. Nelson se potukao sa Bilom Kelijem sa „Eni“, i na levoj ruci imao je ranu od metka. Osim toga, pošto se posvađao i raskinuo ortakluk sa Klemom, Nelson je plovio na „Severnom jelenu“ sa uvijenom rukom; kao posadu imao je dva mornara duge plovidbe, a plovio je tako ludački da su se oni uplašili i pobegli na kopno. Takav su glas proneli o njegovoj bezobzirnosti da niko u pristaništu nije hteo da plovi s Nelsonom. Tako je „Severni jelen“, ostavši bez posade, ležao s one strane rukavca na sprudu. Pored njega ležala je „Rezl-Dezl“ sa izgorelim jedrom, a uz mene se na brodu nalazio Skoti. Viski Bob se posvađao s Francuzom Frenkom i otišao na neki poduhvat „uz reku“ s Grkom Nikijem.

Rezultat ovog poduhvata bio je nov novcat čamac za lovljenje lososa, koji su ukrali od nekog italijanskog ribara. Italijan je u potrazi za čamcem obišao sve nas pljačkaše ostriga, i mi smo bili uvereni, po onom što smo znali o kretanju Viski Boba i Grka Nikija, da su oni izvršili ovu krađu. Ali gde je bio čamac? Stotine grčkih i italijanskih ribara, s reke i iz zaliva, pretraživali su svaku baru i svaki delić rogozišta, tražeći čamac. A kad je vlasnik u očajanju ponudio nagradu od pedeset dolara, naše se interesovanje povećalo, a stvar je postala još tajanstvenija.

Jedne nedelje ujutru poseti me stari kapetan Spink. Razgovor je bio poverljiv. On se baš vratio u svom skifu s ribolova, a lovio je nedaleko od mesta gde se nalazila stara skela za Alamedu. Kad je nastupila oseka, primetio je neko uže koje je bilo zavezano za neki podvodni stub i pružalo se niz struju. Uzalud je pokušavao da podigne ono što je bilo pričvršćeno na

drugom kraju. Malo dalje, oko drugog stuba, bilo je slično uže, koje je takođe struja povlačila i koje se isto tako nije moglo podići. Nema sumnje, tu se nalazio nestali čamac. Ako ga vratimo njegovom zakonitom vlasniku, dobićemo pedeset dolara. Ali, ja sam imao čudne etičke pojmove o časti među lopovima, i odbio sam da imam bilo kakve veze s tim poslom.

Međutim, Francuz Frenk se posvađao sa Viski Bobom, a i Nelson mu je bio neprijatelj. (Jadni Viski Bob! – bez poroka, dobre naravi, plemenit, slab od rođenja, odrastao u siromaštvu, s neodoljivom organskom potrebom za alkoholom, nastavio je svoj poziv gusara zaliva, sve dok nije malo posle ovog događaja njegovo telo nađeno kraj nekog doka, gde je bilo potonulo sve izrešetano mecima.) Nije prošao ni jedan sat pošto sam odbio predlog kapetana Spinka, kada ga ugledah kako plovi niz rukavac na palubi „Severnog jelena“ s Nelsonom. Tuda prođe i Francuz Frenk sa svojom škunom.

Posle kratkog vremena oni doploviše natrag u rukavac u neobičnom poretku, jedan uz drugog. Dok su plovili prema sprudu, mogao se videti potonuli čamac s gornjom ivicom iznad površine vode, privezan užadima za škunu i za šalupu. Oseka je bila prošla do polovine, i oni su jedrili pravo u pesak i nasukali se jedan pored drugog, dok je čamac ostao u sredini.

Odmah zatim Hans, jedan od mornara Francuza Frenka, sede u skif i brzo odvesla prema severnoj obali. Velika boca na krmi odavala je kuda ide. Nisu mogli sačekati trenutak kada će da proslave onih pedeset dolara koje su tako lako zaslužili. I to je jedna od navika podanika Džona Barlikorna. Kad ih zadesi sreća, oni piju. Kad nemaju sreće, oni piju u nadi da će sreća doći. Ako mesto sreće dođe nesreća, oni piju da zaborave. Ako se sretnu s prijateljem, oni piju. Ako se posvađaju s prijateljem i izgube ga, opet piju. Ako im je udvaranje krunisano uspehom, toliko su srećni da moraju piti. A ako budu odbijeni, piju iz suprotnog razloga. Ako nemaju baš ništa da rade, oni i tada piju, jer sigurno znaju da će, kad popiju dovoljan broj čaša, crvi početi da gmižu u njihovim mozgovima i da će imati pune ruke posla. Kad su trezni, žele da piju. A kad se napiju, žele da piju još više.

Naravno, kao dobri drugovi, Skoti i ja bili smo pozvani da zajedno pijemo. Pomogli smo da se smanji tih pedeset dolara, koji još nisu bili ni primljeni. I tako se to popodne od sasvim običnog, zajedničkog nedeljnog popodneva pretvorilo u veličanstveno purpurno popodne. Svi smo govorili i pevali, drali se i kočoperili, a Francuz Frenk i Nelson neprestano su punili

čaše. Nalazili smo se sasvim na dogledu ouklendskog pristaništa, a graja sa naše pijanke privukla je pažnju prijatelja. Čamac za čamcem prelazio je rukavac i zarivao se u peščani sprud, dok je Hansu jedini posao bio da vesla tamo i natrag donoseći nove zalihe pića.

A tada dođoše Viski Bob i Niki Grk, trezni, ljuti i besni što su njihovi drugovi pljačkaši otkrili prevaru. Francuz Frenk, uz pomoć Džona Barlikorna, održao je licemeran govor o vrlini i poštenju, i uprkos svojih pedeset godina bacio Viski Boba na pesak i tamo nastavio da ga tuče. Kada je Niki Grk priskočio u pomoć Viski Bobu s kratkom lopatom u ruci, Hans se brzo obračunao s njim. I naravno, kada su iskrvavljeni ostaci Boba i Nikija bili strpani u njihov čamac, morao je taj događaj da se proslavi novom orgijom.

U to vreme imali smo već mnogo gostiju, bili smo velika grupa sastavljena od mnogih narodnosti i različitih temperamenata, svi zagrejani Džonom Barlikornom, te smo odbacili svaku uzdržljivost. Stare svađe ponovo oživeše, stare mržnje usplamteše. U vazduhu se osećalo da će biti bitke. I kad god bi neki pristanišni radnik spomenuo štogod protiv nekog mornara sa škune, ili obratno, ili kad bi neki pljačkaš ostriga nekog spomenuo ili bio spomenut, poletela bi nečija šaka i otpočela nova tučnjava. A svaka tučnjava završavala se mirenjem i novim rundama pića; tom prilikom bi se borci, uz pomoć i potsticanje nas ostalih, zagrlili i jedan drugom zaklinjali na večno prijateljstvo.

I kao da nije bilo drugih dana, Sup Kenedi izabra baš ovaj dan da dođe i zatraži neku svoju staru košulju koju je ostavio na palubi „Severnog jelena“ dok je jedrio sa Klemom. U svađi s Nelsonom on je bio stao na stranu Klemovu. A došao je već malo pijan iz Sent-Luis hotela, tako da ga je ustvari Džon Barlikorn doveo na sprud da traži svoju staru košulju. Posle nekoliko reči nastade tučnjava. On i Nelson zgrabiše se u koštac na kokpitu[17] „Severnog jelena“, i u gužvi koja je nastala jedva je uspeo da izbegne strahovit udarac gvozdenom motkom, kojom je razmahivao razjareni Francuz Frenk – razjaren zbog toga što je čovek sa dve ruke navalio na čoveka s jednom rukom. (Ako „Severni jelen“ još plovi, trag od ove gvozdene motke ostao je na ogradi njegovog kokpita.)

Ali Nelson istrže iz zavoja svoju metkom probijenu ruku, i dok smo ga mi držali, plakao je i urlao u svom berserkerskom uverenju da on jednom rukom može da smlavi Supa Kenedija. Onda ih pustismo na pesak. U

trenutku kad je izgledalo da će Nelson izvući deblji kraj, Francuz Frenk i Džon Barlikorn umešaše se nepošteno u tučnjavu. Buneći se, Skoti navali na Francuza Frenka, koji se baci na njega i obori ga, a zatim su se smotani u klupče kotrljali dvadeset stopa po pesku. Iz pokušaja da se oni rastave izrodilo se desetak novih tučnjava među nama ostalima. Tučnjave su se završavale ovako ili onako, ili smo protivnike razdvajali pomoću pića, dok su se Nelson i Sup Kenedi bez prestanka tukli. S vremena na vreme obraćali smo pažnju na njih i dobacivali im savete; takav je, naprimer, bio savet koji smo im dali kada su ležali iscrpeni na pesku, nemoćni da dignu ruku jedan na drugoga: „Baci mu pesak u oči“. I oni su bacali pesak jedan drugome u oči, pridizali se i tukli dok ne bi ponovo malaksali.

I sada, pokušajte da zamislite šta je sve to, ma koliko bilo gadno, i smešno, i životinjski, značilo za mene, mladića koji još nije napunio šesnaest godina, koji je goreo od čežnje za pustolovinama, čija je glava bila puna priča o gusarima i pomorcima, pljačkama gradova i sukobima naoružanih ljudi, a mašta raspaljena pićem. Bio je to život surov i go, buran i slobodan – jedina vrsta života do koje sam, u okolnostima u kojima sam se rodio i živeo, mogao dospeti. I više nego to. Taj je život nosio sa sobom obećanje. On je bio početak. Sa spruda je put vodio kroz Zlatna Vrata[18] u bezbroj pustolovina po celom svetu, gde će se voditi bitke ne za stare košulje i ukradene čamce, nego u visoke svrhe i za romantične ciljeve.

Pošto sam rekao Skotiju svoje mišljenje o tome što je dopustio da ga izmlati star čovek kao što je bio Francuz Frenk, i mi se zavadismo i dadosmo svoj prilog svečanosti na sprudu. Skoti napusti svoje mesto na mome brodu i iščeze još iste noći, zajedno sa dva moja pokrivača. Noću, dok su pljačkaši ostriga spavali čvrstim snom u svojima kajitama, škuna i „Severni jelen“ plovili su na visokoj vodi i vrteli se oko svojih sidara. Čamac, još uvek pun kamenja i vode, ležao je na dnu.

Rano ujutru začuh divlju dreku sa „Severnog jelena“ i izađoh teturajući se u hladnu zoru, da ugledam prizor zbog koga se celo pristanište danima i danima smejalo. Divan čamac za lov na losose ležao je na pesku, zgnječen kao palačinka, između škune Francuza Frenka i „Severnog jelena“. Na nesreću, čvrsti hrastov kljun čamca probio je dve daske na „Severnom jelenu“. Voda, koja je usled plime nadolazila, prodirala je kroz rupu i upravo probudila, Nelsona doprevši do postelje na kojoj je ležao. Priskočih u pomoć; ispumpasmo vodu iz „Severnog jelena“ i popravismo štetu.

Zatim je Nelson skuvao doručak, i dok smo jeli, pretresali smo situaciju. On je bio praznih džepova, a i ja isto tako. Pedeset dolara nagrade neće biti nikada isplaćeno za tu bednu gomilu daščica koja je ležala na pesku ispod nas. On je imao ranjenu ruku i bio je bez posade. Moje je jedro bilo izgorelo i nisam imao posade. „Šta misliš kad bismo ti i ja?“ – upita Nelson. „Idem s tobom“, odgovorih. I tako sam postao ortak „Mlade brazgotine“ Nelsona, najluđeg i najdivljijeg od svih. Pozajmili smo nešto novca za nabavku hrane od Džonija Heinholda, napunili bačve vodom i odjedrili još istog dana prema gajilištima ostriga.

XII

Nikada se nisam pokajao zbog tih meseci đavolske ludosti koje sam proveo s Nelsonom. On je znao da jedri, premda bi uplašio svakog čoveka koji je s njim jedrio. Upravljati brodom tako da se izbegne sudar za nekoliko santimetara ili u poslednjem trenutku, to je bilo za njega pravo uživanje. Raditi ono što se niko drugi nije ni usudio da pokuša, bio je njegov ponos. Nikad ne skraćivati jedra, to mu je bila manija, i sve vreme koje sam proveo s njim, duvao jak ili slab vetar, „Severnom jelenu“ nikad nisu bila skraćivana jedra. Nikad nije bio suv. Mi smo ga privezivali otvorenog; kad smo plovili, bio je otvoren; i stalno smo ga držali otvorenog. Napustili smo vode Ouklenda i prešli u šire područje u poteri za avanturama.

A sve te slavne dane u mom životu omogućio mi je Džon Barlikorn. I to zameram Džonu Barlikornu. Za mene, koji sam goreo od želje za burnim pustolovnim životom, jedini način da dođem do takvog života bilo je posredovanje Džona Barlikorna. To je bio način života muškaraca koji su zaista živeli. Ako želim da i ja zaista živim, moram živeti isto kao i oni. Samo zahvaljujući piću uspeo sam da postanem ortak i drug Nelsonov. Da sam pio samo pivo koje je on plaćao, ili da sam odbio da uopšte pijem, nikad me ne bi izabrao za svog partnera. On je želeo da ima partnera koji će mu biti ravan, bilo u društvenom pogledu bilo u pogledu rada i života.

Predao sam se tom životu i došao do pogrešne teorije – da se tajna Džona Barlikorna sastoji u neprestanom ludačkom opijanju, koje raste kroz niz stadijuma, tako da samo gvozdeni telesni sastav može podneti krajnju ošamućenost i životinjsku besvest. Nisam voleo ukus alkohola, zbog toga sam pio s jedinim ciljem da se napijem, da budem beznadežno, bespomoćno pijan. I ja, koji sam štedeo i tvrdičio, koji sam trgovao kao Šajlok, tako da bih rasplakao i starinare, ja, koji sam se zaprepastio kada je Francuz Frenk odjednom potrošio osamdeset centi plaćajući viski za osam ljudi – postao sam još veći rasipnik i još više sam prezirao novac nego ijedan od njih.

Sećam se jedne noći kada sam izašao na obalu s Nelsonom. U mom džepu nalazilo se sto osamdeset dolara. Nameravao sam da najpre kupim odelo, a zatim: nešto popijem. Odelo mi je bilo potrebno. Sve što sam imao

bilo je na meni, a imao sam: par mornarskih čizama koje su, zahvaljujući proviđenju, ispuštale vodu isto onako brzo kao što je ona u njih ulazila, jedne pantalone od pedeset centi, jednu pamučnu košulju od četrdeset centi i mornarski šešir od nepromočivog platna. Drugog šešira nisam imao, tako da sam morao da nosim ovaj. Neko će možda primetiti da nisam naveo rublje i čarape. Nisam ih ni imao.

Da bismo došli do trgovina u kojima se kupovalo odelo, morali smo da prođemo kraj desetak krčmi. Zbog toga sam smesta počeo da pijem. Nikad nisam stigao do radnje s odelima. Ujutru, bez novca, otrovan ali zadovoljan, vratio sam se na brod. Razapeli smo jedro. Imao sam jedino ono odelo u kome sam izišao na obalu, a od sto i osamdeset dolara nije mi ostao nijedan cent. Oni koji to nikad nisu pokušali smatraće da je nemoguće da mladić za dvanaest sati potroši celih sto i osamdeset dolara za piće. Ja znam da je moguće.

I nisam se kajao. Bio sam ponosit. Pokazao sam im da mogu da trošim isto kao i oni. Među jakim ljudima pokazao sam se jakim. Potvrdio sam ponovo, kao što sam često potvrđivao, da s pravom nosim titulu „princa“. Osim toga, moje vladanje treba da se shvati, donekle, i kao reakcija na moje detinjstvo provedeno u siromaštvu, i na moj preterano težak rad u detinjstvu.

Možda sam u sebi mislio ovako: bolje je biti princ među pijanicama nego se mučiti dvanaest sati dnevno za mašinom za deset centi na sat. Nema purpurnih trenutaka u radu za mašinom. A ako nije purpurni trenutak potrošiti sto i osamdeset dolara za dvanaest sati, onda ne znam šta je purpurni trenutak!

Prelazim preko mnogih detalja iz svoga drugovanja sa Džonom Barlikornom u ovom periodu, i spomenuću samo događaje koji osvetljavaju puteve Džona Barlikorna. Tri stvari su mi omogućile da nastavim ovo divlje opijanje: prvo, odličan telesni sastav, mnogo bolji od prosečnog; drugo, zdrav život na slobodnom vazduhu i moru; i treće, činjenica što sam pio neredovno. Dok smo bili na moru, nikad nismo sa sobom nosili piće. Svet se širom otvarao preda mnom. Već sam poznavao nekoliko stotina milja njegovih vodenih puteva i mnoga mesta, gradove i ribarska, naselja po obalama. Uskoro mi neki glas poče šaputati da treba da se ide dalje. Još nisam bio otkrio kuda. Iza ovoga nalazilo se nešto više. Ali za Nelsona je i ovaj svet koji smo poznavali bio suviše širok. On je čeznuo za svojim

dragim ouklendskim pristaništem, i kad je odlučio da se tamo vrati, rastali smo se u najboljem prijateljstvu.

Preselio sam tada svoj glavni stan u stari grad Beniciju, na kanalu Karkinez. U jednom roju ribarskih barki, usidrenih u rogozu kraj obale, živela je simpatična gomila, pijanica i skitnica, i ja im se pridružih. Kad nisam išao u lov na losose ili leteo gore-dole po zalivu i rekama kao član ribarske patrole, provodio sam više vremena na obali, pio više, i više stvari naučio o piću. Pio sam sa svakim ravnopravno, čašu za čašu. A često sam pio i više nego što sam morao, da bih pokazao svoju muškost i snagu. Kad su me jednog jutra izvukli, potpuno onesvešćenog, iz mreža koje su bile, obešene da se suše, a u koje sam se glupo, kao da sam bio slep, uvukao prošle noći, i kada je o tome govorila cela obala, uz mnogo smeha i cerekanja, posle čega je došla nova pijanka, bio sam zaista ponosit. Bilo je to junačko delo.

A kada se jednom prilikom pune tri nedelje nisam nijednom otreznio, bio sam siguran da sam dostigao vrhunac. Svakako, u tome pravcu čovek ne može ići dalje. Bilo je došlo vreme da promenim pravac. Jer uvek, bio pijan ili trezan, u dubini svesti nešto mi je šaputalo da se ipak sav život ne sastoji u ovom pijančenju i pustolovinama po zalivu. Taj je šapat bio moja sreća. Sreća je bila i to što sam bio tako stvoren da sam mogao da čujem kako me zove; a on me je uvek zvao, gde god sam se nalazio u svetu. Nije to bila neka mudrost s moje strane. Bila je to radoznalost, želja za znanjem, neki nemir i traženje čudnih stvari, za koje mi se činilo da ih nekako osećam i naslućujem. Čemu uopšte život, pitao sam se, ako je ovo sve? Ne, tu mora da postoji nešto više, negde dalje i iza ovoga. (I u vezi s mojim mnogo kasnijim pretvaranjem u pijanicu, ovaj šapat, ovo obećanje o stvarima u pozadini života treba da se uzme u obzir, jer je njemu bilo određeno da igra strašnu ulogu u mojim docnijim rvanjima sa Džonom Barlikornom.)

Ali, na odluku da idem dalje navela me je neposredno podvala koju mi je Džon Barlikorn priredio – grozna, neverovatna podvala što pokazuje ponore opijanja o kojima dosad niko nije ni sanjao.

U jedan sat posle ponoći, posle bučne pijanke, teturao sam se po palubi šalupe, koja se nalazila na kraju keja, s namerom da legnem u krevet. Struja je jurila kroz kanal Karkinez kao u vodeničnom jazu, i bila je potpuna oseka kada sam se strovalio preko, ograde u more. Nikoga nije bilo na keju. Struja poče da me nosi. Nisam se uplašio. Čak sam pomislio da je ova nezgoda

divna. Bio sam dobar plivač i u zagrejanom stanju dodir vode i kože delovao je na mene prijatno kao hladni oblozi.

A tada mi je Džon Barlikorn priredio svoju ludačku podvalu. Iznenada me spopade neka luda želja da putujem zajedno sa strujom. Nikad nisam bio duševno bolestan. Misao o samoubistvu nikad mi nije pala na pamet. A sada, kad je došla, pomislio sam kako bi to bio lep, divan vrhunac, savršen kraj moje kratke ali uzbudljive karijere. Ja, koji nikad nisam upoznao ljubav devojke, ni ljubav žene, ni ljubav dece, ja, koji nikad nisam igrao na širokim i radosnim poljima umetnosti, niti se peo na zvezdane hladne visine filozofije, niti od ovog veličanstvenog sveta svojim očima video više nego što je površina vrha igle, ipak sam zaključio da je ovo sve, da sam video sve, doživeo sve, bio sve što je vredelo, i da je sada došlo vreme da se tome učini kraj. To je bila podvala Džona Barlikorna – da me sapne lancima sopstvene mašte, da me zanese i u pijanstvu odvuče u smrt.

Ah, kako je bio uverljiv: stvarno sam iskusio ceo život, a sve to nije imalo mnogo smisla. Životinjsko pijanstvo, u kome sam mesecima živeo (ovo je bilo praćeno osećanjem poniženja i starim osećanjem svesti o grehu), to je bilo poslednje i najbolje, a mogao sam i sam da vidim koliko je to vredelo. Pojaviše se preda mnom sve propale stare pijanice i skitnice koje sam častio pićem. Eto šta je ostalo od života. Želim li da postanem kao i oni? Hiljadu puta ne. I počeh da, ronim suze slatke tuge nad svojom sjajnom mladošću, koja je odlazila zajedno sa strujom. (A ko nije video pijanicu kako plače, žalosnu pijanicu? Njih možete da sretnete u svim krčmama, gde, ako ne mogu da nađu nikog drugog, pričaju svoje jade kelneru, koji je plaćen da ih sluša.)

Voda je bila divna. To je bio način na koji umire pravi čovek. Džon Barlikorn poče sada da svira druge melodije u mome pijanom mozgu. Dosta suza i kajanja. To je herojska smrt, koju heroj sam sebi zadaje sopstvenom rukom i sopstvenom voljom. I tako počeh da pevam svoju samrtnu pesmu, i pevao sam je iz dubine duše, dok mi žubor i pljuskanje talasa ne dopreše do ušiju, potsećajući me na situaciju u kojoj se nalazim.

Ispod grada Benicije, gde se proteže molo Solano, kanal se proširuje u uvalu, koju stanovnici zaliva zovu „Ternerovo brodogradilište“. Zahvatila me je obalna struja, koja je tekla ispod mola i zaokretala u uvalu. Poznavao sam odavno ogromnu snagu koju razvija struja kada zaokrene oko kraja Mrtvačkog Ostrva i pojuri pravo prema molu. Nisam hteo da prođem

između stubova mola. To ne bi bilo prijatno, i mogao bih da izgubim čitav sat u uvali na putu kojim me je struja nosila.

Svukoh se u vodi i napravih rukama nekoliko zamaha, presecajući struju pod pravim uglom. I nisam prestao da plivam sve dok nisam prema svetlostima na molu video da ću ga sigurno zaobići. Zatim se okretoh na leđa da se odmorim. Plivanje me je umorilo, i trebalo mi je vremena da povratim dah.

Bio sam oduševljen što sam uspeo da izbegnem da me struja odvuče. Otpočeh ponovo svoju samrtnu pesmu – neku improvizovanu zbrku pijane i lude mladosti. „Ne pevaj... još“, prošaputa Džon Barlikorn. „Solano radi ćelu noć. Na molu su železničari, oni te mogu čuti i doći u čamcu da te spasu, a ti ne želiš da budeš spašen“. Ja to stvarno nisam želeo. Kako? Da mi otmu moju junačku smrt? Nikada. I ležao sam na leđima pod svetlošću zvezda, posmatrajući kako promiču poznate svetlosti na molu, crvena i zelena i bela, i šaljući im svoj žalosni, sentimentalni oproštaj, svima zajedno i svakoj pojedinačno.

Kada se nađoh usred kanala, ponovo zapevah. Katkada bih malo zaplivao, ali uglavnom sam se zadovoljavao time što sam se ljuljuškao na vodi i sanjao svoje duge pijane snove.

Pred zoru su me hladnoća vode i dugi časovi koje sam u njoj proveo dovoljno otreznili, te sam se začudio koliki sam deo kanala prošao, i zapitao se neće li me zahvatiti plima kad nadođe i povući me natrag pre nego što se dočepam zaliva, San Pablo.

Odmah zatim otkrih da sam vrlo umoran i tako ozebao, i sasvim trezan, i da mi nije ni na kraj pameti da se udavim. Mogao sam da poznam livnicu Selbi na Kontra Kosta obali i svetionik na ostrvu Mare. Počeh da plivam prema obali kod Solana, ali sam bio isuviše slab i tako ukočen od zime da sam se jedva micao napred iako sam ulagao najveće napore; zato sam prestao da plivam i zadovoljio se time što me je voda nosila, i samo bih s vremena na vreme napravio koji zamah da održim ravnotežu u vrtlozima struje, koja se sve jače kovitlala na površini vode. A tada me obuze strah.

Sad sam bio trezan i nisam želeo da umrem. Otkrih desetinu razloga zbog kojih treba ostati u životu. I što sam više razloga pronalazio, to mi se verovatnije činilo da ću se ipak udaviti.

Kad je svanulo, pošto sam proveo četiri sata u vodi, nađoh se, u očajnom stanju, u vrtlozima kraj svetionika na ostrvu Mare, gde se

sukobljavala brza struja iz kanala Valejo sa strujom iz kanala Karkinez, i gde su se u tom času obe struje sudarale sa plimom, koja je nadirala iz zaliva San Pablo. Hladan vetar poče da duva, a mali naborani talasi neprestano su mi zapljuskivali usta, tako da sam počeo da gutam slanu vodu. Iz svog plivačkog iskustva znao sam da mi je kraj blizu. A tada je naišao čamac – neki grčki ribar koji je tuda prolazio na putu za Valejo. I opet sam, zahvaljujući svom dobrom zdravlju i telesnoj snazi, bio spašen od Džona Barlikorna.

A uzgred bih hteo još da napomenem da, ova ludačka podvala koju mi je priredio Džon Barlikorn nije ništa neobično. Tačna statistika o broju samoubistava koje Džon Barlikorn ima na duši zaprepastila bi svet. U mom slučaju, za zdravog, normalnog, mladog čoveka punog životne radosti, pomisao na samoubistvo bila je neobična. Ali treba da se uzme u obzir da je ona došla posle duge pijanke, kada su mi živci i mozak bili do kraja otrovani, i da se dramatična romantična strana moje mašte, pojačana pićem do ludila, oduševila tom idejom. Ali i starije, bolesnije pijanice, više izmučene od života i više razočarane, ubijaju se obično posle dugih orgija kada su im živci i mozak potpuno otrovani.

XIII

Tako sam otišao iz Benicije, gde me je Džon Barlikorn gotovo savladao, i uputio se dalje u svet, idući za šapatom koji mi je iz samih dubina života govorio da idem i da tražim. I kuda god sam išao, putevi su bili natopljeni alkoholom. Ljudi su se uvek sastajali u krčmama. One su bile klubovi siromašnih, jedini klubovi u koje sam imao pristupa. U krčmama sam mogao da se upoznajem. Mogao sam da uđem u krčmu i da razgovaram sa svakim čovekom. U nepoznatim mestima i gradovima kroz koje sam putovao jedino mesto kuda sam mogao da, odem bila je krčma. I nisam više bio stranac ni u jednom gradu u času kada bih stupio u krčmu.

Hteo bih ovde odmah da ubacim nekoliko svojih iskustava koja sam stekao tek poslednje godine. Upregao sam četiri konja u laka, kola, poveo Čarmien, i putovali smo tri i po meseca kroz najdivljije gorske krajeve Kalifornije i Oregona. Svakog jutra obavio bih svoj redovni posao na pisanju romana i novela[19]. Svršivši to, putovali smo dalje celo jutro i popodne, sve do sledeće etape. Ali zbog nejednake razdaljine između mesta u kojima smo se zadržavali, i zbog veoma različitog stanja drumova, bilo je potrebno da se dan ranije napravi plan za putovanje i za moj rad. Morao sam unapred da znam kada će početi vožnja, da bih počeo na vreme da pišem i mogao da završim svoj dnevni zadatak. Tako bih, u slučajevima kada nam je pretstojalo dugo putovanje, ustajao i počinjao da pišem već u pet sati ujutru. Onih dana kada su putovanja bila lakša nisam morao da počinjem pisanje pre devet sati.

Ali kako napraviti plan? Čim bih stigao u neki grad i ispregao konje, na putu od štale do hotela svraćao bih u krčme. Prvo, da nešto popijem – ah, želeo sam nešto da popijem, ali se usto ne sme zaboraviti da je želja za prikupljanjem obaveštenja najviše izazivala potrebu da pijem. Dakle, pre svega, nešto popiti. „Sipajte i sebi“, rekao bih kelneru. A zatim, dok smo pili, počinjao bih da ispitujem o drumovima i stanicama koje su nas čekale na daljem putu.

– Čekajte da vidim, – odgovorio bi kelner – ima jedan put preko planine Tarvoter. Taj je put uglavnom dobar. Putovao sam onuda pre tri

godine. Ali ovog proleća bio je na njemu promet obustavljen... Čekajte, odmah ću vam reći. Pitaću Džerija.

I kelner bi se okrenuo i oslovljavao razne ljude koji su sedeli za stolom ili stajali naslonjeni na tezgu malo podalje, a koji su se zvali Džeri, ili Tom, ili Bil. „Slušaj, Džeri, kako stoji s putem preko Tarvotera? Ti si išao onuda prošle nedelje Vilkinsovima?“

I dok bi Bil, ili Džeri, ili Tom počeli da stavljaju u pokret svoj misaoni i govorni aparat, ja bih predlagao da i oni priđu i nešto popiju. Tada se razvijala diskusija o prednostima ovog ili onog puta, o tome na kojim je mestima najbolje zastati, koliko će vremena trajati vožnja, gde se nalaze rečice u kojima ima najviše pastrmki, i tako dalje. U razgovor bi se umešali i drugi ljudi, i na kraju bi se sve za-vršilo sa još nekoliko čaša.

Obišavši još dve-tri krčme, napio bih se malo i sâm, upoznao bih gotovo sve ljude u mestu i oko mesta, i saznao sve o prilikama u mestu, a mnogo i o prilikama u okolini. Upoznao bih advokate, novinare, poslovne ljude, mesne političare, vlasnike farmi, lovce i rudare, tako da bi se Čarmien uveče, kada bismo šetali po glavnoj ulici, čudila velikom broju mojih poznanstava u potpuno nepoznatom gradu.

Iz ovoga se vidi kakve sve usluge čini Džon Barlikorn, usluge pomoću kojih povećava svoju vlast nad ljudima. I svuda po svetu kuda sam išao za sve ovo vreme događalo se isto. Bio to kabare u Latinskom kvartu, kafana u nekom zabačenom, italijanskom selu, rakidžinica u pristaništu, ili neki vrlo otmeni klub gde se služi viski i soda, – gde god se nalazio Džon Barlikorn, uvek sam odmah upoznavao ljude, sastajao se s njima i doznavao ono što mi je bilo potrebno.

A u srećnim danima kada Džon Barlikorn bude oteran u progonstvo zajedno s drugim varvarstvima, moraće da se stvori neka druga ustanova mesto krčme, neko drugo zborno mesto gde će strani i potpuno nepoznati ljudi moći međusobno da dođu u vezu, da se sastaju i upoznaju.

Ali, vratimo se mojoj priči.

Kada sam otišao iz Benicije, put me je vodio kroz krčme. Nisam stvarao nikakve moralne teorije protiv pića, mrzeo sam njegov ukus isto kao i ranije. Ali u meni se ipak rodila izvesna sumnja prema Džonu Barlikornu. Nisam mogao da zaboravim kako mi je podvalio – i to meni, koji nisam želeo da umrem. Zato sam nastavio da pijem, ali sam budnim

okom pratio Džona Barlikorna, rešen da se oduprem svim budućim potsticajima na samoubistvo.

U stranim gradovima smesta bih sklapao poznanstva u krčmama. Kad sam se skitao i kad nisam imao čime da platim prenoćište, krčma je bila jedino mesto koje bi me primilo i dalo mi mesta kraj vatre. Mogao sam da uđem u krčmu i da se umijem, očetkam odelo, očešljam kosu. A krčme su uvek bile tako prokleto zgodno smeštene. Bilo ih je svuda kod nas na zapadu.

Nisam mogao na taj način da ulazim u stanove nepoznatih ljudi. Njihova vrata nisu bila za mene otvorena. Kraj njihovih ognjišta nije bilo mesta za mene. Crkve i propovednike nikad nisam poznavao. A pošto ih nisam poznavao, ništa me njima nije ni privlačilo. Osim, toga, tu nije bilo nikakve čari, nikakve romantične magle, nikakvih obećanja avantura. To je bila ona vrsta ljudi kojima se nikad ništa ne događa. Oni su živeli i ostajali uvek na istom mestu, stvorenja poretka i sistema, uskogruda, ograničena, uzdržljiva. Kod njih nije bilo veličine, mašte, drugarstva. A ja sam hteo da upoznam dobre mladiće, vesele i živahne, smele, a katkada i lude – mladiće hrabra srca, široke ruke, a ne kukavice.

Ovom prilikom dižem još jednu optužbu protiv Džona Barlikorna. Jer on bira baš te dobre mladiće – mladiće u kojima ima vatre i energije, u kojima ima veličine, i topline, i najboljih ljudskih slabosti. A Džon Barlikorn ugušuje njihov plamen, potkopava njihovu energiju, a kada ih ne ubije odmah ili ne načini od njih ludake, stvara grubijane i prostake, unakažuje i izobličuje njihovu prvobitnu dobrotu i plemenitost njihove prirode.

Ah! – ovo govorim na osnovu iskustva koje sam kasnije stekao – neka me bog sačuva od većine prosečnih muškaraca koji nisu dobri drugovi, od onih koji su hladna srca i hladne glave, koji ne puše, ne piju i ne psuju, niti su sposobni da čine dela zadojena hrabrošću, mržnjom i prezirom, zato što u njihovom slabom telu nikada nije bilo životnih potsticaja i nagona koji bi prekoračili svoje granice i postali besni i smeli. Takvi se ljudi ne sreću u krčmama, niti se okupljaju u borbi za propale stvari, niti se oduševljavaju za pustolovne puteve, niti ljube, kao što ljube ludi ljubavnici božji. Oni se suviše brinu za to da im noge budu suve, brižno paze kako im kuca srce, i postižu beznačajne životne uspehe u skladu sa svojom duševnom prosečnošću.

I zato dižem optužbu protiv Džona Barlikorna. Jer baš ove vredne i dobre mladiće, mladiće čija je slabost u tome što imaju suviše snage i suviše duha, suviše vatre i plamena divlje obesti, on bira i upropašćava. Naravno, on uništava i slabiće, ali njih, ono najgore što postoji, ovde ne uzimam u obzir. Želim da ukažem na to da Džon Barlikorn uništava mnoge od najboljih. A najbolji bivaju uništeni zbog toga što Džon Barlikorn stoji na svakom drumu i u svakoj ulici, i pristupačan, zakonom zaštićen, s poštovanjem pozdravljan od policijaca, obraća im se i vodi ih za ruku na mesta gde se dobri i smeli mladići sakupljaju i piju. A kada bi se uklonio s puta Džon Barlikorn, ovi bi se smeli ljudi i dalje rađali, i stvarali bi velika dela umesto što propadaju.

Uvek sam među onima koji piju nailazio na drugarstvo. Spuštam se prugom do rezervoara za vodu, da legnem i sačekam dolazak nekog teretnog voza, i iznenada nailazim na grupu „alkoholičara“. „Alkoholičar“ je skitnica koja pije čak i čisti špiritus. Odmah posle upoznavanja i pozdravljanja primaju me u društvo. Pružaju mi alkohol, lukavo razblažen vodom, i uskoro sam i ja zahvaćen pijanstvom, crvi počinju da mi gmižu po mozgu, a Džon Barlikorn mi šapuće da je život veličanstven i da smo svi mi hrabri i divni – slobodni duhovi, koji se valjaju po travi kao bezbrižni bogovi i šalju dođavola konvencionalni svet koji je skrojen po meri i živi po pravilu dva-puta-dva-je-četiri.

XIV

Stigavši posle tih lutanja u Ouklend, vratio sam se u pristanište i obnovio drugarstvo s Nelsonom, koji je sada stalno boravio na obali, a živeo još luđe nego ranije. Ja sam takođe provodio vreme s njim na obali; jedino sam s vremena na vreme krstario po nekoliko dana u zalivu, pomažući na nekoj teretnoj škuni koja nije imala dovoljno posade.

Na taj način više nisam obnavljao svoju snagu zdravim radom i trezvenim životom na moru i svežem vazduhu. Pio sam svakog dana i kad god mi se pružila prilika, pio sam preko mere, jer sam se još nalazio pod uticajem pogrešnog shvatanja da tajna Džona Barlikorna leži u opijanju do bestijalnosti i nesvesti. U to doba bio sam sasvim natopljen alkoholom. Stvarno sam živeo u krčmama, postao pijana skitnica, i nešto još gore od toga.

I baš tada pokuša Džon Barlikorn da me skrši na jedan još podmukliji i ništa manje ubitačan način nego što je bio onaj kada me je bezmalo poslao na drugi svet, pokušavši da me utopi. Za nekoliko meseci trebalo je da napunim sedamnaest godina. Prezirao sam svaku pomisao na neko stalno nameštenje i smatrao sam sebe za prilično žilavog mladića u društvu prilično žilavih ljudi, a pio sam zato što su i ti ljudi pili i što sam hteo da živim kao i oni.

Nikad nisam imao pravog detinjstva, i u ovo doba svoje prerano sazrele muškosti bio sam ispunjen nekom teškom i žalosnom mudrošću. Premda još nisam bio upoznao ni ljubav devojke, vukao sam se kroz takve dubine da sam bio potpuno uveren da znam sve što se može znati o ljubavi i životu. A to nije bilo baš lepo znanje. Iako nisam bio pesimist, bio sam duboko uveren da je život prilično jeftina i vulgarna stvar.

Kao što vidite, Džon Barlikorn me je zatupljivao. Moj ranije pronicljivi i bistri duh izgubio je svoju oštrinu. Radoznalost me je napuštala. Šta me se tiče ono što se nalazi na drugoj strani sveta?

Muškarci i žene, bez sumnje sasvim slični muškarcima i ženama koje sam poznavao, sklapaju brakove i rastavljaju se, a uz to vrše i ceo ostali ništavni tok ništavnih ljudskih poslova; osim toga se i pije. Ali druga strana

sveta bila je isuviše daleko da bi čovek otišao tamo zbog toga da pije. Trebalo je samo da zaokrenem iza ugla i da dobijem sve što želim u krčmi Džoa Vigija. Džoni Heinhold je još uvek držao „Poslednju šansu“. A krčme su se nalazile na svim uglovima i između uglova.

Onaj šapat koji je dolazio iz dubine moje unutrašnjosti postajao je sve nejasniji što su mi telo i duša više slabili. Moj nekadašnji nemir bio se uspavao. Sasvim je svejedno da li propadam i umirem ovde, u Ouklendu, ili na nekom drugom mestu. A ja bih zaista propao i umro, i to prilično brzo, ako se uzme u obzir tempo kojim me je Džon Barlikorn vodio, da su stvari zavisile isključivo od njega. Doznao sam šta znači nemati apetita. Doznao sam šta znači ustati ujutru drhteći celim telom, s grčevima u želucu, s prstima koji se koče, i šta znači požuda pijanice za čašom dragog viskija, da bi ponovo stao na noge. (Ah! Džon Barlikorn je mudar trovač. Izgoreno, pokvareno i otrovano telo i mozak, da bi se ponovo oporavili, vraćaju se onom istom otrovu koji ih je u to stanje i doveo.)

Nema kraja lukavstvima Džona Barlikorna. Pokušao je da me namami da sam sebe ubijem. A sada se upinjao koliko god je mogao da me ubije u što kraćem roku. Ali, nezadovoljan time, pokušao je da izvede još jednu podvalu. I ovoga puta nije mnogo trebalo pa da me savlada, i baš tada sam naučio dobru lekciju o njemu – postao sam mudrija i veštija pijanica. Saznao sam da i moj sjajni telesni sastav ima svoje granice, a da Džon Barlikorn ne poznaje granica. Saznao sam da za kratko vreme od sat-dva on može da savlada moju jaku glavu, široka pleća i snažne grudi, da me obori na leđa i zgrabivši me svojim đavolskim rukama za grlo, istisne život iz mene.

Nelson i ja sedeli smo u gostionici „Overlend“. Bilo je to pred-veče; nalazili smo se tu samo zbog toga što smo bili bez novca, i bilo je vreme izbora. Poznato je da za vreme izbora mesni političari, kandidati za, različite službe, obično obilaze krčme da prikupe glasove. Čovek tako sedi za stolom, suha grla, pitajući se ko će da svrati i da mu plati neko piće, ili ima li još kredita u nekoj drugoj krčmi i da li mu se isplati da ide tako daleko da bi to ustanovio, kad se iznenada širom otvaraju vrata krčme i ulazi grupa lepo obučenih ljudi iz kojih izbija atmosfera blagostanja i drugarstva.

Dele osmehe i pozdrave na sve strane – i tebi, koji u džepu nemaš ni toliko da bi mogao platiti čašu piva, i plašljivoj skitnici koja vreba u uglu, a

koja sigurno nema pravo glasa, ali ipak može da popiše glasače u nekom prenoćištu. A kad ti političari širom otvore vrata i uđu sa svojim širokim ramenima, snažnim grudima, pozamašnim trbusima, koji ih neminovno čine optimistima i gospodarima života, mi odmah načuljimo uši. Biće ipak toplo ove večeri, svi znamo da će najzad početi pijanka. A – ko zna? – bogovi se mogu smilovati, može se još odnekud pojaviti piće i cela noć završiti sjajno i veličanstveno. I odmah prilazite tezgi, izručujete čaše u grlo, i saznajete imena tih džentlmena i koje bi službe oni želeli da dobiju.

Eto, u takvom jednom periodu kada su političari obilazili krčme, stekao sam gorku pouku i izgubio neke svoje iluzije – ja, koji sam vlažnih očiju i s najvećim uzbuđenjem čitao knjigu „Od siromašnog dečka do pretsednika“[20]. Da, saznao sam kako su plemeniti politika i političari.

Dakle, te noći, bez novca, žedni, ali s dubokom verom pijanica da će se pojaviti neočekivano piće, sedeli smo Nelson i ja u gostionici „Overlend“ čekajući da neko navrati, a naročito neki političari. I gle, ulazi Džo Guska – onaj s neugasivom žeđi, obesnim očima, krivim nosem i šarenim prslukom.

– Hajdete, momci – besplatno piće – koje god želite. Nisam hteo da propustite ovu priliku.

– Gde? – hteli smo da znamo.

– Hajdemo. Reći ću vam usput. Ne smemo gubiti ni minuta.

I dok smo se žurili kroz grad, Džo Guska je objašnjavao:

– U pitanju je vatrogasna brigada Henkok. Treba samo da obučete crvenu košulju i šlem i da nosite baklju. Ići će se specijalnim vozom u Hejvords na paradu.

Čini mi se da se mesto zvalo Hejvords, A možda je to bio i San Leandro ili Najlz. A, oprostite mi, ne mogu da se setim ni da li je vatrogasna brigada Henkok bila republikanska ili demokratska organizacija. Ali, u svakom slučaju, političari koji su njom upravljali nisu imali dosta bakljonoša, i ko god je hteo da učestvuje u paradi mogao je da se napije ako je samo želeo.

– Svako može da ide – nastavljao je Džo Guska. – Piće? Teći će kao voda. Političari su pokupovali sve zalihe po krčmama. Sve će biti besplatno. Samo treba da uđete i poručite. Napravićemo rusvaj.

U dvorani, u Osmoj ulici blizu Brodveja, obukli smo vatrogasne košulje, natukli šlemove, snabdeli se bakljama, i dok smo gunđali što nam

nisu dali ni kap da popijemo pre polaska, potrpaše nas u voz. Ah, ti političari, imali su oni već posla s ljudima našeg kova. Ni u Hejvordsu nije bilo nikakvog pića. Najpre paradirajte i zaslužite piće, – glasila je zapovest te noći.

Održali smo paradu. Zatim se otvoriše krčme. Bili su najmljeni naročiti kelneri, a pred svakom tezgom, polivenom pićem i neobrisanom, stajalo je po šest redova ljudi. Nije bilo vremena ni za brisanje tezge, ni za pranje čaša, ni za ma šta drugo osim za punjenje čaša. Ouklendsko pristanište ume katkad zaista da bude žedno.

Ovo zbijanje u redove i guranje pred tezgom bilo je za nas suviše sporo. Piće je bilo naše. Političari su ga za nas kupili. Mi smo učestvovali u paradi i zaslužili ga. Zar nije tako? I zato navalismo s boka, oko tezge, odgurnusmo ustranu kelnere, koji su se bunili, i počesmo sami da uzimamo boce.

Napolju smo odbili grliće boca udarajući ih o cementne ivice pločnika, i pili. Džo Guska i Nelson su naučili da budu umereni kada se pije čist viski u velikim količinama. Ali ja nisam. Još uvek sam pogrešno smatrao da čovek mora popiti sve što dobije – naročito kada ga to ništa ne staje. Delili smo svoje boce s drugima, a i sami popili dobar deo, dok sam ja pio više od svih. Nije mi prijao viski. Pio sam ga onako kao što sam pio pivo kada mi je bilo pet, a vino kada mi je bilo sedam godina. Savlađivao sam svoju odvratnost i gutao ga kao gorak lek. A kada nam je bilo potrebno još boca, odlazili smo u druge krčme, gde se takođe besplatno točilo piće, i sami se posluživali.

Nemam pojma koliko sam popio – pola litra ili tri. Sećam se da sam počeo da pijem iz boca od četvrt litra, ne uzimajući posle toga nimalo vode da sperem ukus i razblažim viski.

Ali su političari bili isuviše pametni da bi ostavili grad pun pijanica iz ouklendskog pristaništa. Kada je došlo vreme za povratak, počelo je sakupljanje po krčmama. Već sam počeo da osećam delovanje viskija. Nelsona i mene izbaciše iz krčme i mi se nađosmo u poslednjem redu nesređene povorke. Teturao sam se herojski, ali mi svest poče da se mrači, noge počeše da klecaju, u glavi mi se vrtelo, srce je htelo da mi iskoči, a, u plućima mi je nestajalo vazduha.

Nemoć me je zahvatila tako brzo da mi moj pomućeni mozak reče da ću se srušiti i da nikad neću stići do voza ako budem ostao na kraju

povorke. Iziđoh iz reda i počeh da trčim stazom koja je vodila uz drum ispod granatog drveća. Nelson je trčao za mnom smejući se. Neke događaje dobro pamtim, a neki su mi ostali u sećanju kao mora. Naročito se sećam drveća ispod koga sam sav očajan trčao stazom, i kako su se, svaki put kad bih pao, grohotom smejale ostale pijanice. Ti ljudi su mislili da samo zbijam pijane šale. Nisu ni sanjali da me je Džon Barlikorn ščepao za grlo svojim smrtonosnim kandžama. Ali ja sam to znao. I sećam se iznenadne ogorčenosti koja me je obuzela kada sam shvatio da se borim sa smrću, a da to ovi drugi i ne slute. Bilo mi je kao da se davim pred gomilom gledalaca koji misle da izvodim šale kako bih njih zabavljao.

I, trčeći tako ispod drveća, padoh i izgubih svest. Šta se kasnije dešavalo morali su drugi da mi ispričaju, a nejasno mi je ostao u sećanju samo jedan događaj. Nelson me je zgrabio svojom silnom snagom i odvukao do voza. Kad me je smestio na sedište, tako sam se strahovito mučio i borio za vazduh da je čak i on u svojoj tuposti shvatio da mi je veoma zlo. Danas znam da sam baš tada mogao svakog časa umreti. Često mislim da nikada nisam bio bliže smrti nego tada. Mogu samo da kažem ono što mi je Nelson pričao o tome kako sam se ponašao.

Sagorevao sam, utroba mi je živome gorela. Bio sam u agoniji vatre i gušenja, i borio sam se za vazduh. Ludački sam se borio za vazduh. Moji napori da otvorim prozor bili su uzaludni jer su svi prozori na vagonu bili pričvršćeni. Nelson je već video ljude koji su poludeli od pića, pa je pomislio da hoću da se bacim kroz prozor. Pokušavao je da me zadrži, ali sam se ja i dalje borio. Zgrabio sam nečiju baklju i razbio staklo.

Međutim, u ouklendskom pristaništu postojale su grupe za Nelsona i protiv Nelsona, a vagon je bio pun ljudi obeju grupa, koji su popili više nego što je trebalo. Razbijanje prozora bio je znak za antinelsoniste. Jedan od njih me zgrabi i obori, i nastade tučnjava, o kojoj ništa ne znam Osim onoga što mi je kasnije rečeno; na nju me je sledećeg dana potsećala vilica razbijena udarcem koji me je oborio na pod. Čovek koji me je udario srušio se preko mene, Nelson je skočio na njega i, kao što pričaju, ostalo je vrlo malo nerazbijenih prozora pri opštem razaranju vagona, do koga je došlo u ovoj tučnjavi svih protiv svih.

Udarac me je ohladio i ukočio: to je bilo najbolje što je moglo da mi se dogodi. Moja besna borba samo je ubrzavala moje već ionako opasno

ubrzano kucanje srca i povećavala potrebu za kiseonikom u plućima, kojima je nedostajalo vazduha.

Kada se tučnjava svršila i ja se ponovo osvestio, još nisam bio došao sasvim k sebi. Bio sam svestan otprilike kao čovek koji se davi i nastavlja borbu i pošto je izgubio svest. Ne sećam se ničega što sam radio, osim da sam vikao: „Vazduha! Vazduha!“ tako uporno da je Nelson shvatio da ne nameravam da izvršim samoubistvo. Zato je povadio razbijeno staklo iz prozorskog okvira i proturio mi glavu i ramena napolje. Shvatao je, donekle, ozbiljnost moga stanja i držao me oko pojasa kako bi me sprečio da ne ispadnem. I za sve vreme putovanja do Ouklenda držao sam glavu i ramena proturena kroz prozor, boreći se kao ludak kad god je on pokušao da me uvuče unutra.

A tada se javila kod mene jedina svetlucava nit prave svesti. Otkada sam pao ispod drveća pa sve dok se nisam probudio sledeće večeri sećam se samo kako sam držao glavu nagnutu kroz prozor, okrenutu prema vetru prouzrokovanom kretanjem voza, kako me varnice udaraju, peku i zaslepljuju, a ja dišem punim plućima. Sva je moja volja bila usredsređena na disanje – da udišem vazduh što dublje i da ispunim pluća što većom količinom vazduha u što kraćem vremenu. Ili to ili smrt; jer bio sam plivač i ronilac i znao sam to dobro i u najstrašnijoj agoniji stalnog gušenja, u trenucima dok sam bio pri svesti, držao sam lice okrenuto prema vetru i iskrama, i disao da spasem život.

Ničeg se drugog ne sećam. Došao sam k svesti iduće večeri, u nekom prenoćištu u pristaništu. Bio sam sam. Lekara nisu pozvali. Mogao sam tu sasvim mirno da umrem jer su Nelson i ostali smatrali da treba samo da se „ispavam od svog pijanstva“, i ostavili su me tu u najdubljoj nesvesti punih sedamnaest časova.

Mnogo je ljudi, kao što dobro zna svaki lekar, umrlo usled naglog delovanja jednog litra ili nešto veće količine viskija. Obično se čita o teškim pijanicama koje su tako umrle, i to zbog opklade. Ali ja to nisam znao... tada. A sada sam doznao, i za to treba da zahvalim ne vrlini ili hrabrosti, nego prosto svojoj sreći i jakom telesnom sastavu. Ponovo je moje zdravo telo pobedilo Džona Barlikorna. Izvukao sam se još iz jedne smrtonosne zamke, provukao se kroz još jednu baruštinu, i po cenu smrtne opasnosti stekao mudrost, koja će mi ubuduće mnogo godina omogućiti da pijem razumnije.

Bože! Prošlo je otada dvadeset godina, a ja još živim i radim; i video sam mnogo, uradio mnogo i proživeo mnogo za tih proteklih dvadeset godina; i zadrhtim pri pomisli kako sam bio blizu smrti, kako sam bio blizu da izgubim tu svoju sjajnu petinu stoleća. A sigurno nije krivica Džona Barlikorna što me nije dotukao te noći kada je održana parada vatrogasne brigade Henkok.

XV

U početku zime 1892 godine odlučio sam da odem na more. Iskustvo s vatrogasnom brigadom Henkok imalo je vrlo malo veze s tom odlukom. Još sam pio, išao po krčmama – ustvari živeo u krčmama. Piti viski bilo je po mom mišljenju opasno, ali u tome nije bilo nikakvog zla. Viski je bio opasan, kao što su opasne i mnoge druge stvari na ovom svetu. Ljudi su umirali od viskija, ali zar nisu ribari doživljavali brodolome i davili se, a skitnice padale pod vozove, koji bi ih isekli na komade. Ako je čovek hteo da ima posla s vetrovima i talasima, železnicama i krčmama, morao je da se služi razumom. Napiti se onako kao što se napijaju ljudi, bilo je sasvim na svom mestu, ali čovek je to morao da čini umereno. Nikada više neću piti viski na litre.

Na odluku da idem na more stvarno me je navelo to što sam prvi put imao jasnu viziju o putu kojim Džon Barlikorn vodi u smrt svoje pristalice. Ali, nije to bila jasna vizija; pojavljivala se u dve faze, koje su u to vreme bile nekako pomešane jedna s drugom. Palo mi je u oči posmatrajući ljude s kojima sam se družio, da je život kojim smo mi živeli bio opasniji od života kojim su živeli prosečni ljudi.

Džon Barlikorn je, potkopavajući moral, podsticao na zločin. Svuda sam video kako pijani ljudi čine ono što trezni ne bi ni u snu pomislili da učine. Ali to nije bilo ono najgore. Najgora je bila kazna koja se morala platiti. Zločin je bio razoran. Ljudi s kojima sam se u krčmama družio i pio, a koji su bili dobri drugovi, bezazleni kad su bili trezni, vršili su najveća nasilja i najluđe stvari kad bi se napili. A tada bi ih zgrabila policija i oni bi nam nestajali s očiju. Katkad sam ih posećivao iza rešetaka i opraštao se s njima pre nego što bi krenuli na put preko zaliva, da obuku robijaško odelo. I svaki put sam slušao isto objašnjenje: „Da nisam bio pijan, ne bih to učinio“. A katkad su se, pod uticajem Džona Barlikorna, radile najstrašnije stvari – stvari koje bi zaprepastile čak i moju okorelu dušu.

Druga faza ovoga puta u smrt bila je rezervisana za pijanice iz navike, koje bi otegle papke bez nekog vidljivog uzroka. Kad bi se razbolele čak i od neke obične bolesti koju bi svaki prosečni čovek preboleo, one su odlazile s ovog sveta. Ponekad su ih nalazili mrtve u posteljama, napuštene

i bez nege. S vremena na vreme bi telo ponekog od njih izvlačili iz vode, a katkad se radilo o običnom nesrećnom slučaju, kao naprimer onda kada je Bilu Keliju, dok je pijan iskrcavao teret, otsečen prst, što se pod takvim okolnostima moglo isto tako lako desiti i s njegovom glavom.

Zato sam, razmišljajući o svojoj situaciji, uvideo da se nalazim na pogrešnom putu. Taj je put vodio u smrt brže nego što je to odgovaralo mojoj mladosti i mojoj želji za životom. A bio je samo jedan način da se spasem tog opasnog života: da odem.

Flota koja se spremala u lov na tuljane[21] zimovala je u zalivu San Franciska, i po krčmama sam sretao kapetane, oficire, lovce, krmanoše i veslače. Sreo sam lovca na tuljane Pita Holta, i dogovorio se s njim da ću biti njegov veslač i potpisati ugovor za onu škunu za koju on potpiše. Morao sam po raznim krčmama da popijem pola tuceta čaša s Pitom Holtom da bismo zapečatili naš sporazum.

I najedanput se probudi sav moj nekadašnji nemir, koji je Džon Barlikorn bio uspavao. Postao sam svestan da mi je ustvari već dodijao taj život po krčmama u ouklendskom pristaništu, i čudio sam se šta sam privlačno uopšte mogao u njemu da nađem. Osim toga, pod utiskom ove moje teorije o putu u smrt počeo sam da se bojim da će mi se nešto desiti pre polaska, koji je bio određen za januar. Živeo sam opreznije, pio sam manje i dolazio kući češće. Kada bi pijančenje postajalo isuviše obesno, odlazio bih. Kada, je Nelson imao svoje nastupe ludila, nalazio bih načina da se od njega udaljim.

Dvanaestog januara 1893 godine napunio sam sedamnaest godina, a dvadesetog januara potpisao sam pred brodarskim poverenikom ugovor za „Sofi Saderlend“, škunu sa tri jarbola, opremljenu za lov na tuljane, koja je bila spremna za putovanje do obala Japana. A samo se po sebi razume da smo i tom prilikom morali piti. Džo Vigi je otkupio moj nalog za naplatu predujma, i Pit Holt je častio, i ja sam častio, i Džo Vigi je častio, i drugi su lovci častili. U redu, takav je bio običaj kod tih ljudi, a kako bih se ja, koji sam tek bio napunio sedamnaest godina, usudio da postupim drukčije nego što su postupili ovi divni, snažni i odrasli ljudi?

XVI

Nikakvog pića nije bilo na „Sofi Saderlend“, te smo pedeset i jedan dan veličanstveno jedrili, ploveći južnim putem, terani pasatskim vetrovima prema Boninovim Ostrvima. Ova usamljena grupa ostrva, koja pripada Japanu, bila je izabrana kao mesto sastanka kanadskih i američkih ribarskih flota. Tu su se punile bačve za vodu i vršile potrebne popravke pre nego što će se poći u stodnevnu poteru za jatima tuljana, uz severne obale Japana od Beringovog Mora.

Taj pedeset i jedan dan divnog jedrenja i potpune trezvenosti doveo me je u sjajnu kondiciju. Alkohola je nestalo iz mog tela, i od trenutka kada je putovanje počelo nisam ni osetio želju za pićem. Ne verujem da sam uopšte i jedanput pomislio na piće. Razume se da je u „kaštelu“[22] razgovor često skretao na piće, i da su ljudi pričali o svojim najuzbudljivijim i najkomičnijim opijanjima, sećajući se tih časova mnogo bolje i s većom radošću nego svih drugih časova u svojim pustolovnim životima.

Najstariji čovek u kaštelu bio je Luis, pedesetogodišnji debeljko. Bio je propali kapetan. Uništio ga je Džon Barlikorn, i on je završavao svoju karijeru baš onde gde je i počeo – u kaštelu. Njegov je slučaj ostavio na mene jak utisak. Džon Barlikorn radio je i druge stvari osim što je ubijao ljude. On nije ubio Luisa. Učinio je nešto mnogo gore. Oduzeo mu je vlast, položaj i udoban život, razapeo na krst njegov ponos i osudio ga na težak život običnog mornara, koji će trajati dokle god traje i njegov život, a izgledalo je da će on trajati još prilično dugo.

Pri kraju našeg putovanja preko Pacifika ugledasmo vulkanske vrhove Boninovih Ostrva, obrasle džunglama, provukosmo se između hridi u dobro zaštićeno pristanište i sa zvekom spustismo sidro onde gde je već ležalo dvadesetak i više mornarskih skitnica, kao što smo i mi bili. Mirisi egzotičnog bilja dopirali su s tropskog kopna. Urođenici na svojim neobičnim čunovima „kanoima“, i Japanci, u još neobičnijim „sampanima“, veslali su po zalivu i dolazili na brod. Bila je to prva strana zemlja koju sam video. Stigao sam na drugu stranu sveta i videću svojim očima sve ono što sam čitao u knjigama. Goreo sam od želje da iziđem na obalu.

Viktor i Aksel, jedan Šveđanin a drugi Norvežanin, i ja dogovorili smo se da se držimo jedan drugoga. (I tako smo se dobro pridržavali toga dogovora da smo do kraja putovanja bili poznati kao „tri vesela druga“.) Viktor nam skrete pažnju na jednu stazu koja je nestajala nad divljim kanjonom, pojavljivala se na strmom golom obronku pokrivenom lavom, zatim se ponovo pojavljivala i opet iščezavala, neprestano se penjući između palmi i cveća. On predloži da pođemo tom stazom, a mi se odmah složismo, jer smo se nadali da ćemo videti divan prizor i neobična urođenička sela, i bogzna šta ćemo još pronaći i kakve sve pustolovine doživeti na kraju. Akselu je najviše bilo stalo do toga da ide u ribolov. Sva se trojica složismo i u tome. Nabavićemo jedan sampan i lovićemo zajedno s nekoliko japanskih ribara, koji znaju gde su dobra lovišta, i divno ćemo se provesti. Što se mene tiče, bio sam oduševljen.

I tako, napravivši plan, odveslasmo na obalu preko sprudova živih korala i izvukosmo čamac na belu obalu koralskog spruda. Pređosmo preko žala ispod kokosovih palmi i uđosmo u jedan mali gradić, gde zatekosmo nekoliko stotina razuzdanih mornara iz celog sveta, koji su razuzdano pili, razuzdano pevali, razuzdano igrali – a sve to u glavnoj ulici, na zaprepašćenje šake bespomoćnih japanskih policajaca.

Viktor i Aksel rekoše da treba nešto popiti pre nego što krenemo na naš dugi put. Zar sam mogao odbiti da pijem s tom dvojicom valjanih drugova s broda? Piti zajedno, sa čašom u ruci, značilo je zapečatiti drugarstvo. Takav je bio način života. Svi smo se smejali i rugali vlasniku i kapetanu našeg broda, koji je bio trezvenjak. Nisam osećao ni najmanju želju za pićem, ali sam želeo da budem dobar mladić i dobar drug. Ni Luisov slučaj me nije odvraćao dok sam sručivao u grlo jaku i ljutu tečnost. Džon Barlikorn je oborio Luisa u gadan ponor, ali ja sam bio mlad. U mojim je žilama tekla krv jaka i crvena, moj je telesni sastav bio kao od gvožđa, a osim toga mladost se uvek prezrivo smeje ruševinama starosti.

Pili smo neko neobično, vatreno alkoholno piće. Niko nije znao gde se i od čega pravi – bio je to najverovatnije neki urođenički proizvod. Vrelo kao vatra, providno kao voda, a po svom delovanju brzo kao smrt. Prodavalo se u četvrtastim bocama u kojima se nekada nalazio holandski džin, a koje su još uvek nosile etiketu „Sidro“, koja im je potpuno pristajala. Jer, zbilja nas je usidrilo. Uopšte nismo izašli iz grada. Uopšte nismo u sampanu otišli u ribolov. I premda smo se tu zadržali deset dana, nikad

nismo stupili nogom na divlju stazu koja je vodila preko hridina od lave, između cveća.

Sretali smo stare poznanike sa drugih škuna, mornare koje smo viđali u krčmama San Franciska pre nego što smo otplovili. Svaki sastanak pratilo je piće. Bilo je toliko stvari o kojima je trebalo razgovarati; a to je značilo više pića, i pesama koje je trebalo pevati, i šala i lakrdija koje je trebalo izvesti; a kad su crvi mašte počeli da gmižu, sve mi se to učinilo divno i veličanstveno, ti snažni okoreli gusari, među koje sam i ja spadao, sakupljeni na pijanci na koralnom žalu. Setih se starih priča o vitezovima za stolom u velikim svečanim dvoranama, i o onim drugima srednjeg i nižeg ranga, o Vikinzima koji drže gozbe pošto su se baš vratili s mora, uvek spremni za boj, i osetih da stara vremena nisu mrtva i da mi pripadamo istom takvom starom pokolenju.

Posle podne Viktora uhvati bes od pića, te je hteo da se tuče sa svakim bez razlike. Video sam kasnije ludake u ćelijama za najteže slučajeve; oni se ni u kom pogledu nisu vladali drukčije no što se tada vladao Viktor, osim što je on bio možda još bešnji. Aksel i ja umešasmo se da ih pomirimo, tako da smo u gužvi bili prilično izgruvani i izudarani, ali najzad, s beskrajnom opreznošću i lukavstvom pijanica, uspesmo da odmamimo svoga druga dole do čamca i da ga prevezemo na palubu naše škune.

Ali tek što je stupio nogom na palubu, Viktor poče da razbija sve po lađi. Bio je snažan kao nekoliko ljudi zajedno, a uhvatilo ga je ludilo „amok“. Naročito se dobro sećam čoveka koga je saterao u lančani prostor, ali nije mogao ništa da mu učini jer nije mogao da ga udari. Čovek se izmicao i saginjao, a Viktor je izranjavio zglobove na obema šakama, udarajući u velike karike lanca od sidra. Kada smo ga odatle odvukli, njegovo ludilo udari drugim pravcem – on poče da tvrdi kako je veliki plivač, i u idućem trenutku se baci s palube da pokaže svoju sposobnost, praćakajući se kao bolesna morska svinja i gutajući velike količine slane vode.

Spasli smo ga, i dok smo ga odvukli dole, svukli i smestili u postelju obojica smo bili potpuno iscrpeni. Ali Aksel i ja smo želeli da vidimo šta se dešava na obali, te odosmo ponovo, ostavivši Viktora da hrče.

Čudno je bilo mišljenje koje su o Viktoru imali njegovi brodski drugovi, i sami pijanice. Mahali su glavom prekorno i gunđali: „Takav čovek ne bi trebalo da pije“. Međutim, Viktor je bio najvredniji mornar i

najdobroćudniji drug u kaštelu. Bio je sjajan tip pomorca koji se u sve razume, drugovi su priznavali njegovu vrednost, poštovali ga i voleli. Ipak ga je Džon Barlikorn pretvorio u besnog ludaka. I baš to su ove pijanice htele da istaknu. One su znale da ih piće – a mornari uvek piju preterano – zaludi, ali samo umereno zaludi. Besna ludost bila je za osudu zato što je kvarila drugima zabavu i često se tragično svršavala. S njihovog stanovišta blaga ludost je bila sasvim na svom mestu. Ali zar sa stanovišta ljudske rase kao celine nije svaka ludost za osudu? A ima li većeg tvorca raznovrsnih ludosti nego što je Džon Barlikorn?

Ali, da se vratim na našu priču.

Iskrcavši se ponovo na obalu i smestivši se udobno u jednom japanskom zabavnom lokalu, Aksel i ja smo brojali modrice i uz prijatno piće razgovarali o događajima koji su se desili tog popodneva. Svideo nam se blag ukus pića, te, naručismo još po jednu čašu. Najpre uđe jedan drug s broda, a zatim još nekoliko mornara, i mi poručismo još nekoliko čaša tog bezbojnog pića. Najzad, baš kad smo naredili japanskom orkestru da nam svira i kada su odjeknuli prvi zvuci samisena i taikoa, začu se kroz zidove od hartije divlje urlikanje s ulice. Odmah smo ga poznali. Neprestano urličući, prezirući vrata, zakrvavljenih očiju i mlatarajući divlje svojim mišićavim rukama, kroz tanke zidove sruči se Viktor na nas. Spopalo ga je ludilo amok, i on je tražio krvi, bilo čije krvi. Svirači se razbežaše, a pobegosmo i mi. Bežali smo kroz vrata, bežali smo kroz zidove od hartije – svuda gde god je moglo da se beži.

A kada je lokal bio upola razoren i kada smo mi pristali da platimo štetu, ostavljajući Viktora gotovo potpuno ukočenog sa simptomima duboke nesvesti, Aksel i ja odlutasmo dalje da nastavimo da pijemo na nekom mirnijem mestu.

Glavna ulica bila je prava ludnica. Stotine mornara razuzdano su se vukli gore-dole. Pošto je šef policije sa svojom malom četom bio bespomoćan, guverner kolonije izdao je kapetanima brodova naređenje da do zalaska sunca svi mornari moraju biti na brodu.

Šta! Zar se tako postupa s nama! Čim se vest raščula po škunama, one se smesta ispprazniše. Svi iziđoše na obalu. Ljudi koji uopšte nisu imali namere da se iskrcaju gurali su se u čamce. Nesrećni guvernerov nalog izazvao je opšte orgije, u kojima su sudelovale sve posade.

Prošlo je već nekoliko sati od zalaska sunca, a ljudi su čekali da vide ko će se usuditi da ih otera na brodove. Pred guvernerovom kućom gomila je bila najgušća, drala se, pevala mornarske pesme i igrala divlja virdžinjska kola i druge igre iz svojih zavičaja, dok su četvrtaste boce išle od ruke do ruke. Policija, koja je dobila pojačanje, stajala je u malim odvojenim grupama čekajući zapovest, ali je guverner bio i suviše pametan da bi je izdao. Za mene su ove saturnalije bile veličanstvene. Izgledalo je kao da su se vratila stara vremena španske vladavine. To je bila sloboda, to je bila pustolovina! A ja sam u tome sudelovao, snažni gusar, zajedno sa svim ovim drugima snažnim gusarima među japanskim kućama od hartije. Guverner uopšte nije izdao naređenje da se isprazne ulice, a Aksel i ja smo lutali od krčme do krčme. Posle izvesnog vremena izgubih ga u nekoj gužvi jer sam i sam bio već prilično pijan. Lutao sam dalje, sklapajući nova poznanstva, pijući i opijajući se sve više. Sećam se kako sam negde sedeo okružen japanskim ribarima, krmanošima s naših brodova i jednim mladim danskim mornarom koji je pre nego što je došao na brod bio čuvar goveda u Argentini i imao veliku slabost prema urođeničkim običajima i ceremonijama. S obaveznim i propisnim, vrlo komplikovanim japanskim ceremonijalom svi smo zajedno iz malih porcelanskih šoljica pili sake, beličasto, blago i mlako piće.

A nešto docnije, sećam se odbeglih mladin mornarskih učenika – mladića od osamnaest i dvadeset godina, sinova porodica engleskog srednjeg staleža, koji su ostavili svoje brodove i učenje u različitim pristaništima sveta i uvukli se među posade pojedinih škuna. Bili su zdravi, nežne kože, svetlih očiju, svi mladi – mladi kao što sam bio i ja, i učili su se prvim koracima u svetu muškaraca. A oni su i bili odrasli muškarci. Sake je za njih bilo isuviše blago piće. Oni su tražili četvrtaste boce protivzakonito napunjene vatrom, koja grize, gori u žilama i raspaljuje plamen u glavama. Sećam se jedne sentimentalne pesme koju su pevali, s ovim refrenom:

„Ovaj mali zlatni prsten,
nosi uvek s ponosom,
da se setiš svoje majke
kada budeš u tuđini“.

Plakale su dok su pevale tu pesmu, te nesrećne mlade skitnice koje su teško razočarale svoje majke; a ja, sam pevao s njima, naslađujući se

patosom i tragedijom ovog prizora i trudeći se da sebi dočaram blistave opojne slike o životu i romantici. Jedna od poslednjih slika kojih se sećam ističe se jasno u punoj svetlosti među maglom obavljenim događajima koji su se desili pre nego što je, malo docnije, zavladao potpuni mrak. Mi – mornarski učenici i ja – teturali smo se, pridržavajući se međusobno, pod zvezdanim nebom. Pevali smo razuzdane mornarske pesme, svi osim jednoga, koji je sedeo na zemlji i plakao. A takt smo davali mašući četvrtastim bocama. S jednog do drugog kraja ulice čuli su se iz daljine u horu mornarski glasovi koji su pevali slične pesme, i život je bio divan, i lep, i romantičan, i veličanstveno lud.

A zatim, posle mraka, kada sam otvorio oči, u ranu zoru, prvo što sam video bila je neka japanska žena, sa zabrinutim izrazom lica, koja se nagnula nada mnom. To je bila žena pristanišnog pilota, a ja sam ležao pred njenim vratima. Bio sam prozebao, sav sam drhtao, bolestan od posledica pijančenja. I osetih da sam lako obučen. Ah, ti lopovi, odbegli mornarski učenici! Oni su navikli da beže. Pobegli su sa svim što sam imao. Nestalo je mog sata. Nestalo je mojih dolara. Nestalo je mog kaputa. A isto tako i mog pojasa. Pa čak i mojih cipela.

Sve je ovo samo primer kako je proteklo onih deset dana koje sam proveo na Boninovim Ostrvima. Viktor se oporavio od svog besnila, ponovo se pridružio Akselu i meni, a posle toga smo pili umerenije. Nikad se nismo popeli na onu stazu pokrivenu lavom, koja je vodila kroz cveće. Videli smo samo gradić i četvrtaste boce.

Trebalo bi da onaj ko se opekao upozorava druge na opasnost od vatre. Mnogo bih više video i mnogo bih više uživao na Boninovim Ostrvima da sam učinio ono što je trebalo učiniti. Ali, prema mome shvatanju, ne radi se o tome šta čovek treba da učini, ili šta ne treba da učini. Važno je ono što čovek čini. To je večna, nepobitna činjenica. Učinio sam ono što sam učinio. Učinio sam isto ono što su učinili svi ti ljudi na Boninovim Ostrvima. Učinio sam ono što su činili milioni ljudi po celom svetu u takvim trenucima. Učinio sam to zato što me je tuda naveo put, zato što sam bio samo običan mladić koga je stvorila okolina, ni slabić ni bog. Bio sam samo čovek i išao sam kroz svet onim putem kojim su išli drugi muškarci – muškarci kojima sam se divio, punokrvni muškarci, krepki, rasni, širokih pleća, slobodnog duha i sve drugo samo ne tvrdice po svome načinu života.

A put je bio slobodan. Ličio je na nepokriven bunar u dvorištu gde se igraju deca. Nema mnogo smisla pričati smelim mladim dečacima koji sami sebi biraju put kojim će steći životno iskustvo da ne smeju da se igraju kraj nepokrivenog bunara. Oni će se igrati kraj bunara. Svaki roditelj to zna. A znamo da će izvestan procenat, i to najživljih i najsmelijih među njima, pasti u bunar. Svi znamo šta treba, da se čini – da se pokrije bunar. Isti je slučaj sa Džonom Barlikornom. Nikakvo odgovaranje i nikakve pridike na svetu neće uspeti da odvrate ljude i mladež koja se nalazi na pragu zrelog doba od Džona Barlikorna, kad je Džon Barlikorn svuda pristupačan, i dogod se Džon Barlikorn svuda smatra kao sinonim muškosti, smelosti i veličine duha.

Jedina razumna mera, dostojna ljudi dvadesetog veka, jeste pokriti bunar, i tako učiniti da dvadeseti vek bude zaista dvadeseti vek, i oterati u devetnaesti vek i u ranije vekove sve ono što spada u njih, kao što je spaljivanje veštica, verska netrpeljivost, a isto tako i Džon Barlikorn koji ne predstavlja ništa manje varvarstvo od ovih gore nabrojanih.

XVII

S Boninovih Ostrva krenuli smo na sever u potrazi za jatima tuljana, i lovili smo ih na severu punih sto dana po ledenom zimskom vremenu i gustoj magli, koja nam je sakrivala sunce po nedelju dana. Bio je to naporan i težak rad duž sibirske obale, čak i bez same pomisli na piće. Zatim smo otplovili na jug prema Jokohami, s bogatim lovom usoljene kože i s izgledima na dobru zaradu.

Goreo sam od želje da se iskrcam i vidim Japan, ali je prvi dan bio određen za rad na brodu, tako da smo se mi mornari iskrcali tek predveče. A tu se, po samoj prirodi stvari i zbog načina na koji je život bio uređen i ljudi obavljali svoje poslove, opet pojavio Džon Barlikorn i poveo me za ruku. Kapetan je predao novac određen za nas lovcima, a lovci su nas čekali u nekoj japanskoj krčmi, da tamo dođemo i preuzmemo ga. Odvezli smo se tamo rikšama[23]. Posada našeg broda zauzela je celu krčmu. Piće je teklo kao voda. Svi su imali novca, svi su častili. Posle stotinu dana napornog tada i potpunog uzdržavanja od alkohola, u naponu telesne snage, pucajući od zdravlja, prepuni neobuzdane veselosti, koju su tako dugo sputavale disciplina i prilike na brodu, samo se po sebi razume da smo zaželeli da popijemo čašu-dve. A posle toga ćemo da razgledamo grad.

Ponovila se stara priča. Bilo je toliko mnogo čaša koje je trebalo popiti, i čim je vrela i čarobna tečnost počela da kruži našim žilama i da umekšava naše glasove i osećanja, znali smo da sada više nije vreme da se prave neke nezgodne razlike – piti s jednim drugom, a odbiti drugog. Svi smo zajedno prošli kroz bure i oluje, zajedno vukli i potezali iste škote i konopce, smenjivali jedan drugoga na krmama, puzali jedan uz drugog po katarci kad bi lađa zaronila u more, i gledali koga je nestalo kada bi opet izronila i voda otekla. I zato smo pili sa svima, i svi su častili; naši su se glasovi povišavali i sećali smo se bezbroj lepih drugarskih podviga, a zaboravljali svađe i prepirke, gledajući jedan u drugome najboljeg druga na svetu.

Tek je bila pala noć kada smo stigli u tu krčmu, i od Japana sam te prve noći video samo tu krčmu, koja je bila sasvim nalik na svaku drugu krčmu kod kuće ili ma gde na svetu.

Ostali smo u pristaništu Jokohame dve nedelje, i od Japana nisam video gotovo ništa drugo osim njegovih krčmi u kojima su se sastajali mornari. Ponekad je neko od nas razbijao monotoniju svakidašnjice opijajući se teže nego obično. U takvom raspoloženju uspeo sam da izvršim pravo junačko delo. Jedne tamne noći, oko ponoći, preplivao sam s obale na škunu i legao zdrav i čitav da spavam, dok je pristanišna policija tražila po pristaništu moj leš i izložila moje odelo radi identifikovanja.

Možda se ljudi i opijaju, mislio sam, zbog takvih stvari. U našem uskom životnom krugu izvršio sam značajan podvig. Celo je pristanište o tome govorilo. Uživao sam nekoliko dana slavu među japanskim mornarima i na obali po krčmama. Bio je to događaj koji se beleži crvenim slovima. Bio je to događaj koji će se pamtiti i pričati s ponosom. Još i danas ga se sećam, posle dvadeset godina, s prikrivenim osećanjem gordosti. Bio je to purpurni trenutak, isto kao što su bili purpurni trenuci Viktorov napad na čajdžinicu koju je razorio na Boninovim Ostrvima i bekstvo onih mornarskih učenika koji su me opljačkali.

Želim da naglasim da je čar Džona Barlikorna još i tada bila za mene tajna. Po svome organskom sastavu nisam uopšte bio alkoholičar, te me alkohol sam po sebi nije nimalo privlačio. Organske reakcije koje je izazivao u meni nisu bile povoljne zato što mom organizmu takve reakcije nisu bile potrebne. Pio sam zbog toga što su ljudi s kojima sam se družio pili, i zbog toga što mi je priroda bila takva da nisam mogao dozvoliti sebi da zaostanem za drugim odraslim muškarcima u njihovoj najmilijoj razonodi. A pored toga sam još i tada uživao u slatkišima, i u potaji, kad me niko nije mogao da vidi, kupovao sam slatkiše i jeo ih s najvećim uživanjem.

Uz veselu pesmu digosmo sidro i isplovismo iz jokohamskog pristaništa za San Francisko. Plovili smo severnim putem i terani snažnim zapadnim vetrom u krmu, prevalismo put preko Pacifika za trideset i sedam dana smelog jedrenja. Opet je pred nama stajao dan kada je trebalo da primimo veliku zaradu. I za vreme tih trideset i sedam dana, bez pića koje bi nam pomutilo pamet, bez prestanka smo pravili planove o tome kako ćemo potrošiti svoj novac.

Prvo što je svaki od nas izgovarao bilo je večno, uvek isto tvrđenje, koje se čuje među posadama svih brodova što se vraćaju kući: „Što dalje od vampira iz prenoćišta“. Zatim, s izvesnom rezervom, sledilo je žaljenje

zbog toga što se toliko novca potrošilo u Jokohami. A onda je svaki pojedinac nastavljao da se zanosi svojim najdražim snovima. Viktor je, naprimer, rekao da će odmah čim se iskrca u San Francisku otići kroz pristanište i kroz Barbari Kost[24], i dati oglas u novine. U tom će oglasu tražiti nameštenu sobu s hranom u nekoj skromnoj radničkoj porodici. „A zatim ću – govorio je Viktor– ići nedelju-dve u neku školu za igranje, samo da se nađem i upoznam s devojkama i mladićima. Tada ću moći da se priključim različitim grupama igrača i da budem pozivan u njihove domove, i na zabave, i sve što je s tim u vezi, a s novcem koji imam moći ću da izdržim do januara, kada ću ponovo u lov na tuljane".

Ne, neće više da pije. Znao je kuda to vodi, a naročito kuda to njega vodi: dođe vino, ode pamet, i za tili čas nestane novca. On je doneo tu odluku na osnovu gorkog iskustva, i nema nikakve sumnje šta će izabrati ako ima da bira između trodnevnog pijančenja s vampirima i harpijama[25] na Barbari Kostu i cele zime ispunjene zdravom razonodom i društvenošću.

A Aksel Gunderson, koji nije mario ni za igru ni za društvo, govorio je:

– Zaradio sam dosta. Sada mogu da odem kući. Petnaest je godina otkako nisam video majku i celu porodicu. Čim me isplate, poslaću novac kući, da me tamo čeka. Onda ću izabrati dobar brod koji ide u Evropu, i stići ću kući s novom zaradom. Kad sve to saberem, imaću više novca nego što sam imao ikada u svom životu. Živeću kod kuće kao princ. Nemate pojma kako je sve jeftino u Norveškoj. Moći ću svima da delim poklone i da trošim novac tako da će me smatrati za milionara, i proživeću tako godinu dana pre nego što budem morao ponovo na more.

– Isto to nameravam i ja da učinim – izjavio je Crveni Džon. – Ima već tri godine otkako sam primio poslednje pismo od kuće, a deset godina otkako nisam bio tamo. U Švedskoj je sve isto tako jeftino kao i u Norveškoj, a svi moji su pravi seljaci i zemljoradnici. I ja ću poslati svoju zaradu kući i ukrcaću se na isti brod s tobom, Aksele, za put oko Kap Horna. Izabraćemo dobar brod.

I dok su Aksel Gunderson i Crveni Džon opisivali radosti koje pruža život na selu i narodne običaje u svojim krajevima, jedan je zavoleo zavičaj drugoga, i oni se svečano zavetovaše da će putovati zajedno i zajedno provesti šest meseci u Švedskoj, kod kuće jednoga, a šest meseci u Norveškoj, kod kuće drugoga. I za vreme celog puta nisu se takoreći

razdvajali jedan od drugoga, toliko su se zagrejali razgovorom o svojim planovima.

Dugački Džon se nije oduševljavao porodičnim životom. Ali i njemu je već bilo dosta mornarskog kaštela. I on će da beži od vampira iz prenoćišta, i on će da potraži sobu u nekoj mirnoj porodici, ići će u pomorsku školu i studiraće da postane kapetan.

I tako je to išlo. Svaki se čovek zaklinjao da će ovoga puta biti razuman i neće rasipati novac. Što dalje od vampira iz prenoćišta, što dalje od pristanišnog dela grada, što dalje od pića, – to su bile lozinke našeg kaštela.

Ljudi postadoše tvrdice. Nikad još nije bilo takve štedljivosti. Niko nije hteo ništa da kupuje u brodskom dućanu. Stari dronjci treba da izdrže, i ljudi su prišivali zakrpu na zakrpu, praveći zakrpe ogromnih dimenzija, koje su se nazivale „zakrpe za povratak kući“. Štedeli su čak i na šibicama, i čekali dok dvojica ili trojica ne napune lule, da bi ih zapalili istom šibicom.

Čim smo uplovili u pristanište San Franciska i pristanišni lekari obavili pregled, počeli su da nas opsedaju vlasnici prenoćišta u svojim čamcima. U čoporima su se peli na brod, svaki je hvalio svoje prenoćište, a u unutrašnjem džepu kaputa svaki je nosio bocu besplatnog viskija. Ali mi smo oholo odmahivali rukom i terali ih uz psovke. Nismo hteli ni njihova prenoćišta ni njihov viski. Bili smo trezveni, štedljivi pomorci, koji će umeti pametnije da upotrebe svoj novac.

Zatim nam je brodski poverenik isplatio naše zarade. Stupili smo na pločnik, svaki s punim džepom novca. Oko nas su kao ptice grabljivice obletali vampiri i harpije. A mi pogledasmo jedan u drugoga. Bili smo zajedno sedam meseci, a sada su nam se pute-vi razilazili. Preostajao je još samo poslednji, oproštajni obred drugarstva. (Ah, takva je bila navika, takav je bio običaj!) „Hajdemo, momci“, reče naš prvi oficir. I odmah se tu nađe neizbežna krčma. Desetak krčmi bilo je u blizini. A kad smo ulazili u krčmu koju je izabrao prvi oficir, pločnik ispred krčme sav se crneo od vampira. Neki se čak usudiše da uđu unutra, ali mi nismo hteli da imamo s njima nikakva posla.

Poredali smo se duž dugačke tezge – prvi oficir, njegovi zamenici, šest lovaca, šest krmanoša i pet veslača. Bilo nas je samo pet veslača jer je jedan od nas, s vrećom uglja privezanom za noge, bio bačen u more, između dva

snežna vihora, za vreme žestoke bure nedaleko od rta Džerimo. Bilo nas je ukupno devetnaest, i to je trebalo da bude poslednja čaša koju ćemo zajedno da popijemo.

Posle sedam meseci muškog rada u dalekom svetu, po ružnom i lepom vremenu, gledali smo se sada poslednji put. Znali smo to, jer putevi mornara se razilaze. I nas devetnaestorica ispismo čašu u zdravlje našeg prvog oficira. A zatim nas drugi oficir pogleda rečitim pogledom i naruči drugu rundu. Mi smo voleli drugog oficira isto kao što smo voleli prvog, a voleli smo obojicu.

Zar smo mogli da pijemo s jednim, a da odbijemo da pijemo s drugim?

Pit Holt, lovac iz mog čamca (koji je nestao godinu dana docnije na brodu „Meri Tomas“ sa celom posadom), naruči jednu rundu. Vreme je prolazilo, čaše su neprestano stizale na tezgu, govor nam je postajao sve glasniji, i crvi počeše da gmižu. Bilo je šest lovaca, i svaki je zahtevao, u sveto ime drugarstva, da cela posada pije s njim samo jedanput. Bilo je šest krmanoša i pet veslača, i ista je logika važila i za njih. Naši su džepovi bili puni novca, naš novac bio je isto tako dobar kao i novac ostalih, a naša srca bila su isto tako slobodna i plemenita.

Devedeset rundi pića. Šta bi mogao Džon Barlikorn više da zaželi da bi nametnuo svoju volju ljudima? Oni su bili zreli da zaborave svoje planove, koje su sastavljali s toliko ljubavi. Isteturaše se iz krčme i padoše pravo u ruke vampira i harpija.

A sve to nije trajalo dugo. Novca je nestalo već posle dva, ili najviše sedam dana, a tada ih vlasnici prenoćišta odvedoše na brodove koji su čekali spremni da isplove.

Viktor, koji je bio lep mladić, snažnog tela, uspeo je, zahvaljujući srećnom susretu s nekim prijateljem, da stupi u službu društva za spašavanje. Nikada nije video školu za igranje niti je dao oglas u novine za sobu u radničkoj porodici. Ni Dugački Džon nije nikad dospeo u pomorsku školu. Nije prošlo ni nedelju dana, a, on je bio privremeni istovarivač na nekom rečnom parobrodu. Crveni Džon i Aksel nisu poslali svoju zaradu kući u zavičaj. Umesto toga, i njih zajedno s ostalima odvedoše na lađe, koje su čekale spremne da otplove na sve četiri strane sveta. Tu su ih smestili vlasnici prenoćišta, i tu je trebalo da odrade predujmljeni novac, koji nisu ni videli ni potrošili.

Spasao sam se zbog toga što sam imao kuću i porodicu kuda sam mogao da odem. Prošao sam kroz ouklendski zaliv i, između ostalog, bacio pogled na put smrti. Nelsona više nije bilo – ubijen je dok se pijan opirao stražarima. Njegov saučesnik u tom događaju ležao je u zatvoru. Nestalo je i Viski Boba. Stari Kol, stari Smudž i Bob Smit takođe više nisu bili među živima. Drugi Smit, onaj s revolverima za pojasom, s lađe „Eni“, udavio se. Za Francuza Frenka govorili su da se krije negde uz reku, ne usuđujući se da siđe dole zbog nečega što je učinio. Drugi, su nosili robijaško odelo u San Kventinu ili Folsomu. Veliki Alek, kralj Grka, koga sam upoznao u ono vreme kada sam živeo u Beniciji i s kojim sam umeo da pijem po čitave noći, ubio je dva čoveka i pobegao nekuda u strane zemlje. Ficsimons, koji je bio moj drug u ribarskoj patroli, dobio je udarac nožem u leđa, koji mu je probio pluća, te je umro posle kraćeg vremena od tuberkuloze. I tako je to išlo, put smrti bio je dobro posećen, uvek u živom prometu. A po onome što sam doznao o svim tim ljudima, Džon Barlikorn bio je kriv u svim slučajevima, osim u slučaju Smita s lađe „Eni“.

XVIII

Moga oduševljenja za ouklendsko pristanište sasvim je nestalo. Nije mi se sviđao ni njegov izgled ni život u njemu. Nije mi bilo stalo ni do pića ni do skitanja, te se ponovo uputih u ouklendsku javnu knjižnicu, gde sam čitao knjige s većim razumevanjem. Tada mi i mati reče da je već dosta mojih ludosti i da je došlo vreme da nađem stalno zaposlenje. Osim toga, porodici je bio potreban novac. I tako sam se zaposlio u fabrici jute – desetočasovno radno vreme po deset centi na sat. Iako se moja snaga povećala, a isto tako i radna sposobnost, nisam dobio ništa više nego kad sam radio u fabrici konzervi pre nekoliko godina. Ali su mi ovoga puta obećali povišicu na dolar i četvrt dnevno, posle nekoliko meseci rada.

Međutim, sada je, što se tiče Džona Barlikorna, započeo period nevinosti. Prolazio je mesec za mesecom a da nisam popio ni jednu čašu. Nisam još bio napunio ni osamnaest godina, bio sam zdrav i očvrsnuo od rada, čvrstih mišića, i kao svakoj mladoj životinji bila mi je potrebna zabava i razonoda, što mi nisu mogli dati ni knjige ni mehanički rad.

Zalutao sam u društvo YMCA[26]. Tu se živelo zdravim i sportskim životom, ali je sve bilo isuviše mladalački. Za mene je to bilo suviše kasno. Nisam bio ni dečak ni mladić, uprkos svojim mladim godinama. Razvio sam se suviše brzo u društvu s odraslim muškarcima. Poznavao sam tajanstvene i silne stvari. U poređenju s mladim ljudima koje sam sretao u YMCA, nalazio sam se na drugoj strani života. Govorio sam drugim jezikom, a moja je životna filozofija bila turobnija i strašnija. (Kad počnem sada o tome da mislim, čini mi se da nikad nisam ni imao dečaštvo.) U svakom slučaju, mladići iz društva YMCA bili su za mene suviše mladi i sa suviše malo životnog iskustva. To mi ne bi smetalo, da su me oni samo mogli razumeti i pomoći mi u intelektualnom pogledu. Ali, ja sam više naučio iz knjiga nego oni. Njihovo nedovoljno telesno iskustvo, zajedno s njihovim oskudnim intelektualnim iskustvom, davali su rezultat koji je bio toliko negativan da nije mogao da se izravna s njihovim zdravim moralom i korisnim sportom.

Ukratko, nisam mogao da se igram s učenicima mlađim od sebe. Sva ona čista, blistava mladost koju su oni proživeli meni je bila uskraćena – zbog toga što sam ranije dospeo pod tutorstvo Džona Barlikorna. Suviše mlad, suviše sam znao. A ipak, u ona dobra, vremena koja će tek doći, kada alkohol bude isključen iz potreba i ustanova ljudi, onda će YMCA i slična udruženja biti neizrecivo bolja, korisnija i muževnija mesta za sastajanje, u koja će dolaziti ljudi koji sada idu u krčme, da nađu sami sebe i jedan drugoga. No zasada živimo u današnjici, ovde i u ovom trenutku, i raspravljamo o toj današnjici, ovde i u ovom trenutku.

Radio sam deset sati na dan u fabrici jute. Bio je to dosadan posao za mašinom. Hteo sam da živim. Hteo sam da dođem do izražaja na drugi način nego za mašinom za deset centi na sat. A bilo mi je dosta krčme. Želeo sam nešto novo. Postajao sam zreliji. U meni su se razvijale neslućene i uznemirujuće snage i sklonosti. I baš u toj fazi, na svoju nesreću, upoznah Luisa Šetaka, i mi postadosmo prijatelji.

Luis Šetak, bez ijedne poročne crte, bio je nevin vragolast momak, potpuno uveren da je pokvareno gradsko dete. A ja uopšte nisam bio gradsko dete. Luis je bio lepuškast i prijatan i pun oduševljenja za devojke. Za njega je to bila uzbudljiva zabava koja ga je celog zaokupljala. Nisam ništa znao o devojkama. Bio sam suviše obuzet svojom muškošću. To je bila potpuno nova faza života, koju sam propustio. I kada sam gledao Luisa kako se od mene opršta, skida šešir pred nekom devojkom, svojom poznanicom i odlazi s njom ulicom, postajao sam uzbuđen i zavidljiv. I ja sam želeo da igram tu ulogu.

– Dobro, treba da učiniš samo jedno, – reče Luis – da nađeš sebi devojku.

To je bilo lakše reći nego učiniti. Dopustite mi da vam to objasnim, pa makar se malo i udaljio od teme. Luis nije poznavao porodice svojih devojaka. On nije imao pristupa u kuću nijedne devojke. A, naravno, ja, koji sam bio stranac u ovom novom svetu, nalazio sam se u sličnom položaju. Osim toga, Luis i ja nismo mogli da idemo u školu za igranje ili na javne igranke, koje su vrlo zgodna mesta za upoznavanje. Nismo imali novca. On je bio šegrt kod nekog kovača i zarađivao je jedva nešto malo više od mene. Obojica smo živeli kod kuće i plaćali za svoje izdržavanje. Kad bismo to platili, kupili cigarete i najneophodnije odelo i cipele, ostajala je svakome od nas za lični trošak svota koja se kretala između sedamdeset

centi i jednog dolara za nedelju dana. Spajali smo taj višak, delili ga, i katkad pozajmljivali jedan drugome sve što nam je preostalo, kada je jednome od nas bilo potrebno za neku sjajniju pustolovinu s devojkom, kao, naprimer, za vožnju u Bler Park i natrag, za šta je trebalo zvecnuti sa dvadeset centi, sladoled za dve osobe – trideset centi, ili tamales,[27] koja je bio jeftiniji i stajao za dve osobe samo dvadeset centi.

Nije mi smetala oskudica u novcu. Preziranje novca, kome sam se naučio od pljačkaša ostriga, još uvek sam zadržao. Nikad mi nije bilo naročito stalo do njega zbog ličnog zadovoljstva, i filozofski sam zatvorio krug, naučivši se da budem isto tako miran kad bi mi nedostajalo deset centi kao što sam bio miran kad sam rasipao desetine dolara, pozivajući sve poznate i nepoznate u krčmi da piju zajedno sa mnom.

Ali, kako doći do devojke? Nije bilo nijedne devojačke porodice u koju bi Luis mogao da me uvede i gde bi mogao da me predstavi devojkama. Ni ja nisam poznavao nijednu takvu porodicu. A ono nekoliko devojaka koje smo poznavali bile su potrebne Luisu za njega samog. Uostalom, po samoj prirodi odnosa između devojke i mladića, on nije mogao nijednu od njih da prepusti meni. Doduše, on ih je nagovarao da dovedu svoje prijateljice za mene, ali mi se činilo da su one bile neprivlačne, bezbojne i dosadne prema devojkama koje je Luis izabrao za sebe.

– Moraćeš da uradiš isto ono što sam i ja uradio – reče on najzad. – Došao sam do njih na taj način što sam ih našao. I ti ćeš morati da postupiš isto tako.

I on me je upućivao. Mora se imati na umu da smo Luis i ja imali malo novca. Stvarno smo morali da se mučimo da bismo platili stan i hranu i usto bili pristojno odeveni. Sastajali smo se uveče, posle dnevnog rada, na uglu ulice ili u maloj poslastičarnici u nekoj sporednoj ulici, jedinom lokalu u koji smo zalazili. Tu smo kupovali cigarete i, s vremena na vreme, za nekoliko centi crvenih bonbona. (Ah, da, Luis i ja jeli smo, ne stideći se, slatkiše – koliko god smo mogli da kupimo. Nijedan od nas nije pio. Nijedan nije ulazio u krčmu.)

Ali, da se vratim devojkama. Na sasvim primitivan način, kao što me je Luis upućivao, trebalo je da sam izaberem jednu devojku i da se sam s njom upoznam.

Šetali smo ulicama rano predveče. Devojke su, kao i mi, šetale po dve zajedno. A devojke koje se šetaju pogledaće mladiće koji se šetaju ako ih

ovi pogledaju. (Do danas, u svakom mestu, gradu ili selu u kome bih se u svojim zrelim godinama našao, gledao sam očima izvežbanim dugim iskustvom i posmatrao slatku igru koju su igrali mladići koji su se šetali i devojke koje su morale da se šetaju kada ih pozovu proletnje i letnje večeri.)

Sva je nesreća bila u tome što sam ja, koji sam se s teškom mukom probio ovamo s druge strane života, iako pun životnog iskustva, u ovoj idiličnoj fazi svoje istorije bio plašljiv i stidljiv. I bezbroj puta me je Luis hrabrio. Ali, nisam poznavao devojke. One su za mene bile neobične i čudne posle mog prerano sazrelog muškaračkog života. U kritičnom momentu nisam uspeo da prikupim dovoljno hrabrosti i potrebne smelosti.

A tada mi je Luis pokazivao kako treba da se postupa – neki naročiti, rečiti pogled, osmeh, smeo pozdrav šeširom, poneka dobačena reč, oklevanje, smeh, malo koketerije, i gle, Luis bi se upoznao i pozvao i mene da se upoznam. Ali kada bismo se podelili u parove da šetamo zajedno, svaki sa svojom devojkom, opazio bih da je Luis svaki put izabrao sebi zgodniju, a meni ostavio malu hromu sestru.

Usavršavao sam se, naravno, posle iskustava, kojih je bilo suviše da bi ih ovde nabrajao, tako da je bilo raznih devojaka pred kojima sam i ja mogao da skinem šešir i koje bi šetale sa mnom rano predveče. Ali devojačku ljubav nisam odmah doživeo. Bio sam uzbuđen, zainteresovan, i nastavio sam traženje. Piće mi nikad nije palo na um. Neke Luisove i moje pustolovine naterale su me da ozbiljno razmišljam, baveći se sociološkim uopštavanjima. Ali, sve je to bilo dobro i mladalački nevino, i došao sam do opšteg zaključka, više biološkog nego sociološkog, a to je – da su i pukovnikova gospođa i njena sobarica u suštini iste.

Nije prošlo dugo vremena, i upoznao sam devojačku ljubav, svu onu milu i duboku nežnost, sav sjaj i svu čudesnost. Zvaću je Hajdi. Imala je petnaest-šesnaest godina. Uska suknja dopirala joj je do vrhova cipelica. Sedeli smo jedno kraj drugog na nekom zboru Vojske spasa. Ona nije bila članica ove organizacije, a isto tako ni njena tetka, koja je sedela kraj nje i koja je doputovala, sa sela, gde u to vreme nije bilo Vojske spasa, pa je iz radoznalosti došla na pola sata na zbor. Luis je sedeo kraj mene i posmatrao nas – verujem da nije činio ništa drugo nego samo posmatrao zato što Hajdi nije bila njegov tip devojke.

Nismo razgovarali, ali za to nezaboravno pola sata plašljivo smo dobacivali poglede jedno drugome i plašljivo izbegavali, ili se plašljivo okretali i susretali pogledima po nekoliko puta.

Lice joj je bilo blago, ovalno. Imala je lepe mrke oči. Nos joj je bio lep kao san, a usne, koje su nagoveštavale ćudljivost, slatke. Na glavi je imala, okruglu kapicu s trakama; bio sam uveren da je njena smeđa kosa imala najlepšu smeđu boju koju sam ikada video. I posle toga prvog iskustva od pola sata uvek sam verovao u postojanje ljubavi na prvi pogled.

Isuviše rano tetka i Hajdi napustiše zbor. (Sa Vojske spasa dozvoljeno je da se ode u svako doba.) Mene zbor više nije zanimao, i posle pristojnog vremenskog razmaka od nekoliko minuta digosmo se i ja i Luis. Dok smo izlazili napolje, u dnu dvorane neka žena mi dade znak očima, diže se i pođe za mnom. Neću da je opisujem.

Bila je mog kova, prijateljica iz nekadašnjih dana na pristaništu. Kada je Nelson ubijen, umro je na njenim rukama. Ona je znala da sam mu ja bio drug. Morala je da mi ispriča kako je Nelson umro, a ja sam to želeo da znam. I tako pređoh s njom preko ponora koji je život otvarao između buđenja mladićke ljubavi prema devojci smeđe kose s okruglom malom kapicom na glavi, i mog nekadašnjeg turobnog i grubog načina života.

A kada sam saslušao priču, požurih se da nađem Luisa, bojeći se da sam izgubio svoju prvu ljubav u trenutku kada sam je prvi put ugledao. Ali se u Luisa čovek mogao da pouzda. Ime joj je bilo – Hajdi. Znao je gde stanuje. Svakog dana prolazila je kraj kovačnice u kojoj je on radio, idući ili vraćajući se iz škole „Lafajet“. Osim toga, viđao ju je s vremena na vreme sa Rut, nekom drugom učenicom; a povrh svega, Nita, koja nam je prodavala crvene bonbone u poslastičarnici, bila je Rutina prijateljica. Trebalo je sada samo otići u poslastičarnicu i pitati da li bi Nita htela da preda nekoliko redaka Ruti za Hajdi. Ako to može da se uredi, treba da napišem tih nekoliko redaka.

Tako se i desilo. I na ukradenim sastancima od pola sata upoznao sam svu slatku ludost mladićke i devojačke ljubavi. Ne može se, doduše, reći da je to bila najveća ljubav na svetu, ali smelo tvrdim da je bila najslađa. Ah, kad se toga setim! Nikad nijedna devojka nije imala nevinijeg ljubavnika nego što sam bio ja, iako sam bio izopačeniji i divljiji nego što je odgovaralo mojim godinama. Nisam znao ni ono najosnovnije o devojkama. Ja koji sam bio slavljen kao princ pljačkaša ostriga, koji sam

mogao da idem svuda po svetu kao pravi muškarac među muškarcima, koji sam umeo da upravljam jedrima, da se popnem na katarku u mraku i buri, ili da zalazim u najmračnije jazbine u pristaništima i da igram u svakoj krčmi dostojnu ulogu, koja je počinjala pozivanjem svih da dođu i da piju – nisam znao ni ono najosnovnije što je trebalo da se kaže ili učini sa tim nežnim malim devojčetom sa suknjicom do vrha cipelica, koje je tako bezgranično malo znalo o životu – a ja sam bio duboko mudar ili, bolje reći, mislio sam da sam takav.

Sećam se kako smo jedne zvezdane večeri sedeli na klupi. Između nas bila je čitava stopa praznog prostora. Bili smo malo okrenuti jedno prema drugome, s laktovima zabačenim na naslon klupe, i jedanput ili dvaput naši se laktovi lako dotakoše. I sve to vreme, ludo srećan, razgovarajući najprobranijim i najnežnijim izrazima da ne bih povredio njene osetljive uši, naprezao sam svoj mozak trudeći se da pogodim šta se od mene očekuje da učinim. Šta očekuju devojke od mladića kada sede na klupi i pokušavaju do dokuče šta je ljubav? Šta je ona očekivala da ja učinim? Da li je očekivala da je poljubim? Da li je očekivala da to pokušam? Ako je to očekivala, a ja to ne budem učinio, šta će onda misliti o meni?

Ali, ona je bila pametnija od mene – to sada znam, – ta mala nevina devojčica u svojoj dugačkoj suknjici. Poznavala je dečake celog svog života. Ohrabrila me je na način kao što to samo devojka može da učini. Skinute rukavice držala je u jednoj ruci, i ja se sećam kako me je, potsmevajući mi se zbog nečega što sam rekao, lagano, ali smelo dodirnula po usnama mekim, finim rukavicama. Činilo mi se da ću se onesvestiti od ushićenja. Bila je to najdivnija stvar koja mi se ikada desila. I još se i sad sećam nežnog mirisa tih rukavica koji sam udahnuo u času kada su mi one dotakle usne.

Počeše muke, na koje su me bacile slutnja i nedoumica. Da li da u svojoj ruci zarobim tu malu ruku s lakim i mirišljavim rukavicama, koje su malopre dotakle moje usne? Da li da se usudim da je poljubim odmah tu, na mestu, ili da je obgrlim oko pasa? Ili da se čak usudim da sednem bliže?

Ali ne, nisam se usudio. Ništa nisam učinio. Sedeo sam tako i dalje, i voleo je iz dubine duše. A kada smo se rastajali te večeri, nisam je poljubio.

Sećam se kako sam je prvi put poljubio na rastanku jedne druge večeri – divan trenutak kada sam sakupio svu svoju hrabrost i usudio se. Uspeli

smo da održimo jedva desetak sastanaka, a poljubili smo se možda isto toliko puta – kao što se ljube mladići i devojke, kratko, nevino i začuđeno.

Nikad nismo nikuda išli, čak ni na dnevne igranke. Svega smo jedanput podelili za pet centi crvenih bonbona. Uvek sam bio duboko uveren da me je volela. Znao sam da sam je voleo, i godinu dana i više o njoj sam i budan sanjao, a uspomena na nju i danas mi je vrlo draga.

XIX

Kad sam bio s ljudima koji ne piju, nikad nisam ni pomišljao na piće. Luis nije pio. Ni on ni ja nismo to sebi mogli da dozvolimo no još značajnije bilo je to što nismo ni osećali želju za pićem. Bili smo zdravi, normalni, nismo bili alkoholičari. Da smo bili alkoholičari, pili bismo bez obzira na to da li su nam to naši prihodi dopuštali ili ne.

Svake večeri, posle dnevnog posla, pošto bismo se umili, presvukli i večerali, sastali bismo se na ćošku ulice ili u našoj maloj poslastičarnici.

Ali toplo jesenje vreme prođe, a za vreme hladnih, neprijatnih i kišovitih noći ćošak nije bio baš zgodno mesto za sastajanje. A u poslastičarnici se nije ložilo. Nita ili neko drugi ko je posluživao odlazili bi s vremena na vreme u sobu koja se nalazila pozadi i koja se ložila. Nas nisu puštali u tu sobu, a u dućanu je bilo isto tako hladno kao i napolju.

Luis i ja smo pretresali situaciju. Postojalo je samo jedno rešenje: krčma, gde su se muškarci sastajali, gde su se družili sa Džonom Barlikornom.

Vrlo se dobro sećam vlažne i vetrovite večeri kada smo, dršćući od hladnoće bez kaputa, koje nismo mogli da kupimo, Luis i ja počeli da biramo sebi krčmu. Krčme su uvek bile tople i udobne. Ali Luis i ja nismo ušli u tu krčmu zato što smo hteli da pijemo. Međutim, znali smo da krčme nisu dobrotvorne ustanove. Čovek ne može da napravi od krčme sebi mesto za razonodu, a da s vremena na vreme nešto ne popije.

Novca smo imali malo. Nerado smo ga trošili jer smo za taj novac mogli da kupimo tramvajsku kartu za sebe i devojku. (Nikad nismo trošili na vožnju kada smo bili sami; tada smo uvek išli peške.) Zbog toga smo u toj krčmi želeli da potrošimo što manje. Zatražili smo karte, seli za sto i igrali „eukre“[28] jedan sat; za to vreme Luis je naručio po jednu, a posle toga i ja još po jednu čašu piva – najjeftinijeg pića, koje je stajalo deset centi dve čaše. Rasipnički! Koliko smo zbog toga žalili!

Proučavali smo ljude koji su dolazili na ovo mesto. Bili su to sve radnici srednjih godina i stariji, većinom Nemci; dolazili su u grupama i međusobno se dobro, poznavali, a mi smo s njima imali malo zajedničkog.

Rešili smo da ne dolazimo više u tu krčmu i izišli utučeni i svesni da smo izgubili celo veče i potrošili dvadeset centi na pivo koje nam nije bilo potrebno.

Sledećih večeri pokušali smo to još nekoliko puta i na kraju se zaustavili u krčmi „Nacional“, koja se nalazila na uglu Desete i Franklinove ulice. Tu je društvo bilo mnogo zgodnije. Luis se nađe sa jednim ili dvojicom mladića koje je poznavao, a i ja tu sretoh mladiće s kojima sam išao u školu dok sam bio dečak i nosio kratke pantalone.

Razgovarali smo o prošlim vremenima i o tome šta se desilo s ovim i šta li sada radi onaj, a naravno, razgovor se vodio uz piće. Oni su častili, a mi smo pili. Zatim smo, po zakonima krčme, morali i mi da častimo. Bilo je to bolno jer je značilo platiti četrdeset do pedeset centi za svaki razgovor.

Bili smo u vrlo prijatnom raspoloženju kada se završavao ovaj kratki večernji sastanak, ali smo u isto vreme ostali bez novca. Otišlo je sve što smo uspeli da uštedimo za nedelju dana. Zaključili smo da je to krčma za nas, ali smo se složili da ubuduće budemo mnogo obazriviji u trošenju novca. Morali smo nešto da uštedimo za ostale dane u nedelji. Nismo imali čak ni za tramvaj. Bili smo prisiljeni da otkažemo sastanak dvema devojkama iz zapadnog Ouklenda s kojima smo pokušali da se sprijateljimo. Trebalo je da se sastanu s nama u gornjem delu grada te večeri, a mi nismo imali dovoljno novca da ih odvedemo tramvajem kući. Kao i mnogi drugi ljudi koji se nalaze u novčanim neprilikama, i mi smo morali za izvesno vreme da iščeznemo iz veselog društva – bar do subote uveče, kada smo primali platu. Tako smo se Luis i ja sastajali u nekoj staji u kojoj su se iznajmljivali konji, i u zakopčanim kaputima i cvokoćući zubima igrali eukre i druge igre dok nije prošlo vreme našeg progonstva.

Zatim smo se vratili u krčmu „Nacional“, ali smo trošili samo na ono što nismo mogli na pristojan način izbeći da potrošimo, na udobnost i toplinu. Katkad smo bili zle sreće, kao na primer one večeri kada je jedan od nas dvojice dvaput uzastopce izgubio u igri Sančo Pedro, gde je sudelovalo pet igrača, a igralo se u piće. Takva katastrofa značila je svaki put gubitak od dvadeset i pet do osamdeset centi, već prema tome koliko je igrača naručilo piće po deset centi. Ali smo, zahvaljujući tekućem računu koji smo imali za tezgom, mogli privremeno da izbegnemo rđave posledice takve katastrofe. Razume se da se na taj način samo odlagao dan obračunavanja i da nas je to navodilo da trošimo više nego što bismo

potrošili da smo plaćali u gotovom. (Kad sam idućeg proleća iznenada otputovao iz Ouklenda u potrazi za pustolovinama, vrlo se dobro sećam da sam dugovao vlasniku krčme dolar i sedamdeset centi. Posle dužeg vremena, kada sam se vratio, njega više nije bilo. Još mu dugujem taj dolar i sedamdeset centi, i ako slučajno pročita ove redove, dajem mu na znanje da ću mu, ako zatraži, platiti.)

Ispričao sam ovaj slučaj s krčmom „Nacional“ da bih još jednom pokazao primamljivost, bolje reći privlačnost ili potrebu za Džonom Barlikornom u društvu koje je, kao ovo današnje, organizovano sa krčmama na svakom ćošku. Luis i ja smo bili dva zdrava mladića. Nismo želeli da pijemo. Nismo imali ni novca da pijemo. A ipak nas je hladno i kišovito vreme nateralo da potražimo utočišta u krčmi, gde smo morali da potrošimo na piće deo svoje bedne nadnice.

Možda će neki kritičar prigovoriti da smo mogli da odemo u YMCA, u večernju školu, na razne društvene priredbe, i u kuće svojih mladih poznanika. Jedini odgovor na to jeste: mi to nismo učinili. To je nepobitna činjenica. Nismo otišli. A i danas, u ovom trenutku, stotine hiljada mladića kao što smo bili Luis i ja čine isto što smo činili Luis i ja, idu tamo gde je toplo i udobno, Džonu Barlikornu, koji ih poziva i dočekuje s dobrodošlicom, uzima ih za ruku i vodi svojim dobro utrvenim putevima.

XX

Fabrika jute nije održala obećanje da će mi povisiti platu na dolar i četvrt na dan, i ja, mladi, u slobodi rođeni Amerikanac, čiji su direktni preci učestvovali u svim ratovima počevši od starih predrevolucionarnih ratova s Indijancima, iskoristio sam svoje suvereno pravo slobodnog ugovaranja i napustio sam posao.

Još sam bio rešen da nađem stalno zaposlenje i svuda sam se raspitivao. Jedno je bilo jasno. Nekvalifikovani rad se vrlo slabo plaća. Morao sam da naučim neki zanat, te odlučih da budem električar. Potreba za električarima neprekidno je rasla. Ali, kako ću postati električar? Nisam imao novca da bih mogao da idem u neku tehničku školu ili na univerzitet, a osim toga nisam imao baš najbolje mišljenje o školama. Bio sam praktičan čovek, odrastao u praktičnom svetu. Osim toga, još sam verovao u stare legende koje su, dok sam bio dečak, spadale u nasleđe svakog američkog dečaka.

Svaki siromašni dečak mogao je da postane pretsednik republike. Svaki dečak koji se zaposli u bilo kom preduzeću može štednjom, istrajnošću i trezvenošću da nauči svoj posao i da se penje s položaja na položaj, dok ne postane akcionar. Posle toga bilo je samo pitanje vremena kada će postati direktor. Vrlo često – tako se pričalo u legendi – takav bi se dečak u ime nagrade za svoju istrajnost i vrednost oženio ćerkom svog poslodavca. U to vreme bio sam već stekao toliko samopouzdanja u odnosima s devojkama da sam bio sasvim siguran da ću se oženiti ćerkom svoga poslodavca. O tome nije bilo nikakve sumnje. Svi su dečaci u legendama to činili čim bi dovoljno odrasli.

Tako sam se zauvek oprostio od puta koji je vodio u pustolovine i otišao u električnu centralu jednog od naših ouklendskih tramvaja. Posetio sam lično direktora u njegovoj kancelariji, koja je bila tako raskošna da sam ostao zapanjen. Govorio sam sasvim otvoreno. Rekao sam mu da želim da postanem praktični električar, da se ne bojim rada, da sam navikao na naporan posao; neka me samo pogleda pa će videti kako sam sposoban i jak. Rekao sam mu da bih želeo da počnem sasvim ispočetka i da se uzdižem radom, da želim da posvetim svoj život jedino tom zanimanju.

Direktor je sijao od zadovoljstva dok me je slušao. Rekao mi je da sam kao stvoren za to da postignem uspeh, i da on veruje u preduzimljivu američku mladež, koja želi da se uzdiže. Stoga poslodavci bez prestanka traže mladiće kao što sam ja, ali ih nažalost vrlo retko nalaze. Moja je ambicija vrlo lepa i pohvalna, i on će se truditi da mi pruži priliku da je ostvarim. (Dok sam ga slušao uzdrhtala srca, pitao sam se da li ću se oženiti baš njegovom ćerkom.)

– Pre nego što budete mogli da odete na prugu i da učite komplikovanije i teže pojedinosti profesije, – govorio je on – morate naravno da radite u remizi s ljudima koji montiraju i popravljaju motore, (U tom času bio sam siguran da ću se oženiti njegovom ćerkom, i samo sam se pitao koliko li on ima akcija u preduzeću.)

– Ali, – nastavi on – kao što vam je i samom jasno, ne možete očekivati da počnete kao električarski pomoćnik u remizi. To će doći kasnije, kada se do toga budete uzdigli radom. Vi, ćete stvarno početi ispočetka. U remizi će vaš prvi posao biti da čistite prostorije, da perete prozore i pazite na red i čistoću. A kad se pokaže da ste sve to dobro naučili, onda ćete moći da postanete pomoćnik električara u remizi.

Nisam shvatio kako može čišćenje i ribanje zgrade da služi kao priprema za električarski zanat, ali sam znao da su u knjigama svi mladići počinjali s najnižim poslovima i da su radeći dobro na kraju postali vlasnici celog koncerna.

– Kada treba da dođem na rad? – upitah, goreći od želje da što pre počnem svoju sjajnu karijeru.

– Ali, – odgovori direktor – kao što smo se nas dvojica već dogovorili, treba da počnete ispočetka. Ne možete odmah ući u remizu ni u kom svojstvu. Pre toga morate da prođete kroz mašinsku halu kao podmazivač.

Moje srce malo klonu i za trenutak videh kako put između mene i njegove ćerke postaje sve duži, a zatim opet poče jače da kuca. Svakako ću biti bolji električar kada se prethodno upoznam s parnim mašinama. Bio sam uveren da ću kao podmazivač u velikoj mašinskoj hali propustiti malo stvari koje su u vezi s parom. Bože mili! Moja je karijera izgledala sjajnija nego ikada.

– Kada treba da dođem na rad? – upitah sa zahvalnošću.

– Ali, – reče direktor – ne možete očekivati da stupite odmah u mašinsku halu, i za to se treba pripremiti. A to znači da treba proći kroz

ložionicu. Nadam se da vam je to jasno, A uverićete se da je čak i obično rukovanje ugljem stručna stvar, koja se ne sme potcenjivati. Znate li da mi merimo svaku funtu uglja koju ložimo? Na taj način saznajemo vrednost uglja koji kupujemo, znamo savršeno tačno do, poslednje pare trošak svakog dela proizvodnje, a istovremeno saznajemo koji ložači najviše rasipaju ugalj, koji ložači, bilo iz gluposti bilo iz nemarnosti, izvlače najmanje iz uglja koji lože.

Direktor je ponovo sijao.

– Vidite li sada od kolike je važnosti ta mala stvar – ugalj; prema tome, što više naučite o toj maloj stvari, to ćete postati bolji radnik – od veće vrednosti za nas, od veće vrednosti za samog sebe. Dakle, da li ste spremni da počnete?

– U svako doba – rekoh hrabro. – Što pre, to bolje.

– Vrlo dobro – odgovori on. – Dođite sutra ujutru u sedam sati.

Odveli su me i pokazali mi moje dužnosti. Rekli su mi i uslove zaposlenja – desetočasovno radno vreme, svakog dana u mesecu, uključivši i nedelje i praznike, sa svega jednim slobodnim danom mesečno, i sa platom od trideset dolara mesečno.

Nisam baš bio oduševljen. Pre mnogo godina zarađivao sam u fabrici konzervi dolar na dan za desetočasovno radno vreme. Tešio sam se misleći da je razlog što moja sposobnost za zarađivanje nije porasla zajedno s mojim godinama i mojom snagom, bio u tome što sam ostao nekvalifikovani radnik. Ali, sada je bilo drukčije. Počeo sam da radim da bih stekao kvalifikacije, da bih naučio zanat, da bih postigao karijeru, stekao imanje i oženio se direktorovom ćerkom.

I počeo sam onako kao što treba – sasvim ispočetka. To je bilo ono pravo. Dovlačio sam ložačima ugalj, a oni su ga ubacivali u peći, gde se njegova energija pretvarala u paru, koja se u mašinskoj hali pretvarala u električnu struju, s kojom su električari radili. Dovlačenje uglja svakako je bio početak. Osim ako direktoru ne padne na pamet da me pošalje na rad u rudnik, iz koga dolazi ugalj, da bih stekao potpunije razumevanje o tome kako se stvara električna struja za ulične tramvaje.

Rad! I dotada sam radio s odraslim muškarcima, ali sam tek sada otkrio da nisam imao ni pojma o tome šta je to pravi rad. Desetočasovni radni dan! Morao sam da navučem uglja za dnevnu i noćnu smenu, i uprkos tome što sam radio i za vreme pauze koja je određena za ručak, nikad nisam svršio

posao pre osam sati uveče. Radio sam po dvanaest i trinaest sati na dan, a prekovremeno radno vreme nisu mi plaćali kao u fabrici konzervi.

Mogu, uostalom, odmah da odam tajnu. Radio sam posao dvojice ljudi. Pre mene jedan odrastao, sposoban radnik radio je u dnevnoj, a jedan drugi, isto tako odrastao i sposoban radnik, u noćnoj smeni. Svaki je primao po četrdeset dolara mesečno. Direktor, čiji je cilj bio da što više smanji troškove, nagovorio me je da preuzmem posao dvojice ljudi za trideset dolara mesečno. Mislio sam da želi da napravi od mene električara. A ustvari, on je smanjivao operativne troškove kompanije za pedeset dolara mesečno.

Ali, nisam znao da sam došao na mesto dvojice ljudi. Niko mi to nije rekao. Naprotiv, direktor je svima zabranio da mi to kažu.

Ah, s kolikom sam hrabrošću radio tog prvog dana! Radio sam što sam brže mogao, trpajući ugalj u gvozdena kolica, jureći s njima do vage, gde sam merio teret, gurajući ga do ložionice i izbacujući ga na ploče pred pećima.

Rad! Uradio sam više od one dvojice koju sam zamenio. Oni su samo dovozili ugalj kolicima, i istovarivali ga na ploče. Ali dok sam i ja tako radio s ugljem za dnevnu smenu, morao sam ugalj za noćnu smenu da izbacujem uza zid ložionice. Ložionica je bila mala. Bila je planirana za noćnog vozača uglja. Zato sam morao da slažem ugalj za noć sve više i više i da podupirem gomilu debelim daskama. A kad je gomila porasla, morao sam ugalj s poda lopatom da nabacujem na nju.

Znoj je curio s mene, ali nisam popuštao u radu, premda sam osećao da ću uskoro biti potpuno iscrpen. Već do deset sati pre podne potrošio sam toliko telesne energije da sam osetio glad i izvadio iz svog suda za ručak dve kriške hleba s maslom. Pojeo sam ih stojeći, sav prljav od ugljene prašine, dok su mi kolena drhtala. Na taj način sam do jedanaest sati pojeo ceo ručak. Ali, šta mari? Znao sam da će mi to omogućiti da nastavim rad i preko podne. A radio sam i celo poslepodne. Spustio se mrak, a ja nastavih da radim pod električnom svetlošću. Dnevni ložač je otišao i noćni ložač stupio na posao. Tek tada sam bio gotov.

U pola devet, izgladneo, malaksao, oprah se, presvukoh odelo i odvukoh svoje umorno telo do tramvaja. Moja je kuća bila udaljena tri milje, a dali su mi besplatnu kartu, pod uslovom da sedim samo dok putnicima koji plaćaju kartu ne zatreba mesto. Strovalio sam se na sedište u

uglu na platformi kola i molio se bogu da nijedan putnik ne zatraži moje sedište. Ali kola su se punila i na pola puta uđe neka žena za koju više nije bilo sedišta. Pokušah da se dignem, i na svoje najveće iznenađenje ustanovih da ne mogu. Hladni vetar koji mi je duvao u lice ukočio je moje iscrpeno telo na sedištu. Ostatak vožnje protekao je u pokušajima da olabavim svoje iznemogle zglobove i mišiće kako bih mogao uspravno da stojim na najnižoj stepenici kola. A kad su se kola zaustavila na uglu moje ulice, samo što se nisam srušio na zemlju kada sam sišao.

Oteturao sam se kroz dva bloka do svoje kuće i hramljući ušao u kuhinju. Dok je mati počela da sprema večeru, navalih na hleb s maslom. Ali sam zaspao dubokim snom pre nego što sam utolio glad i pre nego što je meso bilo pečeno. Uzalud se mati trudila da me drmanjem razbudi bar toliko da mogu da pojedem meso. Kad u tome nije uspela, odvukla me je uz očevu pomoć u moju sobu, gde sam se kao mrtav srušio na postelju. Svukli su me i pokrili.

Ujutru sam morao da pretrpim agoniju buđenja. Celo telo me je bolelo, a najviše ručni zglobovi, koji su bili otekli. Pojeo sam obilan doručak da bih tako nadoknadio izgubljenu večeru, i dok sam hramao da uhvatim tramvaj, nosio sam sa sobom ručak dvaput veći od jučerašnjeg.

Rad! Pustite bilo kog mladića koji je napunio osamnaest godina da pokuša da prevuče više uglja nego dva odrasla radnika. Rad! Mnogo pre nego što je došlo podne pojeo sam i poslednju mrvicu svog ogromnog ručka. Ali sam odlučio da im pokažem šta može da učini snažan mlad čovek koji hoće da se uzdigne. Najgore od svega bilo je to što su mi ručni zglobovi sve više oticali i pričinjavali sve veći bol. Malo je ljudi koji ne znaju koliki bol pričinjava koračanje s iščašenim gležnjem. Prema tome, može se zamisliti bol koji zadaje utovarivanje uglja i guranje natovarenih kolica s dva iščašena ručna zgloba.

Rad! Više nego jedanput stropoštao sam se na ugalj kada me niko nije mogao da vidi, i plakao od besa, poniženja, iscrpljenosti i očajanja.

Drugi dan bio mi je najteži a, mogao sam da ga preživim i dovučem i poslednju količinu uglja za noćnu smenu, posle trinaest sati, jedino zahvaljujući dnevnom ložaču, koji mi je oba zglavka stegao širokim kožnim kaiševima. Tako ih je čvrsto stegao da su se jedva pokretali, kao da su bili u gipsu. Ti kaiševi su ublažavali napetost i pritisak koji su dotada podnosili moji zglavci, a bili su tako stegnuti da se otok nije mogao širiti.

I na taj način nastavio sam da učim kako se postaje električar. Svake noći othramao bih kući, padao u san pre nego što bih stigao da pojedem večeru, a morali su da me nose u krevet i svlače. Svakog jutra, uvek s ogromnim ručkom u svom sudu za jelo, hramao sam od kuće idući na posao.

Nisam više čitao knjige iz javne knjižnice. Nisam se sastajao s devojkama. Bio sam prava radna životinja. Radio sam, jeo i spavao, a mozak mi je spavao sve vreme. Sve je to ličilo na neku moru. Radio sam svaki dan, uključujući i nedelju, i sa čežnjom čekao svoj jedini slobodni dan na kraju meseca, rešen da ostanem u postelji ceo dan, da samo spavam i da se odmaram.

Nikada nisam popio nijednu čašu niti sam pomislio da nešto popijem, i to je bilo najčudnije od svega što sam tada iskusio. A znao sam da ljudi koji naporno rade piju svi bez izuzetka. Gledao sam ih kako piju, a u prošlosti sam i sam činio to isto. Ali, bio sam tako izraziti nealkoholičar da mi nikad nije palo ni na um da bi mi jedna časa mogla prijati. Navodim ovaj primer zbog toga da bih pokazao kako u mom organizmu nije bilo baš nikakve sklonosti za alkoholom. Ovaj je primer značajan zbog toga što se kasnije, pošto je prohujalo mnogo godina, družeći se sa Džonom Barlikornom, u meni najzad pojavila želja za alkoholom.

Često sam primećivao kako me dnevni ložač gleda nekako neobično. Najzad je jednog dana progovorio. Najpre je zatražio da se zakunem da ću ćutati. Direktor mu je zabranio da mi to kaže, a time što to ipak čini, dovodi sebe u opasnost da izgubi mesto. Pričao mi je o dnevnom, vozaču uglja, i o noćnom vozaču uglja, i o nadnicama koje su oni primali. Obavljao sam za trideset dolara mesečno isti posao za koji su oni dobijali osamdeset dolara. On bi mi to rekao još ranije, kazao je ložač, da nije bio čvrsto uveren da ću propasti od napora i napustiti mesto. Ali, ovako, očigledno sam sam sebe ubijao, a sve to nema nikakve svrhe. Samo sam snizio cenu rada, tumačio mi je on, i izbacio dva čoveka s posla.

Kako sam bio američki mladić, i to ponosit američki mladić, nisam odmah napustio posao. Znam da je to bilo ludo od mene, ali sam odlučio da nastavim posao sve dok ne dokažem direktoru da ga mogu obavljati, a da ne klonem. A onda ću otići, i on će shvatiti kakvog je finog mladića izgubio.

Sve sam to učinio lojalno i ludo. Radio sam sve dok nije došlo vreme kad sam dovukao i poslednju gomilu uglja za noćnu smenu do šest sati. A

tada sam ostavio posao na kome sam se učio kako se postaje električar na taj način što se obavlja posao dvaput veći od posla dvojice odraslih ljudi, i to za dečačku nadnicu, otišao kući i spavao bez prekida dvadeset i četiri sata.

Na sreću, nisam ostao na tom mestu toliko dugo da bi mi to telesno naškodilo – premda sam bio prisiljen da nosim kaiševe na zglavcima još punu godinu dana. Ali posledica ove radne orgije u koju sam se bio upustio bila je ta da mi se rad zgadio. Nisam više hteo da radim. Pomisao na rad bila mi je odvratna. Nije mi više bilo stalo do toga da li ću ikada doći do zaposlenja! Neka ide dođavola učenje zanata! Bilo je neuporedivo bolje lutati i zabavljati se po svetu, onako kao što sam i ranije radio. Stoga se opet, bacih na put pustolovina i krenuh na istok, držeći se železničkih pruga.

XXI

Ali, da vidite sada! Čim sam stupio nogom na stazu koja je vodila u pustolovine, ponovo sretoh Džona Barlikorna. Kretao sam se kroz svet stranaca i zahvaljujući piću upoznavao sam se s ljudima, a preda mnom se otvarao put pustolovina. Moglo je to biti u krčmi, gde su se okupljali nakresani građani, ili u društvu kakvog dobrodušnog železničara, već prilično zagrejanog, sa džepovima punim boca, ili s gomilom alkoholičara u nekoj jazbini. A moglo se to dogoditi i u državi gde je vladala prohibicija, kao što je naprimer bila Ajova godine 1894, kada sam tumarao po glavnoj ulici grada De Moin, a potpuno strani ljudi pozivali me u razne tajne krčme – sećam se kako sam pio u berbernicama, u instalaterskim radnjama i trgovinama nameštaja.

Uvek je tu bio Džon Barlikorn, čak se i obična skitnica u tim srećnim danima mogla u svako doba napiti. Sećam se kako smo se nas nekolicina u zatvoru Bufalo divno naljoskali, i kako smo se na ulicama Bufala posle puštanja na slobodu ponovo napili za novac koji smo isprosili u glavnoj ulici.[29]

Nisam osećao nikakvu sklonost k alkoholu, ali kad sam, bio s ljudima koji su pili, i ja sam pio s njima. Najviše sam voleo da putujem i dangubim s ljudima koji su bili najživahniji i najsmeliji, a baš ti živahni i smeli ljudi najviše su pili. To su bili ljudi s najjačim osećanjima drugarstva, s najviše hrabrosti, i s najviše individualnosti. Možda su baš zbog toga što su imali najviše temperamenta bežali od banalne svakidašnjice i tražili olakšanje u lažnim i fantastičnim obećanjima Džona Barlikorna. Bilo kako bilo, ljudi koje sam najviše voleo, s kojima sam najviše želeo da budem u društvu, redovno su mogli da se nađu u društvu Džona Barlikorna.

Za vreme lutanja po Sjedinjenim Državama stekao sam novo iskustvo. Kao skitnica, nalazio sam se iza kulisa društva, čak bih mogao reći – u podrumu društva. Mogao sam da posmatram kako radi mehanizam. Video sam kako se okreću točkovi društvene mašine i saznao da dostojanstvo telesnog rada nije ono što su mi pričali učitelji, propovednici i političari. Ljudi bez stručnog znanja bili su bespomoćna stoka. Ako je neko naučio

zanat, bio je prisiljen da stupi u sindikat da bi mogao da radi u svojoj struci. A njegov sindikat bio je prisiljen da plaši saveze poslodavaca i da se bori sa njima kako bi izvojevao povišenje nadnice ili skraćenje radnog vremena. Savezi poslodavaca isto su tako plašili druge i vodili borbu. U svemu tome nisam mogao da nađem nikakvog dostojanstva. A kad bi radnik ostareo ili bio onesposobljen za rad, bacali su ga u staro gvožđe kao neku istrošenu mašinu. Video sam isuviše radnika koji su završavali svoj život na nimalo dostojanstven način.

Prema mom novom iskustvu, telesni rad bio je nedostojan i slabo plaćen. Nije mi, dakle, potrebna nikakva stručna sprema – to je bila moja odluka – niti mi je potrebna direktorova kći. Ali sam isto tako odlučio da se čuvam kriminala. To bi bilo gotovo isto tako opasno kao biti radnik. Pamet se plaća, a ne snaga, te ja odlučih da nikad više ne nudim na prodaju svoje mišice na tržištu radne snage. Prodavaću pamet, i jedino pamet.

Vratih se u Kaliforniju sa čvrstom odlukom da razvijam svoj mozak. To je značilo školsko vaspitanje. Davno sam već bio svršio produženu osnovnu školu, te se upisah u ouklendsku gimnaziju. Da bih imao od čega da se izdržavam, radio sam kao vratar. I moja sestra mi je pomagala; nisam se ustručavao da ljudima kosim travu, da čistim i tresem ćilime, kad god sam imao pola dana slobodnog vremena. Radio sam zato da ne bih morao da budem radnik, i latio sam se svojski posla da bih ostvario taj grubi paradoks.

Zaboravljena je bila mladalačka ljubav, a zajedno s njom Hajdi i Luis Šetak i večernje šetnje. Nisam za to imao vremena. Učlanio sam se u debatno društvo „Henri Klej“. Imao sam pristup u domove nekolicine članova, gde sam se upoznao s lepim devojkama sa suknjama do poda. Bio sam član malih domaćih klubova, gde smo diskutovali o poeziji i umetnosti i o finesama gramatike. Postao sam član socijalističke organizacije, u kojoj smo učili i raspravljali o političkoj ekonomiji, filozofiji i politici. Imao sam pola tuceta članskih karata, radio u javnoj biblioteci, i usput čitao mnoštvo knjiga.

Celu godinu i po dana nisam popio nijednu čašu, niti mi je palo na pamet da idem da pijem.

Nisam imao vremena, a sigurno nisam tome ni naginjao. Svojim vratarskim poslom, učenjem i nevinim zabavama kao što je, na primer, bio šah, bio sam toliko zaokupljen da nisam imao nijednog slobodnog trenutka.

Otkrivao sam nov svet, i moja istraživačka strast bila je toliko jaka da me stari svet Džona Barlikorna nije više uopšte privlačio.

Ipak sam odlazio u krčme, posećivao Džonija Heinholda u „Poslednjoj šansi“ i odlazio k njemu da pozajmim novac. I baš tu se javlja još jedna karakteristika Džona Barlikorna. Opšte je poznato da su krčmari dobri ljudi. Prosečno, oni su mnogo bolji od poslovnih ljudi. Kad bi mi hitno bilo potrebno deset dolara i kada bih bio očajan, nemajući kome da se obratim, odlazio bih do Džonija Heinholda. Prošlo je nekoliko godina otkako sam išao u njegov lokal, to jest trošio za njegovom tezgom. I kada sam došao da pozajmim tih deset dolara, ni onda nisam ništa popio. A Džoni Heinhold dao mi je deset dolara bez ikakve garancije ili kamate.

Za to vreme dok sam se borio za svoje obrazovanje više puta sam odlazio do Džonija Heinholda i pozajmljivao novac. Kada sam stupio na univerzitet, pozajmio sam od njega četrdeset dolara, bez kamate, bez garancije, a pritom nisam ništa potrošio na piće. A ipak – o tome se i radi, o tome običaju i zakonu – kada su i za mene došli dani prosperiteta, posle mnogo godina, išao bih zaobilaznim putem, prolazeći po nekoliko ulica, samo da potrošim nešto za tezgom Džonija Heinholda i da tako naknadno platim kamate na razne zajmove. Ne zato što bi Džoni Heinhold tražio ili očekivao od mene da to učinim. Učinio sam to, kao što sam rekao, pokoravajući se zakonu koji sam naučio zajedno sa svim drugim stvarima u vezi sa Džonom Barlikornom. U nevolji, kad čovek nema na koga da se obrati, kad nema nikakve mogućnosti da pruži garanciju, koju bi prihvatio neki zelenaš okrutnog srca, on zna da se može obratiti svome krčmaru. Zahvalnost je osobina urođena ljudima. Kada čovek kome je na takav način pomognuto dođe opet do novca, sigurno je da će deo toga novca potrošiti za tezgom onog krčmara s kojim se sprijateljio.

Isto se tako sećam i prvih dana svoje književničke karijere, kada su male svote novca koje sam zarađivao u časopisima počele da dolaze s tragičnom neredovnošću, dok sam se u isto vreme s mukom probijao kroz život, brinući se za sve veću porodicu – ženu, decu, majku, jednog nećaka, Dženi i njenog starog supruga, koji su zapali u bedu. Postojala su dva mesta gde sam mogao da pozajmim novac: berbernica i krčma. Berberin mi je naplaćivao pet posto mesečno unapred. To jest, kad bih pozajmio sto dolara, on bi mi uručio devedeset i pet. Onih pet dolara zadržao bi kao unapred plaćenu kamatu za prvi mesec. Idućeg meseca platio bih mu opet pet dolara,

i nastavio tako svakog meseca, sve dok ne bih postigao odlučujući uspeh kod urednika i isplatio zajam.

Drugo mesto kuda sam se obraćao u neprilici bila je krčma. Toga krčmara poznavao sam iz viđenja već nekoliko godina. Nikad nisam ništa potrošio u njegovoj krčmi, čak nisam ništa trošio ni onda kada sam od njega pozajmljivao novac. A ipak, nikad mi nije odbio nijednu svotu koju sam zatražio. Nažalost, pre nego što sam postao imućan, on se preselio u neki drugi grad. I dan-danas žalim što je otišao. To je zakon koji sam naučio. Ono što treba da se učini, i što bih odmah učinio kad bih znao gde se nalazi, bilo bi da svratim do njega s vremena na vreme, da potrošim nekoliko dolara u njegovoj krčmi, i da mu na taj način izrazim svoju zahvalnost.

Ne pišem ovo da bih veličao krčmare. Napisao sam ovo da bih uzvisio moć Džona Barlikorna i prikazao još jedan od hiljada i hiljada načina na koje čovek stupa u vezu sa Džonom Barlikornom, dok na kraju krajeva ne ustanovi da bez njega ne može da živi.

Ali, da se vratim svojoj priči. Napustivši stazu pustolovina i predavši se sav učenju, bez ijednog slobodnog trenutka, živeo sam potpuno zaboravivši da Džon Barlikorn uopšte postoji. Niko u mojoj okolini nije pio. Da je iko pio i da je meni ponudio da pijem, sigurno bih pio. Ali ovako, kad sam imao slobodnog vremena, provodio sam ga igrajući šah ili sam šetao s lepim devojkama koje su i same studirale, ili se vozio na biciklu kad god sam bio toliko srećan da ga iskupim iz založnog zavoda.

Naročito želim da naglasim da ni tada, kao ni ranije, nisam osećao ni najmanju želju za alkoholom, i to uprkos dugom i strogom šegrtovanju kod Džona Barlikorna. Došao sam s druge strane života, da se oduševim idiličnom jednostavnošću mladih studenata i studentkinja. Usto sam našao svoj put, koji je vodio u carstvo duha, i bio sam intelektualno opijen. Ali, jao, tek kasnije sam saznao da i intelektualno pijanstvo ima svoj mamurluk.

XXII

Gimnazisko školovanje trajalo je tri godine. Bio sam sve nestrpljiviji. Osim toga, moje školovanje postajalo je finansijski nemoguće. Takav tempo ne bih mogao da izdržim, a silno sam želeo da odem na univerzitet. Kada sam svršio godinu dana gimnazije, odlučio sam da pokušam da skratim put. Pozajmio sam novac i platio upis na najviši tečaj neke „pripremne“ akademije. Prema programu, trebalo je da za četiri meseca steknem znanje potrebno za univerzitet, i da na taj način uštedim dve godine.

Ah, kako sam bubao! Morao sam novo gradivo predviđeno za dve godine da savladam za četiri meseca. Bubao sam punih pet nedelja, dok mi kvadratne jednačine i hemijske formule nisu počele da zuje u ušima. A tada me direktor akademije pozva na razgovor. Reče da mu je vrlo žao, ali je primoran da, mi vrati školarinu i da me zamoli da napustim školu. Ne zbog toga što nisam dobro učio. Pokazivao sam uspeh u svim predmetima, i kad bih završio školu i prešao na univerzitet, bio je uveren da bih i tamo bio dobar đak. Nezgoda je bila u tome što je počelo da se priča o mom slučaju. Šta! Za četiri meseca svršiti gradivo od dve godine! To bi bio skandal, a univerziteti bi postali stroži u svojim zahtevima prema odobrenim pripremnim školama. On ne može dopustiti da dođe do takvog skandala, i zbog toga – ako bih hteo da budem tako ljubazan i da odem.

Otišao sam. Vratio sam pozajmljeni novac, stegao zube i nastavio da bubam sam. Ostalo je još tri meseca do početka prijemnih ispita. Bez laboratorije, bez uputstava, sedeći u svojoj sobi, nastavio sam da gradivo za koje je trebalo dve godine rada savladam za tri meseca, i da u isto vreme ponavljam gradivo iz prethodne godine.

Učio sam devetnaest sati na dan. Tri meseca održavao sam taj tempo, prekidajući ga samo u retkim slučajevima. Umorio sam se i telesno i duhovno, ali, nisam popuštao. Oči su mi oslabile i počele da me bole, ali su izdržale. Možda sam na kraju postao i pomalo luckast. Sećam se kako sam u to vreme bio uveren da sam otkrio formulu kvadrature kruga, ali sam krajnju izradu formule odlučno odložio dok ne položim ispite. A onda ću da im pokažem!

Dođoše dani ispita. Za to vreme nisam takoreći oka sklopio, posvećujući svaki trenutak bubanju i ponavljanju. A kad sam predao svoj poslednji ispitni rad, postao sam divan primer umne malaksalosti. Nisam više hteo da vidim knjigu. Nisam više hteo da mislim, ni da vidim bilo koga ko je bio sklon razmišljanju.

Protiv takvog stanja postojao je samo jedan lek, i ja sam ga uzeo – pustolovine. Nisam sačekao ni da saznam rezultat ispita. Spakovao sam nekoliko pokrivača, uzeo nešto suve hrane, pozajmio čamac i odjedrio. Na izlazu iz ouklendskog rukavca krenuh s poslednjom strujom rane jutarnje oseke, uhvatih prvu plimu u zalivu i pojurih teran sve jačim vetrom. Zaliv San Pablo se penio, kanal Karkinez kraj livnice Selbi se penio kad sam uplovio u njega i prošao pored starih znakova koje sam prvi put upoznao jedreći s Nelsonom na „Severnom jelenu“, koji nikad nije skraćivao jedra.

Preda mnom se ukaza Benicija. Uđoh u uvalu kod Ternerovog brodogradilišta, oplovih molo Solano i probih se kroz gust rogoz i kraj nagomilanih ribarskih brodića, gde sam nekada živeo i opijao se.

I baš tu mi se dogodilo nešto značajno, no tek posle mnogo godina shvatio sam koliko je ozbiljan bio taj događaj. Nisam imao namere da se zaustavljam u Beniciji. Struja je bila povoljna, pogodan vetar je zavijao – očekivao sam veličanstveno jedrenje, kakvo jedan pomorac samo može da poželi. Bul Hed i Armi Points iskrsnuše preda mnom, označavajući ulaz u Suisan zaliv, za koji sam znao da je uzburkan. A ipak, kada sam ugledao ribarske barke koje su ležale u rogozištu uz obalu, bez oklevanja, u jednom trenutku, pustio sam krmu, prišao jedrima i okrenuo prema obali. U tome času, u dubini svog iznurenog mozga, znao sam šta sam želeo. Želeo sam da pijem. Želeo sam da se napijem.

Poziv je bio zapovednički. O tome nije bilo nikakve sumnje. Mom uznemirenom i ustrojenom mozgu bio je potreban, više nego išta drugo na svetu, oporavak od zamorenosti, i to na način za koji je sigurno znao da će mu koristiti. I baš u tome i jeste težište. Prvi put u svome životu zaželeo sam svesno, promišljeno, da se napijem. Bila je to nova, sasvim drukčija manifestacija moći Džona Barlikorna. Nije to bila telesna potreba za alkoholom. To je bila duševna potreba. Moj premoreni i iscrpljeni mozak tražio je zaborav.

I tu se problem zaoštrava do krajnjih granica. Da nisam nikada ranije pio, ne bi mi nikada, uprkos ogromnom umnom zamoru, palo na pamet da

se napijem. Počinjući s fizičkom odvratnošću prema alkoholu, godinama i godinama sam pio samo za ljubav drugarstva i zbog toga što sam sretao alkohol svuda na putu pustolovina, a sada sam dostigao stadijum kada je moj mozak zahtevao ne samo da pijem nego i da se napijem. A da se nisam tako dugo navikavao na alkohol, moj ga mozak ne bi tako uporno tražio. Projedrio bih pored Bul Heda i uplovio u zapenušeni Suisan zaliv, i u vinu vetra, koji bi zatezao moja jedra i tekao kroz mene, zaboravio bih na svoj umorni mozak, odmorio ga i osvežio.

Tako sam doplovio do obale, privezao čamac i požurio između ribarskih barki.

Čarli Le Grant mi se obisnu oko vrata. Njegova žena, Lizi, privi me na svoje pune grudi. Bili Marfi i Džo Lojd i svi ostali koji su još bili živi od stare garde sakupiše se oko mene i zagrliše me. Čarli zgrabi vrč i ode u Jorgensenovu krčmu, koja se nalazila s druge strane železničke pruge. To je značilo pivo. A ja sam hteo viski, i zato povikah za njim da donese bocu viskija.

Mnogo puta je ta boca putovala preko železničke pruge i vraćala se. Sakupljalo se sve više ribara, Grka, Rusa i Francuza, starih prijatelja iz starog slobodnog i divnog vremena. Oni su jedan za drugim častili, i to častili sve redom po nekoliko puta. Dolazili su i odlazili, a ja sam ostajao i pio sa svima. Pio sam preko mere, pio sam žudno. Ulivao sam u sebe alkohol i radovao se kada su crvi počeli da mi gmižu po mozgu.

Dođe i Klem, koji je bio Nelsonov partner pre mene, lep kao i uvek, ali još nagliji, upola lud, već raspaljen od viskija. Baš se bio posvađao sa svojim drugom na šalupi „Gazela“, izvučeni su bili i noževi, pali su i udarci, te se on sada trudio da raspali groznicu sećanja sa još više viskija. I dok smo pili, sećali smo se Nelsona, koji je položio svoja široka pleća za poslednji dugi san baš u Beniciji, plakali nad njegovom uspomenom i, spominjući samo njegova dobra dela, slali smo bocu da se napuni, i ponovo pili.

Nagovarali su me da prenoćim, ali sam kroz otvorena vrata mogao da vidim kako divan vetar tera talase, a uši mi se napuniše njegovim urlikanjem. I dok sam zaboravljao da sam puna tri meseca bio zadubljen u knjige devetnaest sati dnevno, Čarli Le Grant odnese moj prtljag u veliki čamac za lov na losose. Dodade uz to i drvenog uglja, ribarski sud, lonac za

kafu i tiganj, nešto kafe i mesa, i jednog grgeča koga su ulovili baš toga dana.

Morali su da mi pomognu dok sam se spuštao niz rasklimatani gat i ulazio u čamac. Zategli su mi i dizače, tako da su jedra stajala čvrsto kao daska. Neki su se bojali da postave dizače, ali sam ja uporno tražio, a ni Čarli nije oklevao. On me je poznavao od ranije i znao je da mogu da jedrim dokle god mogu da gledam. Odvezaše uže. Postavih krmu, okrenuh pramac prema vetru, zamagljenih očiju upravih čamac, i mahnuh rukom u znak oproštaja.

Plima je bila prošla i najniža oseka jurila je baš u susret jakom vetru, stvarajući visoke i uzburkane talase. Suisan zaliv se sav beleo od ljutine i morske pene. Ali čamac kojim se love lososi može da jedri, a ja sam znao kako se jedri na takvom čamcu. I zato ga naterah pravo u talase, i kroz talase, i preko talasa, razgovarajući glasno sam sa sobom i pevajući pesmu preziranja svih knjiga i svih škola. Uzburkano more prelivalo se preko čamca, u kome je voda bila već čitavu stopu visoka; smejao sam se dok mi je voda zapljuskivala noge, i pevao pesmu preziranja vetru i vodi. Slavio sam sebe kao gospodara života, koji jaše na leđima neukroćenih elemenata, a sa mnom zajedno jahao je i Džon Barlikorn. Raspravljajući o matematici i filozofiji, deklamujući i citirajući, pevao sam sve stare pesme koje sam naučio u danima kada sam prešao iz fabrike konzervi u čamce za ostrige, da postanem pljačkaš, a između ostalih i pesme: „Crna Lulu“, „Leteći oblak“, „Budi dobar prema mojoj ćerki“, „Bostonski obijač“, „Želela bih da sam mala ptica“, „Šenandoa“ i „Hrabro, momci, hrabro“.

Posle nekoliko sati, u žaru zalaska sunca, tamo gde Sakramento i San Joakin mešaju svoje blatnjave vode, krenuh takozvanom Njujorškom prečicom, preleteh preko glatke površine kopnom zaštićene uvale, pored Blek Dajmonda, i upadoh u San Joakin, a zatim dalje u Antioh, gde sam, već prilično trezan i jako gladan, bacio sidro kraj neke velike šalupe natovarene krompirom, koja mi se učini poznata. Na njoj su bili stari prijatelji, koji su ispržili mog grgeča na maslinovom ulju. A zatim su skuvali masnu supu od povrća, neverovatno ukusnu, začinjenu belim lukom, uz prženi i talijanski hleb bez masla, a sve smo to zalivali čašama od pola litra gustog i jakog crnog vina.

Moj čamac bio je pun vode, ali su me u udobnoj kabini šalupe čekali suvi pokrivači i suva postelja. Ležali smo, pušili i pričali o starim danima,

dok je nad našim, glavama vetar urlikao kroz jedra, a stegnuta užad bubnjajući udarala u jarbol.

XXIII

Moje krstarenje na ribarskom čamcu trajalo je nedelju dana, i ja se vratih spreman da stupim na univerzitet. Za vreme cele te nedelje na moru nisam više pio. Da bih to postigao, morao sam da izbegavam sastanke sa starim prijateljima, jer je, kao i uvek, na putu koji je vodio u pustolovine stajao Džon Barlikorn. Toga prvog dana bila me je spopala želja da pijem, ali idućih dana nisam više to želeo. Moj se iznureni mozak oporavio. U tom pogledu nisam imao nikakvih moralnih skrupula. Nisam se ni stideo ni kajao zbog svog opijanja prvog dana u Beniciji, nisam uopšte više na to mislio dok sam se radostan vraćao svojim knjigama i studijama.

Trebalo je da prođe mnogo godina pre nego što sam se setio tog događaja i shvatio njegovo značenje. U to vreme, i dugo vremena posle toga, smatrao sam da je to bila samo vesela pustolovina. Tek kasnije, kad sam se gušio u kaljuzi duhovne iznurenosti i intelektualne klonulosti, setio sam se i upoznao čežnju za zaboravom, koja se nalazi u alkoholu. U međuvremenu, posle tog ponovnog pada u Beniciji, uzdržavao sam se od alkohola na prvom mestu zbog toga što nisam želeo da pijem. A pored toga, nisam, pio zato što sam sve vreme provodio među knjigama i studentima, a tu se nije pilo. Da sam nastavio da idem putem pustolovina, razume se da bih i dalje pio. Jer kob staze koja vodi u pustolovine jeste u tome što je ona najmilije boravište Džona Barlikorna.

Završavao sam prvi semestar svojih studija i u januaru 1897. upisao se u drugi. Ali oskudica u novcu i uverenje da mi univerzitet ne pruža sve ono što sam hteo da naučim za ono vreme koje sam odvojio za učenje, prisilili su me da napustim školovanje.

Nisam bio mnogo razočaran. Dve godine sam učio, i za te dve godine, što je mnogo više vredelo, pročitao sam ogroman broj knjiga. Osim toga, i moja se gramatika popravila, iako sam još pravio sitne greške, a i neke veće, naročito kada sam bio uzrujan.

Odlučio sam da odmah otpočnem novu karijeru. Četiri stvari su me privlačile: prvo, muzika; drugo, pesništvo; treće, pisanje filozofskih, ekonomskih i političkih članaka; i, četvrto i poslednje, što me je najmanje

privlačilo, književnost. Odlučno sam odbacio muziku kao nešto nemoguće, smestio se u svojoj spavaćoj sobi i latio se odmah druge, treće i četvrte mogućnosti.

Bože, kako sam pisao! Još nikad nije bilo takve stvaralačke groznice kao što je bila moja, a da se bolesnik iz nje izvukao bez katastrofalnih posledica. Brzina kojom sam radio bila je dovoljna da mi iscrpe mozak i pošalje me u ludnicu. Pisao sam, pisao sve što sam stigao – dubokomislene eseje, naučne i sociološke, kratke novele, humorističke stihove, stihove svih vrsta, počev od tercina i soneta do tragedija u slobodnom stihu i golemih epova u spenserovskim stancama. Ponekad sam pisao bez prestanka iz dana u dan, po petnaest sati dnevno. Katkad sam zaboravljao na jelo, to jest odbijao da zbog jela prekinem svoje strasne izlive.

Zatim se pojavio problem pisanja na mašini. Moj zet je imao pisaću mašinu, koju je upotrebljavao danju. Noću sam mogao da se njome služim. Ta mašina bila je pravo čudo. I danas bih zaplakao kad se setim svojih rvanja s njom. Verovatno je to bio prvi model u prvoj godini ere pisaćih mašina.

Imala je samo velika slova. A izgleda da je bila opsednuta zlim duhovima. Nije se pokoravala nikakvim priznatim zakonima fizike a pobijala je prastaru aksiomu da isti uzroci na istim stvarima izazivaju iste posledice. Mogu se zakleti da ta mašina nikad nije izvela istu stvar na isti način dva puta. Bezbroj puta je dokazivala da različiti uzroci izazivaju iste posledice.

Ah, koliko su me zbog nje bolela leđa! Pre tog iskustva s njom moja su leđa bila dorasla svakom, pa i najtežem naporu koji je od njih zahtevala moja ne baš laka karijera. Ali ta mašina mi je dokazivala da je moja kičma od trske. Osim toga, zbog nje sam posumnjao i u svoja ramena. Posle svakog pisanja osećao sam u njima prave reumatične bolove. Dirke na toj mašini morale su tako jako da se udaraju da je odjekivalo van kuće kao potmula, grmljavina ili kao da neko razbija nameštaj. Morao sam dirku da udarim tako jako da sam naprezao kažiprste sve do laktova, dok su mi se na vrhovima prstiju stalno pravili žuljevi. Da je to bila moja mašina, pisao bih na njoj čekićem.

Najteže je bilo to što sam u isto vreme dok sam kucao svoje rukopise morao da se borim da bih vladao tom mašinom. Bio je to redak primer fizičke istrajnosti i duševnog napora koje je trebalo upotrebiti zajedno da bi

se otkucalo hiljadu reči; a ja sam pisao svaki dan hiljadu reči, i njih je trebalo prekucati za urednike koji su čekali.

Ah, kako sam bio umoran u pauzama između pisanja rukopisa i prepisivanja na mašini! Bio sam duhovno, živčano i telesno potpuno iscrpen, a ipak se nikada u meni nije javila pomisao na piće. Živeo sam, u suviše visokim sferama da bi mi bilo potrebno neko sredstvo za zaborav. Sve vreme, osim onih nekoliko sati koje sam provodio za tom paklenom mašinom, živeo sam u stvaralačkoj ekstazi. A uporedno s tim nisam imao želju da pijem i zato što sam još verovao u mnoge stvari – u ljubav između muškarca i žene, u očinsku ljubav, u ljudsku pravdu, u umetnost – u celu tu legiju osnovnih iluzija koje pokreću svet.

Ali urednici koji su čekali odlučili su da i dalje čekaju. Moji rukopisi su pravili rekordna kružna putovanja između Pacifika i Atlantika. Možda je i čudan izgled kucanih slova doprinosio tome što urednici nisu primili ni jednu jedinu moju ponudu. Ne znam, ali je vrlo verovatno da je sadržaj onoga što sam pisao bio isto tako čudan kao ta otkucana slova. Prodao sam svoje s teškom mukom kupljene školske knjige nekom antikvaru za neznatnu svotu. Pozajmljivao sam male iznose novca gde god sam mogao, i trpeo poniženje da me moj stari otac hrani od svoje mršave zarade, iako je zbog sve veće slabosti jedva zarađivao svoj hleb.

Sve to nije trajalo dugo; posle svega nekoliko nedelja morao sam da se predam i da ponovo počnem da tražim posao. Ali još se u meni nije javljala želja da tražim zaborava u piću. Nisam bio razočaran. Moja karijera se ponovo malo odlagala, to je bilo sve. Verovatno moje znanje još nije bilo dovoljno. Dosta sam bio naučio iz knjiga, te sam mogao da shvatim da sam tek dotakao ivicu golemog područja znanja. Još sam živeo u visinama. Ceo dan i dobar deo noći provodio sam i dalje za knjigom.

XXIV

Otišao sam iz grada u Belmont, gde sam se zaposlio u maloj, ali moderno uređenoj parnoj perionici tamošnje akademije. Još jedan mladić i ja obavljali smo sav posao počev od sortiranja i pranja do glačanja belih košulja, okovratnika i manžetni, i finog uštirkanog rublja koje su nosile žene profesora. Radili smo kao crnci, naročito kad je došlo leto i kad su studenti akademije počeli da nose platnene pantalone. Potrebno je strašno mnogo vremena da se izglačaju platnene pantalone. A bilo ih je tako mnogo. Znojili smo se i pržili nedeljama, obavljajući posao koji se nikad nije završavao. A bilo je i mnogo noći kad smo moj drug i ja, dok su studenti hrkali u svojim posteljama, nastavljali pod električnom svetlošću da radimo kraj parne mašine ili kraj daske za glačanje.

Radno je vreme bilo dugo, a posao naporan, uprkos tome što smo se odlično izvežbali u tome da izbegavamo svaki suvišni pokret. Primao sam trideset dolara mesečno uz stan i hranu – malo povećanje u odnosu na ono vreme kad sam vukao ugalj i radio u fabrici konzervi, bar za visinu iznosa stana i hrane, koja je mog poslodavca malo stajala (jeli smo u kuhinji), ali je za mene pretstavljala vrednost od dvadeset dolara mesečno. Za povišicu od dvadeset dolara imam da zahvalim većoj snazi, do koje sam došao s godinama, većoj veštini i svemu onome što sam naučio iz knjiga. Sudeći po tempu moga razvoja, mogao sam da se nadam da ću pre nego što umrem postati noćni čuvar sa šezdeset dolara mesečno ili policiski stražar koji prima stotinu dolara, uključivši tu i sporednu zaradu.

Moj drug i ja smo se tako nemilosrdno bacali na posao u toku čitave nedelje da smo do subote uveče bili prave ljudske ruine. Video sam da sam, ponovo došao u onaj stari i meni dobro poznati položaj radne životinje, radeći duže nego što su radili konji, a misleći jedva malo više nego što su oni mislili.

Na knjige više nisam mogao ni da pomislim. Doneo sam pun sanduk knjiga u perionicu, ali sam ustanovio da ne mogu da čitam. Zaspao bih onog trenutka kad bih pokušao da čitam, a ako bih uspeo da držim otvorene oči i da pročitam nekoliko strana, nisam mogao da se setim šta sam pročitao. Napustio sam svaki pokušaj da se bavim ozbiljnijim studijama, kao što su

pravo, politička ekonomija i biologija, i pokušao sam s lakšim materijalom, kao što je istorija. Opet sam zaspao. Pokušao sam s romanima, i opet zaspao. Najzad, kad sam zaspao nad nekim vrlo zanimljivim novelama, odustao sam od daljih pokušaja. Nisam uspeo da pročitam ni jednu jedinu knjigu za sve vreme provedeno u perionici.

A kada bi došla subota uveče i posao se prekidao do ponedeljka ujutru, imao sam, osim želje da spavam, samo jednu želju – da se napijem. To je bilo drugi put u mome životu da sam potpuno jasno čuo poziv Džona Barlikorna. Prvi put se to desilo zbog duševne iscrpenosti. Ali sada mi mozak nije bio premoren. Naprotiv, sada sam patio od tupe neosetljivosti mozga, koji uopšte nije ništa radio. U tome je bila sva nevolja. Moj je mozak postao tako živ i tako željan znanja, toliko oduševljen čudesima novoga sveta koja su mu otkrivale knjige, da je sada trpeo sve muke zastoja i nerada.

Ja, koji sam već dugo vremena bio intiman prijatelj Džona Barlikorna, znao sam sasvim dobro šta mi on obećava – razuzdanost mašte, snove o moći, zaborav, i sve drugo samo ne mašinu za pranje rublja, mašine za glačanje, bučne centrifuge, belo rublje i beskonačnu povorku platnenih pantalona koje, pušeći se, prolaze ispod moje zahuktale pegle. Eto, u tome je cela stvar. Džon Barlikorn se obraća slabosti i malaksalosti, klonulosti i iscrpenosti. On im pokazuje lak izlaz. I laže sve vreme. On nudi varljivu snagu telu, varljive visine duhu, prikazuje stvari onakvim kakve nisu, i mnogo lepšima nego što su ustvari. Međutim, ne sme se zaboraviti da je Džon Barlikorn prevrtljiv. Isto onako kao što se obraća slabima i malaksalima, on upućuje svoje pozive i onima koji su suviše jaki, koji imaju u izobilju životne snage, i onima koji se dosađuju od nerada. On zna kako treba da se povede za ruku svaki čovek u svakom raspoloženju. On može u svoju zavodljivu mrežu da uhvati sve ljude. On daje u zamenu nove svetlosti za stare, blistave sitne ukrase iluzije za grubo sukno realnosti, a na kraju vara sve one koji s njim druguju.

Ipak se nisam opijao, iz prostog razloga što je najbliža krčma bila udaljena čitavu milju i po. A i zbog toga što poziv Džona Barlikorna nije dovoljno glasno odjekivao u mojim ušima. Da je bio glasan, prevalio bih deset puta veću razdaljinu da dođem do krčme. S druge strane, da se krčma nalazila u najbližem susedstvu, išao bih da pijem. Ali ovako bih za vreme svog jedinog dana odmora ispružio u hladovini i zabavljao se nedeljnim

novinama. Ali sam bio suviše umoran čak i za takvu lektiru. Humoristički prilog izmamio bi katkada slab osmeh na mome licu, a zatim bih zaspao.

Premda nisam popustio pred Džonom Barlikornom dok sam radio u perionici, ipak mu je pošlo za rukom da postigne izvestan rezultat. Čuo sam njegov poziv, osetio kako me muči želja, čeznuo za zaboravom. Tako se u meni pripremala jača želja, koja će se javiti u kasnijim godinama.

Značajno je pri tome to što se ta želja razvijala isključivo u mom mozgu. Moje telo nije tražilo alkohol. Kao i uvek, alkohol je mome telu bio odvratan. Kada sam bio telesno umoran od dovlačenja uglja pomisao na alkohol nikad se nije javila u mojoj svesti. Kad sam bio duševno iznuren od polaganja prijemnog ispita za univerzitet, odmah sam otišao da se napijem. U perionici sam ponovo patio od telesne iscrpenosti, ali ta telesna iscrpenost nije bila ni izdaleka onako jaka kao kada sam vukao ugalj. Međutim, u tome je bilo neke razlike. Dok sam prevozio ugalj, moj se duh još nije bio probudio. Ali u međuvremenu otada pa do rada u perionici moj mozak je pronašao kraljevstvo duha. Dok sam vukao ugalj, moj je mozak dremao. Sada, kad sam radio u perionici, moj mozak, koji se već bio probudio, goreo je od želje da radi i da dođe do izražaja, i zato je bio na mukama.

I sasvim je svejedno da li bih popustio i pio, kao u Beniciji, ili se uzdržavao, kao u perionici, u mom mozgu klijalo je seme želje za alkoholom.

XXV

Posle perionice moja sestra i njen muž dali su mi potrebna sredstva za put na Klondajk. Bilo je to u vreme prve trke za zlatom u to područje, rano ujesen godine 1897. Imao sam dvadeset i jednu godinu i bio u sjajnoj telesnoj kondiciji. Sećam se kako sam se posle dvadeset i osam milja dugog puta preko Čilkuta, s obale Daj a do jezera Linderman, u nošenju tereta mogao meriti s Indijancima, pa čak i nadmašiti mnoge od njih. Poslednji deo puta do Lindermana iznosio je tri milje. Prevaljivao sam ga četiri puta na dan, i svaki put kada sam išao do Lindermana, nosio sam na leđima teret od sto i pedeset funti. To znači da sam na najgorem delu puta prevaljivao na dan dvadeset i četiri milje, a od toga dvanaest milja pod teretom od sto i pedeset funti.

Da, poslao sam svoju karijeru dođavola, i krenuo ponovo putem pustolovina, u potrazi za, bogatstvom. I naravno, na tom putu sreo sam Džona Barlikorna. Tu sam opet sretao snažne muškarce, skitnice i pustolove, koji su mogli dugo da podnose glad, ali bez viskija nisu mogli da žive. Viski se nosio po najtežim putevima, dok je brašno ostajalo da leži sklonjeno i netaknuto kraj puta.

Zahvaljujući srećnom slučaju, tri čoveka koja su bila sa mnom u društvu nisu pila. Zbog toga ni ja nisam pio, osim u retkim prilikama kad sam bio s drugim muškarcima i kad sam umeo da se napijem do besvesti. U mom sandučetu za prvu pomoć nalazila se boca viskija. Otpušio sam je prvi put tek posle šest meseci, u jednom usamljenom logoru, gde je lekar, bez sredstava za anesteziju, bio prisiljen da operiše nekog čoveka. Lekar i bolesnik su zajedno ispraznili moju bocu, a zatim je počela operacija.

Vrativši se u Kaliforniju godinu dana docnije i oporavivši se od skorbuta, saznao sam da mi je otac umro i da sam postao glava domaćinstva i jedini branilac porodice. Kad tome dodam još da sam pri povratku kući bio zaposlen kao ložač na parobrodu od Beringovog Mora do Britanske Kolumbije, a odatle do San Franciska putovao u poslednjoj putničkoj klasi, videće se jasno da sa Klondajka nisam doneo ništa osim skorbuta.

Vremena su bila teška. Teško je mogao da se nađe bilo kakav posao. A ja sam baš bio prisiljen da prihvatim bilo kakav posao jer sam još bio nekvalifikovani radnik. Nikakva „karijera“ nije mi više padala na pamet. To je bilo i prošlo. Morao sam da se brinem kako da nađem hranu za dvoja usta, osim sopstvenih, i da svima nama sačuvam krov nad glavom – a osim toga da nabavim zimsko odelo jer je moje jedino odelo bilo samo za leto. Morao sam da nađem odmah ma kakav posao. Tek posle toga, kad malo predahnem, moći ću da mislim na svoju budućnost.

Nekvalifikovani radnici su prvi na udaru kad nastupe teška vre-mena, a ja nisam znao nikakav drugi zanat osim da budem mornar na brodu i da radim u perionici. Zbog svojih novih obaveza nisam se usudio da krenem na more, a nisam uspeo da nađem, posla u perionicama. Nisam uspeo da nađem nikakav posao. Moje je ime bilo na spisku kod pet biroa za posredovanje rada. Dao sam oglase u tri lista. Posetio sam ono malo svojih prijatelja za koje sam mislio da bi mogli da mi pomognu pri nalaženju posla. Ali, oni su ili bili nezainteresovani ili nisu mogli ništa da mi nađu.

Situacija je bila očajna. Založio sam sat, bicikl i kišni ogrtač, na koji je moj otac bio ponosit i koji je meni ostavio. To je bilo i ostalo jedino moje nasledstvo na ovom svetu. Stajao je petnaest dolara, a u založnom zavodu su mi za njega dali samo dva dolara. I – ah, da – neki moj prijatelj iz ranijih godina, dok sam živeo u pristaništu, pojavio se jednoga dana s nekakvim svečanim večernjim odelom, zamotanim u novine. Nije mogao da pruži prihvatljivo objašnjenje kako je došao do tog odela, ali ja baš nisam ni navaljivao da mi to objasni. To mi je odelo bilo potrebno, ali ne da ga nosim. Dao sam mu za njega u zamenu mnoštvo raznovrsnih sitnica koje za mene nisu imale nikakve vrednosti zbog toga što nisu mogle da se založe. On ih je sve prodao za nekoliko dolara, dok sam ja založio odelo u založnom zavodu za pet dolara. I koliko mi je poznato, odelo se još nalazi u založnom zavodu. Nikad nisam ni pomislio da ga otkupim.

Ali nisam mogao da nađem nikakav posao. A, međutim, bio sam jevtina roba na tržištu radne snage. Imao sam dvadeset i dve godine, bio sam težak sto šezdeset i pet funti bez odela, a svaka funta bila je veoma dobra za rad. I poslednji tragovi skorbuta nestali su zahvaljujući lečenju krompirom, koji sam jeo sirov.

U potrazi za poslom kucao sam na sva vrata. Pokušao sam da postanem model u nekoj umetničkoj školi, ali je bilo isuviše mnogo lepo građenih

mladića bez posla. Odgovarao sam na oglase starijih bolesnika, koji su tražili nekog da ih neguje. I zamalo nisam postao agent za prodaju šivaćih mašina, uz proviziju, bez plate. Ali, siromašan svet ne kupuje šivaće mašine u teškim vremenima, pa sam tako bio prinuđen da se odreknem tog zaposlenja.

Ne treba, naročito isticati da sam pored tih neobičnih zanimanja pokušavao da nađem posla i kao nosač, pristanišni radnik i poslužitelj. Približavala se zima, i rezervna armija rada slivala se u gradove. A ja, koji sam bezbrižno tumarao po svim krajevima sveta i po kraljevstvu duha, nisam bio član nijednog sindikata.

Radio sam sve moguće poslove. Radio sam na dan, na pola dana, radio sam svaki posao koji sam mogao da dobijem. Kosio sam travu, podrezivao živu ogradu, skidao, tresao i nameštao tepihe. Pored ostalog sudelovao sam u konkursu za pismonošu i položio ispit kao prvi. Ali, nažalost, nije bilo praznog mesta, te sam morao da čekam. I dok sam čekao, u pauzama između najraznovrsnijih poslova koje sam uspeo da dobijem, pokušao sam da zaradim deset dolara jednim člankom za novine u kome sam opisao put niz Jukon, dug hiljadu devet stotina milja, koji sam prevalio za devetnaest dana u otvorenom čamcu. Nisam imao pojma kako treba da se piše za novine, ali sam bio uveren da ću za svoj članak dobiti deset dolara.

Nisam ih dobio. Prvi list u San Francisku kome sam ga poslao nikad nije ni potvrdio prijem rukopisa, ali ga je zadržao. Što ga je duže zadržavao, to sam više bio uveren da je članak primljen.

A tada se dogodilo nešto čudno. Kaže se da se neki ljudi rađaju srećni, dok se drugima sreća mora da nametne. Ali u ovom slučaju ja sam batinom bio nateran u sreću, a tom batinom je razmahivala gorka nevolja.

Već sam odavno bio odbacio svaku pomisao na to da se posvetim književnoj karijeri. Moja poštena namera, pišući ovaj članak, bila je da zaradim deset dolara. To je bilo najviše što sam želeo. To bi mi pomoglo da se održim nad vodom dok ne nađem stalno zaposlenje. Da se u to vreme ispraznilo mesto na pošti, oberučke bih ga prihvatio.

Ali se mesto nije ispraznilo, niti sam ja našao stalno zaposlenje. Zato sam iskoristio slobodno vreme između pojedinih slučajnih poslova da napišem feljton u nastavcima, dug dvadeset i jednu hiljadu reči, za časopis „Prijatelj omladine“. Sastavio sam ga i prekucao za sedam dana. Dok sam maštao o tome šta će s njim da se dogodi, rukopis se vratio.

Bilo je potrebno duže vremena da rukopis ode i da se vrati, te u međuvremenu pokušah sreću s kraćim pričama. Prodao sam, jednu časopisu „Overlend“ za pet dolara. „Crna mačka“ platila mi je četrdeset dolara za drugu. „Overlend“ mi je ponudio sedam i po dolara za svaku novelu koju im budem poslao, s tim što će mi platiti čim bude objavljena. Iskupio sam bicikl, sat i očev kišni ogrtač iz založnog zavoda i uzeo pod kiriju pisaću mašinu. Isplatio sam i dugove kod nekoliko trgovaca životnih namirnica, koji su mi odobravali male kredite. Sećam se portugalskog prodavca koji nikad nije dozvoljavao da moj dug prekorači četiri dolara. Hopkins, drugi trgovac životnih namirnica, nije se dao ničim nagovoriti da dug pređe pet dolara.

I baš tada mi stiže poziv iz pošte da stupim na posao. To me dovede u najveću nepriliku. Šezdeset i pet dolara, koje sam mogao redovno da zaslužim svakog meseca, pretstavljali su strašno iskušenje. Nisam mogao da se odlučim šta da radim. I nikad neću zaboraviti šefa pošte u Ouklendu. Odazvao sam se pozivu i razgovarao s njim kao sa čovekom. Iskreno sam mu izložio svoju situaciju. Izgledalo je da ću imati uspeha kao pisac. Izgledi su bili dobri, ali još neizvesni. Zamolih ga zbog toga da me ovoga puta preskoči i da uzme idućeg molioca s liste, a mene da pozove kad se drugo mesto isprazni.

Ali me on prekide rečima:

– Prema tome, vi ne želite to mesto?

– Želim – bunio sam se. – Zar ne razumete, ako me preskočite ovoga puta...

– Da vam, je potrebno, vi biste ga i primili – reče on hladno.

Na svoju sreću, razbesneo sam se zbog grubosti toga čoveka.

– Dobro – rekoh. – Neću ga primiti.

XXVI

Spalivši sve mostove za sobom, bacio sam se na pisanje. Čini mi se da sam bio takve prirode koja uvek ide u krajnost. Radio sam od jutra do mraka – pisao, kucao, učio gramatiku, proučavao književnost i sve njene oblike, i čitao čuvene pisce da bih pronašao u čemu leži tajna njihovog uspeha.

Zadovoljavao sam se sa pet sati spavanja u dvadeset i četiri sata, i radio gotovo svih preostalih devetnaest sati. Moja svetlost je gorela do dva-tri sata ujutru, što je dovelo neku našu dobru susetku na fantastične pretpostavke u stilu Šerloka Holmsa. Pošto me nikad nije videla danju, zaključila je da sam kockar, i da je svetiljku na mom prozoru postavila moja mati da pokazuje put kući njenom bludnom sinu.

Neprilika za pisca početnika su one duge i mučne pauze kad od urednika ne stiže ček, a sve ono što se može založiti već je založeno. Nosio sam svoje letnje odelo prilično dobro svu tu zimu, a idućeg leta dočekah najdužu i najmučniju pauzu od svih dotadašnjih – kada su se službenici nalazili na odmoru, a rukopisi ležali u redakcijama do svršetka raspusta.

Sva je nezgoda bila u tome što nisam imao nikoga s kim bih se posavetovao. Nisam poznavao nikog živog ko je pisao, ili ikada pokušao da piše. Čak nisam poznavao nijednog reportera. Osim toga zaključio sam da, ako hoću da uspem kao književnik, moram zaboraviti sve što su me učitelji i profesori literature učili u gimnaziji i na univerzitetu. U to vreme bio sam ogorčen zbog toga, ali danas to razumem. Oni nisu znali u čemu se sastoji veština uspešnog pisanja, u godinama 1895. i 1896. Oni su znali mnogo da pričaju o Karlajlovom delu „Sartor Resartus“[30], ali urednici američkih časopisa godine 1899. nisu želeli takvu robu. Oni su želeli robu iz 1899. i nudili za nju tako visoke honorare da bi profesori književnosti napustili svoja mesta da su mogli proizvoditi takvu robu.

Nastavio sam borbu, izbegavao mesara i bakalina, založio sat, bicikl i očev kišni ogrtač, i nastavio da radim. I stvarno sam radio, a spavao i dalje vrlo malo.

Neki su kritičari poricali da je moguće steći obrazovanje onakvom brzinom kakvu je postigao Martin Idn, glavno lice u jednom mom romanu. Za tri godine napravio sam od mornara koji je imao samo osnovnu školu istaknutog pisca. Kritičari su rekli da je to nemoguće. A Martin Idn bio sam ja.

Posle tri godine rada, od kojih sam dve proveo u gimnaziji i na univerzitetu, a jednu u pisanju, a sve tri ispunio beskrajnim i intenzivnim učenjem, objavljivao sam novele u raznim časopisima kao što je „Atlantik Mantli“, korigovao strane svoje prve knjige, koju su izdali Hafton, Miflin i Komp.,[31] prodavao sociološke članke časopisima „Kosmopoliten“ i „Mak Klurs“, odbio predlog, telegrafski upućen iz Njujorka, da se primim uredništva jednog lista, i spremao se da se oženim.

Ali sve je to značilo rad, naročito poslednje godine, kada sam učio sve ono što treba da zna pisac. I te godine, nikad dovoljno ispavan i naprežući svoj mozak do krajnjih granica, niti sam pio niti sam mislio na piće. Za mene tada nije postojao alkohol. Katkad sam patio od duševne iznurenosti, ali nikad nisam ni pomislio da tražim leka u alkoholu. Bože! Pisma urednika kojima me izveštavaju da su moji rukopisi primljeni i čekovi koje su mi slali bili su za mene najbolji lekovi. Tanak koverat od nekog urednika koji bi stigao jutarnjom poštom više bi me obodrio nego pola tuceta koktela. A ako bi iz koverta ispao ček koji glasi na pristojnu sumu, takav je događaj sam po sebi bio pravo pijanstvo.

Uostalom, u to vreme nisam ni znao šta je to koktel. Sećam se kako me je, kada je objavljena prva moja knjiga, nekoliko drugova s Aljaske, koji su bili članovi kluba Boemien, pozvali jedne večeri u svoj klub u San Francisko. Sedeli smo u divnim kožnim foteljama, i naručivalo se piće. Nikad nisam čuo da postoje takve vrste likera i da ima toliko rafiniranih vrsta viskija. Nisam znao ni šta je to liker, ni viski sa sodom, a nisam znao ni to da „skoč“ znači isto što i viski. Poznavao sam samo ona pića koja su pili siromašni ljudi, pića koja su se pila na severu i u pristaništima – jeftino pivo i jeftini viski, koji se prosto zvao viski i nikako drukčije. Bio sam u nedoumici šta da izaberem, a kelner se takoreći srušio kad sam posle večere poručio crno vino.

XXVII

Uporedo s uspesima koje sam postigao pisanjem, podizao se i moj životni standard i širio moj horizont. Istrajao sam u tome da pišem i otkucam hiljadu reči na dan, računajući i nedelje i praznike. I još uvek sam mnogo učio, ali ne onako mnogo kao ranije. Dozvoljavao sam sebi pet i po sati spavanja na dan. Dodao sam to pola sata jer sam na to bio prisiljen. Zahvaljujući finansijskom uspehu, imao sam više vremena za sport i razonodu. Više sam se vozio na biciklu, uglavnom zbog toga što se sada uvek nalazio van založnog zavoda; boksovao sam se i mačevao, išao na rukama, skakao uvis i u dalj, bacao kuglu i koplje, i plivao. Primetio sam da fizički napor zahteva više spavanja nego duševni. Bilo je noći kada sam od umora, telesnog, spavao po šest sati, a katkad, kad su vežbe bile vrlo naporne, spavao sam punih sedam sati. Ali takve orgije spavanja nisu bile česte. Trebalo je toliko mnogo da se nauči, toliko mnogo da se uradi, da sam se osećao kao grešnik kada sam spavao sedam sati. I blagosiljao sam čoveka koji je izmislio budilnik.

Još nisam osećao nikakvu želju za alkoholom. Verovao sam u mnoge plemenite doktrine, živeo na smelim vrhuncima života. Bio sam socijalist i goreo sam od želje da spašavam svet, a alkohol nije mogao u meni da rasplamti onakav plamen kao što su rasplamsavali ideje i ideali. Moj je ugled zbog uspeha u pisanju porastao, bar sam tako mislio. U svakom slučaju, glas koji sam stekao kao pisac privlačio je meni slušaoce koje svojim govorničkim darom ne bih nikada mogao da privučem. Bio sam pozivan u sve vrste klubova i organizacija da objavljujem svoju poslanicu. Borio sam se za pravednu stvar, nastavio da učim i da pišem, i neprestano mnogo radio.

Do tog vremena imao sam vrlo ograničen krug prijatelja. Ali sam sada počeo da odlazim u društva. Pozivali su me svuda, naročito na večere; stekao sam mnogo prijatelja i poznanika čije je ekonomsko stanje bilo bolje nego moje. A mnogi među njima su pili. Oni su pili u svojim kućama i nudili i mene da pijem. Ali nijedan od njih nije bio pijanica. Pili su umereno, a i ja sam pio umereno kad sam bio s njima, u znak prijateljstva i kao njihov gost. Nije mi bilo stalo do pića, ono mi nije bilo ni prijatno ni

mrsko, a tako je slab utisak ostavljalo na mene da se i ne sećam svog prvog koktela ni svog prvog viskija sa sodom.

Ali i ja sam imao svoj dom. Kada čoveka pozivaju u druge kuće, i on, naravno, mora da pozove ljude u svoju kuću. Ne sme se zaboraviti da je moj životni standard porastao. Pošto su me u drugim kućama nudili pićem, morao sam i ja u svojoj kući da ponudim goste pićem. Zato sam nabavio potrebnu količinu piva, viskija i stonog vina. I nikada od tada nije se dogodilo da moj dom ne bude dobro snabdeven pićem.

Ali još i tada, za sve vreme tog perioda, meni nije bilo ni najmanje stalo do Džona Barlikorna. Pio sam kad su drugi pili, i u društvu s drugima, zato što je to bio društveni običaj. A sasvim mi je bilo svejedno šta pijem, tako da sam uvek pio ono što su pili drugi. Ako bi izabrali viski, onda bih i ja uzeo viski. Ako bi pili bezalkoholna pića, i ja bih pio s njima. A kad nije bilo prijatelja u kući, onda uopšte nisam ništa pio. Boce s viskijem uvek su stajale u sobi u kojoj sam pisao, a mesecima i godinama nije mi ni na pamet palo da ih se dotaknem kad sam bio sam.

Kada bih izlazio u grad na ručak, primetio bih prijatno i veselo uzbuđenje koje izaziva čaša koktela pre jela. To mi se činilo vrlo zgodno i prijatno. A ipak mi je to, uz moju životnu radost i dobro raspoloženje, bilo tako malo potrebno da mi nikad nije palo na um da popijem koktel pre jela kad sam jeo sam.

Vrlo se dobro sećam jednog zaista sjajnog čoveka – bio je nešto stariji od mene – koji me je posećivao s vremena na vreme. On je voleo viski, i sećam se kako sam, sedeo čitava popodneva u svojoj sobi pijući s njim, čašu za čašom, dok se on ne bi prilično ugrejao, a ja sam jedva osećao da sam popio malo viskija. Ali, zašto sam onda pio? Ne znam, osim ako to nije bio uticaj onoga što sam ranije naučio, i navika iz nekadašnjih dana i noći kad sam sa čašom u ruci sedeo s muškarcima, provodio vreme u piću i s pijanicama.

Osim toga, više se nisam bojao Džona Barlikorna. Došao sam u onaj najopasniji stadijum, kada čovek počinje da veruje da je postao gospodar Džona Barlikorna. Dokazao sam to, na svoje najveće zadovoljstvo, u toku dugih godina rada i učenja. Mogao sam da pijem kad zaželim, da se uzdržim kad hoću, da pijem a da se ne opijem; a, kao kruna svega, bio sam potpuno svestan da ne osećam nikakvu želju za alkoholom. Za vreme toga perioda pio sam baš iz istog onog razloga iz koga sam pio sa Skotijem,

harpunarom i pljačkašima ostriga – zbog toga što su to radili muškarci, među kojima sam želeo da se ponašam kao odrastao muškarac.

Pili su i ovi sjajni ljudi, pustolovi duha. U redu. Nema nikakvog razloga da i ja ne pijem s njima – ja, koji sam tako sigurno znao da nemam razloga da se bojim Džona Barlikorna. Takvo je bilo moje gledište godinama i godinama. S vremena na vreme malo bih se napio, ali su takvi slučajevi bili retki. Oni su ometali moj rad, a ja nisam dozvoljavao da mi išta prekida rad. Sećam se da sam se više puta napio dok sam nekoliko meseci živeo u krajnjem istočnom delu Londona; za to vreme sam pisao jednu knjigu i morao da se družim s najnižim slojevima stanovništva. Bio sam silno ogorčen na samog sebe zbog toga što mi je to opijanje smetalo u pisanju. Međutim, to su bila vremena kada sam se nalazio na putu pustolovina, gde sam neminovno morao da se namerim na Džona Barlikorna.

Osim toga, pošto sam se – zahvaljujući svom dugom iskustvu i grešnoj prisnosti sa Džonom Barlikornom – osećao potpuno sigurnim, bilo je slučajeva kada sam se upuštao i u pijane orgije s muškarcima. Naravno, to se događalo za vreme mojih lutanja po raznim krajevima sveta, a ticalo se moje časti i ponosa. Čudan je taj muški ponos, koji navodi čoveka da pije u društvu, da pokaže kako ima isto tako jaku glavu kao i drugi. Ali taj čudni muški ponos nije teorija. To je činjenica.

Na primer, neka divlja grupa mladih revolucionara pozvala me je da kao počasni gost sudelujem u nekoj pijanci s pivom. To je bila jedina orgija takve vrste kojoj sam ikad prisustvovao. Kad sam prihvatio poziv, nisam znao o čemu se ustvari radi. Mislio sam da će se voditi burne i učene diskusije, da će neki od njih popiti više nego što treba, a da ću ja piti umereno. Ali izgleda da su ovakve orgije bile neka vrsta razonode, pomoću koje su ovi mladi ljudi smelog duha razbijali životnu dosadu, izvrgavajući ruglu ono što je bilo najbolje u njima. Kao što sam kasnije saznao, uspeli su da do besvesti napiju svog prethodnog počasnog gosta, nekog istaknutog mladog revolucionara, koji nije bio iskusan u piću.

Čim sam se našao u njihovom društvu i shvatio situaciju, odmah se probudi moj čudni muški ponos. Pokazaću ja tim mlađim podlacima. Pokazaću ja njima ko je jak i otporan, u kome ima životne snage i zdravlja, ko ima jači želudac i glavu, i ko može da napravi od sebe najveću životinju,

a da se to na njemu uopšte ne primeti. Tim žutokljuncima, koji su mislili da će moći mene da obore pod sto!

Bila je to neka vrsta takmičenja u istrajnosti u piću, i niko nije hteo da prizna drugome daje bolji. Fuj! Pilo se pivo iz bureta. Navikao sam bio na, skuplje vrste. Već godinama nisam pio pivo iz bureta. Ali kad sam ga pio, pio sam ga s odraslim muškarcima, i bio sam uveren da ću moći da pokažem tim mladićima kako se pije pivo.

I počeli smo da pijemo, a trebalo je da ja pijem s najboljima među njima. Neki od njih mogli su i da se izvlače, ali je počasni gost morao da se pokaže.

I sve moje naporne noći provedene pored ponoćne svetiljke, sve knjige koje sam čitao, sve znanje koje sam nakupio, sve to iščeze pred majmunom i tigrom u meni, koji su se izvukli iz ponora moga nasleđa, atavističkog, suparničkog i brutalnog, s požudnom snagom i željom da budu veće svinje od svinja.

A kada se zasedanje završilo, stajao sam još na svojim nogama, išao sam uspravno i nisam se teturao, što se nije moglo reći za neke od mojih domaćina. Sećam se kako je jedan od njih ogorčeno plakao na uglu ulice zbog toga što sam ja ostao trezan. Malo je on imao pojma o gvozdenoj snazi volje, stečenoj dugim iskustvom, pomoću koje sam održavao svest u svom mozgu obuzetom vrtoglavicom, zapovedao mišićima i savladavao muku, i prisiljavao svoj glas da bude zvonak i neusiljen, a misli dosledne i logične. I zbog svega toga potajno sam se radovao. Nije im pošlo za rukom da naprave od mene budalu prilikom tog njihovog takmičenja. I bio sam ponosit zbog svog uspeha. Dođavola, još se i danas ponosim. Eto kako je komplikovana ljudska priroda.

Ali idućeg jutra nisam napisao svojih hiljadu reči. Bio sam bolestan, otrovan. Bio je to žalostan dan. Posle podne je trebalo da održim neko predavanje. Održao sam ga, i uveren sam da je bilo isto tako rđavo kao što sam se i ja rđavo osećao. Neki od mojih domaćina nalazili su se u prvim redovima, ne bi li na meni primetili znakove prošle noći. Ne znam šta su primetili, ali sam ja na njima zapazio te znakove, i tešio se uverenjem da su oni bili isto tako bolesni kao i ja.

Nikad više, kleo sam se. I nikad više nisam bio namamljen u još neku orgiju s pivom. To je bilo moje poslednje takmičenje u pijančenju uopšte. Ah, pio sam i otada, ali s više mudrosti, s više umerenosti, i nikad se nisam

takmičio ko će više da popije. Eto, to je način na koji čovek postaje povremena pijanica.

Da bih dokazao da sam u tom periodu svoga života pio sam zbog drugarstva, pomenuću kako sam prelazio Atlantik na starom brodu „Teutonik“. Slučajno se desilo da sam se odmah u početku sprijateljio s nekim Englezom, stručnjakom za kablove, i s nekim Špancem, članom nekog parobrodskog društva. Jedino piće koje su oni pili zvalo se „konjski vrat“ – blago, hladno piće u visokim čašama, u koje su bile stavljene kore od jabuka i pomorandži. I sve vreme puta pio sam „konjske vratove“ sa svoja dva druga. Međutim, da su oni pili viski, sigurno bih i ja s njima pio viski. Iz toga se ne sme zaključiti da sam bio slabić. Ne, meni je bilo svejedno. Nisam na to gledao s moralnog stanovišta. Bio sam jak, mlad i neustrašiv, a pitanje alkohola bilo je za mene potpuno nevažno.

XXVIII

Ali još nisam bio doterao tako daleko da idem ruku pod ruku sa Džonom Barlikornom. Što sam bio stariji, što je moj uspeh bio veći, što sam više novaca zarađivao, što je veća bila moja vlast nad mojim novim svetom, to je veći bio uticaj Džona Barlikorna na moj život. Ali su se moji odnosi s njim i tada ograničavali na obično poznanstvo. Pio sam zbog društva; kad sam bio sam, nisam pio. Ponekad bih se i napio, ali sam to opijanje smatrao kao pristojnu cenu koju sam plaćao za to što živim u društvu.

Koliko sam malo bio zreo za Džona Barlikorna, vidi se po tome što u to vreme, zagazivši u kaljugu očajanja, nikad nisam ni pomislio da se obratim za pomoć Džonu Barlikornu. Zapao sam u neke teškoće, lične i sentimentalne prirode, koje nemaju nikakve veze s ovom pričom. A uporedo s tim patnjama došle su i intelektualne patnje, koje uvek idu zajedno s moralnim.

Nije bilo ničeg neobičnog u onome što mi se desilo. Isuviše sam proučavao pozitivnu nauku i primenjivao je isuviše u svome životu. U mladalačkoj revnosti učinio sam prastaru pogrešku – da suviše uporno tragam za Istinom. Skinuo sam joj sve koprene s lica, a ono što sam video bilo je suviše strašno da bih mogao da podnesem. Ukratko, izgubio sam veru gotovo u sve u šta sam verovao, osim u čovečanstvo, a čovečanstvo, u koje sam i dalje verovao, bilo je zaista vrlo jako čovečanstvo.

Druga bolest pesimizma poznata je većini ljudi isuviše dobro da bi je ovde trebalo detaljnije opisivati. Dovoljno je ako kažem da je moj slučaj bio vrlo težak. Razmišljao sam o samoubistvu hladno, tako hladno kao neki grčki filozof. Žao mi je bilo da oduzmem sebi život zbog toga što je bilo isuviše mnogo stvorenja koja su neposredno zavisila od mene u pogledu hrane i krova nad glavom. Ali to je bilo čisto moralisanje. Stvarno me je spasla još jedina preostala iluzija – NAROD.

Sve za šta sam se borio i zbog čega je kod mene noću gorela svetiljka razočaralo me je. Uspeh – prezirao sam ga. Priznanje – ugašen pepeo. Društvo – muškarci i žene koji su bili iznad rulje pristaništa i mornarskog

kaštela – zaprepašćivalo me je svojom duševnom prosečnošću. Ljubav žena bila je ista kao sve ostalo. Novac – mogao sam da spavam u isto vreme samo u jednoj postelji, a šta vredi prihod od stotinu bifteka na dan kad sam mogao da pojedem samo jedan? Umetnost, kultura – suočene sa gvozdenim činjenicama biologije, bile su smešne stvari. A njihovi pretstavnici još smešniji.

Iz ovog može da se vidi koliko sam bio teško bolestan. Bio sam rođeni borac. Pokazalo se, međutim, da stvari za koje sam se borio nisu to zasluživale. Preostajao je još NAROD. Moja je borba bila završena, a ipak je ostalo nešto za šta je vredelo boriti se – NAROD.

Dok sam otkrivao tu poslednju vezu koja me je vezivala za život, u svom krajnjem i najdubljem očajanju, dok sam išao kroz dolinu senki, moje su uši bile gluve za Džona Barlikorna. Nikad se u mojoj svesti nije javio ni najudaljeniji šapat da se u alkoholu nalazi lek koji bi mogao da mi da volje za život. Jedno rešenje stajalo je iznad svih mojih misli – revolver, metak koji bi mi otvorio put u večni mrak. U kući je bilo mnogo viskija za goste. Nikad ga nisam ni dotakao. Počeo sam da se bojim svoga revolvera – da ga se bojim, dok se u mojoj glavi i u mojoj volji rađala sjajna i blistava vizija NARODA. Tako sam bio opsednut željom da umrem, da sam se plašio da ću izvršiti samoubistvo u snu. Zato sam bio prisiljen da svoj revolver predam drugima, da ga sakriju od mene tamo gde ga moja ruka ni potsvesno neće moći da pronađe.

Ali me je NAROD spasao. NAROD me je prikovao uz život. Još mi je preostala borba, i postojalo je nešto za šta se trebalo boriti. Odbacivši sve mere opreznosti, bacio sam se sa silnim elanom u borbu za socijalizam i smejao se urednicima i izdavačima koji su me opominjali i omogućavali mi stotinu bifteka na dan, i bio sam brutalno nemilosrdan prema onima čija sam osećanja vređao – bez obzira koliko sam ih okrutno uvredio. „Umereni revolucionari“ optuživali su me u to vreme da su moja nastojanja tako preterana, tako nezdrava i tako nerazumna, tako ultrarevolucionarna, da sam usporio socijalistički razvitak u Sjedinjenim Državama za pet godina. Uzgred hoću da napomenem, u ovom kasnom času, da sam duboko uveren da sam ubrzao socijalistički razvitak u Sjedinjenim Državama bar za pet minuta. Prema tome, zahvaljujući NARODU, a ne Džonu Barlikornu, ozdravio sam od svoje duge bolesti. Za vreme oporavka došla je i ljubav žene, da upotpuni lečenje i uspava moj pesimizam za mnogo i mnogo dana, dok ga Džon Barlikorn nije ponovo probudio. Ali sam u međuvremenu

tragao za Istinom manje uporno, uzdržavajući se da joj skinem poslednji veo s lica čak i kad bih ga dohvatio rukama. Nije mi više bilo stalo do toga da gledam golu Istinu. Nisam hteo po drugi put da vidim ono što sam već jedanput video. A sećanje na ono što sam tada video odlučno sam izbrisao iz mozga.

Bio sam vrlo srećan. Moj život je bio prijatan. Radovao sam se malim stvarima. Velike stvari nisam hteo da uzimam suviše ozbiljno. Još sam čitao knjige, ali ne sa nekadašnjim žarom. I danas čitam knjige, ali ih nikada više neću čitati s onakvom sjajnom strašću kao onda kad sam iz daljine slušao glas koji me je šapatom pozivao da otkrijem tajnu što leži na dnu života i iza zvezda. Želim da naglasim da sam dugu bolest, od koje u svoje vreme može da oboli svaki od nas, preboleo ne pozivajući u pomoć Džona Barlikorna. Ljubav, socijalizam, NAROD – spasonosne tvorevine čovečjeg duha – to me je izlečilo i spasilo. Ako je ikad bilo čoveka koji nije bio rođeni alkoholičar, verujem da sam ja takav čovek. A ipak... pustimo neka iduća poglavlja ispričaju svoju priču, jer će se u njima pokazati kako sam skupo platio svoju dvadesetpetogodišnju vezu sa svuda prisutnim Džonom Barlikornom.

XXIX

Posle duge bolesti nastavio sam i dalje da pijem, ali samo u društvu. Pio sam kad bi drugi pili i ja bio s njima u društvu. Ali, moja želja za alkoholom neopaženo je postajala sve jača i rasla je. Nije to bila telesna potreba. Boksovao sam se, plivao, jedrio, jahao, živeo u prirodi zdravim načinom života i trijumfalno položio ispit kad su me pregledali lekari osiguravajućeg društva. Potreba za alkoholom bila je u početku – tako se bar meni čini kad na to gledam danas – duševna potreba, živčana potreba, potreba za dobrim raspoloženjem. Kako da to objasnim?

Bilo je to otprilike ovako. Fiziološki, u odnosu na nepca i želudac, alkohol mi je i tada, kao i uvek, bio odvratan. Nije mi ništa bolje prijao nego pivo kada mi je bilo pet godina, i gorko crno vino kad mi je bilo sedam. I kada sam bio sam, pisao ili učio, nisam osećao nikakvu potrebu za alkoholom. Ali – stario sam, to jest postajao sam mudar, ili oboje, ili senilan, kako god hoćete. Kad sam se nalazio u društvu, bio sam manje zadovoljan, manje uzbuđen onim što se govorilo i radilo. Šale i duhovitosti koje su me nekad privlačile činile su mi se sada bez vrednosti. Bila je prava muka slušati neukusnosti i gluposti žena, bombaste i šuplje fraze naduvenih čovečuljaka.

To je kazna koju plaća onaj ko čita suviše mnogo knjiga, ili onaj ko je lud. U mom slučaju nije važno šta je bio uzrok moje patnje. Sama patnja bila je činjenica. Poreklo činjenice nalazilo se u meni. Za mene su iščezavali život i svetlost, i radost druženja s ljudima.

Suviše visoko sam se uspeo među zvezde, to jest možda sam spavao suviše tvrdo. Ipak nisam bio ni razdražen ni premoren. Puls mi je kucao normalno. Moje je srce svojim savršenstvom zadivljavalo lekare osiguravajućeg društva. Moja pluća takođe. Pisao sam hiljadu reči svakog dana. Bio sam savršeno tačan u obavljanju životnih poslova koje mi je sudbina dodelila. Uživao sam u sportu. Noću sam spavao kao malo dete. Ali...

Dakle, čim bih se našao u društvu, spopadala bi me melanholija i tuga. Nisam mogao da se smejem svečanim izjavama ljudi koje sam smatrao

razmetljivim idiotima. Isto tako nisam mogao da se smejem ni da se uzrujavam, kao što sam to nekada činio, zbog glupog i površnog brbljanja žena, koje su ispod svoje ludosti i nežnosti ostale isto tako primitivne, neposredne i ubitačne u ostvarivanju svoje biološke sudbine kao što su bile i žene pračoveka pre nego što su skinule svoje sopstveno krzno i zamenile ga krznom drugih životinja.

A nisam bio pesimist. Kunem se da nisam bio pesimist. Samo mi je bilo dosadno. Gledao sam istu predstavu suviše često, suviše često sam slušao iste pesme i iste šale. Znao sam isuviše dobro kako pozorišta, pune svoje blagajne. Znao sam tako dobro kako se udešavaju točkovi mehanizma iza kulisa, da ni igra na pozornici, ni smeh, ni pesma nisu mogli da nadjačaju škripu točkova iza scene.

Ne isplati se ići iza kulisa i videti kako tenor anđeoskog glasa tuče svoju ženu. Ali, ja sam bio tamo i skupo sam to plaćao. Možda sam bio lud. Nije važno o čemu se radilo u mom slučaju. Važna je situacija, a ona je bila takva da mi je društveni život postajao mučan i težak. S druge strane, moram to da istaknem, u retkim prilikama, u vrlo retkim prilikama, sretao sam retke duhove, to jest ludake kao što sam i sam bio, s kojima sam mogao da provedem divne časove među zvezdama, to jest u raju ludaka. Moja žena bila je takav redak duh, to jest ludak; ona mi nikad nije bila dosadna i uvek je bila izvor novih i beskonačnih iznenađenja i radosti. Ali nisam mogao da provodim sve vreme samo u njenom društvu. Od mene ne bi bilo ni pošteno ni mudro da je prisiljavam da sve svoje vreme provodi sa mnom. Osim toga, napisao sam čitav niz knjiga koje su imale uspeha, a društvo zahteva deo slobodnog vremena od čoveka koji piše knjige. A svaki normalan čovek, već po svojoj prirodi i po svojim potrebama, želi da neko vreme provede u društvu s drugim ljudima.

I sad počinjemo dolaziti na ono što je bitno. Kako da se podnese društveni život kad je on izgubio svaku čar? Džon Barlikorn! Večno strpljiv Džon Barlikorn čekao je četvrt veka i više da mu pružim ruku kad mi bude potreban. Hiljadu njegovih podvala propalo je zahvaljujući mom dobrom zdravlju i dobroj sreći, ali je on u svojoj vreći imao još podvala.

Otkrio sam da me jedan ili dva koktela, ili nekoliko, osposobljuje da se smejem ludostima koje čine luckasti ljudi. Jedan ili nekoliko koktela pre jela omogućavali su mi da se od srca smejem stvarima koje već odavno nisu zasluživale da im se čovek smeje. Koktel je bio podsticaj, podstrek i

stimulans za moj premoreni mozak kome je sve dosadilo. On je oživljavao smeh i pesmu, izazivao veselost u mojoj mašti, tako da sam mogao da se smejem, da pevam i da govorim gluposti u društvu onih koji su bili najživahniji, ili da izbacujem besmislice s poletom i oduševljenjem, na zadovoljstvo razmetljivih mediokriteta koji nisu znali za drugi način razgovora.

Neprijatan član društva dok nisam pio, postajao bih vrlo prijatan posle prvog koktela. Postizao sam lažnu živahnost, izazivao kod sebe pijanu veselost. A sve je to počelo tako neprimetno da ja, stari prijatelj Džona Barlikorna, nisam ni sanjao kuda sve to vodi. Počeo sam da tražim muziku i vino, a uskoro ću tražiti luđu muziku i više vina.

U to vreme postalo mi je jasno da s nestrpljenjem počinjem da očekujem svoj prvi koktel pre jela. Bio mi je potreban, i ja sam bio toga svestan.

Sećam se kako me je, dok sam bio ratni dopisnik na Dalekom Istoku, jedan dom neodoljivo privlačio. I pored toga što sam primao sve pozive na ručkove, bio sam navikao da u tu kuću svraćam gotovo svakog popodneva. Domaćica je bila šarmantna žena, ali nisam zbog nje tako često dolazio pod njen krov. Dolazio sam zbog toga što je ona pravila najbolje koktele koji su se mogli dobiti u tom velikom gradu, u kome su stranci od mešanja koktela napravili pravu umetnost. Ni u klubu, ni u hotelima, ni u drugim privatnim kućama nisu se pravili takvi kokteli. Njeni su kokteli bili divni. Oni su bili prava remek-dela. Bili su najmanje neprijatni nepcima i najbolje su „grejali“. Pa ipak, i njene koktele želeo sam samo zbog društvenosti, da se prilagodim raspoloženju društva.

Kad sam otputovao iz tog grada, jašući stotine milja po pirinčanim poljima i po planinama, prateći mesecima borbe, i kad sam s pobedonosnim Japancima ušao u Mandžuriju, nisam pio. Nekoliko boca viskija uvek se moglo naći na leđima mojih tovarnih konja. Ipak nisam otvorio nijednu bocu zbog sebe, nikad nisam popio nijedan gutljaj sam, i nikad nisam ni želeo da ga tako popijem. Ali kad bi neki belac ušao u moj šator, otvorio bih bocu i mi bismo zajedno pili kao što to dolikuje muškarcima, isto tako kao što bi on otvorio bocu i pio sa mnom kad bih ja došao u njegov šator. Nosio sam taj viski za društvene svrhe i stavljao ga u račun troškova listu za koji sam radio.

Tek sada, gledajući unatrag, mogu da vidim kako je gotovo neprimetno rasla moja želja za alkoholom. Bilo je malih nagoveštaja koje tada nisam zapazio, sitnih slamčica na vetru koje nisam video, malih događaja čiju ozbiljnost nisam shvatio.

Dugo godina, naprimer, bila mi je navika da šest ili osam nedelja svake zime krstarim po zalivu San Franciska. Moja solidno građena jahta „Pena“ imala je udobnu kabinu i gvozdenu peć. Kao kuvara imao sam nekog mladog Korejanca, a obično sam vodio sa sobom po jednog ili dvojicu prijatelja da zajedno delimo uživanje krstarenja.

Nosio sam sa sobom i pisaću mašinu, i pisao svojih hiljadu reči na dan.

Na ovom putovanju, o kome želim nešto da kažem, pratila su me dva prijatelja: Klaudsli i Todi. Todiju je ovo bilo prvo putovanje. Na ranijim putovanjima Klaudsli je želeo da pijemo pivo. Zato sam snabdeo jahtu pivom i pio ga zajedno s njim.

Ali prilikom ovog krstarenja situacija je bila drukčija. Todi je dobio svoj nadimak zbog toga što je bio đavolski vešt u pripremanju todija.[32] Zato sam doneo na lađu viski – nekoliko galona. Jao! Mnogo sam još galona kupio, jer smo se Klaudsli i ja naučili da u velikim količinama pijemo vruć todi, koji je bio delikatnog ukusa i izazivao najradosniju opijenost koja se može zamisliti.

Voleo sam te todije, tako da sam s nestrpljenjem očekivao dok su ih pripremali. Pili smo ih redovno, jedan pre doručka i jedan pre ručka, jedan pre večere, i poslednji – kad smo išli na spavanje. Nikad se nismo napili, ali moram reći da smo se četiri puta na dan osećali izvanredno raspoloženi. A kada je usred krstarenja Todi bio pozvan da se vrati u San Francusko zbog svojih poslova, Klaudsli i ja smo se pobrinuli da nam mladi Korejanac redovno sprema todije prema receptu.

Ali, to je bilo samo na jahti. Vrativši se na kopno kući, nisam uzimao ništa pre doručka da mi otvori oči, ni pre spavanja da lakše zaspim. I više nisam pio vruće todije, a otada je prošlo mnogo godina. Ali težište je u tome što sam voleo te todije. Vedro raspoloženje koje su oni izazivali bilo je baš čudno. Oni su bili na svoj neprimetan i lukav način rečiti agitatori za Džona Barlikorna. Oni su bili prvi nagoveštaj onoga što će se kasnije razviti u svakodnevnu i kobnu želju. A ja to nisam znao, nisam ni sanjao – ja, koji sam toliko godina živeo sa Džonom Barlikornom i smejao se svim njegovim uzaludnim pokušajima da me pobedi.

XXX

Oporavljajući se od svoje duge bolesti, tražio sam takve vrste razonode koje nemaju nikakve veze sa knjigama i problemima. Bavio sam se igrama i sportom, plivao u bazenu, puštao leteće zmajeve, pravio ludosti jašući na konjima, i rešavao zagonetke. Posledica toga bila je da me je grad zamarao. Na farmi u Dolini Meseca našao sam svoj raj. Ostavio sam gradski život. U gradu su za mene postojali još samo muzika, pozorište i parna kupatila.

I sve je išlo dobro, radio sam uporno, bavio se mnogo sportom, i bio vrlo srećan. Čitao sam više romane, a manje naučna dela. Nisam učio ni deseti deo onoga što sam učio ranije. I dalje sam se interesovao za osnovne probleme života i sveta ali je sada moje interesovanje bilo vrlo oprezno, jer sam opržio prste onda kad sam zgrabio veo Istine i strgao ga sa nje.

Bilo je nečeg malo lažnog u mome ponašanju, nešto malo pretvaranja, ali to su bili laž i pretvaranje čoveka koji želi da živi. Sasvim sam svesno stavljao sebi veo preko očiju da ne bih video ono što sam smatrao za divljačku interpretaciju biološkog fakta. Na kraju krajeva, samo sam se odučavao od rđave navike, sprečavao da nastupi opasno duševno stanje. Ponavljam da sam bio vrlo srećan. I dodajem da je u celom mom životu, ocenjujući ga hladno i promišljeno, ovo bio najsrećniji period.

Ali se približavalo vreme kada je bez ikakvog povoda i razloga – koliko to mogu da prosudim – trebalo da započne moje ispaštanje zbog onih dvadesetak godina prijateljstva s Džonom Barlikornom.

S vremena na vreme dolazili su gosti na farmu i ostajali po nekoliko dana. Neki nisu pili. Ali za one koji su pili bila je prava muka što na farmi nije bilo alkohola. Nisam mogao da povredim svoje osećanje gostoljubivosti i da ih prisiljavam da trpe tu muku. Naručio sam zalihu alkohola za svoje goste.

Nikad me kokteli nisu toliko zanimali da bih naučio da ih pravim. Našao sam u Ouklendu nekog kelnera, koji ih je naveliko pravio i slao mi ih. Kad nisam imao goste, nisam pio. Ali sam počeo da primećujem kako mi je, kad bih svršio svoj jutarnji posao, bilo milo kad bih imao nekog gosta, jer sam onda mogao popiti s njim koktel.

Tada sam bio tako odviknut od alkohola da me je čak i jedan jedini koktel dovodio do uzbuđenja. Jedan jedini koktel rasplamsao bi moj duh i izazvao veselost za onih nekoliko minuta pre nego što bismo seli za sto i počeli radosni obred jela. S druge strane, takva je bila snaga mog želuca i moja otpornost prema alkoholu da je jedan koktel izazivao samo malu zagrejanost i jedva primetan podsticaj veselosti. Jednog dana neki prijatelj iskreno i bestidno predloži još jedan koktel. Popio sam s njim i taj drugi. Zagrejanost je bila vidljivo duža i jača, smeh dublji i zvonkiji. Takva se iskustva ne zaboravljaju. Katkada gotovo pomislim da sam se baš zbog toga i odao piću što sam bio toliko srećan.

Sećam se kako smo jednog dana Čarmien i ja otišli na izlet daleko preko brda na konjima. Poslugu smo pustili da bude slobodna ceo dan, a mi se vratismo kasno uveče, da sami pripremimo večeru. Ah, kako je život izgledao lep te noći dok se spremala večera a nas dvoje bili sami u kuhinji. Bio sam na vrhuncu života. Takve stvari kao što su knjige i apsolutna istina nisu postojale. Bio sam u sjajnoj telesnoj kondiciji i osećao zdrav umor od dugog jahanja. Proveli smo divan dan. Noć je bila veličanstvena. Sa ženom koja mi je bila drug večerao sam u radosnoj usamljenosti. Nikakvih briga nisam imao. Svi su računi bili plaćeni, a novac mi je neprestano pridolazio. Budućnost mi je izgledala još lepša. I baš tu, u kuhinji, dok se primamljivo jelo peklo na vatri, naš se smeh orio, a moj želudac osećao jak apetit.

Osećao sam se tako dobro da se u meni nekako, ni sam ne znam kako, pojavila neodoljiva želja da se osećam još bolje. Bio sam tako srećan da sam hteo svoju sreću još više da uvećam. A znao sam i kako ću to postići. Tome me je naučilo deset hiljada susreta sa Džonom Barlikornom. Nekoliko puta odlazio sam iz kuhinje do boce sa koktelom i svaki put bi se njen sadržaj smanjio za dobar gutljaj. Dejstvo je bilo sjajno. Nisam bio pijan, nije me ni uhvatilo, bio sam samo zagrejan, sijao sam od neizmerne sreće. Život je bio darežljiv prema meni, a ja sam tu darežljivost još povećavao. Bio je to veliki čas – jedan od mojih najvećih. Ali sam ga mnogo kasnije skupo platio, kao što će se već videti.

Čovek ne zaboravlja takva iskustva, i u svojoj gluposti ne može da shvati da ne postoji neki nepromenljivi zakon po kome bi isti uzroci izazivali uvek iste posledice. Jer oni ih ne izazivaju, inače bi hiljadita lula opijuma pružala isto uživanje kao i prva, ili bi posle godinu dana pića jedan koktel, umesto nekoliko njih, proizvodio isto uzbuđenje.

Jednoga dana, baš pre ručka, pošto sam završio svoje jutarnje pisanje, kad nisam imao nikoga u gostima, popio sam sam jedan koktel. Posle toga, bez obzira na, to da li sam imao goste ili ne, uzimao sam taj koktel pre ručka. I baš tu me je Džon Barlikorn zgrabio. Počeo sam da pijem redovno. Počeo sam da pijem sam. I počeo sam da pijem ne zbog gostoljubivosti, ne zbog ukusa, nego zbog dejstva alkohola.

Taj svakodnevni koktel pre ručka postao mi je potreban. I nikad mi nije palo na pamet da postoji neki razlog zbog koga ne bi trebalo da ga pijem. Za to sam platio. Imao sam sada sredstava, da platim hiljadu koktela svakog dana ako ih zaželim. A šta je jedan koktel – jedan koktel – za mene, koji sam u tolikim prilikama, tako mnogo godina, pio preterane količine mnogo jačih pića koja mi nisu naškodila?

Dnevni život na farmi tekao je ovako: svakog jutra u osam i trideset, pošto bih čitao knjige ili vršio korekture u krevetu još od četiri ili pet sati, seo bih za pisaći sto. Pisanje pisama i pravljenje beležaka zaposlili bi me do devet sati, a u devet, tačno i neodložno, počeo bih da pišem. Do jedanaest, katkada nekoliko minuta ranije ili kasnije, mojih hiljadu reči bilo bi gotovo. Još pola sata potrajalo bi raspremanje stola, i moj bi svakodnevni posao bio završen, tako da bih se u jedanaest i trideset uvalio u mrežu za ležanje ispod drveća s poštom i jutarnjim novinama. U dvanaest i trideset bih ručao, a posle podne plivao i jahao.

Jednog jutra u jedanaest i trideset, pre nego što sam legao u mrežu, popio sam koktel. Ponovio sam to sledećih jutara, i, naravno, popio još jedan koktel neposredno pred ručak, u dvanaest i trideset. Uskoro sam uhvatio sebe kako sedeći za stolom usred pisanja svojih hiljadu reči mislim na taj prepodnevni koktel.

Sada sam najzad postao potpuno svestan da želim alkohol. Pa šta je s tim? Nisam se bojao Džona Barlikorna. Suviše dugo sam se već s njim družio. Bio sam pametan pri piću. Bio sam umeren. Nikad više neću piti preterano. Poznavao sam opasnosti i klopke Džona Barlikorna, različite metode kojima je u prošlosti pokušavao da me ubije. Ali sve je to bila prošlost, davna prošlost. Nikad više neću piti do besvesti. Nikad se više neću napiti. Hteo sam samo da pijem onoliko koliko mi je potrebno da se malo zagrejem, da postanem življi, da podstaknem u sebi veselost, da se smejem iz sveg glasa i da malo raspalim svoju maštu. Nema sumnje da sam bio potpuni gospodar i nad samim sobom i nad Džonom Barlikornom,

XXXI

Ali isto opojno sredstvo ne proizvodi neprestano isto dejstvo u ljudskom organizmu. Postepeno sam otkrio da samo jedan koktel uopšte ne podiže raspoloženje. Posle jednog koktela ostajao sam mrtav. Nije bilo uzbuđenosti, ni veselog smeha. Trebalo je popiti dva ili tri koktela da se proizvede ono dejstvo koje je ranije dolazilo posle jednog. A hteo sam takvo dejstvo. Popio bih prvi koktel u jedanaest i trideset, kad bih odneo jutarnju poštu u mrežu za ležanje, a drugi – sat kasnije, neposredno pre jela. Počeo sam da se navikavam da se izvlačim iz mreže deset minuta ranije, tako da bih imao vremena i izgovor da popijem još dva koktela pre ručka. To je postao stalni dnevni red – tri koktela u vremenu od jednog sata, otkako bih se digao od pisaćeg stola do početka ručka. A to su dve najubistvenije navike pijanice: da pije redovno i da pije sam.

Uvek sam bio spreman da pijem kad je bilo ko bio kod mene. Sada sam pio i kad nisam imao goste. A zatim sam napravio još jedan korak dalje. Kad bih imao za gosta čoveka koji je malo pio, pio bih dve čaše dok bi on popio jednu – jednu čašu s njim, a drugu bez njega, a da on to i ne primeti. Krao sam tu drugu čašu, a što je još gore, navikao sam se da pijem sam i kad sam imao gosta, poznanika i prijatelja, s kojim sam mogao piti. Ali Džon Barlikorn je našao izvinjenje. Nije bilo pristojno navaljivati na gosta preteranom gostoljubivošću i napiti ga. Kad bih nagovarao nekoga ko ne može mnogo da podnese da pije uporedo sa mnom, sigurno bih ga napio. Šta sam drugo mogao da radim nego da kradem tu svaku drugu čašu, ili da se odreknem toga da budem isto tako veseo kao i on, koji je pio upola manje.

Prikazujući svoj razvoj u pijanicu, želim da podvučem da nisam ni ludak ni slabić. Po opštoj oceni koju je svet usvojio, ja sam čovek koji je postigao uspeh – mislim da smem reći da je taj uspeh bio veći od uspeha prosečnih ljudi, i da je to bio uspeh za koji je trebalo prilično pameti i prilično snažne volje. Moje je telo snažno. Ono je izdržalo tamo gde su slabići umirali kao muve. A ipak, ovo što ovde iznosim dogodilo se mome telu i meni. Činjenica je da postojim. Činjenica je da pijem. To – da pijem – je stvarnost, nije nikakva teorija, nikakva izmišljotina. Po mome mišljenju,

očigledan primer moći Džona Barlikorna je – divljaštvo, kome još dopuštamo da postoji, kobna ustanova koja se vuče još iz životinjskog doba čovečanstva i naplaćuje težak danak u mladosti, snazi i oduševljenju najvećeg broja onih što spadaju među najbolje koje podižemo.

Ali, da se vratim na svoju priču.

Posle veselog popodneva provedenog u plivačkom bazenu, posle divnog jahanja po okolnim brdima ili spuštanja u Dolinu Meseca, nalazio bih se u tako divnom raspoloženju da sam želeo da mi bude još prijatnije, da se osećam još sjajnije. A znao sam kako ću to postići. Jedan koktel pre večere nije bio dovoljan. Bila su potrebna najmanje dva ili tri. Popio bih ih. Zašto ne? To je bio život. A uvek sam silno voleo život. To je takođe postalo sastavni deo dnevnog reda.

Osim toga, uvek sam nalazio izvinjenje za prekobrojne koktele. Mogla je to da bude poseta nekog naročito veselog društva, iznenadna ljutina na mog arhitekta ili na nekog zidara kradljivca koji mi je zidao štalu, smrt moga najmilijeg konja, koji se zapleo u ogradu od bodljikave žice, ili dobre vesti u jutarnjoj pošti o mojim poslovima s urednicima. Nije bilo važno koji sam izgovor uzimao kad je želja za alkoholom već klijala u meni. Stvar je bila u tome što mi je alkohol postao potreban. Najzad, posle dvadesetak i više godina, za koje vreme sam se s njim družio mada ga nisam želeo, sada ga želim. A moja snaga je postala moja slabost. Bile su mi potrebne dve, tri ili četiri čaše da postignem dejstvo koje prosečan čovek postiže jednom.

Strogo sam se pridržavao jednog pravila. Nikad nisam ništa pio dok ne bih završio pisanje svojih hiljadu reči. A kad bi to bilo gotovo, kokteli su podizali u mom mozgu zid zaborava između svršenog dnevnog rada i ostalog dela dana koji sam provodio u razonodi. Rad je iščezavao iz moje svesti. Nijedna misao o njemu ne bi se pojavila u mome mozgu do sledećeg jutra u devet sati, kad sam sedao za pisaći sto i počinjao da pišem sledećih hiljadu reči. Bio sam zadovoljan što mi je pošlo za rukom da postignem takvo duševno stanje. Alkohol mi je omogućavao da sačuvam energiju. Džon Barlikorn nije bio tako crn kao što su ga pretstavljali. On je činio čoveku mnoge dobre usluge, a ovo je bila jedna od njih.

Dela na kojima sam radio bila su zdrava, korisna i iskrena. Nikad nisu bila pesimistička. Način na koji treba da se živi naučio sam u svojoj dugoj bolesti. Znao sam da su iluzije potrebne, i veličao sam iluzije. Ah, još i danas stvaram ista takva dela, čista, puna života i optimistička, koja ulivaju

volju za životom. Svi moji kritičari složni su u hvaljenju moje velike životne snage i u isticanju koliko su me prevarile te iluzije kojima se služim.

Posle ovog udaljavanja od teme, neka mi bude dopušteno da ponovim pitanje koje sam sebi postavljao deset hiljada puta. Zašto sam pio? Šta me je na to nagnalo? Bio sam srećan. Da li zbog toga što sam bio suviše srećan? Bio sam jak. Da li zbog toga što sam bio suviše jak? Da li je u meni bilo suviše životne snage? Ne znam zašto sam pio. Ne mogu da odgovorim na to pitanje, premda mogu da izrazim sumnju, koja sve više jača u meni. Bio sam mnogo godina u suviše uskoj vezi sa Džonom Barlikornom. Čovek levak može dugom vežbom da nauči da se služi desnom rukom. Da nisam ja nealkoholičar, dugom praksom postao alkoholičar?

Bio sam srećan! Oporavio sam se od svoje duge bolesti i stekao ljubav žene, koja me je svog ispunjavala. Zarađivao sam više novca s manje truda. Pucao sam od zdravlja. Spavao sam kao dete. I dalje sam pisao knjige koje su imale uspeha, a u sociološkim polemikama video sam kako moje protivnike tuku činjenice koje je donosilo vreme, što je iz dana u dan učvršćivalo moj intelektualni položaj. Prolazili su dani, a ja nikad nisam osetio ni tugu, ni razočaranje, ni kajanje. Sve vreme bio sam srećan. Život, je bio beskonačna pesma. Žao mi je bilo i onih nekoliko sati blaženog sna, zbog toga što sam i te časove mogao provesti u uživanju da sam ostao budan. A ipak sam pio. Džon Barlikorn – ja to nisam ni slutio – pripremao je teren za jednu svoju posebnu bolest.

Što sam više pio, trebalo je sve više da popijem da bih postigao jedno određeno dejstvo. Kad bih odlazio iz Doline Meseca u grad da ručam, koktel koji bi se služio za stolom bio je nedovoljan i beskoristan. On više nije davao potrebno raspoloženje pre jela. Putem na ručak bio sam prisiljen – da bih stvorio to raspoloženje – da popijem dva, ili tri koktela, a ako bih sreo neke poznanike, i četiri, pet ili šest, sasvim svejedno koliko.

Jedanput sam se žurio. Nisam imao vremena da polako popijem nekoliko čaša. Pade mi na pamet sjajna misao. Rekao sam kelneru da, mi pripremi dupli koktel. Posle toga, kad god bih se žurio, naručivao bih duple koktele. Time sam štedeo na vremenu.

Bilo je u tome što sam redovno mnogo pio nečega što me je mučilo. Moj se duh tako privikao da se uzbuđuje i oživljava samo upotrebom veštačkih sredstava, da se bez njih nije mogao da digne ni da oživi. Alkohol

je sve više postajao neophodan da bih se mogao sastajati s ljudima i biti prijatan za društvo. Trebalo je da me alkohol malo podgreje, da crvi progmižu, pa da mi se podigne raspoloženje, uzbudi mašta, raspali mozak, da budem veseo, da postanem obestan i zajedljiv, da sa smehom prelazim preko svega, da bih mogao da se družim s prijateljima i postanem s njima jedno.

Druga je posledica bila u tome što je Džon Barlikorn počeo da mi postavlja zamke. Opet me je zarazio mojom nekadašnjom dugom bolešću, i navodio me da ponovo idem u poteru za Istinom i da joj skidam veo, mamio me da gledam stvarnosti pravo u oči. Ali, to je došlo postepeno. Misli su mi opet postajale nesređene, premda se ta nesređenost polako razvijala.

Ponekad me je razum opominjao: kuda vodi ovo neprestano opijanje? Ali je Džon Barlikorn znao da ućutka takva pitanja. „Hajde da nešto popijemo, pa ću ti sve objasniti“, bio je njegov odgovor. I to je delovalo. Evo primera koji to osvetljava i na koji me Džon Barlikorn nije nikad prestao da potseća.

Dogodio mi se nesrećan slučaj, zbog koga je bila potrebna opasna operacija. Jednoga jutra, nedelju dana posle silaska s operacionog stola, ležao sam na bolesničkoj postelji slab i umoran. Moje suncem opaljeno lice, bar ono malo što se moglo videti kroz gustu i neurednu bradu, postalo je bledožuto. Lekar je stajao kraj postelje spremajući se baš da ode. S negodovanjem je gledao cigaretu koju sam pušio.

– Trebalo bi da se toga okanite – savetovao mi je. – Na kraju će vas oterati u grob. Pogledajte mene.

Pogledao sam ga. Bio je otprilike mojih godina, širokih ramena, snažnih grudi, sjajnih očiju, obraza rumenih od zdravlja. Teško bi se mogao naći lepši primerak ljudske rase.

– I ja sam nekad pušio – produži on. – Cigare. Ali sam ih ostavio. I pogledajte me.

Čovek je bio drzak, opravdano drzak, svestan svoga zdravlja. A posle mesec dana bio je mrtav. Nije bio posredi nesrećan slučaj. Pola tuceta raznovrsnih mikroba s dugim naučnim imenima napalo ga je i uništilo. Komplikacije su bile neverovatne i bolne, i danima pre nego što je umro jauk agonije tog divnog primerka ljudske rase mogao se čuti do druge ulice. Umro je vrišteći od bola.

„Eto vidiš“, govorio je Džon Barlikorn. „On se čuvao. Čak je prestao i da puši cigare. A evo šta je za to dobio. Divna nagrada, zar ne? Ali mikrobi će se pojaviti. Od njih nema odbrane. Tvoj sjajni doktor preduzeo je sve mere opreznosti, pa ipak su ga oni pobedili. Kad se mikrobi pojave, niko ne može reći gde će se zaustaviti. Možda na tebi. Gledaj šta je on propustio. Zar želiš da propustiš sve što ja mogu da ti pružim, samo zato da bi te napali mikrobi i odvukli u smrt? Nema pravde na svetu. Sve je lutrija. Ali, ja stavljam lažan osmeh na lice života i smejem se činjenicama. Smej se i ti, i raduj se sa mnom. I tebi će jednog dana doći kraj, ali dotada budi veseo. Prilično je turoban ovaj svet. Ja ću ga za tebe učiniti radosnijim. Gadan je ovaj svet kad se mogu događati takve stvari kao što je ova koja se dogodila tvom doktoru. Čovek treba samo da popije još jednu čašu i da sve zaboravi“.

I, naravno, popio sam još jednu čašu zbog zaborava koji dolazi posle nje. Popio bih tu drugu čašu svaki put kad bi me Džon Barlikorn podsetio šta se dogodilo. Ali sam pio razumno, inteligentno. Nastojao sam da kvalitet pića bude što bolji. Tražio sam vedrinu i zaborav, a izbegavao kaznu koja je dolazila zbog rđavog kvaliteta i prekomernog pića. Uzgred treba napomenuti da kad čovek počne da pije razumno i inteligentno, on time samo pokazuje koliko je daleko otišao na putu kojim je krenuo.

Nastavio sam da poštujem svoje pravilo da nikada ne popijem prvu čašu pre nego što ne završim hiljadu reči. S vremena na vreme, međutim, odmarao sam se po ceo dan i nisam ništa pisao. U tim danima – jer to nije značilo kršenje moga pravila – nisam se obazirao na to u koliko sam sati ujutru popio prvu čašu. A ljudi koji nisu nikada prošli kroz ove faze pijanstva pitaju se zašto pijanica pada sve dublje u pijanstvo?

XXXII

Kada je „Snark“[33] krenuo na svoje dugo krstarenje iz San Franciska, na brodu nije bilo ni kapi alkohola. Bolje reći, niko na brodu nije znao da ima pića. Otkrili smo tek posle nekoliko meseci. Ovo putovanje „suvim“ brodom bila je mala pakost koju sam izmislio da bih podvalio Džonu Barlikornu. To pokazuje da sam, uprkos svemu, ipak slušao tihe opomene koje su se počele javljati u mojoj svesti.

Naravno, zamaglio sam malo situaciju i samom sebi, i opravdao se pred Džonom Barlikornom. Pritom sam postupio sasvim naučno. Rekao sam da ću piti samo kad se budem nalazio u pristaništima. I tako, dok budem prevaljivao pojedine etape na kojima neću piti, moje će telo izlučiti alkohol kojim je bilo natopljeno, tako da ću, kad stignem u pristanište, moći potpunije da uživam u društvu Džona Barlikorna. Ujed će mu biti oštriji, a uzbuđenje življe i prijatnije.

Trebalo nam je dvadeset i sedam dana da pređemo put između San Franciska i Honolula. Počev od prvog dana, pomisao na piće nije me nikad uznemiravala. Ovo iznosim da bih pokazao koliko sam po svojoj prirodi bio nealkoholičar. Katkada za vreme putovanja, gledajući unapred i radujući se izvrsnim ručkovima i večerama na Havajima (boravio sam tamo nekoliko puta ranije), mislio sam, naravno, na pića koja će se piti pre jela. Ali nisam mislio na piće sa čežnjom, niti sam bio nestrpljiv zbog dužine puta. Samo sam mislio kako će to biti lepo i prijatno, sastavni deo atmosfere koja spada uz jelo.

Tako sam još jedanput sam sebi dokazao – na svoje potpuno zadovoljstvo – da sam gospodar Džona Barlikorna. Mogao sam piti kad sam hteo, a mogao sam se i uzdržati kad sam hteo. Zbog toga ću i dalje piti kad mi se pije.

Proveli smo oko pet meseci na različitim ostrvima Havajskog arhipelaga. Na kopnu sam pio. Čak sam pio i nešto malo više nego što sam bio navikao da pijem u Kaliforniji pre putovanja. Izgledalo je da ljudi na Havajima, prosečno, piju nešto malo više nego ljudi u umerenom pojasu. Ne želim da pravim dosetku, ali ću, ako zatreba, pristati na to da se ta moja

izjava može primeniti i na „pojaseve koji su udaljeniji od Ekvatora“. Međutim, Havaji spadaju u suptropsko područje. Što sam dublje zalazio u tropske krajeve, video sam da ljudi sve više piju, pa sam i sam sve više pio.

Sa Havaja smo otplovili prema ostrvima Markesas. Putovanje je trajalo šezdeset dana. Za vreme tih šezdeset dana nismo videli ni kopno, ni jedra, ni dim parobroda. Ali prvih dana toga putovanja brodski kuvar, pretražujući kuhinju, napravi otkriće, Sasvim na dnu nekog dubokog sanduka nađe dvanaest boca anđelike i vina od tamjanike. Ove boce bile su prenete iz kuhinjskog podruma farme zajedno sa kompotima i marmeladama. Šest meseci ležanja u toploj brodskoj kuhinji izazvalo je izvesnu promenu u gustom slatkom vinu – mislim da je došlo do jačeg alkoholnog vrenja.

Probao sam. Izvrsno! I posle toga, svakog dana u dvanaest sati, pošto bismo izvršili sva osmatranja i utvrdili položaj „Snarka“ na karti, popio bih pola čaše ove tečnosti. Imala je čudno dejstvo. Unosila je u mene žar i veselost, tako da mi je divno more izgledalo još divnije. Svakog jutra dole u kabini, pišući u znoju svojih hiljadu reči, hvatao sam sebe kako čekam da što pre dođe dvanaest sati, veliki događaj dana.

Nevolja je bila u tome što sam to piće morao da delim s drugima, a trajanje putovanja bilo je neizvesno. Žalio sam što nije bilo više od dvanaest boca. A kad smo ih potrošili, čak mi je bilo žao što sam davao i drugima da piju. U meni se pojavila žeđ za alkoholom, i jedva sam čekao da stignemo do ostrva Markesas.

I tako se dogodilo da sam po dolasku na Markesas osetio pravu, silnu žeđ. Na Markesasu smo zatekli nekoliko belaca, mnogo urođenika bolesnog izgleda, divnu prirodu, obilje običnog ruma, veliku količinu absinta,[34] ali nije bilo ni viskija ni džina. Prosti rum palio je usta. To znam, jer sam ga probao. Ali ja sam uvek bio plastičan pa sam pio absint. Rđava strana tog pića bila je u tome što sam ga morao uzimati u velikim količinama da bih osetio neko dejstvo.

S ostrva Markesas otplovio sam s onoliko absinta koliko je bilo dovoljno da potraje do Tahitija, gde sam se snabdeo škotskim i američkim viskijem, i posle toga nije više bilo „suvih“ etapa putovanja između pristaništa.

Ali, nemojte me rđavo razumeti. Nikada nisam bio pijan u običnom smislu te reči – nisam se teturao i valjao po podu, niti mi je svest bila pomućena. Pijanica koja zna kako treba da se pije i koja ima jak telesni

sastav nikada se neće srozati tako nisko. Ona pije da bi se osećala dobro, da bi došla u prijatno raspoloženje, i ništa više. S najvećom pažnjom izbegava povraćanje, pazi da ne izgubi vlast nad sobom i da zadrži ponos, i čuva se svih posledica prekomernog pića.

Izvežbana i iskusna pijanica postiže umereno i prijatno polupijanstvo. I u takvom stanju ona živi dvanaest meseci u godini, a da zato, bar na prvi pogled, ništa ne ispašta. U Sjedinjenim Državama ima na stotine hiljada ljudi te vrste, u klubovima, u hotelima, u privatnim kućama, ljudi koji nikad nisu pijani, i koji su, mada će to većina njih s ogorčenjem poricati, retko kad trezni. A svi oni duboko veruju – kao što sam i ja duboko verovao – da su gospodari svoje volje.

Za vreme plovidbe prilično sam se uzdržavao od alkohola. Na kopnu sam pio više. Uostalom, izgledalo mi je da u tropskim krajevima čoveku treba više alkohola. To je opšte iskustvo, jer je poznata činjenica da belci u tropskim krajevima preterano piju. Tropski krajevi nisu za ljude bele kože. Njihov kožni pigment ne pruža dovoljnu zaštitu od blistave sunčeve svetlosti. Ultravioletni i drugi nevidljivi zraci, kao i zraci velike brzine s gornjeg dela spektra prodiru kroz njihovo tkivo i razaraju ga, isto tako kao što rentgenski zraci prodiru i razaraju tkivo tolikih laboratorjskih istraživača pre nego što oni primete opasnost.

Priroda belih ljudi u tropskim krajevima iz osnova se menja. Oni postaju divlji i nemilosrdni. Vrše grozna zverstva, koja ne bi ni u snu činili u umerenoj klimi svoje zemlje. Postaju nervozni, razdražljivi i amoralni. I piju kao što nisu nikad pili. Opijanje je jedan od mnogih oblika degeneracije koja se pojavljuje kad su beli ljudi suviše dugo izloženi suviše jakoj beloj svetlosti. Do povećanja potrošnje alkohola dolazi automatski. Tropski krajevi nisu pogodni za duži boravak. Belim ljudima se čini da su ionako osuđeni na smrt, a opijanje ubrzava taj proces. Oni ne razmišljaju o tome. Oni to jednostavno čine.

I mene je uhvatila sunčana bolest, uprkos činjenici da sam u tropskim krajevima bio samo nekoliko godina. Mnogo sam pio za to vreme, ali odmah ovde želim nešto da kažem, da me ne biste pogrešno shvatili. Opijanje nije bilo uzrok bolesti, niti razlog za prekid putovanja. Bio sam jak kao bik, i nekoliko meseci sam se borio protiv sunčane bolesti koja je razarala i kidala moje kožno i nervno tkivo. Za vreme putovanja između Novih Hebrida i Solomonskih Ostrva i niza malih koralnih ostrva duž

Ekvatora, za sve to vreme pod tropskim suncem, mučen malarijom, pateći još od nekoliko manjih bolesti, među kojima je bila i bibliska lepra sa srebrnastom kožom, radio sam posao za petoricu.

Upravljati brodom između morskih hridi i pećina, kroz kanale i uz obale bez svetionika u koralnim morima samo je po sebi veliki napor. Bio sam jedini čovek na brodu koji se razumevao u navigaciju. Nikoga nije bilo da sa mnom zajedno radi kad sam utvrđivao položaj broda, niti je bilo ikoga s kim bih se mogao posavetovati u opasnoj tami, među školjima i plićacima koji nisu bili označeni na karti.

Uvek sam ja bio na straži. Na brodu nije bilo nijednog pomorca kome bih mogao da poverim čuvanje straže. Bio sam i prvi oficir i kapetan. Dvadeset i četiri časa dnevno trajala je stražarska služba koju sam obavljao na moru, i samo s vremena na vreme mogao sam malo da zadremam. Zatim, bio sam i lekar. Odmah treba da napomenem da je posao lekara na „Snarku“ u to vreme bio zaista težak. Svi su na brodu bolovali od malarije, koja može da ubije čoveka za tri meseca. Svi su na brodu imali duboke čireve i patili od neizdržljivog svraba zvanog ngari-ngari. Naš kuvar Japanac poludeo je od mnogobrojnih bolesti od kojih je oboleo. Jedan od mojih mornara Polinežana bio je na samrti, bolestan od tropske groznice. Isuviše posla za jednog čoveka. Delio sam lekove i propisivao način lečenja, vadio zube i spašavao svoje pacijente od takvih blagih, sitnih bolesti kao što je trovanje ptomainom.

Osim toga, bio sam i pisac. U znoju lica pisao sam svojih hiljadu reči na dan, svakog dana osim kad bi me uhvatila jaka groznica ili kad bi oštar vetar tresao „Snark“ u jutarnjim časovima. Bio sam putnik i pisac, željan da vidim stvari i skupljam materijal u svoje beležnice. Bio sam kapetan i vlasnik broda koji je posećivao strana mesta u kojima su posetioci retki i uživaju velik ugled. Imao sam zbog toga društvenih obaveza: primati goste na brodu, odlaziti u posete na obalu vlasnicima plantaža, trgovcima, guvernerima, kapetanima ratnih brodova, kovrdžavim kraljevima i ministrima pretsednicima – ljudožderima, koji su katkad bili tako srećni što su mogli da obuku pamučnu košulju.

Naravno, pio sam. Pio sam sa svojim gostima i domaćinima. A pio sam i kad sam bio sam. Obavljajući posao petorice, smatrao sam da mi to daje pravo da pijem. Alkohol je dobar za premorenog čoveka. Primetio sam njegovo dejstvo na svojoj maloj posadi, koja se tako naprezala da su svima

pucala leđa i srce htelo da iskoči kad su izvlačili sidro sa četrdeset hvati dubine. Posle pola sata popadali bi teško dišući i tresući se, pa sam morao ponovo da ih oživljavam jakim gutljajima ruma. Dah im se povraćao, obrisali bi usta i bacili se na posao s novim elanom. A kad smo izvrnuli „Snark“ na bok i onako bolesni od groznice morali da radimo u vodi do grla, primetio sam kako je najobičniji sirov rum pomogao da se obavlja posao.

Ovde ponovo upoznajemo još jednu stranu mnogostranog Džona Barlikorna. Prividno, on daje nešto za ništa. Tamo gde nije preostalo više nikakve snage, on nalazi novu snagu. Čovek koji je pao od umora diže se sposoban za još veći napor. Za neko vreme, bez sumnje, snaga se pojačala. Sećam se paklenih osam dana kada sam kao pomoćnik ložača radio na prekookeanskom parobrodu; mi, pomoćnici ložača, mogli smo da izdržimo tih osam dana na poslu samo zato što su nas hranili viskijem. Radili smo sve vreme polupijani. A bez viskija, ne bismo mogli dovlačiti ugalj.

Snaga koju daje Džon Barlikorn nije fiktivna. To je stvarna snaga. Ali, ona je napravljena od izvora snage, i mora na kraju da se plati, i to s kamatama. Ali koji umoran čovek gleda toliko unapred? On ovo prividno čudesno povećanje snage uzima po nominalnoj vrednosti. i mnogi premoreni poslovni ljudi slobodne profesije, kao i mnogi izmučeni obični radnici, pošli su zbog ove zablude putem kojih ih je Džon Barlikorn vodio u smrt.

XXXIII

Otišao sam u Australiju da potražim bolnicu radi lečenja, posle čega sam nameravao da nastavim putovanje. Za vreme tih nekoliko nedelja koje sam proveo u bolnici nijednog dana nije mi bilo teško bez alkohola. Nikad nisam na njega ni pomislio. Znao sam da ću opet moći da pijem čim se oporavim.

Ali, kada sam ponovo stao na svoje noge, nisam još bio sasvim izlečen. Još sam imao Namanovu srebrnastu kožu. Tajanstvena sunčana bolest, koju australijski stručnjaci nisu mogli potpuno da objasne, još je kidala i razarala moje tkivo. Malarija me je još mučila i bacala u grozničavo bunilo kad sam to najmanje očekivao. Između ostalog, morao sam zbog ove bolesti da otkažem dve predavačke turneje koje su bile pripremljene.

Tako sam odustao od putovanja „Snarkom“ i potražio svežiju klimu. Onoga dana kad sam izišao iz bolnice počeo sam ponovo da pijem, kao da je to samo po sebi razumljivo. Pio sam vino za vreme jela. Pio sam koktele pre jela. Pio sam škotski viski sa sodom kad bih se slučajno našao s ljudima koji su ga pili. Bio sam, tako potpuni gospodar Džona Barlikorna da sam mogao da prihvatim njegovo društvo ili da budem bez njega, već prema tome kako mi se kad prohtelo, kao što sam radio celog svog života.

Posle nekog vremena, u potrazi sa svežijom klimom, stigao sam do najjužnijeg dela Tasmanije, na 43. stepen južne širine. I nađoh se u kraju gde nije bilo nikakvog alkohola. Ništa mi to nije smetalo. Nisam pio. Nije mi bilo teško. Udisao sam punim plućima svež vazduh, jahao na konju i pisao svojih hiljadu reči svakog dana osim kad me je tresla groznica od ranog jutra.

I da ne bi neko došao na pomisao da uzrok mom bolesnom stanju traži u tome što sam ranije godinama pio, želim ovde da istaknem da je moj sluga na brodu, Japanac Nakata, koji se još i sada nalazi kod mene, bio teško oboleo od groznice, a isto tako i Čarmien, koja je osim toga patila i od teške tropske neurastenije, za koju je trebalo nekoliko godina lečenja u umerenoj klimi – premda ni ona ni Nakata nisu pili ni na brodu niti ikada ranije.

Kad sam se vratio u grad Hobart, gde se moglo dobiti pića, pio sam kao i ranije. Isto je tako bilo i kad sam se vratio u Australiju. Naprotiv, kad sam putovao iz Australije na nekom brodu slobodne plovidbe, kojim je zapovedao kapetan apstinent, nisam nosio sa sobom nikakvo piće, i uopšte ništa nisam pio čitavih četrdeset i tri dana putovanja. Stigavši u Ekvador, pod teško ekvatorijalno sunce, gde su ljudi umirali od žute groznice, malih boginja i kuge, odmah sam počeo da pijem – svako piće, bez obzira kakvo, samo ako je grejalo. Nisam oboleo ni od jedne od ovih bolesti. A nisu ni Čarmien ni Nakata, koji nisu pili. Zavoleo sam tropske krajeve uprkos nevoljama koje su me u njima snašle, i zaustavljao sam se na različitim mestima, tako da je mnogo vremena prošlo pre nego što sam ponovo došao u sjajnu, umerenu klimu Kalifornije. Pisao sam svojih hiljadu reči na dan i za vreme putovanja i kad sam se zaustavio, odbolovao sam svoj poslednji slabi napad groznice, video kako iščezava moja srebrnasta koža, kako moje od sunca raskidano tkivo ponovo ozdravlja, i pio sam, kao što može piti samo zdrav i snažan čovek.

XXXIV

Vrativši se na svoju farmu u Dolini Meseca, nastavio sam da pijem po starom običaju. Prema mome programu, ujutru uopšte nisam ništa pio; prva čaša dolazila je tek pošto bih završio svojih hiljadu reči. Otada pa do ručka popio bih onoliko koliko je bilo potrebno da se dobro raspoložim. Isto tako, sat pre večere pio bih onoliko koliko mi je bilo potrebno radi dobrog raspoloženja.

Nikada me niko nije video pijanog, iz jednostavnog razloga što nikada nisam bio pijan. Ali sam dvaput dnevno bio u veselom raspoloženju. A količina alkohola koju sam svakoga dana popio bila je tolika da bi čoveka nenaviknutog na piće oborila da se nikad više ne digne.

Ponovila se stara priča. Što sam više pio, to sam bio prisiljen da više popijem da bih izazvao željeno dejstvo. Došlo je vreme kada kokteli nisu više bili dovoljni. Nisam imao ni vremena da ih pijem, ni mesta kuda bi ih smestio. Viski je imao jače dejstvo. Manja količina izazivala je brže dejstvo. Pre ručka uzimao sam različite vrste viskija, „Burbon“ ili viski od raži, ili prečišćene mešavine, a posle podne pio sam „skoč“ sa sodom.

Moj san, koji je uvek bio izvrstan, sada se malo pogoršao. Bio sam navikao, kad bih se noću probudio, da uzmem knjigu i čitam dok ponovo ne zaspim. Ali sad mi to više nije polazilo za rukom. Čitajući i po dva ili tri sata posle ponoći, ostajao bih isto tako budan kao što sam bio i pre čitanja, ali sam otkrio da jedna čaša može poslužiti kao uspavljujuće sredstvo. A ponekad su bile potrebne dve ili tri.

Međutim, tako je malo sna ostajalo do moga ranog buđenja da moje telo nije imalo vremena da se oporavi od alkohola. Zbog toga sam se budio sa suvim i gorkim ustima i teškom glavom, a u želucu sam osećao lagano i nervozno drhtanje. Jednom reči, nisam se osećao dobro.

Patio sam od poznate bolesti s kojom se ujutru bude sve stalne, teške pijanice. Bilo je potrebno da me nešto oživi, da me okrepi. Pouzdaj se u Džona Barlikorna, kad ti već jednom uništi sva sredstva za odbranu! Da bih mogao doručkovati, morao sam da popijem jednu čašu pre doručka – zmijski otrov protiv zmijskog ujeda! Uveo sam u to vreme još jedan običaj

– da stavljam sud s vodom kraj postelje, da bih mogao da osvežim svoj izgoreli i spaljeni organizam.

Tako sam dospeo u stanje da moje telo nikad nije bilo bez alkohola. I nisam se usuđivao da se udaljim od alkohola. Kada sam putovao u zabačena mesta, nisam hteo riskirati da tamo ostanem bez pića. Nosio sam sa sobom bocu, ili nekoliko boca, da mi budu pri ruci. Nekada sam se čudio ljudima koji su tako radili. A sada sam to sam radio bez ikakvog stida. Kada sam izlazio s prijateljima, nisam se držao nikakvih pravila. Pio sam kad su oni pili, ono što su oni pili, i na isti način na koji su oni pili.

Stalno sam bio prožet divnom vatrenom atmosferom alkohola. Ona se hranila svojim vlastitim žarom i sve jače plamtela. Otkako bih se probudio, nije bilo nijednog trenutka kada nisam želeo da pijem. Uskoro nisam više čekao da završim svojih hiljadu reči, nego bih počeo da pijem čim bih napisao pet stotina. Nije prošlo dugo vremena, a ja sam već pio jednu čašu kao uvod u pisanje svojih hiljadu reči.

Isuviše sam dobro shvatio ozbiljnost svog položaja. Postavio sam nova pravila. Čvrsto sam odlučio da se uzdržavam od pića dok ne svršim posao. Ali, pojavila se nova, prava paklena komplikacija. Nisam mogao da radim ako pre toga nešto ne popijem. Jednostavno, nije išlo. Morao sam piti da bih mogao da radim. I tada sam počeo da se borim. Žudnja za alkoholom najzad je nada mnom zagospodarila.

Sedeo bih za svojim pisaćim stolom i igrao se perom i hartijom, ali nisam uspevao da nađem reči. Moj mozak nije više mogao da smisli nijednu misao, jer je stalno bio opsednut samo jednom mišlju da se na drugoj strani sobe, u ormanu za piće, nalazi Džon Barlikorn. Kad bih u očajanju popio jednu čašu, mozak bi mi se odmah oslobodio i počeo da izbacuje hiljadu reči.

Kad sam potrošio zalihu alkohola u mojoj kući u Ouklendu, čvrsto sam odlučio da ga više ne nabavljam. Ali to nije ništa koristilo, jer je, na nesreću, ostao na dnu ormana mali sanduk s pivom. Uzalud sam pokušavao da pišem. Ali, pivo je žalosna zamena za jaka pića. Osim toga, nisam voleo pivo, a ipak, mogao sam da mislim samo na njega – kako je divno pristupačno, na dnu ormana. I tek kad sam popio jednu bocu, počele su reči da teku, i začas je, uz pratnju nekoliko boca, iscurilo hiljadu reči. Najgore je bilo to što sam od piva dobio tešku gorušicu, ali uprkos toj neugodnosti brzo sam popio ceo sanduk.

Orman je sada bio prazan. Nisam ga više punio. S pravom herojskom istrajnošću najzad mi je pošlo za rukom da sebe prisilim da napišem dnevnih hiljadu reči bez pomoći Džona Barlikorna. Ali sve vreme dok sam pisao bio sam potpuno svestan čežnje za alkoholom. I čim bi jutarnji posao bio završen, izlazio bih iz kuće i spuštao se u grad da popijem svoju prvu čašu. Bože mili! – kad je Džon Barlikorn mogao steći toliku vlast nada mnom, koji nisam bio alkoholičar, kakva tek mora da bude patnja pravog alkoholičara, koji se bori protiv zahteva svog organizma – a oni koji su mu najbliži imaju za njega malo sažaljenja, još manje razumevanja, i usto ga preziru i potsmevaju mu se!

XXXV

Ali, dugovi se moraju platiti. Džon Barlikorn je počeo da ih naplaćuje, i naplaćivao ih je ne toliko od tela koliko od duha. Stara duga bolest, koja je bila isključivo intelektualna, pojavila se opet. Nekadašnje sablasti, kojih je već davno bilo nestalo, ponovo podigoše glave. Ali to su sada bile drukčije i strasnije sablasti. Stare sablasti, koje su se začele u mozgu, oterao sam zdravom i normalnom logikom. Ali sada ih je vaskrsla Bela logika Džona Barlikorna, a sablasti koje izazove Džon Barlikorn ne mogu se više nikada oterati. Protiv te bolesti pesimizma prouzrokovane alkoholom nema drugog leka nego piti sve dalje u potrazi za zaboravom, koji Džon Barlikorn uvek obećava, ali nikad ne daje.

Kako da opišem tu Belu logiku onima koji je nikad nisu doživeli? Možda je bolje odmah u početku reći da se ona ne može opisati. Uzmite, na primer, Zemlju hašiša, područje velikih dimenzija po vremenu i prostoru. U prošlim godinama preduzeo sam dva nezaboravna putovanja u tu daleku zemlju. Ono što sam tamo doživeo ostalo je u najsitnijim detaljima urezano u mom mozgu.

Ipak, uzalud sam beskonačnim rečima pokušavao da opišem samo sitan delić onoga što sam tamo doživeo osobama, koje tamo nisu putovale.

Upotrebljavam sve hiperbole metafora, i govorim koliko vekova vremena i kako duboka i neshvatljiva agonija i užas mogu postojati u svakom pojedinom, intervalu svih intervala među notama neke brze igre koja se brzo svira na klaviru. Govorim čitav sat, razrađujući samo tu jednu fazu Zemlje hašiša, a na kraju vidim da nisam ništa kazao. A kada ne mogu da im pretstavim ni tu jednu sitnu stvar iz sveukupne ogromnosti užasnih i čudnih stvari, znam da nisam uspeo da im dam ni najbleđu sliku o Zemlji hašiša.

Ali ako povedem razgovor s nekim drugim putnikom koji je bio u tom tajanstvenom području, smesta će me razumeti. Jedna rečenica, jedna jedina reč izaziva odmah u njegovom mozgu predstave koje reči i rečenice govorene satima ne bi mogle stvoriti u mozgu onoga ko tamo nije bio. Isto je tako i sa carstvom Džona Barlikorna, u kome vlada Bela logika. Onima

koji tamo nisu putovali izveštaj putnika mora uvek da izgleda nerazumljiv i fantastičan. Zbog toga one koji tamo nisu putovali mogu jedino da zamolim da imaju poverenja u ono što ću ispričati.

Jer u alkoholu se nalaze kobna naslućivanja istine. Filip, kada se otrezni, jamči u toj stvari za pijanog Filipa. Izgleda da ima različitih vrsta istine na ovom svetu. Neke su vrste istine istinitije nego druge. Neke su vrste istine – laži, a baš su te vrste one koje imaju najveću upotrebnu vrednost u životu, koje žele da se odraze i da žive. Odjednom vidiš – čitaoče koji nisi putovao tim carstvom – kako je ludo i bezbožno to carstvo koje pokušavam da ti opišem jezikom plemena Džona Barlikorna. To nije jezik tvoga plemena, čiji se pripadnici odlučno klone puteva koji vode u smrt i idu samo putevima koji vode u život. Jer nisu ni svi putevi jednaki, kao što nisu ni sve istine jednake. Ali, budi strpljiv. Možda ćeš, kroz haos ovih mojih reči, ipak ugledati slabu konturu udaljenih vidika drugih zemalja i drugih plemena.

Alkohol govori istinu, ali ta istina nije normalna. Ono što je normalno, to je zdravo. Što je zdravo, želi da živi. Normalna je istina druga vrsta istine, niža vrsta istine. Uzmimo, naprimer, konja, za vuču. U svim promenama koje mu donosi život, od prve do poslednje, on mora ipak nekako, na neshvatljivo nejasan način, da veruje da je život dobar; da je dobro biti upregnut i vući; da je smrt, bez obzira na to kako je on u svom slepom instinktu shvata, neki strašni div; da je život lep i da vredi proživeti ga; a na kraju, kad se život bude gasio, neće više biti tučen i udaran i teran da radi više nego što mu snaga dopušta; da je starost časna, dostojna poštovanja i dragocena, mada će pod stare dane postati mršavo kljuse, upregnuto u kola nekog starinara, posrtati pri svakom udarcu, i ići posrćući kao u bunilu kroz nemilosrdno ropstvo i lagano raspadanje svome kraju – a kraj se sastoji u tome što će se svi njegovi delovi (njegovo sočno meso, ružičaste i elastične kosti, njegovi sokovi i fermenti, i sva životna snaga koja je svemu tome davala oblik) razdeliti živinarskoj farmi, štavionici kože, fabrikama tutkala i fabrikama veštačkog đubriva. Sve do svoga poslednjeg nesigurnog koraka ovaj se konj mora pokoravati zapovestima niže istine, to jest one životne istine koja omogućuje da se život izdrži.

Ovoga konja, kao i sve druge konje, kao i sve druge životinje, uključujući i čoveka, život je zaslepio i otupio mu čula. On želi da živi po svaku cenu. Život je dobar uprkos tome što ceo može biti ispunjen tegobama, i uprkos tome što sve živo mora na kraju umreti. To je ona vrsta

istine koja važi ne za vasionu, već za živa bića u njoj, ako žele da neko kratko vreme traju pre nego što ih nestane. Ova vrsta istine, bez obzira na to što je pogrešna, zdrava je i normalna istina, istina razumne vrste, u koju život mora da veruje ako hoće da živi.

Čoveku, jedinom među životinjama, data je strašna povlastica da ima razum, čovek svojim mozgom može da prodre kroz opojnu obmanu stvari i da posmatra vasionu, koja je do krajnosti ravnodušna prema njemu i njegovim snovima. On to može da učini, ali nije za njega dobro ako to čini. Da bi mogao da živi, da bi mogao da živi punim životom, da bi mogao da oseća da je živo biće, da bi mogao biti živ (to jest da bude ono što jeste), dobro je da čovek bude zaslepljen životom i da mu čula budu otupljena. Što je dobro, to je istinito. I to je istina, doduše niže vrste, ali čovek mora da je poznaje i da se njom rukovodi u svojim akcijama s nepokolebljivom sigurnošću da je ona apsolutna istina i da na svetu nema druge istine. Dobro je što čovek prima obmane čula i zamke tela po njihovoj nominalnoj vrednosti, i što kroz maglu čulnosti ide za lukavstvima i lažima strasti. Dobro je što ne vidi ni senke ni praznine, i što se ne užasava zbog svojih požuda i lakomosti.

A to čovek i čini. Bezbrojni ljudi ugledali su onu drugu i istinitiju vrstu istine, i ustuknuli pred njom. Bezbrojni ljudi prošli su kroz dugu bolest i ostali živi da pričaju o njoj, i svesno težili za tim da je zaborave do kraja svojih dana. Oni su živeli. Oni su ostvarili život, jer su oni bili život. Dobro su uradili.

A sada dolazi Džon Barlikorn s prokletstvom koje baca na čoveka koji ima mašte, koji žudi za životom i želi da živi. Džon Barlikorn šalje svoju Belu logiku, svog srebrnastog vesnika istine izvan istine, antitezu života, svirepu i pustu kao međuzvezdani prostor, nepokretnu i zamrznutu kao apsolutna nula, koja zaslepljuje hladnoćom nepobitne logike i nezaboravne činjenice. Džon Barlikorn ne da sanjalici da sanja, ni onom koji želi živeti da živi. On uništava rođenje i smrt, i raspršuje u maglu paradoks opstanka, dok njegova žrtva ne usklikne kao u „Gradu strašne noći“:[35] „Naš je život prevara, a naša smrt crni ponor!“ A kada žrtva dostigne takav stepen strašne intimnosti, ona stupa na put koji vodi u smrt.

XXXVI

Ali, da se vratim svojim sopstvenim iskustvima i posledicama koje je za mene u prošlosti imala Bela logika Džona Barlikorna. Na mojoj divnoj farmi u Dolini Meseca, s mozgom koji je mnogo meseci bio natopljen alkoholom, patio sam od svetskog bola, koji je oduvek bio nasledstvo čoveka. Uzalud sam se pitao zašto da budem žalostan. Noću mi je toplo: Moj krov ne propušta kišu. Imam toliko hrane da mogu da zadovoljim sve ćudljivosti svog apetita. Mogu sebi da pribavim svaku udobnost. Moje telo ne zna za bolove i muke. Ta stara, dobra mašina od mesa besprekorno funkcioniše. Ni mozak, ni mišići nisu mi premoreni. Imam imanje, novac, moćan sam, uživam priznanje u svetu, svestan sam da svojim bližnjima činim toliko dobra koliko god mi je moguće, imam ženu koja mi je drug i koju volim, decu koja su telo moga tela. Radio sam i radim sve što dobar građanin ovog sveta treba da radi. Zidao sam kuće, mnogo kuća, i obradio mnogo stotina jutara zemlje. A zar nisam zasadio na stotine hiljada stabala? Odasvud, sa svakog prozora moje kuće vidim stabla koja sam sam posadio, kako stoje ponosno uspravljena i teže ka suncu.

Rođen sam zaista pod srećnom zvezdom. Ni sto ljudi na milion nije bilo takve sreće kao što sam bio ja. A ipak, uprkos svoj toj sreći, žalostan sam. A žalostan sam zbog toga što je Džon Barlikorn samnom. A Džon Barlikorn je samnom zbog toga što sam rođen u takvom vremenu koje će buduće doba nazvati mračnim vekom koji je prethodio vekovima racionalne civilizacije. Džon Barlikorn je samnom zato što je u svim ludim danima moje mladosti bio svuda, pristupačan zvao me i pozivao na svakom uglu i duž svake ulice, od jednog ugla do drugog. Pseudocivilizacija u kojoj sam rođen dopuštala je da se svuda slobodno otvaraju dućani u kojima se prodaje taj otrov za dušu. Sistem života bio je tako organizovan da sam (kao i milioni drugih ljudi sličnih meni) bio primamljen i odvučen, i nateran u te dućane otrova.

Pratite me kroz jedno od bezbroj raspoloženja tuge u koje čoveka baca Džon Barlikorn.

Jašem po svojoj lepoj farmi. Podamnom je prekrasan konj. Vazduh je opojan kao vino. Grožđe se na mnogobrojnim talasastim brežuljcima crveni

jesenjim žarom. Preko Sonoma Planine prevlače se pramenovi morske magle. Popodnevno sunce tinja na sanjivom nebu. Imam sve što mi je potrebno da se radujem životu. Ispunjen sam snovima i tajnama. I ja sam sav sazdan od sunca vazduha i bleska. Živ sam stvor i organsko biće. Krećem se, imam moć kretanja. Upravljam pokretima živog bića koje jašem. Opsednut sam veličanstvenošću života i poznajem ohole strasti i nadahnuća. Gospodar sam nad deset hiljada uzvišenih saznanja. Kralj sam u kraljevstvu svesti i gazim nogama ćutljivi prah...

A ipak, zavidljivim okom posmatram svu tu lepotu i čudesa oko sebe i sa žalošću razmišljam o tome kako sam bedna figura u tom svetu koji je postojao tako dugo bez mene i koji će i dalje postojati bez mene.

Sećam se ljudi kojima su pucala leđa i kosti dok su obradili ovu tvrdu zemlju koja sada pripada meni. Kao da nešto neprolazno može pripadati nečemu prolaznom! Ti su ljudi otišli. I ja ću otići. Ti su ljudi obrađivali i krčili zemlju, sadili drveće, i umornim očima posmatrali, odmarajući svoje od rada iznemoglo telo, za vreme istih ovakvih sunčanih izlazaka i zalazaka, jesenji sjaj grožđa i pramenove magle kako se vuku preko planine. I oni su otišli. A ja znam da ću i ja jednog dana, i to skoro, otići.

Otići? Već odlazim. U mojoj se vilici nalaze veštačke tvorevine zubnog lekara, koje zamenjuju delove mene što su već otišli. Nikada više neću imati palčeve iz svoje mladosti. Nekadašnje borbe i rvanja nepopravljivo su ih ozledili. Jednim udarcem u glavu nekog čoveka, kome sam čak i ime zaboravio, zauvek sam upropastio jedan palac. A pri jednom nespretnom zahvatu u rvanju dogodilo se isto i sa drugim palcem. Od mog vitkog stasa ostala je samo uspomena. Zglobovi nogu koje me nose nisu više onakvi kao što su bili kada sam ih u burnim noćima i danima rada i zabave napinjao, kršio i lomio. Nikada se više neću ljuljati na vrtoglavoj visini i poveriti svoj život, na koji sam toliko ponosit, snazi svoje jedne ruke koja se drži za uže u mraku bure. I nikada više neću moći da pređem sa psima upregnutim u saonice beskrajne milje po neprokrčenim putevima Arktika.

Svestan sam da u ovom svom telu, koje se raspada i umire, otkako sam se rodio nosim kostur, da se ispod naslage mesa, koju nazivam svojim licem, nalazi mrtvačka lobanja. Sve me to ne plaši. Plašiti se znači biti zdrav. Strah od smrti vodi životu. A prokletstvo je Bele logike u tome što ona ne plaši čoveka. Svetski bol Bele logike navodi čoveka da se veseo ceri u lice smrti i potsmeva svim obmanama života.

Gledam unaokolo jašući i svuda vidim kako prirodna selekcija nemilosrdno i beskrajno pustoši. Bela logika traži da se otvore dugo zatvorene knjige, i dokazuje, stavku po stavku i poglavlje po poglavlje, da su sve lepote i čudo koje gledam ništavilo i prah. Oko mene je zujanje i šuštanje, i ja znam da je to roj sitnih bića koja plaču svoj kratkotrajni i tihi plač u ustreptalom vazduhu.

Vraćam se preko farme. Spušta se sumrak i grabljivice izlaze po plen. Posmatram tužnu tragediju života koji se hrani životom. Tu nema morala. Samo u čoveku ima morala, jer ga je čovek i stvorio – zakon delovanja, koji vodi životu i pripada nižoj vrsti istine. Ali sve sam to i ranije znao, u umornim danima za vreme duge bolesti. To su bile više istine koje sam se tako uspešno vežbao da zaboravim.

Istine koje su bile tako ozbiljne da sam odbijao da ih uzmem ozbiljno, i s kojima sam se nežno igrao, ah, tako nežno kao što sam se igrao sa psima koji spavaju na dnu moje svesti i koje nisam želeo da probudim. Samo sam ih malo uznemirio i ostavio da leže. Bio sam isuviše mudar, bezbožno mudar da ih budim. Ali ih sada Bela logika budi umesto mene, ne pitajući hoću li ja to ili ne, jer je Bela logika hrabra i ne boji se nikakvih čudovišta zemaljskog sna.

„Neka me osude učitelji svih škola“, šapće mi Bela logika dok jašem. „Šta onda? Ja sam istina, ti to znaš. Ti se ne možeš boriti protiv mene. Oni kažu da ja vodim u smrt. Pa šta je s tim? To je istina. Život laže da bi mogao da živi. Život je proces besprekidnog laganja. Život je luda igra u carstvu večne prolaznosti, u kome se pojave dižu i spuštaju u silnim plimama i osekama, prikovane za točkove meseca izvan našeg vidokruga. Pojave su sablasti. Život je sablasna zemlja u kojoj se pojave menjaju, pretaču, prožimaju jedna drugu i postaju i nestaju, uvek svetlucaju, blede i prolaze – da opet dođu kao nove pojave, kao druge pojave. I ti si takva pojava, sastavljena od bezbrojnih pojava prošlosti. Sve što se o jednoj pojavi može saznati, obmana je. Ti poznaješ varljive želje. Pa i te su obmane samo neshvatljive i neproračunljive mešavine pojava koje se nagomilavaju u tebi i uobličavaju te iz prošlosti, i koje će se opet raspasti u druge neshvatljive i neproračunljive mešavine pojava i naseliti sablasnu zemlju budućnosti. Život je kao utvara koja prolazi. I ti si samo utvara. Ti si se brbljajući uzdigao iz blata evolucije preko svih utvara koje su bile pre tebe i sačinjavaju delove tebe, i brbljajući ćeš otići, stapajući se, i prožimajući povorku utvara koje će te naslediti“.

Na to se, naravno, ne može ništa odgovoriti, i dok jašem kroz večernje senke, potsmevam se tom Velikom fetišu, kako je Kont nazvao svet. A sećam se šta je jedan drugi osećajni pesimist izjavio: „Sve je prolazno. Oni koji su rođeni moraju umreti, a kad umru, srećni su što su se smirili“.

Ali, evo, kroz pomrčinu dolazi čovek koji ne želi da se smiri. To je neki radnik s farme, star čovek, doseljeni Italijan. On skida predamnom šešir veoma ponizno, jer ja sam za njega stvarno gospodar života. Ja sam za njega hrana, krov nad glavom i opstanak. Radio je kao životinja celog života i živeo manje udobno nego što žive moji konji u obilnoj slami u svojim štalama. Nastradao je na radu. Hramlje kad korača. Jedno mu je rame više nego drugo. Ruke su mu kvrgave kandže, odvratne, strašne. I kao utvara, prilično je bedan primerak. Mozak mu je isto tako glup kao što mu je telo ružno.

„Njegov je mozak tako glup da ne zna da je utvara“, govori mi smejući se Bela logika. „On je opijen čulima. On je rob životnog sna. Mozak mu je ispunjen natprirodnim odredbama i opsenama. On veruje u vanzemaljski drugi svet. Slušao je fantazije proroka, koji su za njega izmislili raskošnu obmanu – Raj. On oseća nejasnu srodnost s nerealnostima koje je sam izmislio. Vidi zamračene vizije samog sebe kako se fantastično vrte kroz dane i noći prostora i zvezda. On je bez senke sumnje uveren da je vasiona stvorena za njega i da je njegova sudbina da večno živi u nestvarnim i nadzemaljskim carstvima, koje su on i njemu slični sagradili od iluzija i obmana.

Ali ti, koji si otvorio knjige i uživaš moje strašno poverenje, ti znaš šta je on – brat tvoj i brat praha, šala vasione, igračka hernije, životinja koja je na sebe navukla odelo i koja se, zahvaljujući tome što su se dva nožna palca postavila jedan nasuprot drugom, uzdigla iz čopora divljih zveri. On je brat gorile i šimpanza. U srdžbi udara se u prsa i riče, i trese se s kataleptičkim besom. Ima grozne atavističke potstreke i sastavljen je od svih mogućih otpadaka nedostižnih i zaboravljenih nagona“.

„A ipak sanja da je besmrtan“, primećujem bojažljivo. „Bezgranično je čudo kako se takva glupa klada uspela na ramena vremena i jaše na večnosti“.

„Pih!“ – bio je odgovor. „Zar bi ti hteo da zatvoriš knjige i da promeniš mesto sa tom stvari koja nije ništa drugo nego apetit i želja, lutka trbuha i bedara?“

„Biti glup znači biti srećan“, protivim se ja.

„Onda je tvoj ideal sreće sluzavi organizam koji plovi po nepokretnom, mlakom, smrknutom moru?“

Ah, žrtva ne može da se bori protiv Džona Barlikorna!

„Samo jedan korak dalje od uništavajućeg blaženstva Budine Nirvane“, dodaje Bela logika. „Ah, evo, tu je kuća. Budi veseo i pij! Mi znamo, mi, koji smo upućeni u tajnu, ti i ja, svu tu ludost i lakrdiju“.

I u mojoj jazbini sa zidovima punim knjiga, u mauzoleju ljudske misli, ispijam jednu čašu, i još nekoliko čaša, i budim pse koji su spavali skriveni u mom mozgu, i teram ih preko zidova predrasuda i zakona i kroz sve lukave lavirinte praznoverja i verovanja.

„Pij“, kaže Bela logika. „Grci su verovali da su im bogovi dali vino da bi mogli da zaborave bedu života. A seti se šta je Hajne rekao“.

Dobro se sećam tog vatrenog Jevrejina. „S poslednjim dahom sve je gotovo – veselje, ljubav, tuga, makaroni, pozorište, lipe, bonbone od malina, moć ljudskih odnosa, brbljanje, lajanje pasa, šampanjac“.

„Tvoja jasna bela svetlost je bolest“, velim Beloj logici. „Ti lažeš“.

„Zato što govorim isuviše jaku istinu“, potsmeva se ona.

„Avaj, da, tako je besmislen život“, priznajem tužno.

„Eto, Liu Ling je bio mudriji od tebe“, podsmeva se Bela logika. „Sećaš li ga se?“

Potvrđujem glavom – Liu Ling, teška pijanica, jedan iz grupe žednih pesnika koji su se zvali Sedam mudraca iz Bambusovog gaja i koji su živeli u Kini pre mnogo vekova.

„Liu Ling“, podseća me Bela logika, „izjavio je da se pijanom čoveku sve stvari ovoga sveta ne čine ništa važnijima od korova koji raste na obali reke. Vrlo dobro, popij još jedan skoč i pusti neka iluzija i obmana postanu korov kraj reke“.

I dok točim i srčem svoj skoč, sećam se drugog kineskog filozofa, Čuang Cua, koji je četiri veka pre Hrista izazivao ovaj svet, ovu zemlju snova, rekavši: „Kako mogu znati da li se mrtvi možda ne kaju što su se nekada grčevito držali života? Oni koji sanjaju o svetkovini bude se za jad i tugu. Oni koji sanjaju o jadu i tuzi bude se da sudeluju u lovu. Dok sanjaju, ne znaju da sanjaju. Neki će čak tumačiti i sam san koji sanjaju. A tek kada se probude, vide da je to bio san... Budale misle da su sada budne i

uobražavaju da znaju da li su pravi prinčevi ili seljaci. Konfučije i ti, obojica ste snovi, a ja, koji vam kažem da ste snovi – ni ja sam nisam ništa drugo nego san. Jedanput sam ja, Čuang Cu, sanjao da sam leptir, da lepršam tamo-amo, onako kao što to čine leptiri. U mašti bio sam svestan samo toga da sam leptir, a postao sam nesvestan svoje ljudske individualnosti. Iznenada se probudih, i evo me gde ležim ponovo kao ja. I sada više ne znam da li sam ja čovek koji je sanjao da je bio leptir, ili sam sada leptir koji sanja da je čovek“.

XXXVII

„Hajde“, kaže Bela logika, „i zaboravi te azijske sanjalice iz davnih vremena. Napuni čašu i hajde da malo pogledamo u pergamente jučerašnjih sanjalica, koji su sanjali svoje snove na ovim tvojim toplim brežuljcima“.

Razmišljam nagnut nad odlomcima knjige u kojoj su upisani vlasnici vinograda zvanog Tokaj, na farmi zvanoj Petaluma. To je žalosna i duga lista imena ljudi; ona počinje s Manuelom Mičeltorenom, koji je nekada bio meksikanski „guverner vrhovni komandant i inspektor oblasti Kalifornije“, koji je dodelio deset kvadratnih milja ukradene indijanske zemlje pukovniku Don Marijanu Gvadalupe Valeju za usluge učinjene domovini i za novac kojim je deset godina plaćao svoje vojnike.

Najedanput, ovaj požuteli zapisnik ljudske pohlepe za zemljom otkriva grozotu bitke – užurbane borbe protiv praha. Tu su hipoteke, dokumenti o najmu, ugovori o prenosu, osude, brisanje hipoteke, sudski pozivi, nalozi za prodaju, potvrde o plaćenim porezima, raznovrsne molbe upravnim vlastima i dekreti o dodeljivanju poseda. Kao neko nepokoreno čudovište izgleda ova tvrda zemlja koja sada drema na letnjem indijanskom suncu, koja preživljava sve te ljude koji su grebali po njenoj površini i nestali.

Ko je bio taj Džems King Viljem, čovek s tako čudnim imenom? Najstariji živi naseljenik u Dolini Meseca ne pamti ga. A ipak, pre šezdeset godina on je pozajmio Marijanu G. Valeju osamnaest hiljada dolara, osiguravši se komadom zemlje na kojoj se nalazi vinograd koji se zvao i koji se još i danas zove Tokaj. Odakle je došao Piter O’Konor, i kuda je nestao pošto je jednog dana upisao svoje malo ime na šumskom zemljištu koje je docnije postalo vinograd? Pojavljuje se Luis Čomortanji, ime kojim bi se moglo kleti. Pojavljuje se na nekoliko strana ovog zapisnika koji priča istoriju ove strpljive zemlje.

Zatim dolaze stare američke porodice, dolaze žedne preko Velike Američke Pustinje, na mazgama preko zemljouza, terane vetrom od Kap Horna, da ispišu svoja kratka i zaboravljena imena tamo gde je deset hiljada generacija divljih Indijanaca isto tako zaboravljeno – imena kao što su

Halek, Hestings, Svet, Teit, Denmen, Trejsi, Grimvud, Karlton, Templ. Takvih imena danas više nema u Dolini Meseca.

Imena počinju da se pojavljuju brzo i besno, blesnu od jedne strane do druge, i u blesku iščeznu. Ali večito uporna zemlja ostaje, da bi i drugi mogli da, se na njoj upišu.

Dolaze imena ljudi o kojima sam nešto nejasno čuo, ali ih nisam poznavao. Koler i Froling – koji su sagradili veliki kameni vinski podrum u vinogradu zvanom Tokaj, ali su ga sagradili na brdu, gde drugi vinogradari nisu hteli da vuku svoje grožđe. Zbog toga su Koler i Froling izgubili zemlju; zemljotres godine 1906. razorio je podrum, a ja sada živim u njegovim ruševinama.

La Mot je obrađivao zemlju, sadio lozu i podizao voćnjake, bavio se ribogojstvom na trgovačkoj osnovi, sagradio kuću koja je bila čuvena u to vreme, ali ga je zemlja pobedila, i nestalo ga je.

I jednog dana pojavljuje se moje ime. Pored La Motovih voćnjaka i vinograda, kraj njegovog ponosnog dvorca i njegovih ribnjaka, upisao sam i ja svoje ime sa stotinu hiljada stabala eukaliptusovog drveta.

Kuper i Grinlou ostavili su „na komadu zemlje koji se zove Planinska farma dva mrtvaca, „Malu Lili“ i „Malog Davida“, koji danas počivaju u uskom četvorouglu zemlje ograđene rukom tesanim koljem. Kuper i Grinlou iskrčili su u svoje vreme devičansku šumu i uredili tri polja, svako po četrdeset jutara. Danas sam ja ta tri polja zasejao kanadskim graškom, a uproleće ću ga preorati da nađubrim zemlju.

Haska – neka maglovita legendarna ličnost iz prošle generacije, čovek koji se povukao u brda i iskrčio šest jutara šikare u maloj dolini koja je dobila njegovo ime. Obrađivao je zemlju, podigao ogradu od kamena, sagradio kuću i zasadio jabuke. A danas se više ne može pronaći ni mesto gde se nalazila kuća, a položaj zidova može se nazreti samo po obliku terena. Ja nastavljam bitku puštajući angorske koze da brste grmlje koje je preraslo Haskinu krčevinu i zagušilo Haskine jabuke. Tako i ja grebem ovu zemlju svojim kratkotrajnim naporima, i moje će ime blesnuti na jednoj strani ovog sudskog spisa pre nego što iščeznem a strana požuti.

„Sanjalice i sablasti“, smeje se Bela logika.

„Ali se ne može reći da su svi ti napori bili uzaludni“, bunim se ja.

„Zasnovani na iluziji, oni su bili laž“.

„Životna laž“, odgovaram ja.

„Ali reci mi, zar je životna laž nešto drugo?“, izaziva Bela logika. „Hajde, napuni svoju čašu i ispitajmo te životne lažljivce koji su se nastanili u tim tvojim policama sa knjigama. Pozabavimo se malo Viljemom Džemsom“.

„Zdrav čovek“, kažem ja. „Od njega ne možemo da očekujemo nikakav kamen mudrosti, ali ćemo bar naći nekoliko snažnih i svežih stvari na koje se možemo osloniti“.

„Razum uškopljen osećanjem“, ceri se Bela logika. „Na kraju svog razmišljanja, on se uvek grčevito drži osećanja besmrtnosti. Činjenice, koje su u destilatoru nade pretvorene u verske dogme. Najzreliji plod razuma, zaglupljivanje razuma. S najvišeg vrha razuma Džems propoveda da se treba odreći umovanja i verovati da je sve dobro i da će sve biti, dobro – stari, ah, prastari akrobatski trik metafizičara, pomoću koga oni umovanjem uklanjaju razum da bi izbegli pesimizam koji potiče iz svakog poštenog i nemilosrdnog rasuđivanja.

„Je li ovo meso tvoje meso, ili je to neka strana stvar koju ti samo poseduješ? Tvoje telo – šta je to? Mašina za pretvaranje stimulusa u reakcije. Stimulusi i reakcije se ne zaboravljaju. Oni sačinjavaju iskustvo. Prema tome, ti si u svojoj svesti istovetan s tim iskustvima. Ti si u svakom trenutku ono što misliš u tom trenutku. Tvoje ja je istovremeno i subjekt i objekt, ono izjavljuje stvar o sebi, i jedno je isto s onim što je izjavilo. Mislilac je misao, onaj koji nešto zna je ono što zna, a posednik je ono što poseduje.“

„Na kraju krajeva, kao što dobro znaš, čovek je kretanje različitih stanja svesti, tok misli koje teku, svaka misao o sebi sačinjava drugo ja, a bezbroj misli sačinjava bezbroj ja, nešto što neprestano postaje a nikad nije, sablasno lepršanje utvara u zemlji sablasti. Ali to čovek neće dobrovoljno da prihvati. On odbija da veruje da je prolazan. On neće da nestane. On hoće da ponovo živi, pa makar morao i da umre da bi mogao ponovo da živi.“

„On spaja atome i mlazeve svetlosti, najudaljenije nebeske magle, kapljice vode, bolne tačke osećanja, blatnjavi talog i vasionsku materiju, i sve to meša s biserima vere, ljubavlju žene, uobraženim dostojanstvima, strašnim slutnjama i razmetljivim drskostima, i od tog materijala gradi sebi besmrtnost da bi uplašio nebesa i zavarao neizmernost. On čeprka na svom

đubrištu i kao dete izgubljeno u mraku među utvarama dovikuje bogovima da je on njihov mlađi brat, zarobljenik mesa, kome je sudbina dodelila da bude isto tako slobodan kao što su oni – spomenici egoizma, koje su podigle sporedne pojave; snovi i prah snova; koji iščezavaju kad iščezne sanjalica, i kojih neće biti više kad njega više ne bude.“

„Ništa novo nisu te životne laži koje ljudi sebi govore, mrmljajući i mucajući ih kao čarobne formule protiv sila Noći. Sveštenici vudua[36], vrači i čarobnjaci koji isteruju đavole, bili su očevi metafizike. Noć i Smrt su demoni koji su sprečavali put svetlosti i životu. A metafizičari bi hteli da prođu tim putem, pa makar morali da govore i laži. Njih muči drski zakon eklezijasta[37] – da ljudi umiru kao poljske životinje i da im je svršetak isti. Njihova verovanja su njihove formule, a njihova vera šarlatanstvo, njihova filozofija su trikovi pomoću kojih upola veruju da će moći da nadmudre Smrt i Noć.“

„Močvarne svetlosti, isparavanje misticizma, psihički odjeci, orgije duše, naricanja među senkama, sablasni gnosticizmi, velovi i tkiva reči, brbljivi subjektivizmi, tumaranje i mucanje, ontološke fantazije, panpsihičke halucinacije – to je materijal, to su utvare nade kojima su ispunjene tvoje police s knjigama. Pogledaj ih. Sva ta žalosna priviđenja žalosnih ludaka i strasnih buntovnika – tvoje Šopenhauere, tvoje Strindberge, tvoje Tolstoje i Ničee.“

„Hajde, čaša ti je prazna. Napuni je i zaboravi!“

Poslušah, jer u mom mozgu počinju sada da gmižu crvi alkohola, i dok pijem u čast žalosnih mislilaca na svojim policama, citiram Ričarda Hoveja:

„Čemu se uzdržavati! Život i ljubav su kao noć i dan,
Nude nam se po svojoj sopstvenoj volji,
A ne po našoj. Primi njihove darove dok možeš,
Pre nego što nas prime crvi u grobu“.

„Ipak ćeš biti moj!“ kliče Bela logika.

„Ne“, odgovaram ja dok me crvi razjaruju. „Znam tačno ko si i šta si, i ništa se ne bojim. Pod maskom propovedanja hedonizma ti si sama Smrt i tvoj put vodi u Noć. Hedonizam nema nikakvog smisla. I on je laž, u najboljem slučaju ukrašeni kompromis kukavice“.

„Sad si moj“, upada Bela logika.

„Jer ako nećeš ovaj bedni život da proživiš,
Slobodan si kad god hoćeš da ga završiš,
Ne boj se da ćeš se probuditi posle smrti“.

I ja se prkosno smejem, jer sada, u ovom trenutku, znam da je Bela logika najveća varalica od svih varalica kad mi došaptava svoje reči o smrti. Ona je sama kriva što je skinula masku, što se njena genijalna hemija okrenula protiv nje same, i što njeni sopstveni crvi ponovo oživljavaju stare iluzije, ponovo uskrsavaju zvuk mog nekadašnjeg glasa iz dubine moje mladosti, koji mi opet priča da još imam moć i sposobnost, za koje su me život i knjige učile da ne postoje.

I baš u času kad sam iskapio čašu do dna, odjeknu gong pozivajući na večeru. Podsmevajući se Beloj logici, izlazim da se pridružim svojim gostima za stolom i da s prividnom ozbiljnošću diskutujem o najnovijim brojevima časopisa i smešnim događajima u svetu, služeći se u prepirci svim trikovima i lukavstvima i svim varijacijama paradoksa i persiflaže. A kad se raspoloženje promeni, najlakše je i najzabavnije igrati se s poštovanim i kukavičkim buržoaskim fetišima, smejati se i podsmevati prolaznim bogovima – utvarama i razvratu, i ludostima mudrosti.

Sada nam je potreban klovn! Klovn! Ako neko mora da bude filozof, neka bude Aristofan. A niko za stolom ne misli da sam pijan. U dobrom sam raspoloženju, to je sve. Umoran sam od napora razmišljanja, a kada se večera završi, počinjem društvenu zabavu, i svi sudeluju u igrama koje izvodimo veselo i obesno.

A kada prođe veče i jedan drugome zaželimo laku noć, vraćam se natrag u svoju jazbinu s policama punim knjiga, svojoj spavaćoj sobi i samom sebi i Beloj logici, koja me, nepobeđena, nikada nije ostavila. I dok padam u pijan san, čujem kako Mladost plače, kao što je to Hari Kemp čuo:

„Čuo sam kako mladost zove u noći:
Nestalo je radosti, koja me je držala na svetu;
Jer nemam više čvrstog tla da po njemu koračam:
Jutro se pretvara u dan,
Ono ne sme ni za trenutak da zastane,
Jer mora svet da ispuni svetlošću.
Moja duga iznenada dođe i prođe,

Iščeze brže od mirisa ruža,
Posle kratkog sjaja na nebu.
Da, ja sam mladost, jer moram umreti!“

XXXVIII

Ovo što sam ispričao samo je jedan primer lutanja s Belom logikom kroz sumrak moje duše. Koliko god je bilo u mojoj moći, nastojao sam da pružim čitaocu uvid u dušu čoveka u kojoj zajedno s njim boravi Džon Barlikorn. A čitalac treba da ima na umu da je ovo raspoloženje, o kome je čitao četvrt sata, samo jedno među hiljadama raspoloženja koja stvara Džon Barlikorn, i da duga povorka ovakvih raspoloženja može lako da traje dvadeset i četiri sata na dan, mnogo dana i nedelja i meseci.

Moje alkoholičarske uspomene približuju se kraju. Mogu da kažem, kao što svaka snažna i iskusna pijanica može reći, da samo sreći koju nisam zaslužio imam da zahvalim što sam ostao živ do današnjeg dana na ovoj planeti – sreći što sam imao tako snažne grudi, ramena i celo telo. Usuđujem se da tvrdim da bi samo mali procenat mladih ljudi u dobu između petnaest i sedamnaest godina mogao da preživi onaj napor teškog opijanja koji sam ja preživeo između svoje petnaeste i sedamnaeste godine, da bi samo mali procenat ljudi mogao da utamani onoliko alkohola koliko sam ja utamanio u svom zrelom dobu, i da ostane živ da o tome ispriča priču. Što sam ostao živ ne treba da zahvaljujem nekoj svojoj ličnoj vrlini, nego tome što nisam imao organizam dipsomana i što mi je telo bilo neobično otporno prema razaranjima Džona Barlikorna. I dok sam ja ostao živ, gledao sam druge, one koji nisu bili tako srećni kao ja, kako umiru na dugom žalosnom putu.

Imao sam da zahvalim svojoj stalnoj i potpunoj sreći, dobroj sudbini, proviđenju, nazovite to kako vam drago, koja me je pronela kroz vatre Džona Barlikorna. Moj život, moja karijera, moja životna radost, nisu bili uništeni. Bili su, istina, samo opaljeni, ali kao ljudi koji su preživeli izgubljene nade, oni su na neki neshvatljivo čudan način prošli kroz borbu da bi se čudili velikom broju žrtava.

I kao ratnik koji je preživeo stari rat s Indijancima i povikao: „Neka ne bude više ratova!“, tako i ja vičem: „Ne izlažite više našu omladinu borbi s otrovom!“ Jedini način da se spreči rat jeste sprečiti ga. Jedini način da se spreči opijanje jeste sprečiti ga. Kina je zaustavila opštu upotrebu opijuma na taj način što je zaustavila njegovo gajenje i uvoz. Kineski filozofi,

sveštenici i doktori mogli su da ispuste dušu propovedajući protiv opijuma hiljadu godina, a njegova upotreba – dok je bio svuda pristupačan i dok se svuda mogao dobiti – ostala je nesmanjena. Takvi su ljudi, to je sve. Mi smo s velikim uspehom uveli praksu da uklanjamo arsen, strihnin, tifusne i tuberkulozne bacile, da bismo sačuvali svoju decu. Postupajte na isti način sa Džonom Barlikornom. Uklonite ga. Ne dopustite da bude svuda pristupačan, dopušten i legalan, da navaljuje na našu mladež. Ovo ne, pišem zbog alkoholičara ni za alkoholičare, nego zbog naše mladeži, zbog onih koji nemaju ništa drugo osim želje za pustolovinama, želje za drugarstvom, impulse društvenog čoveka, koje je naša varvarska civilizacija sasvim izopačila i hrani ih otrovom na svakom uglu. Pišem zbog tih zdravih, normalnih dečaka, koji su sada rođeni ili će biti rođeni.

To je bio razlog, više nego išta drugo i važniji od svakog drugog, što sam onog dana odjahao u Dolinu Meseca prilično pripit, i glasao za jednako pravo glasa muškaraca i žena. Glasao sam da i žene dobiju pravo glasa, jer sam znao da će one, žene i majke, oduzeti Džonu Barlikornu pravo opstanka i strpati ga u istorijski zatvor, u kome leže iščezli običaji iz doba divljaštva. Ako bi se nekom učinilo da kukam zbog toga što sam sam nastradao, neka se seti da sam mnogo propatio i da ne mogu da podnesem misao da bi moji ili vaši sinovi, ili moje ili vaše kćeri, morali da pretrpe slične patnje.

Žene su istinski čuvari rase. Muškarci su rasipnici, pustolovi i kockari, a na kraju moraju da zahvale ženama za svoj spas. Jedan od prvih čovekovih eksperimenata u hemiji bio je pravljenje alkohola, i kroz sve generacije do današnjeg dana čovek je nastavio da ga proizvodi i da ga pije. A nije bilo dana kada žene nisu osuđivale muškarce što piju, premda nikada nisu imale vlasti da od tog svog nezadovoljstva stvore istinsku prepreku.

Onoga časa kad žene dobiju pravo glasa u bilo kojoj ljudskoj zajednici, prvo će početi da sprovode ili će pokušati da sprovedu zatvaranje krčmi. Muškarci sami od sebe ne bi ni kroz hiljadu budućih generacija zatvorili krčme. To bi bilo isto tako kao kad bi se očekivalo da će žrtve morfijuma doneti zakon kojim se zabranjuje njegova prodaja.

Žene to znaju. One su platile neizrecivu cenu u znoju i suzama zbog toga što muškarci piju. Uvek u brizi za rasu, one će glasati u korist dečaka koji još nisu rođeni, i u korist devojčica koje još nisu rođene, jer one moraju da budu majke, žene i sestre tih dečaka.

I to će ići lako. Jedino će biti pogođene teške i slučajne pijanice jedne jedine generacije. Ja sam jedna od njih, i dajem svečanu izjavu na temelju dugog druženja sa Džonom Barlikornom da me neće jako zaboleti ako prestanem da pijem kad niko drugi ne bude pio i kad se piće ne bude moglo da dobije. S druge strane, mladi ljudi su većinom po svojoj prirodi u tolikoj meri nealkoholičari da zbog toga što nikad nisu okusili alkohol neće ni osetiti da ga nema. Oni će saznati za krčmu jedino čitajući istoriju, i misliće o njoj kao o nekom čudnom starom običaju, nalik na borbu s bikovima i spaljivanje veštica.

XXXIX

Naravno, nijedna se lična ispovest ne može smatrati završenom ako se ne iznese sudbina glavnog junaka do poslednjeg trenutka. Ali, moja ispovest nije ispovest preobraćene pijanice. Nikad nisam bio pijanica, i prema tome nisam se ni obratio.

Pre izvesnog vremena bio sam na putu koji je trajao sto četrdeset i osam dana na jedrenjači oko Horna. Nisam nosio nikakvu zalihu alkohola, i mada sam za sve to vreme mogao da dobijem piće od kapetana kad god sam hteo, nisam popio ni jednu čašu. Nisam ništa pio zato što nisam želeo da pijem. Niko drugi na brodu nije pio. Nije bilo atmosfere za piće, a moje telo ne oseća organsku potrebu za alkoholom. Moj organizam ne traži alkohol.

Tako je preda mnom iskrsao problem, čist i jednostavan problem: to je tako lako, zašto ne nastaviš tako i kad se vratiš na kopno? Razmatrao sam pažljivo taj problem. Razmišljao sam o njemu pet meseci, u situaciji kad nisam imao nikakve veze s alkoholom. I na temelju podataka dotadašnjeg iskustva izvukao sam izvesne zaključke.

Na prvom mestu, uveren sam da nijedan čovek među deset hiljada ljudi, ili možda sto hiljada, nije pravi organski dipsoman, nije pijanica po svom organskom sastavu. Opijanje, po mome mišljenju stvarno je isključivo duševna navika. Ono se razlikuje od duvana, kokaina, morfijuma i svega ostalog što se nalazi na dugoj listi otrova. Želja za alkoholom je po svom poreklu izričito duševna. Ona je nastala duševnim vežbanjem i razvojem, a podloga na kojoj se razvija je društveno tle. Nema nijedne pijanice među milion koja je počela da pije sama. Sve pijanice počinju piti u društvu, i to je skopčano s hiljadu društvenih spona, kao što su one koje sam opisao iz svog ličnog iskustva u prvom delu ove priče. Društvene veze su materija od koje se uglavnom sastoji navika opijanja. Uloga koju alkohol igra sam po sebi neznatna je prema ulozi koju igra društvena atmosfera u kojoj se pije. Retko se danas rađa čovek koji bi bez dugog vežbanja u društvenim prilikama za opijanje osećao u svom telu neodoljivi organski prohtev prema alkoholu. Pretpostavljam da se i takvi retki pojedinci rađaju, ali ih nikada, nisam sreo.

Na tom dugom petomesečnom putovanju ustanovio sam da među svim mojim telesnim potrebama ne postoji ni najmanji trag telesne potrebe za alkoholom. Ali sam zato otkrio da je moja potreba bila duševna i društvena. Kada sam mislio na alkohol, prijatna bi misao bila odmah povezana s drugarstvom. Kada sam mislio na drugarstvo, odmah bih pomislio na alkohol. Drugarstvo i alkohol su kao sijamski blizanci. Oni su uvek nerazdvojno povezani.

Kad sam, na primer, čitao na palubi ili s nekim razgovarao, gotovo svaki put kad bi se spomenuo ma koji meni poznati deo sveta, u meni bi se s tim u vezi odmah pojavila misao o piću i dobrim drugovima. U mom su pamćenju iskrsavale veličanstvene noći i dani, i trenuci, svi purpurni trenuci i sve slobode. „Venecija“ me gleda sa štampane strane, i sećam se kafanskih stolova na pločnicima. Neko reče: „Bitka kod Santjaga“, a ja odgovaram: „Da, bio sam tamo na bojištu“. Ali ne vidim ni bojište, ni brdo Ketl, ni Drvo mira. Vidim kafanu „Venus“ na trgu Santjaga, gde sam jedne tople noći dugo razgovarao i mnogo pio s nekim čovekom koji je umirao od tuberkuloze.

Istočni kraj Londona, čitam, ili ga neko drugi spomene, a pre svega pred mojim očima blesnuše vizije osvetljenih krčmi, a u mojim ušima odjeknuše narudžbine: „Dve gorke“ i „Tri viskija“. „Latinski kvart“ – i ja se smesta obreh u studentskim kabareima, oko mene vesela lica i smeli duhovi, srčemo hladni, dobro razblaženi absint, a naši se glasovi dižu i lebde na latinski način dok raspravljamo o bogu, umetnosti i demokratiji, i o ostalim jednostavnim problemima sveta i života.

Za vreme jednog žestokog pampera na reci La Plati dogovarali smo se da, u slučaju ako nam brod bude oštećen, pristanemo u Buenos Ajresu, „američkom Parizu“, a preda mnom se odmah pojaviše vizije sjajnih dvorana u kojima se sastaju ljudi, radost podignutih čaša, i pevanje i pozdravljanje, i šum veselih glasova.

Kada smo izabrali severoistočni pravac na Pacifiku, pokušavali smo da nagovorimo našeg kapetana, koji je umirao, da skrene u Honolulu, i dok sam ga nagovarao, video sam sebe kako opet pijem koktele na hladnim terasama tamošnjih krčmi, i na ostrvu Vaikiki, gde talasi dopiru do pragova gostionica.

Neko spomenu način na koji se pripremaju divlje patke u restoranima San Franciska, a ja se smesta videh okružen svetlošću i žamorom

mnogobrojnih stolova kako posmatram stare prijatelje preko zlatnih ivica visokih čaša, punih rajnskog vina.

I tako sam razmišljao o svom problemu. Ne bih želeo da ponovo posetim sva ta lepa mesta sveta, osim onako kako sam ih pre posećivao. Sa čašom u ruci! Neka čar leži u tim rečima. One znače više nego što mogu da znače sve reči u rečniku. To je društvena navika na koju sam se privikavao celog života. Ona je danas u meni utelovljena. Volim praskavu igru duhovitog razgovora, širok smeh, zvonke glasove ljudi, kada sa čašom u ruci zaborave sivi spoljni svet i potstiču svoj mozak šalom i ludostima ubrzanih otkucaja srca.

Ne, odlučio sam, popiću s vremena na vreme po koju čašu. I pored svih knjiga na mojim policama, i pored svih misli mislilaca, zamračenih mojim naročitim temperamentom, odlučio sam, hladno i promišljeno, da ću nastaviti da radim ono što sam bio navikao da želim da radim. Piću – ali, oh, pametnije, umerenije nego ikada ranije. Nikad više neću postati lutajući požar, nikad više neću dozivati Belu logiku. Naučio sam kako je treba izbegavati.

Bela logika leži sada pristojno sahranjena kraj Duge bolesti. Ni jedna ni druga neće me više ražalostiti. Prošlo je mnogo godina otkako sam sahranio Dugu bolest. Ona spava dubokim snom. A isto tako dubokim snom spava i Bela logika.

Pa ipak, na završetku, mogu reći da bih želeo da su moji preci prognali Džona Barlikorna pre nego što sam došao na svet. Žalim što Džon Barlikorn cveta svuda u društvenom sistemu u kome sam rođen, jer inače ne bih imao prilike da se s njim upoznam, a to moje poznanstvo dugo je trajalo.

POGOVOR

Roman „Kralj Alkohol“ objavljen pod originalnim naslovom „John Barleycorn“, dočekala je i kritika i čitalačka publika, kao što to često biva s delima čuvenih pisaca, s podeljenim mišljenjima.

Roman je izlazio najpre u nastavcima, kao podlistak nedeljnog lista „Saturday Evening Post“ („Subotna večernja pošta“), u kome je nekoliko godina ranije bio objavljivan i čuveni roman Džeka Londona „The Coll of the Wild“ (Zov divljine), s kojim je stvarno i započela svetska literarna slava Džeka Londona. Oba ova romana znatno su podigla tiraž tog lista, pa je Džek London s pravom mogao da očekuje i veliki uspeh „John Barleycorn“-a kad bude objavljen u posebnoj knjizi.

To očekivanje opravdavala je i činjenica što je „John Barleycorn“ već posle prvih nastavaka izazvao veliku senzaciju ne samo u širokim redovima čitalaca nego i u literarnim krugovima, u prvom redu zbog mnogih intimnih autobiografskih podataka koje je Džek London u njemu izneo, a koji su dotada uglavnom bili nepoznati...

Međutim, kad je u avgustu 1913 g. knjiga bila objavljena, ona u početku nije zabeležila onaj uspeh na koji su dotada redovno nailazila mnogobrojna dela ovog popularnog pisca. Džek London bio je zbog toga prilično razočaran, i objašnjavao je tu činjenicu ogromnim tiražom lista u kome je roman bio objavljen.

Zbog nekih sporova oko honorara Džek London je 1912 god. raskinuo vezu sa svojim dotadašnjim izdavačem Mac Milan Comp., koji je u poslednjih desetak godina izdavao sva njegova dela, i potpisao ugovor za „John Barleycorn“-a s njujorškom izdavačkom kućom „The Century Comp“. Međutim, nije prošlo ni nekoliko meseci a Džek London je već došao u sukob i s novim izdavačem, pa je odmah zatražio poništenje ugovora u nameri da se ponovo vrati Mac Millan-u, i u tom smislu slao telegram za telegramom novom izdavaču. Ali ovaj nije na te telegrame uopšte odgovarao, nego je, držeći se strogo ugovora, objavio „John Barleycorn“-a i protiv volje Džeka Londona. Pala je u oči jednostavnost kompozicije novog romana. U njemu je Džek London hronološki ispričao

istoriju jedne pijanice – svoju sopstvenu istoriju – od prvog gutljaja pića pa do „robovanja Džonu Barlikornu“, uzimajući za ilustraciju uglavnom svoje sopstvene doživljaje. Snaga romana bila je u prvom redu u tome što ti događaji nisu bili nimalo obični i svakidašnji, kao što ni Džek London nije bio obična pijanica.

Da bi što bolje opisao svoju borbu s alkoholom, i da bi je izneo na što dramatičniji i što uzbudljiviji način, Džek London je alkohol personifikovao u ličnost Džona Barlikorna, pridajući toj ličnosti svojstva neobične lukavosti, podmuklosti, zlobe i moći nagovaranja. S tom imaginarnom ličnošću, Džek London, do srži borbena priroda, hvata se u koštac i vodi borbu na život i smrt. On ne beži od Džona Barlikorna, on se ne boji Džona Barlikorna, on čak nastoji da što više bude s njim u društvu, da mu dokaže da je jači od njega i da će na kraju krajeva ipak on njega savladati i pobediti. Ta se borba neprestano vodi, ali se nikad ne svršava, dobijajući u raznim prilikama razne stepene žestine.

Osim toga, Džek London je napravio Džona Barlikorna i predstavnikom jedne neobične logike, „Bele logike“, koju je Džon Barlikorn razvio do savršenstva, a glavni joj je značaj u tome što menja i izvrće ustaljene vrednosti, što istini daje izgled zablude a zabludi izgled istine, što nagoni čoveka da sumnja u ono što je neizbežno i da veruje u ono što je nemoguće.

Naročito je značajno što Džek London nije sebi postavio za cilj da prikaže samo psihologiju i filozofiju pijanica, nego je pošao mnogo dalje, pokušavši da dâ sociologiju, pa čak i filozofiju pijanstva, sa svim njegovim štetnim i kobnim posledicama bilo za pojedinca, bilo za celo društvo. Mračna atmosfera kojom su protkane mnoge strane ovog dela, refleksije i opservacije o dejstvu alkohola na ljudski organizam, u prvom redu na njegovo sopstveno telo i njegov mozak, izazvali su neobično jak utisak, a među prijateljima i svima onima koji su voleli Džeka Londona i tešku zabrinutost zbog bolesnog stanja u kome se očigledno pisac nalazio zbog svog druženja, sa Džonom Barlikornom.

Znalo se, doduše, da su mnogi detalji izneseni u „John Barleycorn“-u u velikoj meri prerađeni onako kako je to odgovaralo temi romana, i da se Džek London nije ograničio samo na to da iznese svoja lična iskustva sa tog područja, nego je apsorbovao i usvojio kao svoje i iskustvo mnogih drugih, za koje je sam znao ili o kome je doznao iz pričanja. Ali je isto tako bilo

poznato da je Džek London mnogo pio, uprkos njegovom bezbroj puta ponovljenom tvrđenju da nikad u svom životu nije bio pijan.

Da li je ovde Džek London došao sa samim sobom u kontradikciju, što je uostalom tipična pojava kod gotovo svih pijanica, ili se radi o nekoj posebnoj vrsti pijanstva, nije lako utvrditi. Zanimljivo je svakako da Čarmien London, druga žena Džeka Londona, koja je provela s njim veći deo njegovog života, u svojoj „Knjizi o Džeku Londonu“[38] na jednom mestu navodi da „nikada u toku svih godina“ koje je provela s njim zajedno nije videla Džeka Londona pijanog. A raspitivala se o toj fazi njegova života i kod jednog njegovog starog prijatelja, koji ga je poznavao od najranijeg detinjstva, ali joj je i on potvrdio da nikad nije video Džeka Londona pijanog „u običnom smislu te reči“. Moglo bi se prema tome zaključiti da je Džek London bio pijanica naročite vrste, da se u njegovom slučaju radi o pijanstvu u koje zapadaju samo „ljudi s maštom“, kako ih on naziva u „John Barleycorn“-u.

Još 1911 godine Džek London je u razgovoru s jednim engleskim izdavačem izjavio da namerava da napiše svoju autobiografiju i da je objavi još za života.

Nije poznato da li je već tada mislio na „John Barleycorn“-a, ali je u proleće 1912, spremajući se za duže putovanje, odlučio da između ostalog napiše i svoje „alkoholičarske uspomene“.

Otputovao je zajedno sa Čarmien i svojim slugom Japancem Nakatom najpre iz San Franciska u Njujork, i na tom putu, pijući manje nego obično i razmišljajući mnogo o pijanstvu, počeo da pravi svoje prve beleške za „John Barleycorn“-a. Opisujući u pomenutoj knjizi ovo putovanje, Čarmien ističe da su joj to bili najlepši dani koje je provela u životu sa Džekom Londonom.

Izgleda da se situacija po dolasku u Njujork iz temelja promenila. Džek London je počeo ponovo da se opija, a izgleda da je načinio i nekoliko težih ispada, preko kojih Čarmien diskretno prelazi, ali ipak podvlači da su je teško zaboleli. Kad mu je u jednom razgovoru ozbiljno prebacila njegov način života, Džek London je svečano obećao da je to njegovo poslednje druženje sa Džonom Barlikornom.

Iz Njujorka su Džek London, Čarmien i Nakata otputovali u Baltimor, gde su se ukrcali na veliki jedrenjak „Dirigo“, bark sa četiri jarbola, koji je plovio oko rta Horn sve do luke Siti, na Pacifiku, severno od San Franciska.

Brod je bio registrovan kao teretni, te nije imao dozvolu da prevozi putnike, pa se Džek upisao kao treći oficir na brodu, Čarmien kao kelnerica, a Nakata kao sluga.

Brod je otplovio 2 marta 1912. Putovanje je trajalo 158 dana. Na brodu je Džek mnogo čitao, pisao i pravio beleške, a Čarmien se bavila ručnim radom. Džek se držao obećanja i nije pio.

Za vreme putovanja odigrala se scena koju Čarmien iznosi u pomenutoj knjizi, i za koju naglašava da je ostavila na nju mučan utisak, jer je nagoveštavala da će po završetku putovanja Džek ponovo krenuti starim putem.

Jedne večeri, kad su se nalazili više od tri meseca na moru, prvi oficir, Fred Mortimer, reče u razgovoru: „Nikad ne pijem kad sam na dužnosti. A inače pijem vrlo malo, tek po koju čašu s vremena na vreme kad se nađem s drugovima na kopnu“.

Na to mu je Džek London odgovorio: „To je ono što ja sada želim da postignem. Sada sam, zbog toga što sam prvi put u svom životu nekoliko meseci bez alkohola, i zbog toga što sam potpuno eliminisao alkohol iz svog tela, došao u mogućnost, takođe prvi put u svom životu, da razmotrim pitanje alkohola u odnosu na svoje telo i na svoj mozak. Ustanovio sam na svoje potpuno zadovoljstvo da nisam alkoholičar, u bilo kome smislu te reči. Prema tome, kad ponovo budem na kopnu, piću onako kao što i vi pijete, s vremena na vreme, promišljeno, ne zbog toga što bih morao da pijem, jer moj organizam traži alkohol, nego zbog toga što sam želim da pijem, recimo iz društvenih razloga. Nikada u svom životu nisam bio tako srećan u pogledu svog odnosa prema alkoholu kao što sam baš ovoga časa. Alkoholu nije nikada pošlo za rukom da nada mnom zagospodari, a sad znam da u tome nikada neće ni uspeti. Nema nikakve opasnosti da bi alkohol mogao da postane moj gospodar“.

Uskoro se pokazalo da je Džek London svoju odluku da se sasvim odrekne alkohola napustio isto onako brzo kao što ju je i doneo. Mesto toga on je sebi stvorio teoriju kako će ubuduće piti pametno, piti umereno, ne zbog alkohola nego zbog društvenosti, i stalno ostati gospodar nad samim sobom i nad Džonom Barlikornom.

Sledeće tri godine njegova života pokazale su da nije uspeo da ostane dosledan ni u ovoj svojoj odluci, da je pio mnogo više nego što je bilo

umereno i pametno, da je alkohol potkopao ne samo njegovu stvaralačku sposobnost nego da je čak i kriv za njegovu preranu i tragičnu smrt.

Uprkos relativno slabom odjeku koji je novi roman imao u čitalačkim krugovima, ipak je deo javnosti s oduševljenjem pozdravio pojavu „John Barleycorn"-a. Bili su to u prvom redu učitelji, profesori i drugi nastavnici, i uopšte svi vaspitači omladine, kao i svi oni prilično brojni krugovi koji su se borili protiv alkoholizma; oni su smatrali da im, ovo delo pruža neobično snažno oružje u njihovoj propagandi protiv alkohola.

Jer „John Barleycorn" nije bio običan autobiografski ili „poluautobiografski" roman, kako ga je sam Džek London nazvao, u kome iskusna i teško razočarana pijanica iznosi svoje uspomene, nego je to u isto vreme bio i roman s izričito naglašenom tendencijom, roman koji je od početka do kraja, od svoje prve do poslednje stranice, bio napisan zato da ukaže na sva ona velika i mnogobrojna zla koja ljudima u društvu donosi alkoholizam, i da u prvom redu odvrati od alkohola omladinu.

Međutim, ništa manje nisu ovim romanom bili oduševljeni i mnogi pisci i kritičari, naročito oni koji su pripadali mlađoj generaciji. Za njih je Džek London tada, iako je imao svega 37 godina – ali već gotovo dvadeset godina književne karijere – bio „stariji" pisac. Ali je njihovo oduševljenje bilo sasvim druge vrste.

Među tim piscima i kritičarima bilo je i takvih koji su ovaj roman shvatili s humorističke strane, ne verujući mnogo njegovoj autobiografskoj podlozi, i ne uzimajući nimalo ozbiljno ona kobna nagoveštavanja koja je Džek London u njemu izneo o samom sebi; bilo je i takvih koji su se oduševljavali baš onim što je trebalo da bude negativna strana ovog romana.

Tako je mladi književnik Flojd Del u svom prikazu ovog romana, objavljenom u čikaškom listu „The Post" („Pošta"), napisao da je „John Barleycorn" pravi „epos piću" i svoj onoj divoti, pa makar i varljivoj divoti, koju piće unosi u čovečji život. Drugi mladi pisac Džojs Kilmer, slavio je pojavu „John Barleycorn"-a kao događaj od prvorazredne literarne vrednosti. Elbert Hubard nazvao ga je klasičnim, a Čarls Vejl napisao je u časopisu „Forum" da „već dugo nije bilo napisano nešto tako iskreno i tako otvoreno, a prema tome i tako čisto i lepo. Jer Džek London nije samo pisac mnogih knjiga koje su postigle neočekivano velik uspeh. On je i čovek, i pesnik". Mnogi kritičari isticali su „John Barleycorn"-a kao nov dokaz

velikog pripovedačkog talenta Džeka Londona, jer samo pisac izvanrednog književnog dara mogao je od materijala od kojeg se sastoji „John Barleycorn“ da komponuje roman. A mnogo kasnije, Irving Ston,[39] jedan od najboljih biografa Džeka Londona, uvrstio je „John Barleycorn“-a zajedno s „Martinom Idnom“, „Dolinom Meseca“, „Berningom Deilajtom“,[40] „Zovom Divljine“, „Gvozdenom petom“ i „Morskim vukom“, među najznačajnije romane američke književnosti.

Svakako stoji činjenica da još nikada Džek London ni u jedno svoje delo nije uneo toliko samog sebe, i nikada nije s tolikom iskrenošću iznosio sva svoja, pa i najintimnija mišljenja, naslućivanja i očajanja, i nikada mu pisanje nijedne knjige nije zadalo toliko bola kao što je to bilo za vreme rada na „John Barleycorn“-u.

„Uprkos autorovom umetničkom osećanju – piše Čarmien London u svojoj knjizi – kome se ima zahvaliti što se ovo delo čita kao roman, i uprkos izvesnim spretno iskorišćenim preterivanjima, bila sam, dok sam iz dana u dan prekucavala ovo delo, svesna udarca za udarcem koje je ono nanosilo duševnom miru Džeka Londona“.

I baš taj intimni, gotovo ispovednički ton, taj duboki bol i mračni pesimizam pijanice koja je ostala bez svake vedre perspektive, daju naročiti pečat ovom delu. Takvih primera u svetskoj književnosti ima malo. I pre i posle Džeka Londona mnogo je istaknutih pisaca stradalo zbog alkohola, i mnogo njih je u svojim pesmama, novelama i romanima prikazalo svoj odnos prema alkoholu, ali nijedan od njih nije s takvim dubokim opservacijama i na tako impresivan način prikazao svu tragediju književnika alkoholičara, kao što je to postigao Džek London u svom „John Barleycorn“-u.

U vreme kad je pisao „John Barleycorn“-a, Džek London je već bio prešao mnogo milja na putu kojim ga je vodio Džon Barlikorn, stekao već mnoga neobična iskustva i saznanja; najkobnije je bilo što su se već tada počele odražavati posledice takvog života i na njegovo zdravlje i na njegovo književno stvaranje. I ne samo to. „John Barleycorn“ je prvo delo Džeka Londona u kome on više nije uspeo da izbegne posledice alkohola na svoj literarni rad. Ono je prvo otkrilo simptome, ali isto tako i glavne uzroke njegove literarne dekadencije, koja se otada sve brže razvijala.

Godine 1913, kada je izišao „John Barleycorn“, napisao je Džek London još dva romana („Dolina Meseca“ i „Pobuna na Elsinoru“) i jednu

zbirku novela. To je bila jedna od njegovih najplodnijih godina. U razmaku od samo dva meseca izišla su dva velika romana: „John Barleycorn“ i „Dolina Meseca“.

Zbog ovakve nečuvene brzine u radu izdavači su gledali na njega ne kao na čoveka i pisca, nego kao na neku „prirodnu silu“. U razgovoru s jednim svojim prijateljem Džek London je u to vreme izjavio da u svojim fasciklima ima spremljene teme za preko sto romana i oko pet stotina novela!

Zanimljivo je da je Džek London u Svojim književnim planovima između ostalog bio predvideo i roman pod naslovom „Jane Barleycorn“, žensku verziju „John Barleycorn“-a, u kome je nameravao da iznese svoja iskustva sa ženama. O toj je knjizi Džek London već vodio diskusije sa svojim prijateljima, a kakva su bila ta iskustva vidi se jedino po tome što je Džek London jednom prilikom izjavio da tu knjigu namerava da napiše „sa brutalnom iskrenošću“, i da je zbog toga neće objaviti pod svojim imenom, nego pod pseudonimom.

Džek London je celog života mnogo radio. Kao književnik postao je poslovičan zbog svojih obligatnih hiljadu reči, koje je gotovo bez izuzetka pisao svakog dana, iz godine u godinu, preko dvadeset godina, što je iznosilo oko hiljadu strana literarnog teksta godišnje.

Samo je po sebi razumljivo da je zbog ovakve brzine u radu često stradao kvalitet njegovih novela i romana, ali su i publika i kritika prelazile preko raznih slabosti u delima velikog pisca, pogotovu što su se redovno posle manje uspelih pojavljivala uvek nova velika i snažna dela.

Kritičar Andre Tridon, koji je kratko vreme pre toga stavio Džeka Londona na listu mladih američkih pisaca, „koji se gase brzo“ jedan za drugim, odlučno je odbio da vidi u „John Barleycorn“-u bilo neki literarni uspeh bilo optužbu protiv alkohola, smatrajući ga više optužbom „glavnog razloga“ zbog kojeg je Džek London počeo da se gasi kao pisac.[41]

„Znao sam – pisao je Tridon u časopisu „New Review“ – da nešto nije u redu s književnim radom Džeka Londona. Njegov je rečnik očigledno osiromašio, a mašta ga je, izgleda, ostavila. On se veoma često ponavlja, i njegove novele više nimalo ne odskaču od novela bilo kojeg popularnog pisca. Pročitajte „John Barleycorn“-a, i vrlo brzo ćete otkriti šta tišti Džeka Londona. On će vam to sam reći. A tragedija je u tome što Džek London, kako izgleda, ni sam ne zna koliko je daleko otišao“.

Tridon je uočio da u „John Barleycornu“-u ima stilskih nedoteranosti, mestimičnih ponavljanja i raznih drugih nedostataka forme. Ali on nije video, to jest nije hteo da uzme u obzir, da pored niza slabih i površno napisanih strana ima u ovom romanu mesta u kojima je Džeku Londonu pošlo za rukom da ostvari izvanredna stilistička dostignuća kakvih nema u njegovim ranijim romanima, a kakva su vrlo retka i u delima pisaca i mislilaca većih od Džeka Londona.

Tridon na prvom mestu prebacuje Džeku Londonu njegovo bezbroj puta ponovljeno tvrđenje da je glavni razlog postojanja alkoholizma pristupačnost alkohola:

„Bedan izgovor! Sladoled je još pristupačniji od viskija. Društvenost zahteva alkohol, a društvenost je izvan diskusije. Zašto? Ko će nas osloboditi tiranije te apsurdne reči? Ko će nas osloboditi idiota društvenosti, koji kradu naše vreme i našu energiju, s kojima moramo praviti intelektualne kompromise iz straha da diskusija ne odloži njihov odlazak; ko će nas osloboditi društvenih svetkovina, na kojima i razgovor i pričanje uz piće deluju još više ponižavajuće nego preteranost u jelu i piću...

„Da li Džek London još uživa u tim stvarima, kad mu je lutanje po svakoj zemlji i svakom moru pokazalo širu stranu svetskog života, ili bivša lutalica uživa u posećivanju „ljudi“ u njihovim kućama i u primanju „ljudi“ u svojoj kući?... Ah, Džek, prestani sa zloupotrebom alkohola. Nije alkohol ono što tebe muči, to su ljudi mali, dobri, čovečanski, nezanimljivi, prostodušni, odani, ništavni ljudi s kojima ti piješ. Možda ima i alkohol neke veze s tvojim privremenim padom, ali ljudi su imali i imaju još mnogo više. Zbog jedne stvari treba osuditi tvoje prijatelje. Oni su ubili tvoj divni rečnik. Jedino osamljen čovek može da sačuva divan izbor reči. Onoga časa čim izrekneš svoje misli u razgovoru, prisiljen si da se odrekneš svih finih nijansi...“

I na kraju završavajući svoj prikaz, Tridon predlaže Džeku Londonu lek protiv bolesti koja ga tišti, i preporučuje mu da se preseli u neki veliki grad, „gde su ljudi tako jeftina roba da ih ne posećujemo u njihovim kućama, niti ih suviše često pozivamo u svoje domove...“

Primerak časopisa u kome se nalazio Tridonov članak došao je u ruke Džeka Londona. Kakva je bila njegova reakcija, ne znamo, ali sudeći po načinu kako je nastavio da živi, sigurno je da Tridonovim opomenama nije

posvetio nikakvu pažnju. A što je još gore, on se docnije isto tako oglušio i o savete lekara, koje su mu davali kad mu se bolest pogoršala.

Bez obzira na to da li je dijagnoza koju je postavio Tridon bila ispravna, a pogotovu da li je terapija koju je on preporučivao bila spasonosna, sigurno je da je Tridon vrlo dobro zapazio simptome teške bolesti Džeka Londona. Iako je posle „John Barleycorn“-a za nepune tri godine napisao još tri romana, jednu dramu, jednu zbirku novela i jednu knjigu eseja, među svim tim radovima nema više ništa što bi se moglo naročito istaknuti, čak se može reći da posle „John Barleycorn“-a Džek London uopšte više nije pokušavao da dobro piše.

Sva ta poslednja dela Džeka Londona, s malim izuzecima, predstavljaju uglavnom rezultat velike veštine pisanja, koju je Džek London u mladosti s teškom mukom stekao, i koja, mu je sada omogućavala da znatno skrati vreme za proizvodnju svojih hiljadu reči na dan. U svim tim delima značajno je spomena svega nekoliko izvrsnih strana. Rezultat srećnih kombinacija dobrog raspoloženja i podesnog materijala.

Nenavršivši ni punih četrdeset godina, Džek London je bio telesno oronuo i umno iscrpljen, bolestan i telesno i duševno. Džon Barlikorn je tražio sve veći danak i Džek London, da, bi došao do potrebne stimulacije, da bi mogao uopšte da piše, bio je prisiljen da sve više pije. A usled toga njegova uremija, direktni ili indirektni krivac za njegovu smrt, sve se više pogoršavala.

U januaru 1916 godine odlučio je Džek London da preduzme još jedan – ovaj put je to bio poslednji – korak za svoje ozdravljenje. Kad više nije mogao da radi i kad je bolest počela da mu zadaje nepodnošljive fizičke bolove, svu svoju nadu položio je u putovanje na Havaje, koji su mu već jednom doneli okrepljenje, verujući da će mu i ovaj put tropsko sunce i divna priroda poslužiti kao najbolji lek.

I u prvi mah je izgledalo da su Havaji opet pomogli, bar su prvi dani boravka i oporavljanja učinili na Džeka Londona tako snažan utisak da je već pomišljao na to da Havaje izabere za svoje poslednje stalno utočište. Te godine, a bila je to godina njegove smrti, pisao je Džek London s Havaja svojoj kćeri Džoani: „Moja ljubav prema Havajima sve više raste, i siguran sam da ću jednom u budućnosti, i to ne tako dalekoj, izabrati Havaje za svoj dom“.

Na Havajima je Džek London proveo sedam meseci u društvu sa Čarmien i Nakatom, iznajmivši jedan bungalov u gradu Vaikiki. Te mesece opširno je opisala Čarmien u svojim uspomenama na Džeka Londona. Kolike li ogromne razlike između toga Džeka Londona i onoga Džeka Londona koji je pre devetnaest godina išao na Aljasku u potrazi za zlatom, koji se takmičio s Indijancima u nošenju tereta preko klanca Čilkut, i svojim vratolomnim poduhvatima, svojom silnom snagom, izdržljivošću i hrabrošću zadivljavao jake ljude svoje okoline.

Uzalud ga je Čarmien pozivala da se zajedno kupaju u toplom tropskom moru, Džek se redovno izgovarao da mora da radi; nije se dizao s postelje, ali nije ni radio. Ostajao je po ceo dan u svom plavom kimonu i sandalama, ne zbog udobnosti, nego zbog toga što je i oblačenje značilo za njega isuviše veliki napor. Kada bi išao da se brije, nije hteo ni sto koraka da pređe peške, nego je radije čekao automobil koji je morao doći po njega s udaljenosti od tri milje. Nije se obazirao na savete lekara u pogledu dijete, nego je većinom jeo tešku urođeničku hranu, a potpuno zanemarivao povrće koje je zahtevao njegov bolesni organizam. A nije prestao ni da pije, iako je pio vrlo umereno. Uveče su redovno odlazili u kafane, gde se Čarmien zabavljala igrajući, a on sedeo s prijateljima za kartaškim stolom i igrao bridž ili poker, pijući pritom „blaga pića“ i „mala piva“.

Posle povratka s Havaja, ponovila se još jednom stara pesma. Džek London je nastavio svoj nekadašnji način života. Zaboravljeno je bilo svečano obećanje dato na poslednjim stranama „John Barleycorn“-a. Pored sve veće telesne bolesti pojavljivali su se sve češći nastupi „duge bolesti“, posledice bolesne psihologije pijanice, od koje je Džek London verovao da se izlečio, ali koja ga nikad više nije ostavila i od koje je na kraju i umro.

Samo nekadašnja upornost u savlađivanju svih prepreka i nekadašnja snažna volja, koja mu je pomogla da od neukog fabričkog radnika postane pisac svetskog glasa, mogla mu je sada pomoći da savlada svoju strast za alkoholom, ali je i ta volja oslabila u zagrljaju Džona Barlikorna. Leka više nije bilo. Džek London je nastavio da pije sve do poslednjeg dana svog života – onog kobnog 22. novembra 1916, kada je sa znacima teškog trovanja nađen na terasi svoje spavaće sobe u agoniji, iz koje se nikad više nije probudio.

BRANKO KOJIĆ

Sken: Cyrano

Obrada:

Džek London
KRALJ ALKOHOL

Izdavač
OTVORENA KNJIGA

Za izdavača
Petar Nikolić

Lektura i korektura
Ljiljana Nikolić

Likovna obrada korica
Dejan Nikolić i Otvorena knjiga

Plasman
060/3298-113

Štampa
OTVORENA KNJIGA
Beograd

Tiraž
1000 primeraka

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.111(73)-31
821.111(73).09 Лондон Џ.

ЛОНДОН, Џек, 1876-1916
Kralj alkohol / Džek London ; [preveo s engleskog Branko Kojić]. - Beograd : Otvorena knjiga, 2013 (Beograd : Otvorena knjiga). - 226 str. ; 21 cm

Prevod dela: John Barleycorn / Jack London. - Pravo ime autora: John Griffith. - Tiraž 1.000. - Str. 214-226: Pogovor / Branko Kojić.

ISBN 978-86-7674-180-9

a) Лондон, Џек (1876-1916)
COBISS.SR-ID 199708940

OBJAŠNJENJA

[1] Dolina Meseca nalazi se na oko 200 km severno od San Franciska, u pokrajini Souana. Selo o kome se malo docnije govori zove se Glen Elen. U blizini sela, Džek London je kupio farmu na kojoj je živeo od 1903. i umro 22. 11. 1916.

[2] Čarmien Kitriđž, druga žena Džeka Londona, s kojom se oženio novembra 1905, pošto se razveo od svoje prve žene, Besi.

[3] Popularni izraz kojim se u SAD naziva pivo što se pravi od ječma (barlikorn), i uopšte svaki alkohol.

[4] Čovek s bolesnim nagonom za alkoholom.

[5] Borere Flečer, američki pisac (1849–1919) koji je zastupao teoriju da je za održanje zdravlja neophodno potrebno dobro žvakanje hrane.

[6] Glavno lice istoimenog Dikensovog romana.

[7] Džordž Tobias Smolet. engleski romanopisac (1721— 1771), koji se najviše istakao kao pisac romana s temama iz pomorskog života.

[8] Besposličar.

[9] Mornarske postelje.

[10] Dvostruki koluti koji omogućavaju da svetiljka, uprkos kretanju broda, stoji uspravno.

[11] Moje drugo ja.

[12] Teg, obično od olova, koji se može uvući u čamac ili spustiti ispod kobilice, kao protivteža jedrima.

[13] 3 Ova krčma, koju je Džek London dugo godina stalno posećivao postoji i danas u luci Ouklenda. Na njenim je zidovima izloženo mnoštvo fotografija i crteža Džeka Londona, zatim pisama i karata koje je Džek London sa svojih putovanja pisao vlasniku krčme i svojim tadašnjim prijateljima

[14] Neka vrsta školjke.

[15] Berserker, u skandinavskoj mitologiji, ime jednoga od dvanaest sinova Berserka. Bio je čuven zbog bezobzirnog načina borbe, u koju je uvek išao bez oklopa.

[16] U zalivu San Franciska nalazio se u to vreme veliki broj privatnih gajilišta ostriga. Pljačkaši ostriga upadali su sa svojim barkama, obično noću, u ova gajilišta i krali ostrige

[17] Mali otvoreni prostor na krmi, kraj krmila, gde sedi krmanoš, tako da može sam da upravlja krmom i jedrima.

[18] Morski prolaz koji vodi iz zaliva San Franciska u Tihi Okean.

[19] Poznato je da se Džek London gotovo celog svog života, otkako je postao pisac, držao pravila da svakog dana napiše hiljadu reči (oko tri pisaćom mašinom otkucane strane).

[20] Život Abrahama Linkolna.

[21] Tuljan (foka) spada u rod sisara, živi na rubu Arktika, a neke vrste i u području Antraktika. Na kopnu se teško kreće, jer su mu noge podešene za plivanje. Love se zbog krzna, kože i ulja, a neke vrste i zbog kljova.

[22] Prostorija za momke.

[23] Male japanske dvokolice za putnike, koje vuku ljudi.

[24] Pristanišni deo San Franciska, u kome se nalaze krčme i razni zabavni lokali.

[25] Prema klasičnoj mitologiji, kći Neptuna i Zemlje, sa ženskim licem i telom, s oštrim kandžama. Upotrebljava se kao oličenje pokvarene i lakome žene.

[26] Young Men’s Christian Association (Hrišćanska zajednica mladih ljudi).

[27] Neko meksikansko jelo napravljeno od seckanog mesa i kukuruznog brašna sa zejtinom i paprikom

[28] Jednostavna igra kartama.

[29] Za vreme svoga skitanja po SAD Džek London se zaustavio u Bufalu da vidi Nijagarin vodopad, koji ga je svojom lepotom toliko zadivio da je prenoćio na livadi kraj vodopada. Ujutru je uhapšen kao skitnica i osuđen na trideset dana zatvora, koji je odmah morao izdržati.

[30] Tomas Karlajl, engleski pisac, istoričar i filozof (1795—1881).

[31] U to vreme jedna od najpoznatijih američkih izdavačkih kuća.

[32] Piće nalik na grog, pravi se od viskija, šećera i vrele vode.

[33] Ime Džek Londonove jahte prema imaginarnoj životinji, kombinaciji zmije i morskog psa.

[34] Rakija sa pelinom.

[35] Od Kiplinga.

[36] Vudu: sistem mađije i praznoverja, često spojen s ljudožderstvom i žrtvovanjem ljudi među nekim crnačkim plemenima.

[37] Jedna od knjiga mudrosti Starog zaveta.

[38] Charmian London: „The Book of Jack London“, New York 1921, dve sveske.

[39] Irving Stone: Sailor on Horseback, 1938.

[40] Kod nas prevedeno pod naslovom „Zlato“.

[41] Joan London: Jack London and His Time, New York 1930.